GELİBOLULU MUSTAFA ÂLÎ

MENŞEÜ'L-İNŞÂ

İ. Hakkı AKSOYAK

Ankara 2007

ISBN: 978-975-01135-0-5

Eser: Gelibolulu Mustafa Âlî Menşeü'l-inşâ
Hazırlayan: Doç. Dr. İ. Hakkı AKSOYAK
Kapak Tasarım: İsa SARI
Kapak Resmi: Nusretname'den. Lala Mustafa Paşa, Kars zaferinden sonra kampta. Gelibolulu Âlî, önünde diz çökmüş halde, bir gölgeliğin altında otururken. Yanında, insan kulakları dizilmiş bir halka ve ucunda Safevî başlığı olan bir mızrak taşıyan Molla Çelebi Katizade yer almaktadır. 1578.
Kapak Resminin Kaynağı: G. M. Meredith-Owens, *Turkish Miniatures*, London 1963, s. 26.
Baskı: Bizim Büro Basım Yayın Dağıtım San. Tic. Ltd. Şti.
GMK Bulvarı Pınar Apt. No: 32/C
Tel: 0312 433 36 36, 229 99 28-29
Faks: 0312 431 88 81
İsteme Adresi: Gazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. aksoyak@gazi.edu.tr

GELİBOLULU MUSTAFA ÂLÎ

MENŞEÜ'L-İNŞÂ

İ. Hakkı AKSOYAK

Ankara 2007

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ

Edebiyatımızda düzyazı ile kaleme alınmış eserler içinde kuşkusuz önemlilerinden biri münşeâtlardır. Kütüphanelerimizdeki 1300 civarında münşeât nüshasından 100-150 kadarının müstakil münşeât veya münşeât mecmuası olduğu tahmin edilmektedir. Şimdiye kadar münşeât mecmuaları üzerine ayrıntılı bir çalışma yapılmamış olması bizi, Gelibolulu Mustafa Âlî'nin kaleme aldığı ve pek çok ilginç özelliği bir arada bulunduran *Menşeü'l-inşâ* adlı eserini yayınlamaya yöneltti.

Gelibolulu Mustafa Âlî (d.1541-ö.1600), bürokrat, aydın ve şair kimliğiyle tarihimize ve edebiyatımıza önemli katkılarda bulunmuştur. Yaklaşık 70 kadar eserinin tarih, edebiyat, maliye ve tasavvuf gibi değişik alanlarda olması bilgi birikiminin nerelere kadar uzandığının da göstergesidir. Âlî, diğer eserlerinde olduğu gibi *Menşeü'l-inşâ*'da da kendisinin ve içinde yaşadığı toplumun istek ve şikâyetlerini yansıtır. Müellif, eserini muhtemelen 1587-1588 yılında tertip eder. Eserde yer alan mektuplardan en erkeni 1569 yılında kaleme alınmış; en geçi 1585 tarihini taşımaktadır. Âlî, eserini "Fasıl" adını verdiği beş bölüme ayırır. Bu bölümlerde ele aldığı konuyla ilgili mektupları bir araya getirir. Bölümlerin başlıkları şöyledir:

1. Tavâmir-i Mahabbet (Dostluk mektupları)
2. Tefhîm-i Hâlet (Durum bildiren mektuplar)
3. Sipâriş-i Maslahat (İş isteme mektupları)
4. Menâşîr-i Tehniyet (Tebrik mektupları)
5. Nâmehâ-yı Taziyet (Taziye mektupları)

Çalışmamızın I. Bölüm'ünde, münşeâtlar hakkında genel bilgiler aktarılmıştır. Daha sonra da münşeâtların bulunduğu kütüphanelerin adları, kayıtlı oldukları numaraları ve varsa

üzerinde yapılan çalışmalar verilmiştir. Bu bölümde kütüphane taramalarının yanında Âgâh Sırrı Levend'in *Türk Edebiyatı Tarihi*, Prof. Dr. Hatice AYNUR'un *Üniversitelerde Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları* ve Dr. Erhan AFYONCU'nun *Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi* adlı eserlerinden önemli ölçüde yararlanıldı. II. Bölüm'de, *Menşeü'l-inşâ* hakkında kaynakların verdiği bilgiler sunuldu. Çalışmamızın en önemli yeri kuşkusuz *Menşeü'l-inşâ*'nın içeriğidir. Eserin içeriğini önce bir tablo ile verdik. Bu tabloda mektupların kimin tarafından yazıldığı veya yazdırıldığı (* olanlar Âlî'ye aittir.), mektupların yazıldığı kişi ve makam, mektupların amaç ve yılı gösterildi. Ancak böyle bir tabloda eserin içindeki pek çok bilgi tablo başlıklarının dışında kaldı. Bunun nedeni mektuplarda zaman zaman esas amacın dışına çıkılarak çok değişik konulara yer verilmesidir. Öyle ki, bazı bilgileri bir başlık altında tasnif etmek güçtür. Mektupların içeriğini tam olarak yansıtmak maksadıyla eserdeki bilgileri; Âlî ile ilgili olanlar ve bunların dışında kalanlar şeklinde genel olarak ikiye ayırdıktan sonra alt başlıklar oluşturduk. III. Bölüm, çalışmamızın sonuç bölümünü oluşturmaktadır. Çalışmada kullanılan kaynakların verildiği IV. Bölüm'ün ardından V. Bölüm'de nüshalar tanıtılmıştır. Eserin en önemli nüshası, İstanbul Bayezıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr: 1916 numaradadır. Bu başlık altında kütüphanelerde *Menşeü'l-inşâ* adıyla kayıtlı nüshalar ve çeşitli mecmualardaki ayrı ayrı mektup örnekleri tarafımızdan tespit edilip değerlendirilmiştir. VI. Bölüm'de *Menşeü'l-inşâ*'nın tenkitli metninin verilmiştir. VII. Bölüm özel adlar dizinine ayrılmış; VIII. Bölüm'de *Menşeü'l-inşâ*'nın Veliyyüddin Efendi, nr: 1916'daki nüshasının tıpkıbasımı verilmiştir.

Olumlu eleştirileri ile her zaman desteğini gördüğüm Hocam Prof. Dr. Mustafa İSEN'e teşekkürleri sunarım. Eseri baştan sona okuyarak önemli katkılarda bulunan Doç. Dr. F. Sabiha KUTLAR'a; bilgisayarla ilgili problemlerde yardımını esirgemeyen Dr. Halil ÇELTİK'e ve lisans öğrencim İsa SARI'ya teşekkür ederim.

İ.Hakkı AKSOYAK
Ankara 2007

KISALTMALAR

bkz.:Bakınız.
C.: Cilt.
d. Doğumu.
DİA: Diyanet İslâm Ansiklopedisi
DTCF: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi.
H.: Hicrî.
Haz.: Hazırlayan.
Hz.: Hazret.
IA.: İslâm Ansiklopedisi
Ktp.: Kütüphane, Kütüphanesi
M.: Mektup.
nr: Numara.
ö. Ölümü.
s.: Sayfa.
S.: Sayı.
TOEM:Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası
TSMK: Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., .
TTK: Türk Tarih Kurumu
vd. Ve diğerleri.

I.GİRİŞ

A. Türk Edebiyatında Münşeât Mecmuaları

Münşeât kelimesi, Arapça n ş e sülâsî fiilinin rübâî şekli olan enşe'nin inşâ mastarından türemiştir. N ş e "bir şeyi yeniden ortaya çıkarmak, gelişmek, büyümek, büyüyüp boy pos sahibi olmak ve yetişmek, yükselmek"; enşe ise; "bir şeyi tesis etmek, bir yerden çıkmak, yaratmak, bir şeye yeni başlamak, ev vs. inşâ temek, bulutu yükseltmek, yapmaya başlamak, çocuğu büyütüp terbiye etmek, telif etmek" demektir. İnşâ mastarından çıkan münşâ ve onun çoğul şekli olan münşeât da; "kaleme alınmış şeyler, bir münşinin yazdığı şeyler, fenn-i inşâya müteallik âsâr, mektuplar, muharrerat" manalarına gelmektedir. Münşeâtın mastar şekli olan inşâ, kelime manasıyla; "yapma, vücûda getirme, kaleme alma vb." demektir. Edebiyatta inşâ, iyi yazmak usûlü yerinde kullanıldığı gibi, iyi yazılmış yazı örneklerini ihtivâ eden eserlere de denilmektedir. Münşeât yazarlarına da genel olarak münşî adı verilmektedir[1].

Münşeâtlar kütüphanelerimizde, mecmua-i münşeât ve mekâtib, mecmua-i eşâr ve münşeât, divan ve münşeât adlarıyla kayıtlıdır. Bir şairin hem divanı hem de münşeâtı varsa bu durumda önce şairin divanı yazılır sonra da varsa münşeâtı eklenir.

Münşeâtlar ile ilgili bilgiler gülşen-i inşâ, ilm-i inşâ, ilm-i cedîd-i inşâ, inşâ-yı mergûbe, kavâid-i inşâ, lügat-i inşâ, müşkilât-ı inşâ adlı eserlerde toplanmıştır.

---

1 Hasan Ali Esir, *Münşeât-ı Lâmiî*, Trabzon 2006, s. 8.

Münşeâtlar, mektuplar ve türlü konularda yazılmış çeşitli mensur yazılardan toplanmış mecmualardır. Osmanlı tarihinin en önemli kaynaklarından biridir. Münşeât mecmualarının çoğu yazışmaları yapan kişi adınadır veya birden fazla kişinin mektupları toplanmıştır. Yazışmaların yanısıra müellifle ilgili birçok vesikayı da ihtiva eder. Bu tür mecmuaların çoğu edebî eserlerdir. Bir diğer münşeât mecmuası kâtiplere inşa tekniğini öğretmek için hazırlananlardır. Bunlara kâtip el defterleri de denir. Münşeât mecmualarının idarî ve siyasî vesikaları ihtiva edenleri ise tarihçiler açısından en önemli olanlardır[2].

XVI. yüzyılın önemli bürokrat ve müverrihlerinden olan Feridun Ahmed Bey'in *Münşeâtü's-Selâtin*'i tarihçiler için en önemli eserlerden birisidir[3]. Feridun Bey, mecmuaya Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan III. Murad'a kadar olan dönemdeki mektupları almış, daha sonra bu mecmuaya birçok vesika ilave edilmiştir[4]. *Münşeâtü's-selâtin*'deki Osmanlı tarihinin ilk dönemlerine ait bazı vesikaların sahte olduğu ortaya çıkmıştır[5].

Tarih açısından bir diğer önemli münşeât ise Rami Mehmed Paşa'nındır. Bu münşeât, Râmî Mehmet Paşa'nın vezaretinden

---

2 Bekir Kütükoğlu, "Münşeât Mecmualarının Osmanlı Diplomatiği Bakımından Önemi", *Vekayi'nüvis, Makaleler*, İstanbul 1994, s. 217.

3 Feridun Ahmed Bey, *Münşeâtü's-selâtin*, I-II, İstanbul 1264-1265; İstanbul 1274-1275.

4 Abdülkadir Özcan, "Feridun Ahmed Bey", *DİA*, XII, 396-397; Recep Ahıshalı ile Muzaffer Doğan, *Münşeâtü's-selâtin*'i neşre hazırlamaktadırlar.

5 Mükrimin Halil (Yınanç), "Feridun Bey Münşeâtı", *TOEM*, S. 62-77 (1337), s. 161-168; 78 (1340), s. 37-46; 79 (1340), s. 95-104; 81 (1340), s. 216-226.

itibaren merkezdeki ve taşradaki çeşitli devlet görevleriyle resmi yazışmaları ihtiva eder[6].

Gelibolulu Mustafa Âlî'nin *Menşeü'l-inşâ*'sı[7], Hoca Sadeddin'in *Münşeât*'ı, Sarı Abdullah'ın *Düstûrü'l-inşâ*'sı[8], Ragıb Paşa'nın *Münşeât (Telhisât)*[9], Nergisî'nin *Münşeât*'ı[10] ve Vakanüvis Esad Efendi'nin *Münşeât*'ı akla gelen önemli münşeât mecmualarıdır. Bu mecmualar, müelliflerin şiirlerini, çeşitli mektuplarını, yazarların kendisi ve aileleri ile ilgili bilgileri ve çeşitli kayıtları ihtiva eder. Bu kadar kapsamlı olmasa da bu tür başka mecmualar da vardır.

Münşeâtlar, Âgâh Sırrı Levend tarafından konu ve yazılış amaçlarına göre dört başlıkta şöyle sunulmuştur:

---

6 *Râmî Mehmed Paşa Münşeâtı*, Wien, Österreichische National Bibliothek, nr. 296.

7 İ. Hakkı Aksoyak, "Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Menşeü'l-inşâ'sı", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, sayı: 19 (Niğde 2006), s. 185-209.

8 Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, (Çeviren: Coşkun Üçok) Mersin 1992, s. 227-228.

9 Bekir Sıtkı Baykal - Abdülkadir Karahan, "Ragıb Paşa", *İA*, IX, 594-598; Norman Itkowitz, *Mehmed Raghib Pasha; The Making of an Ottoman Grand Vizier*, Princeton Üniversitesi, Doktora Tezi, 1959; Mesut Aydıner, *Mehmed Râgıb Paşa*, Mimar Sinan Üniversitesi, Doktora Tezi, İstanbul 2005.

10 Halil İbrahim Haksever, *Eski Türk Edebiyatında Münşeâtlar ve Nergisî'nin Münşeâtı*, İnönü Üniversitesi, Doktora Tezi, Malatya 1995.

a) Resmi yazılardan toplanmış olabilir. Bir kaçı: Yahya b. Mehmed Kâtib (XV. Yüzyıl), *Menâhicü'l-inşâ*[11] (II. Murat ve Fatih devirlerindeki resmi yazılar).

Feridun Bey, *Münşeâtü's-selâtin*[12] (2 C. Padişahlar tarafından yazılan mektuplar. Başta Peygamberle ilk dört Halifenin Arapça mektupları, en başta da türlü makam sahiplerine değin "elkab'' sıralanmıştır[13].

Okçuzade Mehmet, *Münşeât*[14] (devrindeki hükümdarlara yazılan mektuplar).

Sarı Abdullah, *Düsturü'l-inşâ*[15] (Farsça ve Türkçe mektuplar) eserin adı yazıldığı tarihi göstermektedir: 1053.

Sarı Abdullah, *Münşeât-ı Farsi*[16] (padişahların mektupları ve türlü belgeler).

---

11 *Menâhicü'l-inşa*, Konya'da İzzet Koyunoğlu Ktp., Blochet, Bibliotheguc Nationale Katologu, Suppl, 660; Şinasi Tekin, *Menâhicü'l-inşâ, The Earliest Ottoman Chancery Manual*, Harvard University 1971; Fahri Unan, *15. Yüzyıl Yazarlarından Yahya bin Mehmed el-Kâtibî'nin Menâhicü'l-inşâsı*: İnceleme-Metin, Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1986.

12 *Münşeâtü's-selâtin*, İstanbul 1264;1275. 2 C.

13 *Münşeâtü's-selâtin* için bkz., Kemal Edip Kürkçüoğlu, "Münşeâtü's-selâtin'e Dair Kısa Bir Not'', Ankara, *DTCFD*, C. VIII, 1950, sayı 3, s.327

14 *Münşeât*, İstanbul Üniversitesi Ktp., Ty, nr: 1192, 1526; Süleymaniye Ktp., Esat Efendi, nr: 3293.

15 *Düsturü'l-İnşâ*, Süleymaniye Ktp., Esat Efendi, nr: 3332, 348 yk. Sarı Abdullah, *Düstûrü'l-inşâ*, İstanbul Üniversitesi Ktp., nr: 1252; Cevrî İbrahîm'in *Düstûrü'l-inşâ* adını taşıyan eseri için bkz.: Nuruosmaniye Ktp., nr: 4305.

16 *Münşeât-ı Farsî*, Süleymaniye Ktp., Esat Efendi, nr: 3333, 165 yk. (Bu nüsha için bkz.,''Adnan Sadık Erzi, "Türkiye Kütüphanelerinde Notlar ve Vesikalar'', *Belleten*, C. XIV, 1950, sayı 56, s. 631-647 ve 4 sayfa tıpkıbasım).

Mecmuaname-i Hümayun[17] (Budin valisine, Kürdistan'a ve başka yerlere yazılan yazılar).

Mecmuatü'l-Münşeât[18] (Resmî yazılarla buyrultular).

Mecmua-i Münşeât[19] (1634'de toplanmış eski buyrultular).

Mecmua-i Münşeât[20] (1694 tarihinden başlayarak yapılan görüşmelerle barış metinleri).

Mecmua-i Münşeât[21], (1717-1718 yıllarında değin resmî yazılar).

Hayret Efendi, *İnşâ-ı Hayret*[22] (padişaha arazi, darüssaade ağalarıyla Enderun büyüklerine, sadrazamlara, şeyhülislâmlara, vezirlere, bilginlere ve müderrislere eminlere, dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarıyla voyvodolara yazılar).

---

17 *Mecmuaname-i Hümayun*, Süleymaniye Ktp., Esat Efendi, nr:3343

18 *Mecmuatü'l-münşeât*, Süleymaniye Ktp., Esat Efendi, nr: 3360.

19 *Mecmua-i Münşeât*, Süleymaniye Ktp., Esat Efendi, nr: 3363.

20 *Mecmua-i Münşeât*, Süleymaniye Ktp., Esat Efendi, nr:3375.

21 *Mecmua-i Münşeât*, Süleymaniye Ktp., Hamidiye, nr:1206.

22 *İnşâ-i Hayret*, Bulak, 1242; yazma nüshası Süleymaniye Ktp., Esat Efendi, nr: 3296.

Münşeât Mecmuası[23] (Fatih'ten III. Murat'a dek Osmanlı tarihiyle ilgili belgeler).

b) Münşeât ya da mecmua adı altında "ümera, hukema, havâkin, sâdât, şuara, ulema, guzât, kuzât, meşayıh, vüzera'' için **yazılacak yazıların başlıkları, hâtimeleri, bu yazılara uygun düşecek cümleler, ibareler, beyitler ve örnekler veren eserler.** Birkaçı:

Münşeât[24], (Nâbî adına kayıtlı).

Mecmua[25], (Raşid[26], Razî, Fasîh Ahmed Dede *Münşeât*'larının bulunduğu mecmuanın II. Bölümü).

Münşeât[27] (sonunda sözlük vardır).

Mecmua[28], (Firuz adında biri tarafından toplanmıştır).

---

23 *Münşeât Mecmuası,* Ankara, DTCF Ktp., İsmail Saib Sencer Kitapları, nr: 4504/1 (bkz., Hikmet İlaydın-Adnan Sadık Erzi, *Belleten*,C. XI, sayı 82, 1957.

24 Nâbî, *Münşeât,* İstanbul Üniversitesi Ktp., Ty, nr: 727.

25 Raşid, Razî ve Fasih Ahmed Dede *Münşeât*'larının bulunduğu mecmua, Süleymaniye Ktp., Esat Efendi, nr: 3301. Fasih Ahmed Dede, *Münşeât,* Süleymaniye Ktp., , Nafiz Paşa, nr: 1514

26 Râşid, *Münşeât,* Süleymaniye Ktp., . Esat Efendi, nr: 3301.

27 *Münşeât,* Süleymaniye Ktp., Esat Efendi, nr: 3326.

28 *Mecmua,* Süleymaniye Ktp., Âşir Efendi, nr: 280 (bkz. İbnülemin, *Menakıb-ı Hünerveran,* İstanbul 1926, s. 94.

c)Yalnız bir şairin mektuplarından toplanmış olabilir. Tanınmış şairlerin bir çoğunun, divanlarından başka münşeâtları da vardır. Şairin özel hayatına, karakterine, tanıştığı ya da lutfunu gördüğü kişilerle olan ilişkiler üzerine, hiçbir kaynağın vermediği bilgiyi bu mecmualarda bulmak olanağı vardır. Birkaçı:

Ali Şir Nevaî[29], Lâmiî Çelebi[30], Şeyhülislâm Ebussuud[31], Gelibolulu Âlî[32], Nabi[33], Osmanzade Tâib[34], Ragıb[35], Kerküklü Abdürrezzak Kadim[36], Tokatlı Ebubekir Kânî[37].

Ayrıca: Nev'izade, Azmizade[38], Ganizade, Akhisarlı Abdülkerim'in *Münşeât*ları[39].

---

29 Nevaî'nin külliyatı içinde (bkz. Agâh Sırrı Levend, *Ali Şir Nevaî,* IV. C., Divanlarıyle Hamsesi Dışındaki Eserler, Ankara 1968, TDK yayını. A. Deniz Abik, *Ali Şir Nevaî'nin Risaleleri: Tarih-i Enbiya ve Hukemâ, Tarih-i Mülûk-i Acem, Münşeât,* Ankara Üniversitesi, Doktora Tezi, Ankara 1993

30 Esir, *a.g.e.*, Trabzon 2006.

31 Ebussuud, *Münşeât,* Süleymaniye Ktp., Esat Efendi, nr: 3291; Abdülkadir Dağlar, *Şeyhülislâm Ebussuud Efendi'nin Türkçe Mektupları,* Ege Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2001.

32 Çalışmamızın nüshalar bölümüne bakınız.

33 Nâbî, *Münşeât,* Üniversitesi Ktp., Ty, nr: 62, 5628. Mahmut Kaplan, *Nâbî, Münşeât,* Tamamlanmamış proje.

34 Osmanzade Tâib, *Münşeât,* İstanbul Üniversitesi Ktp., Ty, nr: 9812. Menderes Coşkun, *Osmanzade Tâib ve Ragıp Paşa'nın Münşeât mecmuaları,* Tamamlanmamış proje.

35 Ragıp Paşa, *Münşeât,* İstanbul Üniversitesi Ktp., Ty, nr: 281 (divanıyla birlikte), 1901, 3110, 9764 (Paşa'nın *Münşeât*'ı Divanıyla birlikte Bulak'ta basılmıştır).

36 Nevres, *Münşeât,* İstanbul Üniversitesi Ktp., Ty, nr: 1695, 3389, 5707.

37 Kânî, *Münşeât,* İstanbul Üniversitesi Ktp., Ty, nr, 322, 629, 1240, 3121, 3122. Dilek Batislâm, *Kânî, Münşeât,* Tamamlanmamış proje.

38 Yücel Dağlı-E. Nedret İşli-Cevdet Serbest-D. Fatma Türe, *Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp., Yazmalar Katalogu,* İstanbul 2001 s. 130, 234.

Bunlardan başka: Zaifî Pir Mehmed b. Evrenus b. Nureddin (XVI. Yüzyıl), *Münşeât*[40] (şairin Külliyat'ındaki eserler arasında yer alan bu *Münşeât*, Tebriz'den ve Diyarbakır'dan kadınlarına gönderdiği beş mektuptan toplanmıştır).

ç) Başka başka şairlerin mektuplarından toplanmış olabilir. Birkaçı:

Münşeât[41] (Okçuzade, Veysî, Nergisî, Sabrî ve daha başkalarının mektupları).

Mecmuatü'l-münşeât[42] (Veysî, Ganizade Nâdirî[43] ve başkalarının gazelleriyle mektupları).

Münşeât[44] (Nâbî'nin, Osmanzade'nin, Keçecizade'nin ve başkalarının mektupları).

Münşeât[45] (Nergisî, Veysî ve Kânî'nin mektupları).

B. Tespit Edilebilen Münşeât Mecmualarının Künyesi

Bu başlık altında künyesini tespit edilen mecmuaların bulundukları kütüphanelerin adları ve kayıtlı oldukları numaralar sıralanmıştır.

---

39 Bu münşeâtların bulunduğu *Mecmua*, İstanbul Üniversitesi Ktp., Ty, nr: 4097.

40 *Münşeât-ı Zaifî*, Topkapı, Revan ktp., nr: 822. Külliyat içinde, yk. 184b-194b

41 *Münşeât*, Süleymaniye Ktp., Esat Efendi, nr: 3330.

42 *Mecmuatü'l-münşeât*, Süleymaniye Ktp., , Esat Efendi, nr: 3354

43 Nâdirî, *Münşeât*, Numan Külekçi, *Ganizâde Nâdirî ve Divanından Seçmeler*, Ankara 1989, s. 15.

44 *Münşeât*, Süleymaniye Ktp., , Esat Efendi, nr: 3324

45 *Münşeât*, İstanbul Üniversitesi Ktp., Ty. nr: 629

Abdullah Nazmî, *Münşeât-ı Abdullah Nazmî*, İbrahim Hakkı Konyalı Ktp., nr: 243.

Abdurrahman Sâlik, *Münşeât*, (Müstensih İbrahim Ganim), Bayezıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 2727.

Abdülbaki *Münşeât*, Nuruosmaniye Ktp., nr: 2158.

Abdülkerim Beyzâde Mahmud, *Münşeât*, İstanbul Üniversitesi Ktp., nr. 1891.

Abdülkerim Çelebi (Edirneli), *Münşeât*, İstanbul Üniversitesi Ktp., 1834, 3100, 4097, 5852; Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Ktp.[46].

Abdülkerim Efendi, *Münşeât*, Süleymaniye Ktp., Fazıl Ahmet Paşa, nr: 1411; Hacı Selim Ağa, nr: 985.

Âbî, *Münşeât-ı Âbî*, Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Ktp.[47].

Adnî, *Münşeât*[48]

Ahizade Abdülhalîm, *Münşeât*, Nuruosmaniye Ktp., nr: 4290.

Âkif Paşa'nın Resmî ve Husûsî Münşeâtı, Ali Emirî, Edebiyat, nr: 309[49].

Ali Arif Çorumî Leblebicizâde, *Münşeât ve Divan*, Çorum İl Halk Ktp., nr: 2100/3.

Ali Çelebi, *Münşeât*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr: 3290.

Âtıf Efendi, *Münşeât*, Türk Tarih Kurumu Ktp., nr: 234

---

46 Dağlı, vd., *a.g.c.*, s. 233, 236.

47 Dağlı, vd., *a.g.c.*, s. 248.

48 Bilal Yücel, *Adnî Divanı*, Ankara 2003, s. 29.

49 Dursun Uyar, "Münşeât-ı Âkif Paşa", *Osmanlı Devleti ve Bozok Sancağı*, Ankara 2000, s. 665-676.

Celâl Paşa, *Münşeât-i Celâl,* Ali Emirî, Edeb, nr: 388; İstanbul Üniversitesi Ktp., nr: 5627

Celâlzâde Sâlih, *Münşeât,* Süleymaniye Ktp., Uşşâkî Tekkesi, nr: 49.

Çelebizade İsmail Asım, *Münşeât,* Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr: 3312; Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Ktp. [50].

Fenarîzade Abdülkerim Çelebi, *Münşeât,* Süleymaniye Ktp., Reisülküttab, nr: 921; Esad Efendi nr: 3310...

Feyzî, Ahmed Feyzî El-Çorumî, *Münşeât,* Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr: 4311

Firuzucuklu, *Münşeât,* Kayseri Raşid Efendi, nr: 609.

Hacı Râsim, *Münşeât,* Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Ktp. [51].

Halil Mâhir *Münşeât-i Halil Mâhir,* İzzet Koyunoğlu Şehir Müzesi, nr: 12727; İstanbul Üniversitesi Ktp., nr: 3144; Ali Emirî, Edeb, nr: 399; Süleymaniye Ktp., Esad efendi, nr: 3318

Hoca Neşet'in Mektupları[52].

İbrahim Ganîm, *Bedîatü'r-rümûz (Münşeât),* Beyazıt devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr: 2736.

İbrahim Giriftar b. Derviş Ali el-Karakulağı (?), *Münşeât-ı Giriftâr*[53].

İffet, *Münşeât-i İffet,* İstanbul Üniversitesi Ktp., nr: 3147

---

50 Dağlı, vd., *a.g.e.*, s.52.

51 Dağlı, vd., *a.g.e.*, s. 235.

52 Mustafa Kaşka, *Divan Edebiyatı Münşeât Geleneği ve Hoca Neşet'in Mektupları,* Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2000.

53 Güler Gönültaş, *Münşeât-ı Giriftâr, Manisa İl Halk Ktp., Türkçe El Yazmaları Katalogu,* Manisa 1986, s. 45.

İmamzâde Mehmed Sâid, *Münşeât-i Sâib,* İstanbul Üniversitesi Ktp., nr: 3125.

Kara Hâfız, *Münşeât-i Kara Hâfiz,* İstanbul Belediyesi Ktp., nr: 481.

Kınalızâde Alâeddin Alî bin Emrullah, *Münşeât,* (Yurt içi kütüphanelerinde 10'dan fazla nüshası bulunuyor.)

Konyalı İbrahim Hakkı, *Münşeât-ı İbrahim Hakkı Konyalı,* İbrahim Hakkı Konyalı Ktp., nr: 658.

Lâlî Ahmed Efendi, *Münşeât,* Sü-Ali Nihat Tarlan, nr: 87.

Lutfî Ahmed Tekfurdağlı, *Münşeât,* İstanbul Üniversitesi Ktp., nr: 3185.

Mahmud bin Osman, *Münşeât-ı Mahmud Osman,* Hacı Selim Ağa Ktp., nr: 985.

Mecmuatü'l-mekâtib beyne's-sultâne'l-Osmânî ve beyne'l-Eşref Han, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, 3553

Mehmed Emin Paşa, *Münşeât-i Mehmed Emin,* Ali Emirî, Edeb, nr: 400.

Mehmed Receb, *Münşeât,* Ali Emirî, Edeb, nr: 392.

Mehmed Said Enver, *Münşeât,* Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Ktp. [54].

Mehmet Tahir, *Münşeât,* Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Ktp., [55].

Mustafa Münif Efendi, *Münşeât,* Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., nr: 1947.

Münîb Mehmed *Münşeât-i Münîb Mehmed,* Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr: 3321.

54 Dağlı, vd., *a.g.e.*, s. 275.
55 Dağlı, vd., *a.g.e.*, s. 338.

Nefî, *Münşeât*, İstanbul Üniversitesi Ktp., nr: 3637.

Numan Mahir, *Münşeât-ı Numan Mahir*, İstanbul 1845; Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Ktp. [56].

Osman Selânikî, *Münşeât, Yapı Kredi Bankası Katalogu,* Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Ktp. [57].

Râsih, *Nâbî, Refîa, Râsih, Mecmûa-i Münşeât*, İstanbul Belediye Ktp. nr: 80.

Râsim, *Münşeât-ı Râsim,* İstanbul Üniversitesi Ktp., nr. 3119; Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Ktp. [58].

Refia, *Münşeât-ı Refîa,* Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Hazine Kitapları, nr: 850, 1050, 702; İstanbul Üniversitesi Ktp., nr: 3192; Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr: 3303; Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Ktp. [59]

Remzî, *Münşeât*, Yapı Kredi bankası Ktp., nr: 15809

Rifat, *Münşeât,* İstanbul Üniversitesi Ktp., nr: 3187

Rifatî Mehmed, *Münşeât,* Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Ktp. [60].

Riyâzî Mehmed Efendi bin Mustafa, *Münşeât,* Çorum İl Halk Ktp., nr 2178.

Ruhî (?), *Münşeât*, İstanbul Üniversitesi Ktp., nr. 5429.

Sâib Ahmed, *Münşeât-i Sâib,* İstanbul Belediye Ktp., nr: 76.

Sâmiî, *Münşeât*, Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr: 2730, 2731

---

56 Dağlı, vd., *a.g.e.*, s. 107.
57 Dağlı, vd., *a.g.e.*, s. 231.
58 Dağlı, vd., *a.g.e.*, s. 300.
59 Dağlı, vd., *a.g.e.*, s. 282.
60 Dağlı, vd., *a.g.e.*, s. 288.

Selâm Tâhir, *Münşeât,* Yapı Kredi Bankası Ktp., nr: 5884.

Seyyid Lokman, *Münşeât,* Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr: 3376

Sünbülzâde Vehbî *Münşeât,* Yapı Kredi Bankası nr: 1013, Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Ktp. [61]

Tacizade Mehmed Efendi, *Münşeât,* Türk Tarih kurumu Ktp., nr: 159.

Bekir Kütükoğlu'nun tespitlerine göre tarihi vesikaları ihtiva eden münşeât mecmuaları şunlardır[62]:

Yavuz Sultan Selim dönemine ait vesikalar: TSMK, Revan, nr. 1955; nr. 1958.

Kanunî Sultan Süleyman dönemine ait vesikalar: TSMK, Revan, nr. 1956.

III. Ahmed ve I. Mahmud dönemine ait vesikalar: TSMK, Revan, nr. 1948-1950.

Çeşitli fetihname ve nâme-i hümâyûnları ihtiva eden mecmualar: TSMK, Revan, nr. 1939; nr. 1944.

1578 Şirvan seferine ait vesikalar: Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3687.

Yanık, Erdebil ve Bağdad seferine ait vesikalar: Nuruosmaniye Ktp., nr. 4292.

1699 Karlofça Antlaşması görüşmeleri: Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3375.

1718 Pasarofça Antlaşması görüşmeleri: Süleymaniye Ktp., Hamidiye, nr. 1206.

---

61 Dağlı, vd., *a.g.c.*, s. 406.

62 Bekir Kütükoğlu, a.g.m., s. 218.

1748-1762 yılları arasındaki telhisler: Bâyezid Devlet Ktp., nr. 5867.

1773-1778 yılları arasındaki nâme-i hümâyûnlar: Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 4936.

Bağdad'da kölemen idaresinin sona erdirilmesiyle ilgili yazışmalar: Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 5174.

III. Mustafa, I. Abdülhamid ve III. Selim dönemine ait buyrulduları ihtiva eden mecmua[63].

Koca Sinan Paşa'ya ait telhis mecmuaları: *Koca Sinan Paşa'nın Telhisleri*, yay.haz, Halil Sahillioğlu, İstanbul 2004.

1597-1607 yılları arasına ait telhisler: *Osmanlı Tarihine Âid Belgeler, Telhisler (1597-1607)*, haz. Cengiz Orhonlu, İstanbul 1970.

Adnan Erzi-Necati Lugal, *Fatih Devrine Ait Münşeât Mecmuası*, İstanbul 1956

Necâti Lugal-Adnan Erzi, *Tâci-zâde Sa'dî Çelebi Münşeâtı*, İstanbul 1956.

---

63 Ahmet Önal, *18. Yüzyıla ait Buyuruldu Mecmuası (Türk Tarih Kurumu Y.70-Değerlendirme, Transkripsiyon)*, Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.

II. MENŞEÜ'L-İNŞÂ

A. Menşeü'l-inşâ Hakkında Kaynakların Verdiği Bilgiler

Gelibolulu Mustafa Âlî tarih, edebiyat, iktisat, ahlâk, devlet yönetimi, tasavvuf vs. sahalarında irili ufaklı 70'ten fazla eser vermiş üretken bir şahsiyettir. O'nun en önemli eserlerinden biri *Menşeü'l-inşâ*'dır. Döneminin siyasî ve sosyal olaylarına ilişkin mektup örneklerini içeren *Menşeü'l-inşâ,* üzerinde bu güne kadar ayrıntılı bir çalışma yapılmamıştır.

Âlî, *Menşeü'l-inşâ* hakkında öbür eserlerinde zaman zaman bilgi veriyor. Örneğin *Nushatü's-selâtîn*'de, *Menşeü'l-inşa*'nın içeriği hakkında az da olsa bilgi veriyor. Buna göre Âlî, *Menşeü'l-inşa*'yı aşağı yukarı kırk yaşlarında iken (998/1580) ve beş bölüm halinde yazmıştır. *Fe-ammâ şol zamân ki sinn-i şikeste, hisâb erbaîne peyveste, belki hamsîn hevâlarında ânen fe ânen kemer-beste oldı. Bu aralıkda nazm-ârâlık ve bu mâ-beynde cevâhir-nümâlık gösterilüp evvelâ suver-i mekâtib beş bâb üzre tertîb olındı ve nâm-ı mergûbına 'inde'l-fusahâ Menşeü'l-inşâ konıldı*[64]. *Hattâ dîbâcesinde bu gûne bir kıta şeb-i târîk-i müsevvedâtına şem'a ve mihr-i münîr-i vâridâtına bir lem'a vâkı' oldı.*

64 İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *a.g.e.*, s. 94; Faris Çerçi, *Gelibolulu Mustafa Âlî ve Sultanlara Öğütler (Nushatü's-selâtin),* (Basılmak üzere olan çalışma), Kayseri 2006, s. 52.

Bir kadeh bâde gibidür inşâ
Neş'esidür içindeki esrâr
İki ebrûdur iki mısrâ'ı
Şekl-i mahbûb nesr-i güher-bâr[65]

Âlî, *Sadef-i Sad Güher* adını verdiği antolojisinde *Menşeü'l-inşâ*'nın ismini şöyle anar:
Dahı mecmû' *Menşe'ü'l-inşâ*
Dahı matbû' *Tuhfetü's-sulehâ*[66]

Menşeü'l-inşa'nın beş bölümden oluşan mektup örnekleri olduğunu tezkire yazarlarından Hasan Çelebi belirtir[67]; aynı bilgiyi Bursalı Tahir tekrar eder[68]. Şemseddin Sami ise eserin ismini anmakla yetinir[69]. J.V. Hammer, Âlî'nin biyografisini yazarken *Menşeü'l-inşâ*'dan yararlanır[70]. Cornell Fleischer, *Menşeü'l-inşâ*'ya sık sık atıfta bulunarak eserdeki bazı mektupları özetler[71].

---

65 Çerçi, *a.g.e.*, s. 52.
66 İ. Hakkı Aksoyak, "Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Sadef-i Sad-güher Adlı Antolojisinin Önsözü", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sivas, S. 5, s. 305.
67 Kınalızade, *Tezkiretü'ş-şuarâ*, (Haz.: İbrahim Kutluk), Ankara, 1989, C. II, s. 593.
68 Bursalı Tahir, *Müverrihîn-i Osmaniyeden Âlî ve Kâtip Çelebi'nin Tercüme-i Hâlleri*, Selanik 1322, s. 12.
69 Şemseddin Sami, *Kamusü'l-alâm*, İstanbul 1311, C.IV, s. 3050.
70 Babinger, *a.g.e.*, s. 148.
71 Cornell Fleischer, *Tarihçi Mustafa Âlî, Bir Osmanlı Aydın ve Bürokratı*, (Çeviren: Ayla Ortaç), İstanbul 1996, s. 129.

Menşeü'l-inşa muhtemelen 996/1587-1588 yılında tertip edilmiştir[72]. Eserde yer alan mektuplardan en erkeni 1569; en geçi 1585 tarihini taşımaktadır.

72 Ömer Faruk Akün, "Âlî Mustafa Efendi (Edebî yönü)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul C.II, 1989, s. 421.

B. Menşeü'l-inşâ'nın İçeriği

Âlî, eserini "Fasıl" adını verdiği beş bölüme ayırır. Bu bölümlerde ele aldığı konuyla ilgili mektupları bir araya getirir. Bölümlerin başlıkları şöyledir:

1. Tavâmir-i Mahabbet (Dostluk mektupları)
2. Tefhîm-i Hâlet (Durum bildiren mektuplar)
3. Sipâriş-i Maslahat (İş isteme mektupları)
4. Menâşîr-i Tehniyet (Tebrik mektupları)
5. Nâmehâ-yı Taziyet (Taziye mektupları)[73]

Mektuplar yazan veya yazdıran, yazıldığı kişi ve makam, amaç ve yılı olarak tabloya dökülmüştür. Âlî'nin kendi durumunu anlatmak için yazdığı mektupların yanına (*) konulmuştur.

Bl	MEKTUBU YAZAN VEYA YAZDIRAN	YAZILDIĞI KİŞİ VE MAKAM	AMACI	YILI
I.FASL-I EVVEL TAVÂMÎR-İ MAHABBET [185a...]				
1	Musahib Şemsî Paşa	Muhammed Hudâbende	Teşekkür	?
2	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Bazı ahbab	İştiyakname	?
3	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Bir can dostuna	İştiyakname	?
4	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Sâhib-i saâdetden biri	İştiyakname	?
5	Gelibolulu Mustafa Âlî*	İbrahim adlı Emir	Mektup isteği	?
6	Lâlâ Mustafa Paşa	Sultan Selim	Bağlılıklarını Bildirme Yemen Serdarıyken azlolunca	
7	Şeyh Muhyiddîn	Atebe-i aliyye	Evkaf tamiri	?
II. BÂB-I SÂNÎ TEFHÎM-İ HÂLET [195 b...]				?
8	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Hınnâzade Alî Efendi	İstanbul yangını	977
9	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Budun Defterdarına	Heft Meclis Adlı Eseri	?
10	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Vezir Mustafa Paşa	Bosna Kopaş Defterdarlığı talebi	?

---

73 İnal, *a.g.e.*, 1926, s. 94; Mehmet Şeker, *Gelibolulu Mustafa Âlî ve Mevâidün Nefâis Fî-Kavâidi'l-Mecâlis*, Ankara 1997, s. 57-58.

11	Bosna Sancak Beyi	Âstâne	Bosna'daki eşkıyanın bertarafının ödüllendirilmesi	98 2
12	Beylerin dilinden	Veziriazam Mehmet Paşa	Sultan Murat'ın cülûsuna	?
13	Sultân Murâd Han	Erkân	Sultan Murat'ın cülûsuna	98 2
14	Bosna Sancak Beyi	Der-i devlet	Sultan Murat'ın cülûsuna	?
15	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Bir can dostu		?
16	Budun Beylerbeyi Mustafa	Dergâh	Bosna'da Üç köprü ile bir sebilhanenin yapımı	?
17	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Sadrazam Mehmet Paşa	Zeamet dağıtılması ricâsına	?
18	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Selîm Han	Ayaklar altına alınanların nitelikleri	?
19	Eşrâf	Sultan Selim Han	Nakîbüleşrâflık ricâsı	?
20	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Rumili Beylerbeyi Musahib Mehmet Paşa	Aracılık isteme	?
21	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Rumili Beylerbeyi Musahib Mehmet Paşa	Bağdat'a atanma üzüntüsü ve aracılık isteme	?
22	Bosna Sancak Beyi	Erkân	Müslümanlığı seçmiş biri için timar verilmesi isteği	?
23	Kilis Sancak Beyi	Padişahlık makamı	Uzun Adlı kalenin alınışı	99 1
24	Halepliler	Erkân-ı hümâyûn	Akarsu konusunda	?
25	Halep Beylerbeyi Veysî Paşa	Erkâna	Arz Van muhafazasındayke	
26	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Hâce efendi	Terfi beklentisi	?
27	Şamlı Hâkim Mollâ Muhammed-i Şirvanî	Âstâne	Maaşının artırılması talebi	?
28	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Vezîr	Nişancılık isteği	?
29	Husrev Paşa	Hoca Efendi	Azilden şikâyet ve görev beklentisi	98 8
30	Cenâb-ı pâdişâhîden	Bütün ülkelere	Mehmet Giray isyanından sonraki Fetihname	99 3
31	Padişah	Levendoğlu Aleksandır Han	İtaat İsteği	?
32	Halep Beylerbeyi Veysî Paşa	Padişah	Osman adlı tercümanın verdiği zarar hakkında	
33	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Ashâb-ı saâdetden birine	Nişancılık veya Kahire	98

			Sancakbeyliği talebi	4
34	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Bir vezire	Nişancılık isteği	?
35	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Erbâb-ı devletün birine	Nişancılık isteği	
36	Ekâbir-i asrın biri	Hâce Efendi	Terfi isteği	?
37	Üveys Paşa	Şehzade hazretlerine	Gelibolulu Mustafa Âlî hakkındaHalep tımardefterdarı iken	
38	Üveys Paşa	Padişah	Gelibolulu Mustafa Âlî terbiyetini yazmış	99 4
39	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Sadrazam Osman Paşa	Azilden şikâyet	?
40	Ekâbirden biri	Vezîr-i azam	Sinan Paşa azlini tesliyet	?
41	Zeyrek Ağa'nın babası	Mahrem-i harem-i şehriyâr Zeyrek Aga	Gelibolulu Mustafa Âlî'nin durumu	?
42	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Mısır Valisi İbrahim Paşa	Mısır veya Halep'te görev isteği Erzurum defterdarı iken	
43	Gelibolulu Mustafa Âlî*	?	Kerbelâ'da sebilhanenin tevliyet berâtı	99 4
44	Gelibolulu Mustafa Âlî*	?	Sebilhanenin sakkâ ve müsebbilinün berât sûreti	99 4
45	Serdar Mustafa Paşa	Levendoğlu Aleksandır Han	Velâyet berâtı. Ahitname mazmûnını mutazammındur	99 4
46	Müderris Mevlânâ İlâhî	Şirvan müftüsüne	Tayin isteği	?
47	Padişah	Bitlis vâlîsi	Ocaklık verilmesi	?
48	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Kuzatdan biri	Hamit adlı Kilis kadısının cahilliği ve zalimliği	?
49	Padişah	Tokmak Han	Serdâr Mustafa Paşa Şirvân fethine başlarken	
50	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Der-i devlet	Halep tezkireci ve deftereminin rüşveti Halep Tımar Defterdarı iken	
51	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Der-i devlet	Halep Tımar Defterdarı tarafından	?
52	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Bir sâhib-i saâdet	Geçim sıkıntısı ve borçlarVan'ı korurkenı	
53	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Serdâr hazretlerine	Kendi hakkında arz.	?
54	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Demirkapu'da serdâr vezir Osman Paşa	Bağlılıklarını bildirme	?
55	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Sadrazam	Görev isteği	?
III. FASL-I SÂLİS SİTÂYİŞ-İ MASLAHAT [258b...]				?

56	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Padişah	Görev beklentisi	
57	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Mahremân-ı harem-i saâdetden biri	Câmiül-buhûr'un padişaha ulaştırılması için	
58	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Muhyî Efendi	Karşılanma isteğiKonya'ya varıldığında	
59	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Erbâb-ı devletden biri	Eserlerini padişaha göndermek için	
60	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Fazilet sahibi birine	Teehhül içün	
61	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Mesudî Efendi	Ev tahliyesi için yardım	
62	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Ekâbir-i asrun biri	Zeamet isteği	
63	Yemen Emirlerinden Şeyh Ali Bey	Erkân-ı devletten biri	Tayin isteği	
IV. FASL-I RÂBİ MEÂŞİR-İ TEHZİB [265a]				
64	Kazıasker	Mısr-ı Kâhire Beylerbeyi	Elvah kazasına tayin isteği	
65	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Mevlânâ Azmî Efendi	Tehniyetname [Şehzade Mehmet'e Hoca olması]	
66	Ekâbir-i asrın birinden	Sadrazam	Tehniyetname [Vezirlik]	
67	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Sadrazam Ahmet Paşa	Tehniyetname [Vezirlik]	
68	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Nişancı Mehmet Paşa	Tehniyetname [Vezirlik]	
69	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Bir beylerbeyi	Tehniyetname [Beylerbeyilik]	
70	Gelibolulu Mustafa Âlî*	?	Tehniyetname [Şeyhülislâmlık]	
71	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Azmî Efendi	Tehniyetname [Şehzade hocalığı] Şehzâde hocası olduğunda	
72	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Sultan hazretleri	Tehniyetname [Doğum]	
73	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Siyavuş Paşa	Tehniyetname [Vezirlik] Bayram öncesi	
74	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Üveys Paşa İbrahim Paşa	Tehniyetname [Vezirlik]	
75	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Üveys Paşa	Tehniyetname [Defterdarlık] Kırım Hanı hezimetteyken	
V.FASL-I HÂMİS NÂME-İ TAZİYET [280b ...]				
76	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Kapıağası Vezir Osman Paşa	Tehniyetname	
77	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Lâlâ Mustafa Paşa	Tehniyetname [Kıbrıs'ın fethi]	
78	Gelibolulu Mustafa Âlî*		Taziyetnâme [Derviş	

			Bey'in araktan ölmesi]	
79	Gelibolulu Mustafa Âlî*	Kudüs Müftüsü	Taziyetnâme [Burhaneddîn adlı oğlunun vefatına]	

Tabloda da görüldüğü gibi *Menşeü'l-inşa*, Âlî'nin bazı devlet büyükleri ve kendisi için yazdığı mektuplardan oluşuyor. Toplam 79 mektup bulunan eserde, 49 mektup Âlî'nin kaleminden çıkmıştır. Âlî'nin kaleme aldığı mektuplardan 23'ü de kendi hakkında devlet büyüklerine yazdığı arzdır. Bununla birlikte ayrıntıya girildiğinde bazı mektuplarda birden fazla konunun ele alındığı görülür. Eserdeki konular, Âlî'nin hayatı, eserleri, sanatı ve diğer konular olarak ayrılabilir. İlk önce müellifle ilgili konulara bir göz atalım.

1. Âlî ile İlgili Bilgiler

a. Hayatı ile İlgili Bilgiler

Aracılık isteme: Âlî, Rumeli beylerbeyi musahip Mehmet Paşa'dan Bağdat defterdarlığı atanması için aracılık yapmasını ister (20., 21. M.). İki mektubunda da eserlerinin padişaha ulaştırılması için isteğini belirtir. Bir mektubunda adını açıkça verdiği *Câmiül-buhûr* adlı mesnevisi (57. M.); diğer mektubunda da isim zikretmeden eserlerini padişaha göndermek için aracılık (59. M.) talebinde bulunur. Ortaçağda yöneticiler, bilim adamları ve sanatkârlar zümresinin hamisi konumundaydı. Şair veya bilim adamı, eserini dönemin yöneticisine sunmaya ve eserinin karşılığını almaya çalışırdı[74]. *Menşeü'l-inşâ*'daki iki mektup da

---

74 Halil İnalcık, *Şair ve Patron*, Ankara 1926, s. 2003.

Âlî'nin eserlerini padişaha ulaştırmak için nasıl bir arayış içinde olduğunu açıkça göstermektedir.

Azilden şikâyet: (39. M.).

Bağlılıklarını bildirme: (54. M.).

Cülûs: Sultan Murat'ın cülûsuna (12., 13., 14. M.).

Değeri bilinmeyenlerin durumu: Ayaklar altına alınanların nitelikleri (18. M.).

Durumundan şikâyet: Gelibolulu Mustafa Âlî'nin durumu hakkında başkalarının mektubu (36., 38., 41. M.) ve kendi hakkında arz (53. M.).

Ev tahliyesi için yardım isteği: (61. M.). Âlî, Mesûdî Efendi'ye yazdığı mektubunda, önce Bağdat ziyâretinden memnuniyetini dile getirir. Sonra Konya'ya gelindiğini, Mevlânâ Tacettin İbrahim Çelebi'den bayram ya da en geç bayram sonuna yetişecek şekilde uygun, uğurlu geldiğine inanılan, yaz kış oturulabilecek bir ev bulmasını ister; ancak başlangıçta evin tahliyesinde zorluk çekilir.

Geçim sıkıntısı ve borçlarını ödeyememesi: Mektupların birinde Âlî, geçim sıkıntısından söz ederek borçlarını ödeyemediğini dile getirir (52. M.).

Görev beklentisi ve isteği: Heft Meclis adlı eserini sunarak görev bekleme (9. M.), Bosna Kopaş defterdarlığı talebi (10. M.), nakibüleşrâflık ricâsı (19. M.), Van'daki asayiş durumu ve görev beklentisi (25. M.), azilden şikâyet ve görev beklentisi (29. M.), Nişancılık isteği (28., 34., 35. M.), nişancılık veya Kahire sancakbeyliği talebi (33. M.), Mısır veya Halep'te görev isteği (42. M.), Halep Tımar Defterdarı tarafından (51. M.). Âlî'nin, görev beklentisini 37., 55. ve 56. mektuplarda da görebiliriz.

İştiyakname: İştiyakname (2., 3., 4.. M.), mektup isteği (5. M.).

Karşılanma isteği: (58. M.).

Kerbelâ'daki sebilhane'nin tevliyet beratı: Kerbelâ'da sebilhanenin tevliyet berâtı (43. M.), sebilhanenin sakkâ ve müsebbilinün berâtı sûretleri (44. M.).

Terfi: Terfi beklentisi (26. M.).

Vilâyet berâtı: Ahdname mazmûnını içermektedir (45. M.). Bu ahitname, Lâlâ Mustafa Paşa tarafından Levendoğlu Aleksandır Han'a yazılmıştır. II. Aleksandır, Kakhet kıralı (1527-1605) I. Levan'ın oğlu olup 1574'te tahta çıkar. 5 Eylül 1578'de Osmanlı ordugâhına gelerek itaatini arz eder. Ülkesini yurtluk-ocaklık "Kakhet Eyaleti" adıyla, Osmanlı topraklarına bağlar. 1587'de Çar Fedor'un teklifi ile Rusya ile himaye ve dostluk anlaşması yapar. Şah I. Abbas'ın Gürcistan üzerine baskı yapmasıyla 1603 Kasım'ında oğlu I. David lehine tahttan çekilir. İran'da katledilen I. David'in yerine tahta geçen diğer oğlu Giorgi ile birlikte 12 Mart 1605'te Safavî muhafızlarının da yardımı ile Müslüman/Şiî olan oğlu I. Konstantin tarafından katledilir[75].

Zeamet isteği: Zeamet isteği (62. M.).

b. Eserleri ile İlgili Bilgiler

Menşeü'l-inşâ'da Âlî'nin kendi eserleri dışında İmam Gazzâlî'nin *Eyyühe'l-veled* adlı eserinin adı geçer. *Menşe'ü'l-inşâ*'da Âlî'nin şu eserleri geçer: *Câmi'ü'l-buhûr Der Mecâlis-i Sûr*

---

75 Allen, W.E.D., *A History of The Georgian People: From the beginning down to the Russian conquest in the nineteenth century*, Barne and Noble, s. 25; M. Fahrettin Kırzıoğlu, *Osmanlıların Kafkas Ellerini Fethi* (1451-1590), Ankara 1993.

259a, 258b, 235b, 236b, *Dîvân-ı Fârsî* 230b, *Dîvân-ı Türkî* 230b, *Dürr-i Meknûn* 184b, *Enîsü'l-kulûb* 230b, *Eyyühe'l-veled, Fethnâme* 213a, 242a, *Heft Meclis* 198b, 230b, *Hilyetü'r-ricâl* 230b, *İşrâku't-tevârîh* 260b, *Menşe'ü'l-inşâ* 185a, 230b, *Mihr ü Mâh* 230b, *Mihr ü Vefâ* 230b, *Mühr (Mühr redifli kaside)* 270a, *Nâdirü'l-mehârib* 230b, *Nusret-nâme* 211a, 212b, 226a, 230a, 230b, 235b, 236a, 237b, 240, 241b, 256a, 259a, *Râhatü'n-nüfûs* 230b, *Riyâzü'l-irfân* 230b, *Tuhfetü'l-uşşâk* 230b, *Tuhfetü's-sulehâ* 230b, *Zübdetü't-tevârîh* 230b, *Zübdetü't-tevârîh* 260b...

Âlî, düzyazıda dünyanın her yerinde okunur ve yazılır dokuz eser kaleme aldığını vurguladıktan sonra *Enîsü'l-kulûb, Râhatü'n-nüfûs, Nâdirü'l-mehârib, Nusret-nâme, Heft meclis, Tuhfetü's-sulehâ, Hilyetü'r-ricâl, Menşe'ü'l-inşâ, Zübdetü't-tevârîh* adlı eserlerini inşa sanatındaki yeteneğine örnek olarak gösterir. İnşa sahasındaki eserlerini anmasının ardından kendisi hakkında, düzgün söz söyleyen, akranı arasında az bulunan, bilgiyle donanmış, incelikle süslenmiş, tarihten anlayan, hikmeti bilen münşilerin övüncü gibi sıfatlar kullanır. Hatta daha da ileri giderek mektuplarının İran'ın erdem sahibi kimseleri tarafından son derece takdir edildiğini belirtir.

c. Sanatı ile İlgili Bilgiler

Âlî, şairliği ile ilgili olarak kendisine Ali Şir Nevayî, Hâfız-ı Şirazî ve Abdurrahman-ı Câmî'yi örnek aldığını beyan etmektedir. Devletine bağlı, bilgi ve erdem sahibi olduğunu ifade eden Âlî, yirmi yıldan beri üç pâdişâha hizmette bulunduğunu; o zamana gelinceye kadar on sekiz eser kaleme aldığını ve bütün ülkelerde Osmanlı ülkesinin Molla Câmî'si olarak şöhret kazandığını ileri sürmektedir. Eserinin bir başka yerinde kendisini düzyazıda Hâce-i

Cihân'a, şiirde dönemin Câmî'sine benzetir ve Bozdağ'da pek çok eser kaleme aldığını ifade eder. Âlî'nin kendisini Mollâ Câmî'ye benzetmesi boşuna değildir. Mollâ Câmî (ö. 1492), üç divan ve yedi mesnevi sahibidir. Câmî'nin manzum edebî eserlerinin dışında 31 kadar mensur eseri bulunmaktadır[76]. Âlî, Mollâ Câmî'nin eserlerini örnek alarak yeni eserler meydana getirmiştir. Zaten Âlî'nin Divanları'nda söyledikleri ile *Menşeü'l-inşâ*'dakilerin örtüşmesi Câmî'nin Âlî'ye etkisi olduğunu gösteriyor.

Menşeü'l-inşâ'da adı geçenlerden biri de Cihan Dede'dir. Âlî'yi Bağdat'a görevli olarak gittiğinde karşılayanlar arasında Cihan Dede de bulunmaktadır. Âlî, Bağdat şairlerine oraya gideceğini önceden bildiren ve konusu Kerbelâ olan 12 beyitlik bir gazel kaleme alır. Bağdat'a ulaştığında otuz kadar şair kendisine kaside, tarih ve gazel sunar. Bu şairler arasında "Cihan Dede" diye tanınan Kelâmî de bulunmaktadır[77]. Ahdî, onun Kerbelâ'dan olduğunu söylüyor. Genç yaşta Hz. Hüseyin dergâhında Hüseyin Dede'ye bağlanmış, Acem diyarına seyahat ederek önemli kişilerin sohbetlerinde bulunmuştur. "Cihan Dede" diye de anılmaktadır. Ahdî tezkiresini yazdığında Hz. Hüseyin dergâhında şeyh olarak bulunmaktadır[78]. Âlî, *Menşeü'l-inşâ*'da Kelâmî Dede'nin şairlik yeteneğini övdükten sonra Kerbelâ'da inşâ ettirdiği sebilhanenin tevliyetini 994 yılında ona bıraktığını söylüyor: "*sühenverân-ı*

76 Ömer Okumuş, "Câmî Abdurrahman", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1993, C.7, 1993, s. 94.

77 İ. Hakkı Aksoyak, "Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Bağdatlı Rûhî'ye Etkisi", *Bilig*, Bahar, S. 33: 137-147.2005, s. 143-144.

78 Cemâl Kurnaz, "Rûhî'nin Dostları", *Divan Edebiyatı Yazıları*, Ankara 1997, s. 136-157.

Kerbelâ'nun be-nâmı ve gazel-gûyân-ı enâmun muhayyil-i kelâmı dârende-i ruk'a-i kirâmı Mevlânâ Dervîş Kelâmî ki ebnâ-yı zamân ve ferzendân-ı hurde-bünyân mâ-beynlerde Cihân Dede dimekle ma'rûf ve eben 'an-ceddin uzûbet-i lisân ve halâvet-i zebân ile mevsûfdur. İşbu sebîl-hâne-i latîfe tevliyeti izâz u ikrâmına bâis ve yevmî üç akça vazîfe ile meşrûtiyeti mâ-sadak-ı nass-ı kerîm vâki olup sene erbaa ve tis'în ve tis'a mi'e Ramazâni'l-mübârekenün gurresinden tevcîh olınup 'alâ-sebîli't-temessük bu vesîka-i sahîha ketb olındı ve sâhibü'l-hayrât cânibinden mezbûrun yedine def' kılındı (43. M.)."

2. Mektuplarda Yer Alan Diğer Konular

Asâyiş: Osman adlı tercümanın verdiği zarar hakkında bilgi verilirken (32. M.), bu konuyla ilgili bir başka mektupta da Van'daki asayiş durumu ve görev beklentisi (25. M.) anlatılır.

Azli tesliyet: Sinan Paşa'nın azlini teselli etmek için bir mektup kaleme alır (40. M.).

Bağlılıklarını bildirme: Lala Mustafa Paşa'nın Sultan Selim'e bağlılıklarını bildirmek üzere gönderdiği bir mektup (6. M.).

Eşkıyanın bastırılması: Bosna'daki eşkıyanın bertarafı ve bunun ödüllendirilmesi (11. M.).

Evlilik isteği: Teehhül için (60. M.).

Fetihnameler: Osmanlılarda kazanılan zaferleri ve fethedilen yerleri şehzadelere valilere, komşu hükümdarlara, hanlara ve prenslere bildirmek için yazılan mektuplara fetihname adı verilirdi. Zafer kazanan her hükümdar yanlış söylentileri önlemek, kendisine zarar verebileceklerin umudunu kırmak için şatafatlı fetihnamelerle zaferi her tarafa duyururdu. Fetihnameler, düşmana tehdit, dosta

müjde amacını taşırdı. Fetihnamelerin amacı fethedilen yerlerde dirlik düzenliğin sağlanmasına yöneliktir. Bu mektuplarda fethedilen yörenin halkı sükûnete davet edilerek asayişi bozmamaları hususunda uyarılır. Fermana karşı gelinmesi durumunda ise olacaklardan kendilerinin sorumlu olduğu vurgulanır. Bu mektupların üslûbunda Osmanlı otoritesi çok iyi yansıtılırdı. Padişahın da bu otoriteyi kullanmaktan çekinmeyeceği aksi davrananların sonlarının ne olacağını açıkça belirtirdi.

Menşeü'l-inşâ'daki mektuplardan üçü fetihname özelliğini taşır. Söz konusu fetihnamelerin konuları şöyledir: Kilis sınırındaki Uzun adlı kalenin alınışı (23. M.), Mehmet Giray Han isyanının bastırılması (30. M.), Serdar Mustafa Paşa'nın Şirvan fethine tevcîh etmesi (49. M.).

Görevini kötüye kullananlar hakkında şikâyetler: Hamit adlı Kilis kadısının cahilliği ve zalimliği (48. M.), Halep tezkirecisi ve deftereminininin işbirliğiyle rüşvet almaları (50. M.).

İmar işleri (İnşa, Tamir): Evkaf tamiri (7. M.), Bosna'da üç köprünün tamiri; bir sebilhanenin yapımı (16. M.), Halep'e akarsu getirilmesi konusunda (24. M.).

İstanbul yangını: İstanbul yangını (8. M.).

Maaş artırılması: Maaşının artırılması talebi (27. M.).

İtaat isteği: Gürcü hâkimi Levendoğlu Aleksandır Han'a biri padişah, diğeri de Serdar Mustafa Paşa tarafından iki mektup gönderilir (31., 45. M.). Bu mektuplara Davut Han (1564-1578)

dışında hepsi olumlu cevap verirler[79]. Âlî *Menşeü'l-inşâ*'dan önce, kaleme aldığı *Nusretnâme*'de de aynı mektuplar bulunmaktadır[80].

Ocaklık verilmesi: Ocaklık olarak verilmesi (47. M.).

Tayin: Tayin isteği (46. M.), Tayin isteği (63. M.), Elvah kazasına tayin isteği (64. M.).

Teehhül: (60 M.)

Timar isteği: Müslümanlığı seçmiş biri için tımar verilmesi isteği (22. M.).

Tehniyetname: Beylerbeyilik (69. M.) defterdarlık (75. M.), doğum münasebeti (72. M.), şehzade hocalığı (65., 71. M.), vezirlik (66., 67., 68., 73., 74. M.), Vezir Osman Paşa (76. M.), şeyhülislâmlık (70. M.), Kıbrıs'ın fethi (77. M.).

Taziyename: Sözlük anlamı "birini başına gelen bir felâketten dolayı sabır ve dayanma gücü göstermeye isteklendirme" olarak geçer. Türkçe'de başsağlığı dileme, yakını ölen birini avutma anlamına gelir. Bu sebeple yazılan mektuplara taziyetname denir. *Menşeü'l-inşâ*'daki taziyenameler şunlardır: Derviş Bey'in ölmesi (78. M.), Kudüs müftüsü Abdunnebî'nin Burhanettin adlı oğlunun vefatına taziyetname (79. M.).

Zeamet: Zeamet dağıtılması ricasına bir mektup kaleme alınmıştır (17. M.).

Menşeü'l-inşâ'da ayrıntılı olarak işlenen kurumlardan biri biri nişancılıktır. Âlî'nin bu kurumdan söz etmesinin en önemli nedeni nişancılık görevini elde etmedeki hırsıdır. Âlî, mektupların

---

79 Nebi Gümüş, "Osmanlıların Gürcistan'ı Fethi ve İslâmlaşma Hareketleri (XVI. Yüzyıl)", *Osmanlı*, ed. Güler Eren, Ankara 1999, C. I, s. 326-335.

80 H. Mustafa Eravcı, *Âlî's Nusret-nâme*, (Basılmamış Doktora tezi), Edinburgh, 1998, C.II, s. 166, 177.

ikisinde nişancılığın kısa tarihini, bu kurumun önemini ve cahillerin eline geçmesinin zararlarını anlatarak zamanın nişancısı Hamza'nın cahilliğini kendisinin ise bu hizmete herkesten çok lâyık olduğunu belirtiyor (28., 33. M.) ve nişancı seçilebilmenin şartlarını ise şöyle belirtiyor:

- Nişancı seçilebilmek, yazı yazmada eskiliğe bağlı değildir.
- Bu makam bazen ulemaya, bazen münşilere verilmiştir.
- Münşilik görevinde bulunan kişinin Acem ve Buhara hükümdarlarından bile gelse bu mektupları tercüme edebilecek yeterlilikte olması gerekir; oysa görevde bulunan nişancı bu görevi yapabilecek kabiliyette değildir.
- Bu işe liyâkati olanlar ortaya çıkmadığında, kadılardan ve müderrislerden de uygun biri yoksa İran ve Arabistan araştırılıp bu işin hak eden kimselere verilmesi gerekir.

Âlî, bir yandan nişancılık görevini talep ederken bir yandan da nişancılık görevindeki Hamza'nın ne derece cahil biri olduğunu anlatmak için, biraz da esprili bir anlatıma ve söz oyunlarına başvurarak, hakarete varan ifadeler kullanır. *Hamzayı hemzeden seçemez belki Hümeze Sûresini okuyamaz, yazı yazmaktan anlamayan Farsça ve Arapça mektupların tercümesinde yetersiz Hamza adlı bilgisiz birinin nişancılık gibi önemli bir göreve lâyık görülmesi büyük ve küçük herkesin şaşkınlığına sebep olmuştur* . Aynı kişi hakkındaki ikinci değerlendirme ise şöyledir: *Hamza Çelebi adlı kişiye nişancılık görevi verilmiştir ki hamzayı hemzeden seçemez ve Hümeze Sûresini okumayı bilmez aslında padişah divanının saygınlığı ve nişancılık görevinin namusunun gereği nişancı atanırken hatır gönül gözetilmemeli veya yazı yazma sanatında eskilik tek başına etken olmamalıdır. Onun gibi*

bir kişiye nişancılık verilerek terfi ettirilmemesi; bu görevin böylesine bilgisiz birine uygun görülmemesi gerekirdi. Diyelim ki Acem veyahut Buhara padişahından mektuplar gelse; o mektupların tercümesi emredilse; cevaplarını yazmak ve içeriğini tamamıyle tercüme etmek gerekir. Nişancılık bir görevdir ki uzmanı olanlara mahsûs olup hatta akıllı kimseler içinde hak etmiş kimseler çıkmadığı sürece kadılara ve müderrislere verilmesi gerekir.

Âlî'nin nişancılık kurumu hakkında verdiği bilgiler tarihi bilgilerle örtüşmektedir. Ancak işi kişiselliğe dökerek nişancılık görevinde bulunan insanı karalaması Âlî'nin eleştirisini kişiselleştirdiğini gösteriyor.

Eserde pek çok kişi ve yer adı geçer. Bu kişilerin birçoğu devletin üst kademesinde bulunan ve beylerbeyi, tımar defterdarı gibi üst düzey devlet görevlileridir. Dolayısıyla *Menşeü'l-inşa*'da taşra bürokrasisinden pek çok kişinin adı ile karşılaşırız. Mektupların başında mektubun kimden kime niçin yazıldığına dair ayrıntılı bir başlık bulunur. Başlıklarda mektubu kaleme alan veya aldıran kişinin konumu ve mektubun kaleme alınma nedeni gibi ayrıntılı bilgiler bulunabilir. Mektubu yazan ile yazdıran arasında en azından bir tanışıklık olması gerekir. Nitekim mektubu yazan ve yazdıranlar arasında arkadaşlık, meslektaşlık ve hemşerilik gibi bağlar görülmektedir. Bunlardan özellikle bir münasebetle yazılan mektuplar dikkati çekiyor. Âlî mektuplarda yakın ilişkiler kurduğu insanlarla yakınlık derecesini açıklar. Buna göre Lala Mustafa Paşa, Âlî'yi oğlu olarak görmekte ve onu "oğlum" şeklinde hitap etmektedir: (211a, 238b).

Bir başka mektupta Mahmut Ağa isimli kişi, merhum Lala Mustafa Paşa'nın Halep Valisi iken vefât iden Mehmet Paşa merhumun oğulluğu olarak tanıtılır (195a).

Âlî, görevi gereği pek çok yerde bulunmuştur. Gezdiği yerlerde de pek çok kişi ile tanışmış ve birçok olaya tanık olmuştur. Mektuplarda adı geçen yerlerden bazıları Âlî'nin görevi dolayısıyla bulunduğu yerlerdir. Bazı yer adları da mektubu kaleme aldıran kişiye bağlıdır. Âlî'nin görevi dolayısıyla sınır boylarında bulunduğunu biliyoruz. Bu etkiyle de *Menşeü'l-inşâ*'da özellikle imparatorluğun sınır boylarında cereyan eden olaylara bağlı olarak en küçük birimden sancaklara kadar pek çok yer ismi geçiyor. Mektuplarda en çok geçen yer adları sırayla Halep, Şîrvan, Erzurum, Mısır, Bağdat, Yemen, Van, Bosna ve Gürcistan'dır. Kilis (Bosna'da), Halep, Bitlis, gibi imparatorluğun en uç noktaları, yer adı olarak geçer. Büyük yerleşim yerlerinin yanında küçük kazalar, nehir, köprü ve kale isimleri de eserde yer alır. Âlî, köprü tamiri dolayısıyla yazdığı arzı halde **Bosna** sancağında **Kobaş** kazasına bağlı **Virbaş**, **Virbâniye** ve **Sane** isimli üç nehirden de söz ediyor. Kobaş sancağı defterdarlığı Âlî'nin en çok istediği görevlerdendir. Âlî, buranın aslında çok da önemli bir görev olmadığını belirtmek için "***Bosna*** *'da* ***Kobaş*** *defteri ki âid ü râciadan dûr ve mücerred bir* ***Kuru*** *nâmıyla meşhûrdur*" şeklinde tarif eder. Kale olarak da **Berevdin** (kastel) 214b, **Kars Kalesi** (258a), **Karupa** 200a, 200b, **Lonçaryek** 263a, **Uzun** (Kale) 214a, **Zadere** 214b ve **Zımmî** 273a kalelerinin ismi geçer. Serdar Mustafa Paşa'nın Gürcistan hakimi Levendoğlu Aleksandır Han'a yazdığı mektupta geçen isimlerden bazıları şöyledir: **Gürel**; Gürcüce, Guria'dır. Bazı belgelerde Güryol olarak da geçer. Zegem de Gürcüce *Zagemi* kelimesinden gelmektedir. Osmanlılar Şaplıca

adını da verirler. Kakhet krallığının başkenti. Girem, Kakhet'in iki başkentinden biri. Kakhet kralları Osmanlı belgelerinde, "Zegem ü Girem hâkimi" olarak zikrediliyor. Âlî de bu yer isimlerini aynı şekilde kullanır[81].

81 C. Mostras, *Dictionnaire Geographique de L'empire Ottoman*, (Tıpkıbasım) İstanbul 1995; Pars Tuğlacı, *Osmanlı Şehirleri*, İstanbul 1985.

III. SONUÇ

Divan Edebiyatı nazım, nazım-nesir karışık veya nesir ile yazılmış eserlerden oluşmasına rağmen bu edebiyatın nazım sahasındaki ürünleri her zaman ön planda olarak tutulmuştur. Nesir alanında verilen eserler, deyim yerindeyse üvey evlat muamelesi görmüş; hatta bu eserlerin üslûplarından dolayı anlaşılmaz olduğu ve günümüze hiçbir mesaj veremeyeceği gibi gerçekle bağdaşmayan iddialar ileri sürülmüştür. Oysa Divan Edebiyatı'nda başta münşeâtlar olmak üzere düzyazı ile kaleme alınmış birçok eser, edebî olmasının yanında tarihî olaylara tanıklık eden, içlerinde son derece zengin sosyal malzemeler barındıran bilgi kaynaklarıdır.

Bunların bir örneği olmak üzere yayınladığımız Gelibolulu Mustafa Âlî (1541-1600)'nin, çoğu kendisinin olmak üzere, 1569-1585 yıllarına ait 79 mektubu barındıran *Menşeü'l-inşâ* adlı eserinde, yazarın hayatı, eserleri ve sanatının yanında Osmanlı imparatorluğunun 16. yüzyılda hüküm sürdüğü coğrafyada yaşananlara ilişkin pek çok bilgi bulunmaktadır. Âlî kendisi hakkında bilgi verdiği mektuplarda durumunu, eserlerini ve sanatını abartılı ifadelerle anlatma çabası içindedir. Mektuplar, genellikle zor durumda bulunan veya devlet kademesindeki konumunu bir aracı vasıtasıyla düzeltme çabası içinde olan insanlar tarafından kaleme alınmıştır. Dolayısıyla Âlî de dahil olmak üzere insanların durumunu değiştirmek amacıyla durumlarını abartmaları veya istedikleri makamlarda bulunanların

yetersiz olduklarını ileri sürdükleri de bu bakış açısından kaynaklanmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin diğer devletler karşısındaki konumunu, uyguladığı politikaları, başta nişancılık olmak üzere çeşitli kurumlardaki bozuklukları, bürokratların terfi ve tayin isteklerini; imparatorluğun çok farklı bölgelerindeki rüşvet, güvenlik ve imar gibi sorunları yansıtması bakımından *Menşeü'l-inşâ* önemli bir kaynak eserdir. Bununla birlikte mektuplarda Âlî'nin zaman zaman ölçüyü kaçırarak eleştirilerinin dozunu arttırması, kendisini ilgilendiren konularda objektiflikten uzaklaşması, eserin kaynak değerini azaltmasa da ihtiyatlı kullanılmasını gerekli kılmaktadır.

IV. KAYNAKLAR

ABİK, A. Deniz, *Ali Şir Nevaî'nin Risaleleri: Tarih-i Enbiya ve Hukemâ, Tarih-i Mülûk-i Acem, Münşeât*, Ankara Üniversitesi, Doktora Tezi, Ankara 1993

AFYONCU, Erhan, *Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi*, İstanbul 2006.

AKBAYAR, Nuri, *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*, İstanbul 2001.

AKSOYAK, İ. Hakkı, "Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Bağdatlı Rûhî'ye Etkisi", *Bilig*, Bahar 2005, S. 33: 137-147.

AKSOYAK, İ. Hakkı, "Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Mihr ü Vefâ Mesnevisi", *Diriözler Armağanı*, Ankara 2003, s. 45-71.

AKSOYAK, İ. Hakkı, "Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Sadef-i Sad-güher Adlı Antolojisinin Önsözü", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sivas 1997, S. 5, s.305.

AKSOYAK, İ. Hakkı, *Gelibolulu Mustafa Âlî Tuhfetü'l-uşşâk*, İstanbul 2003, 1-60.

AKSOYAK, İ. Hakkı, "Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Bağdatlı Rûhî'ye Etkisi", *Bilig*, Bahar, S. 33: 137-147.2005, s. 143-144.

AKÜN, Ömer Faruk, "Âlî Mustafa Efendi (Edebî Yönü)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1989, C.II, s. 421.

ÂLÎ, *Menşeü'l-inşâ*, Bayezid Genel Ktp., Veliyüddin, nr: 1916, Flügel, nr: 290.

ALLEN, W.E.D., *A History of The Georgian People: From the beginning down to the Russian conquest in the nineteenth century*, Barne and Noble, 1971.

ATSIZ, H. Nihal, *Âlî Bibliyografyası*, İstanbul 1968, s.4, s.50.

AYDINER, Mesut, *Mehmed Râgıb Paşa*, Mimar Sinan Üniversitesi, Doktora Tezi, İstanbul 2005.

AYNUR, Hatice, *Üniversitelerde Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları*, İstanbul 2005.

BABİNGER, Franz, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, (Çeviren: Coşkun Üçok) Mersin 1992.

BAŞARAN, Orhan-Mehmet ATALAY, *Gelibolulu Mustafa Âlî, Hayyâm'a Nazîreler*, Erzurum 2004.

BATİSLÂM, Dilek, *Kânî, Münşeât*, Tamamlanmamış proje.

BAYKAL, Bekir Sıtkı-Abdülkadir Karahan, "Ragıb Paşa", *İA*, IX, 594-598.

BAYRAKTAR, NAİL, *İstanbul Büyük Şehir Belediye Başkanlığı Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Yazmaları Alfabetik Katalogu*, İstanbul 1988.

BURSALI TAHİR, *Müverrihîn-i Osmaniyeden Âlî ve Kâtip Çelebi'nin Tercüme-i Hâlleri*, Selanik 1322.

CEVRÎ İBRAHÎM, *Düstûrü'l-inşâ*, Nuruosmaniye Ktp., nr: 4305.

COŞKUN, Menderes, *Osmanzade Tâib ve Ragıp Paşa'nın Münşeât mecmuaları*, Tamamlanmamış proje.

COŞKUN, Menderes, *Manzum ve Mensur Hac Seyahatnameleri ve Nâbî'nin Tuhfetü'l-haremeyn'i*, Ankara 2002.

ÇERÇİ, Faris *Gelibolulu Mustafa Âlî ve Sultanlara Öğütler (Nushatü's-selâtin)*, Kayseri (Basılmak üzere olan çalışma).

DAĞLAR, Abdülkadir, *Şeyhülislâm Ebussuud Efendi'nin Türkçe Mektupları*, Ege Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2001.

DAĞLI, Yücel -E. Nedret İşli-Cevdet Serbest-D.Fatma Töre, *Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp., Katalogu*, İstanbul 2001, s.63.

Düsturü'l-İnşâ, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr: 3332, 348 yk. Sarı Abdullah, *Düstûrü'l-inşâ*, İstanbul Üniversitesi Ktp., nr: 1252.

EBUSSUUD, *Münşeât*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr: 3291.

ERAVCI, H., "Mustafa, Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Nusret-nâme Adlı Eserinin Osmanlı Diplomatiği Bakımından Ehemmiyeti", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Bursa 2003, Yıl: 4, Sayı: 4.

ERAVCI, H., Mustafa, *Âlî's Nusret-nâme*, (Basılmamış Doktora tezi), Edinburgh 1998, C.II.

ERZİ, Adnan Sadık, "Türkiye Kütüphanelerinde Notlar ve Vesikalar'', *Belleten*, C. XIV, 1950, sayı 56, s. 631-647 ve 4 sayfa tıpkıbasım). *Münşeât-ı Farsî*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr: 3333,

ESİR, Hasan Ali, *Münşeât-ı Lâmiî*, Trabzon 2006.

FASİH AHMED DEDE, *Münşeât*, Süleymaniye Ktp., Nafiz Paşa, nr: 1514

FERİDUN AHMED BEY, *Münşeâtü's-Selâtin*, I-II, İstanbul 1264-1265; İstanbul 1274-1275.

FLEİSCHER, Cornell H., *Tarihçi Mustafa Âlî, Bir Osmanlı Aydın ve Bürokratı*, (Çeviren: Ayla Ortaç), İstanbul 1996, s.129.

FLÜGEL, Gustav, *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Kaiserlich-Koniglichen Hofbibliothek zu*, Wien 1865, C.I, s.268.

GÖNÜLTAŞ, Güler, *Manisa İl Halk Ktp., Türkçe El Yazmaları Katalogu*, Manisa 1986, s. 45.

GÜMÜŞ, Nebi, "Osmanlıların Gürcistan'ı Fethi ve İslâmlaşma Hareketleri (XVI. Yüzyıl)", *Osmanlı*, ed. Güler Eren, Ankara 1999, C. I, s. 326-335.

HAKSEVER, Halil İbrahim, "Münşeât Mecmuaları ve Edebiyat Tarihimiz İçin Önemi", *İlmî Araştırmalar*, İstanbul 2000, S. 10, s. 65-76.

HAKSEVER, Halil İbrahim, "Veysî ve Nergisî'nin Karşılıklı Mektupları", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2, Afyon 2001, s. 2, s. 79-184.

HAKSEVER, Halil İbrahim, *Eski Türk Edebiyatında Münşeâtlar ve Nergisi'nin Münşeâtı*, İnönü Üniversitesi, Doktora Tezi, Malatya 1995.

ITKOWİTZ, Norman, *Mehmed Raghib Pasha; The Making of an Ottoman Grand Vizier*, Princeton Üniversitesi, Doktora Tezi, 1959

İLÂYDIN, Hikmet-Adnan Sadık Erzi, "XVI. Asra Âid Bir Münşeât Mecmuası", *Belleten*, Ankara 1957, s. 222-252. Ankara, DTCF Ktp., İsmail Saib Sencer Kitapları, nr: 4504/1 numaralı nüsha.

İNAL, İbnülemin Mahmud Kemal, *Menakıbu'l-hünerveran*, İstanbul 1926, s. 94.

İNALCIK, Halil, *Şair ve Patron*, Ankara 2003.

İnşâ-i Hayret, Mısır, Bulak, 1242; yazma nüshası Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr: 3296

Kânî, *Münşeât*, İstanbul Üniversitesi Ktp., Ty, Nr, 322, 629, 1240, 3121, 3122.

KAPLAN, Mahmut, *Nâbî, Münşeât*, Tamamlanmamış proje.

KARAHAN, Abdülkadir, *Fuzulî'nin Mektupları*, İstanbul 1948.

KAŞKA, Mustafa, *Divan Edebiyatı Münşeât Geleneği ve Hoca Neşet'in Mektupları*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2000.

KEPECİOĞLU, Kâmil, *Tarih Lugati*, Ankara Tarihsiz.

KINALIZADE HASAN ÇELEBİ, *Tezkiretü'ş-şuarâ*, (Haz.: İbrahim Kutluk), Ankara 1989, C. II, s.593.

KIRZIOĞLU, M. Fahrettin, *Osmanlıların Kafkas Ellerini Fethi* (1451-1590), Ankara 1993.

KÖHLER, Wilhelm, *Evliya Seyahatnamesi Bitlis ve Halkı*, (Çev. Haydar Işık), İstanbul 1989.

KURNAZ, Cemal, "Rûhî'nin Dostları", *Divan Edebiyatı Yazıları*, Ankara 1997.

KÜLEKÇİ, Numan, *Ganizâde Nâdirî ve Divanından Seçmeler*, Ankara 1989.

KÜRKÇÜOĞLU, Kemal Edip, "Münşeâtü's-selâtin'e Dair Kısa Bir Not", Ankara, *DTCFD*, C. VIII, 1950, sayı 3, s.327.

KÜTÜKOĞLU, Bekir, "Münşeât Mecmualarının Osmanlı Diplomatiği Bakımından Ehemmiyeti", *Tarih boyunca Palagrofya ve Diplomatik Semineri*, İstanbul 1988, 169-176.

LEVEND, Agâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara 1988, 1. Cilt.

Mecmua, İstanbul Üniversitesi Ktp., Ty, nr: 4097.

Mecmua, Süleymaniye Ktp., Âşir Efendi, nr: 280

Mecmua-i Münşeât, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr: 3363.

Mecmua-i Münşeât, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr:3375.

Mecmua-i Münşeât, Süleymaniye Ktp., Hamidiye, nr:1206.

Mecmuaname-i Hümayun, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr:3343

Mecmuatü'l-münşeât, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr: 3360.

Mecmuatü'l-münşeât, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr: 3354

Menâhicü'l-inşa, Konya'da İzzet Koyunoğlu Ktp., Blochet, Bibliothegue Nationale Katologu, Suppl, 660.

MEREDİTH-OWENS, G. M., *Turkısh Mınıatures*, London 1963, s. 26.

MOSTRAS, C., *Dictionnaire Geographıque de L'empıre Ottoman*, (Tıpkıbasım) İstanbul 1995.

Mükrimin Halil (Yınanç), "Feridun Bey Münşeâtı", *TOEM*, S. 62-77 (1337), s. 161-168; 78 (1340), s. 37-46; 79 (1340), s. 95-104; 81 (1340), s. 216-226.

Münşeât, İstanbul Üniversitesi Ktp., Ty, nr: 1192, 1526; Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr: 3293.

Münşeât, İstanbul Üniversitesi Ktp., TY. Nr: 629

Münşeât, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr: 3326.

Münşeât, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr: 3330.

Münşeât, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr: 3324

Münşeât-ı Zaifi, Topkapı, Revan ktp., nr: 822. Külliyat içinde, yk. 184b-194b

Münşeâtü's-selâtin, İstanbul 1264;1275. 2 C.

NÂBÎ, *Münşeât*, Üniversitesi Ktp., Ty, nr: 62, 727, 5628.

NÂDİRÎ, *Münşeât*, Numan Külekçi, *Ganizâde Nâdirî ve Divanından Seçmeler*, 1989.

NEVRES, *Münşeât*, İstanbul Üniversitesi Ktp., Ty, nr: 1695, 3389, 5707.

OKUMUŞ, Ömer, "Câmî Abdurrahman", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1993, C.7, s.94-99.

OSMANZADE TÂİB, *Münşeât*, İstanbul Üniversitesi Ktp., Ty, nr: 9812.

ÖNAL, Ahmet, *18. Yüzyıla ait Buyuruldu Mecmuası (Türk Tarih Kurumu Y.70-Değerlendirme, Transkripsiyon)*, Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.

ÖZCAN, Abdülkadir, "Feridun Ahmed Bey", *DİA*, XII, 396-397.

PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1993.

RAGIP PAŞA, *Münşeât*, İstanbul Üniversitesi Ktp., Ty, nr: 281 (divanıyla birlikte), 1901, 3110, 9764 (Paşa'nın *Münşeât*'ı Divanıyla birlikte Bulak'ta basılmıştır).

Râmî Mehmed Paşa Münşeâtı, Wien, Österreichische National Bibliothek, nr. 296.

RÂŞİD, *Münşeât*, Süleymaniye Ktp., . Esat Efendi, nr: 3301

RAŞİD, RAZÎ VE FASİH AHMED DEDE, *Münşeât*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr: 3301.

SARAÇ, M.A. Yekta, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*, İstanbul 2002.

SERTOĞLU, Mithat, *Osmanlı Tarih Lügati*, İstanbul 1986.

ŞEKER, Mehmet, *Gelibolulu Mustafa Âlî ve Mevâidün Nefâis Fî-Kavâidi'l-Mecâlis*, Ankara 1997, s. 57-58.

ŞEMSEDDİN SAMİ, *Kamusü'l-alâm*, İstanbul 1311, C.IV, s. 3050.

TEKİN, Şinasi, *Menâhicü'l-inşâ, The Earliest Ottoman Chancery Manual*, Harvard University 1971

TUĞLACI, Pars, *Osmanlı Şehirleri*, İstanbul 1985.

UNAN, Fahri, *15. Yüzyıl Yazarlarından Yahya bin Mehmed el-Kâtibî'nin Menâhicü'l-inşâsı*: İnceleme-Metin, Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1986.

UYAR, "Dursun, Münşeât-ı Âkif Paşa",*Osmanlı Devleti ve Bozok Sancağı*, Ankara 2000, s. 665-676.

YÜCEL, Bilal, *Adnî Divanı*, Ankara 2003, s. 29.

V. NÜSHALAR

Menşeü'l-inşâ'nın bilinen en önemli nüshası İstanbul Bayezıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi no:1916'dır. Bu nüsha çok kullanıldığından kaynaklarda, eserin sadece bir nüshası olduğu sanılmıştır. Oysa Ahter Ali'nin tezinde ve ondan naklen İbnülemin Mahmut Kemal'in *Menakıb-ı Hünerveran Önsözü*'nde *Menşeü'l-inşa*'nın nüshalarını haber veriyor. Her iki araştırmacının verdiği kütüphane numaralarını kontrol ettik ve yurtdışı kataloglarını taradık. Sonuçta eserin şu nüshalarını tespit edebildik:

1.B.: Bayezıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr:1916/3. *Menşeü'l-inşâ*'nın en önemli nüshası İstanbul Bayezıt Ktp., Veliyyüddin Efendi, 1916 numaralı mecmuanın 183b-284a varakları arasında bulunuyor[82]. Talik yazıyla kaleme alınan mecmuanın 5b-106b'de Âlî'nin *Riyazü's-sâlikîn* mesnevisi; 107b-182a'da *Camiü'l-buhur* adlı mesnevisi bulunmaktadır. Nüshanın sonunda "bunun yazımı İstanbul'da, 1010 yılının Ramazan ayının dördünde/26 Şubat 1602, Sultan Mehmet Han camiinde, öğle vakti bitti." yazılıdır.

2. V.: Flügel, nr: 290. I, 267: Nesih. 1b-150b yaprak. 15 satır. İstinsah tarihi bulunmuyor[83]. Viyana nüshası da Bayezıt Ktp., nüshasını aynen takip ediyor. Ayrıca nüshada herhangi bir karalama bulunmuyor. Bu sebeple Viyana nüshasının Veliyyüddin Efendi nüshasından istinsah edildiğini kesin olarak söyleyebiliriz.

---

82 İnal, *a.g.c.*, s. 94.

83 Gustav Flügel, *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Kaiserlich-Königlichen Hofbibliothek zu*, Wien 1865, C.I, s. 268.

3. E.: Süleymaniye Ktp., Esat Efendi, nr: 3436:. Bu nüshadaki (79b-80a) arasında bulunan mektup Veliyyüddin Efendi nüshasının 192a-194 yapraklarındadır[84]. Ancak Atsız'ın belirttiği gibi bu nüshada Âlî'ye ait bir değil 13 mektup bulunmaktadır. Mecmua oldukça düzensizdir. Her varak birkaç defa numaralandırılmış. Dağılan parçaların yeniden ciltlenmiş olması muhtemel. Söz konusu 13 mektup verdiği bilgiler bakımından Veliyyüddin 1916 nüshası ile hemen hemen hiçbir farklılık göstermiyor. Mecmuada farklı yapraklarda bulunan Âlî'nin mektupları şunlardır: a. *Mevlânâ Azmî Efendi şehzâde Sultân Mehmed Han'a Hâce oldukda tehniyet olınmışdur* (V.=Veliyyüdin Efendi, 122b; E=Esat Efendi, 7b). b. *Sûret-i berât-ı Hâkim-i Bitlis alâ-vechi't-te'bîd nişân-ı mekârim-feşân-ı hakanî ve tugrâ-yı garrâ-yı ragbet-nümâyî nusret-ârâ-yı cihân-sitânî* (V.94b, E. 9b) c. *Münşî tarafından Rumili beğlerbegiyi Musahib Mehmed Paşa'ya* (V.40a, E. 19b). *Menşeü'l-inşâ*'nın V. nüshasındaki (40a) mektup, E. nüshasında (E. 16b), *Münşî cânibinden Rumili beylerbeyi Musâhib Mehmed Paşa'ya* başlığı yeniden yazılmıştır. Başlık V. nüshasının 34a yaprağındaki mektuptan alınmıştır. d. *Mîr-livâ-i Bosna cânibinden Dergâha arzdur* başlıklı mektup (V.32b), E. nüshasında (19b), *Dergâh-ı âlem-penâha arzun dîbâcesidür* başlığı altında verilmiş. e. V. nüshasındaki (15b), *Münşî cânibinden nehc-i zarâfet ve üslûb-ı nezâketle zurefâ nüdemâ belki eviddâ-i kudemâdan bir yâr-ı câna yazılmışdur* başlığı taşıyan mektup E.'de 57b'dedir. f. Başlığında *Kuzâtdan birine alâ-tarîki't-techîl gönderilen mektûbdur.* yazan mektup V. ve E. nüshasında da bulunuyor (V. 96a, E. 47b). g. *Münşî cânibinden zeâmet mahlûli recâsına Sadr-ı*

---

84 H. Nihal Atsız, *Âlî Bibliyografyası*, İstanbul 1968, s. 4, 50.

azam Mehmed Paşa'ya arz-ı hâl-i musanna ve nâme-i belâgat-nişân-ı mülemmadur başlığı altındaki mektup V nüshasında 34a, E.'de 147b'de yer alıyor.

4. Hacı Selim Ağa, Hüdâî Efendi, nr: 1710. (70b-116b) *İnşâ-yı Murassa* adıyla kayıtlı bu eser, bazıları Âlî'ye ait olmak üzere 16. yüzyıla yazılmış mektup örneklerinden oluşuyor.

Başlangıcı şöyledir: *Ey debīr-i ṣaḥīfe-i cûd, Şiʿr ü inşā zi-feyż-i ḥikmet-i tust*...

Baştaki ifadeler, *Menşeü'l-inşâ*'nın başında manzum olarak şöyle yer alıyor.

Ey debīr-i ṣaḥīfe-i lā-rayb
Naḳş-bend-i nigār-ḫāne-i ġayb

Şiʿr ü inşā zi-feyż-i ḥikmet-i tust
Heme elfāẓ maḥż-ı ḳudret-i tust

Dolayısıyla şimdilik ilk mektubun Âlî'ye ait olduğunu kesin olarak söyleyebiliriz.

5. Süleymaniye Ktp., Kadızade Mehmed, nr: 429/1. toplam 429 yaprak olan ve talik yazı ile kaleme alınan bu mecmuanın başında mektup örnekleri bulunuyor. Bu nüsha katalog kaydında *Menşeü'l-inşâ* adıyla yer alıyor; ancak içinde *Menşeü'l-inşâ*'dan herhangi bir mektup yer almıyor. Nüshanın 71-81. varakları eksiktir. 82b-123a arasında Âlî'nin *Bedîü'r-rukûm* adlı eseri bulunuyor[85].

---

85 Orhan Başaran-Mehmet Atalay, *Gelibolulu Mustafa Âlî, Hayyâm'a Nazîreler*, Erzurum 2004, s.1.

6. Süleymaniye Ktp., Esat Efendi, 3294/2 (MFA 2392/2): Burada da Âlî adına kayıtlı bir *Münşeât* bulunuyor. Ancak bu Âlî elif harfi ile yazıldığından Münşeât nüshası da Gelibolu Mustafa Âlî'ye ait değildir. Mecmuada Âlî'ye ait bir gazel, bir tercibend ile bahr-ı tavilden bir beyit kayıtlıdır.

7. Adnan Ötüken, nr: 2359: Mecmuanın başında *Mustafa Âlî'nin Menşeü'l-inşâ olması ihtimali vardır* notu düşülmüş. Mecmuada gerçekten de bir *Münşeât* ve devamında da *Mihr ü Vefa* mesnevisi geliyor. Ancak *Münşeât* Âlî'ye değil; ismini tespit edemediğimiz başka birisine aittir. Çünkü mecmuadaki arz-ı hallerden hiçbirisi Âlî'nin *Münşeât*'ında bulunmuyor. *Münşeât*'ın ardından bir *Mihr ü Vefa* mesnevisi geliyorsa da bu mecmuadaki mesnevi de Âlî'ye ait değildir. Âlî'nin *Mihr ü Vefa* mesnevisi Mefâîlün Mefâîlün Faûlün vezninde[86]; mecmuadaki mesnevi Fâilâtün Fâilâtün Fâilün veznindedir.

8. Süleymaniye Ktp., Esat Efendi, nr: 1803. 1b-229b. Bu mecmua, Âsâr-ı Âlî Efendi başlığı ile kayıtlıdır. Mecmuada sadece 95b-150b yaprakları arasında Âlî'nin *Füsûl-i Hâl* adlı eseri bulunuyor.

9. Süleymaniye Ktp., Âşir Efendi, nr: 280. 1b-219b. Bu numarada, *Münşeât-ı Âlî* adıyla bir mecmua kayıtlıysa da eser Âlî'ye ait değildir.

10. Millet Ktp., Pertev Paşa, nr: 441. 1b-275b. *Münşeâtü'l-Âlî* adıyla kayıtlı bulunan bu mecmua, çeşitli mektup örneklerini içermesine rağmen Âlî'ye ait mektup bulunmuyor.

---

86 İ. Hakkı Aksoyak, "Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Mihr ü Vefâ Mesnevisi", *Diriözler Armağanı*, Ankara 2003, s. 45-71.

VI. METİN

[B. 183b] [V. 1b]
Bismillahirraḥmānirraḥīm
[Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün]
Ey debīr-i ṣaḥīfe-i lā-rayb
Naḳş-bend-i nigār-ḫāne-i ġayb
[Ey "lâreyb" sayfasının yazıcısı. Ey görünmeyen âlemin nakkaşı.]

Münşī-i mā-yeşā' 'ale'l-ıṭlāḳ
Rāḳım-ı bī-midād u bī-evrāḳ
[Dilediğini kayıtsız şartsız yazan kâtip. Kalemsiz ve kâğıtsız yazan yazıcı.]

Şi'r ü inşā zi-feyż-i ḥikmet-i tust
Heme elfāẓ maḥż-ı ḳudret-i tust
[Şiir ve nesir senin hikmetinin feyzindendir. Bütün sözler de senin kudretinle var olur.]

Neṣr: Ḥamd-i bisyār u şükr-i bī-şumār ki ḥażret-i Ḫallāḳ-ı Kirdgāruñ irādeti cūybārı gülistān-ı ḳudretine cārī olup hezār ġonce-i cevāhir-peymā şāḫsār-ı vücūd üzre feṣāḥatle gūyā oldı ve mihr-i meşiyyeti envārı zevāyā-yı ḥikmetine sārī olup ḳaṭerāt-ı nā-çīz ü nā-peydā gevher-dān-ı 'ummān-ı terbiyetinde dürer-i nūr-efrūz ve nūr-efzā oldı. Ḥaḳḳā cümle-i nebātāt u eşyā dü ḥarf-ı ḥikmet-ārādan aḫẕ-ı neşv ü nemā ḳılmaġla ẓulmet-i żıdd-ı nūrāniyyet ve vaḥşet-i naḳīż-i ünsiyyet siyemmā bahār-ı būyā

muġāyir-i faṣl-ı ḫazān [V. 2a] ve bahār [B. 184a] u nehār-ı[87] germā muḫālif-i rūz-ı[88] zemistān olup ma'ḳūlāt u maḥsūsāt bu vāḳı'ada hemvār ve cemāl ü celāl-i Yezdān bu āyīnede nümūdār olmaġın gülzār-ı 'irfān ve riyāż-ı bedī' ü beyān daḫı bu serā-perdeden bīrūn ve merāyā-yı feṣāḥat u belāġatdan bu vech ile çihre-nümūn olup neṡr-i āb-dār muḳābil-i naẓm-ı gevher-bār ve cūybār-ı taḫayyülāt u efkār bu iki çemenzāra ṭarāvet-niṡār vāḳi' oldı. Li-münşī'ihi:

[Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün]
Bir ḳadeḥ bāde gibidür inşā
Neş'esidür içindeki eş'ār

İki ebrūdur iki mıṣrā'ı
Şekl-i maḥbūb neṡr-i gevher-bār

Neṡr: Minnet-i bī-minnet ki bu sāġar-ı pür-ḥikmet encümen-i ḫilḳatümde der-dest ve bu şāhid-i melek-sīret nişīmen-i cibilletümde hem-ṣoḥbet ü dest-ā-dest olup gāh biḥār-ı naẓmuñ dürer-i şāhvārını kenār itdüm ve gāh şāḫsār-ı neṡrüñ mīve-i āb-dārını tenāvül ṭarīḳine gitdüm. Li-münşī'ihi:

[Fa'ūlün Fa'ūlün Fa'ūlün Fa'ūl] [V. 2b]
Pes ez-ḥamd-i bisyār ü na't ü selām
'Alā-ḫātemi'l-enbiyā'i'l-kirām

---

87 nehār] - V. Nehār B.de iki kez yazılmış.
88 rūz] nev-rūz, B

Çi ferḫunde ḳadrī çi peyġamberī
Zi-bāġ-ı maḥabbet gül-i ḫoşterī [B. 184b]
[Bu ne kadar kutlu mertebedir, bu ne kadar [yüce] bir peygamberliktir! Muhabbet (sevgi) bağından daha güzel kokan bir gül]

Tuyī bāʿiṡ-i naẓm-ı dürr-i vücūd
Be-pāyet revān āb-ı ḥayvān-ı cūd
[Varlık incisinin düzeninin sebebi sensin. Cömertlik bengisuyu senin ayaklarının dibinde akar.]

Dü ḥarfī ki bīrūn şud ez-*kun fekān*[89]
Ber-inşā-yı to geşte sırr-ı beyān
["Kün fekan"dan dışarı olan iki harf. Seni anlatmak için sırları anlatır oldu.]

Muḥammed resīde turā nām-ı ẕāt
ʿAleyke's-selāmu ʿaleyke'ṣ-ṣalāt
[Senin öz ismin Muhammet olarak gönderildi. Ona selâm ve salât olsun]

Neṡr: *Rāḍıya'llāhu teʿālā ʿan-ezvācihi'l-muṭahhareti ve evlādihi'l-muvaḳḳareti ve saḳa'llāhu aṣḥābehu'l-kirām bi-ke'si'l-ʿināyeti fī-dāri's-selām*[90]. Pes ez-sipās u niyāyiş hezār vāy-ı gülistān-ı dāniş ve bülbül-i gūyā-yı būstān-ı bīniş. Li-münşī'ihi:

---

89 Ol oldu.

90 Allah onun temiz eşlerinden ve alçak gönüllü evlatlarından razı olsun ve onun arkadaşlarını Cennet'te yardım kasesiyle sulasın.

[Mef'ūlü Mefā'ilün Fe'ūlün]

Hem-şehr-i Muḥammed ibni[91] Kātib

Hem-meşreb 'āşıḳān-ı ṭālib

[Muhammed bin Kâtib'in hemşerisi ve [hakkı] talep eden âşıklarla aynı meşrepten.]

Ḫāk-i der-i dānişān-ı 'ālī

Baḥrīst pür ez-dür ü lü'lī

[Yüce ilimlerin kapısının toprağı, inci ve yakut dolu bir denizdir.]

Muḳaddimāt-ı[92] ḫidemāt-ı erkāna kūşiş ve esālīb-i kitābete reviş-i feṣāḥat ile verziş ḳılup deryā-yı vāridāt ve ṣadef-i devātdan bīrūn olan *Dürr-i Meknūn* inşāgerān-ı Rum ve nüvīsendegān-ı ressām-rüsūm cilve-nümūn olduḳları deşt-i hāmūndan mehcūr ve tuḥaf-ı taḥiyyātları gibi [V. 3a] çeşīde vü ḫāyīde güftelerden dūr-ā-dūr olduğından mā-'adā dānişverān-ı A'cām ve inşāgerān-ı feṣāḥat-kelāmdan meselā Ḫāce-i Cihān-ı Sa'īd ve Mevlānā 'Abdullah-ı Mürvārīd gibi nā-süfte gevherler [B. 185a] ibrāzına teşemmür vü pūşīde vü nühüfte ser-nāmeler ilġāzına tabaṣṣur, belki envā'-i īcāz ve eṣnāf-ı i'cāzla[93] ādāb-ı edāya tefekkür üzre olup egerçi ki keṣret-i ḫidemāt ve tezāhüm-i mekātib ü berevāt ekserīnüñ tesvīdine māni' ḫuṣūṣā fikr-i daḳīḳ ve ẕikr-i ḥaḳīḳ vādīlerine dāfi' olmışdı. Ve illā saṭḥ-ı kāfūrda nümāyān olan suṭūr-ı misk-āmīz ve ḫuṭūṭ-ı 'anber-bīz nuḳaṭ-ı ḫaṭ gibi feṣāḥatden ba'īd

---

91 ibni] bin, B., V.

92 muḳaddimāt-ı] muḳaddimā, V.

93 i'cāz] aḥcāzla, B.

olmamagın tebyīzine cevāz ve tebʿīzına ruḫṣat-ı kār-sāz virilüp beş faṣl üzerine tertīb-i dil-pezīr olundı. Yaʿnī ki faṣl-ı evvel ṭavāmīr-i maḥabbet, faṣl-ı s̱ānī tefhīm-i ḥālet, faṣl-ı s̱ālis̱ sipāriş-i maṣlaḥat, faṣl-ı rābiʿ [V. 3b] menāşīr-i tehniyyet, faṣl-ı ḫāmis nāmehā-yı taʿziyyet taḥrīr ḳılınup meʿānī-i ġāmiżasını müʾeddā ve *Menşeʾüʾl-inşā* nāmı ile müsemmā ḳılındı. Li-münşīʾihi:

[Faʿūlün Faʿūlün Faʿūlün Faʿul]

Muġannī biyā naġme-perdāz şev

Zi-elḥān-ı muṭrib[94] ṭarab-sāz şev

[Ey şarkıcı gel de şarkı söyle. Çalgının ezgileriyle [bizi] neşelendir.]

Çunān mest-i ṣad-sāle mey kun merā

Şevem ber-muḥibbān maḥabbet-nümā

[Beni böyle yüz yıllık sarhoş gibi yap ki sevenlere sevgi göstergesi olayım.]

Ammā

FAṢL-I EVVEL ṬAVĀMĪR-İ MAḤABBETDÜR.

[1] Neyyir-i evc-i ẕükā Muṣāḥib Şemsī Paşa [B. 185b] cenābından Şeh Ṭahmāsb oġlı Muḥammed Ḫudā-bende'ye inşā olınan nāme-i belāġat-nümādur.

[Mefʿūlü Mefāʿilün Faʿūlün]

Ey maḥmidet-i tu bī-kerāne

Ser-nāme ez-ūst bī-behāne

[Ey senin övülesi niteliklerin uçsuz bucaksızdır. Hiç bahanesiz, kitabın başlangıcı odur.]

94 muṭrib] maʿnī, B.

Ger ġāyet-i maḥmidet ne-bāşed
Ez-nām-ı şumā dehed nişāne
[Eğer sitayiş etmenin amacı olmasa sizin adınızdan bir iz gösterecek.]

Şeh-zāde-i der-iʿtibār ammā
Bā-kevkebe çün şeh-i yegāne
[Görünüşte şehzadesin ama, haşmet (azamet) bakımından biricik padişahsın.]

Hem-nām-ı Resūl-i kā'ināti̇
Bādā be-miḥāmidet zemāne
[Kâinatın (bütün cihanın) peygamberi ile adaşsın. Zaman [da] senin hasletlerine uygun olsun.]

Neṣr: Aʿlā ḥażret-i vālā-rütbet, ḫurşi̇d-menzilet, Cemşi̇d-şöhret, nūyi̇n-i nev-āyi̇n-i güzi̇n, neḳāve-i şeh-zādegān-ı pi̇şi̇n, Dārāb-ı Dārā-dārāt, seri̇r-ārā-yı sümüvvet-simāt, [V. 4a] sülāle-i dūdmān-ı şāhi̇, ḫulāṣa-i ḫānedān-ı ʿizzet-penāhi̇. Li-münşi̇'ihi:
[Mefāʿi̇lün Mefāʿi̇lün Faʿūlün]
Be-ḳadr ü rütbe çün ẓıll-ı İlāhi̇
Hümāyi̇ der-dil-i Tahmāsb Şāhi̇
[Değer ve rütbe ile İlâhî gölge gibisin Tahmâsb Şâh'ın gönlünde değerlisin.]

Be-Īrān Īrecī yā Selm-i Tūrī[95]
Be-Tūrān bü'l-ʿaceb ferzāne Tūrī
[İran'da İreç'sin ya da Tur'un oğlu Selm'sin. Turan'da [ise] şaşırtıcı bilgilerle donanmış Tur'sun.]

Peder hem bīşter ferr ez-Ferīdūn
Ki Ferrān-ı Ferāter fer-i ü dūn
[Baba Ferīdūn'dan daha kudretli ki Feraterin Ferrānı onun ferinden alçak?]

Neṡr: Südde-i sidre-maḳāmlarına ki zümre-i duʿā-gūyān-ı Aʿcām mā-ṣadaḳ-ı *taḥiyyetühüm fīhā selām*[96] vāḳiʿ olmışdur. Bu ṡenākār-ı ṣadāḳat-encām daḫı ol ḫidmet-i ʿaliyyenüñ edāsına ihtimām-ı tām ve zīb-i[97] duʿādan müberrā duʿā ve ṡenā inşāsına [B. 186a] iştiġāl-i mālā-kelām, ḫuṣūṣā leyālī vü mesā iştiʿāl-ı çerāġ-ı iḥtirāmla tuḥfe-i dürūd-ı mīnā-rū ber-mūcib-i *tehādū ve teḥabbū*[98] itḥāf-ı cenāb-ı nīgū ḳılınduḳdan ṣoñra maʿrūż-ı ʿizzet-ḫāh-ı rifʿat-cū oldur ki ẕāt-ı sütūde-ṣıfātları ki mihr-i sipihr-i luṭf u kerem belki sipihr-i mihr-i mürüvvet ü himemdür. Reşeḥāt-ı seḥāb-ı saḫāvetleri şemsden ẕerreye varınca vāṣıl [V. 4b] ve ḳaṭerāt-ı bārān-ı ʿināyetleri gül-i sīr-ābdan berg-i terreye irince mütevāṣıl u ḥāṣıl olmaġla li-münşī'ihi

---

95 tūrī] pūrī, B., V.

96 "Onların duaları orada selâmdır.", *Kur'ân-ı Kerim*, İbrâhim, 10/10; Yûnus, 14/23.

97 zīb] reyb, V.

98 "Birbirinize hediye veriniz, birbirinizi seviniz.", *Kütüb-i Sitte*, İbrahim Canan, Ankara 1993, C.16, s.239.

[Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün]
Süddesi oldı sidre-i dünyā
Selsebīl ana seyl-i luṭf u ʿaṭā

Döndi ẕātü'l-ʿimād olan İreme
Himmetüñle o bāb-ı bī-hem-tā

Bir yanında aḳar zülāl-i kerem
Bir yanı gülsitān-ı cūd u saḫā

Naḳş-ı maḳṣūd u resm-i rāḥat ile
Her ruḫāmı nümūne-i ḫārā

Ḥaḳḳā iḥsān-ı bī-kerānları bir deryā-yı firāvāndur ki küre-i ḫāk gibi eḳālīm-i vehm ü idrāki iḥāṭa itmişdür ve elṭāf-ı bī-intihāları bir feżā-yı rāḥat-fezādur ki eṭrāf u cevānib ve bevādī vü sebāsibinde mürüvvet ü re'fet ve ʿāṭıfet ü ʿināyet diyārlarına **[B. 186a]** niçe **[V. 5a]** yollar gitmişdür. Felā-cerem ol diyāruñ gülzārı bahārından ve būy-ı dil-āvīz-i iḥsānla nükhet-resān olan ezhārından her sūresi bir gül-i sūrī ve medd-i besmelesi sünbül-i ḥūrī açılsa güller gibi ḫandān, oḳınsa bülbül-i gülistān-ı Raḥmān, bir cild Kelām-ı Ḳadīm ve Furḳān-ı lāzımü't-tekrīm ki ḳıṭʿa-ı maṣnūʿası *Lā-yemessuhū ille'l-muṭahharūn*[99] ve hediyye-i maṭbūʿası *Hüden li'l-müttaḳīne'l-leẕīne yü'minūn*[100] evṣāfıyla manẓūru'l-ʿuyūn

99 "Ona tamamen temiz olanlardan başkası el süremez.", *Kur'ân-ı Kerim*, Vâkıʿâ, 56/79.

100 "(*Kur'ân-ı Kerim*) müttakiler (Allah'tan korkanlar) için bir hidayettir. O müttakiler ki inanırlar (gayba).", *Kur'ân-ı Kerim*, Bakara, 2/2, 3.

olduḳdan mā-ʿadā cildinüñ celādeti ve ḫaṭṭ-ı merġūbınuñ leṭāfeti dā'ire-i taʿrīfden bīrūn idügünde çerā vü çūn yoḳdur. Li-münşī'ihi:

[Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün]
Ṭūr yazısıdur ṣaḥīfeleri
Nūr-ı muṭlaḳdur anda her āyet

Şemse-i ʿaşrı şems-i devletdür
Gösterür şemse nūrdan ṭalʿat

Her gören cedvel-i muraṣṣaʿını
Didi ḳavṣ-ı ḳuzaḥ budur ḳat ḳat

Maġfiret yaġmurını yaġdurdı
Oldı her sūre ebr-i pür-raḥmet [V. 5b]

Ḫuṣūṣā baʿżı tuḥaf-ı müsteṭāb ve bir ḳaç pāre nefīs kitāb ki bahāda kem-yāb ve mażmūn-ı dil-güşāda mānend-i gevher-i nā-yāb, iʿdād-ı evrāḳına naẓar[101] gül-i ṣad-berg gibi muʿanber ve ḫaṭṭ-ı merġūbına vü teẕhībine [B. 187a] ḳıyās lāyıḳ-ı iḳtibās-āyāt-ı medḥ ü sipās. Li-münşī'ihi:

[Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün]
Her biri gūyā ki bir maḥbūbdur
Ḫaṭṭıdur vechinde ḫaṭṭ-ı anberīn

Noḳṭalar ḫāl-i nigār-ı naẓm-ı pāk
İki ebrū iki mıṣrāʿ-ı güzīn

---

101 naẓar] manẓar, B.

Ve bi'l-cümle ḫānekāh-ı naẓmuñ mürşid-i be-nāmı zuḫrü's-sālikīn Mevlānā Şeyḫ Niẓāmī ḳuddise sırruhu ḫamsesinden mā-ʿadā şuʿarā-yı selefüñ mümtāzı ve fuḍālā-yı sırr-ı *men-ʿaref*[102]üñ kāşif-i rāzı Mevlānā Ḫāce Ḥāfıẓ-ı Şīrāzī ḫuṣūṣā baḳiyye-i müteḳaddimīn, naḳībe-i naḳiyye-i müte'aḫḫirīn ser-mest-i bāde-i müdāmī Mevlānā ʿAbdu'r-raḥmān-ı Cāmī Dīvānları ki her saṭrı samṭ-i naẓmuñ dürer-i pür-nūrı ve her bir beyti maʿrifet ʿālemiṇüñ bir beyt-i maʿmūrı idügi [V. 6a] maʿrūf u meşhūrdur. İrsāliyle bu rifʿat-ḫāhlarına ilṭifāt-ı bī-ḥisāb buyurılmış müfīżü'n-nevāl *celle şānuhu*[103] *ʿani'l-miṣāl*[104] dergāhından tażarruʿ u ibtihāl olınur ki ol bālā-nehmet ü vālā-himmet olan ḥażret-i ʿālī-mevhibetüñ hemīşe kitāb-ı āmālī ve resā'il-i intiẓām-aḥvāli āyāt-ı ḥükm ü velā ve beyyināt-ı ṣıdḳ u ṣafā ile lā-yezālī [B. 187b] bahā vü behāda ġālī ve raġbet ü ilticāda ser-bülend ü ʿālī vāḳiʿ ola. Li-mü'ellifihi:

[Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün]
Nāmeñe yüzler süre mühr-i ḳabūl
Üstün ola her sözüñ gūyā ḥabāb
Yazalar ser-nāme-i iḳbālüñe
Kām-baḫt u kām-baḫş u kām-yāb

Ve ammā āyīn-i serverān ve ḳavānīn-i ḫusrevān-ı nebāhat-nişān, müstedʿāsınca nāme-i belāġat-nümāları inhāsıyla da ḫāṭır-sāz ve maḫlaṣ-nevāz olmaları melḥūẓ ve ol maḳūle mekārim-i celīlelerinden daḫı her cihet ile maḥẓūẓ iken teẕekküre bāʿis̱ teẕkire-i sāmiyeleri ki herāyīne mürüvvet-nümūn [V. 6b] ve

102 Kendini bilenlerden
103 Şanı büyük olsun.
104 Örnekte olduğu gibi veya örnekten anlaşıldığı gibi.

ʿināyet-meşḥūn lā-siyemmā *İnne hāẕihi teẕkiretün li-ḳavmin yaʿḳılūn*[105] feḥvāsını müẕekkirdür. İnhā ḳılınup ağız ḫaberleriyle iktifā ve ṭayy-ı nāme-i mihr ü vefā buyurmaları gāh bu bī-vücūdlarınuñ ṭāliʿindeki ʿadem-i müsāʿadeye ḥaml olundı ve gāh merāḥil ü menāzilde żāyiʿ olması taṣavvurı ile tesliyet dāmenine dest-res bulındı. Ol tācdār-ı Cem-cām ve nāmdār-ı Dārā-maḳām bir şān-ı büzürgvār ve ẕāt-ı ḫuceste-eṭvār idügi meşhūr-ı dār ü diyār ve meẕkūr-ı ḳaṭṭān-ı aḳṭārdur. Aña binā'en binā-i iltimāsa ve ebnā-yı recā-i bī-ḳıyāsa cür'et [B. 188a] olunmışdur. Ne ān ki rūḥānī āşnālarını yād ve ḫāṭır-ı bī-riyālarını teẕekküre ve teẕekkürle ābād buyurduḳları derece-i ilṭifātuñ ẕirve-i ʿulyāsı ve mertebe-i iḥtirāmuñ rütbe-i ḳuṣvāsı idügi gün gibi rūşen ve berāhīn-i itḥāf u ihdā ile müberhendür. Li-mü'ellifihi:

Etetni min ledeyye'l-ʿālī keverdin [V. 7a] *ṣaḥīfeten iḥtevet külle'l-hedāyā*

Selāmullahi mā-inne'l-ʿanādil ʿalā tilke'l-mekārim ve'l-ʿaṭāyā[106]

Meṡelā kitāb-ı kerīmleri de vāṣıl olsa mażmūn-ı saʿādet-meşḥūnı fātiḥasından ḫātimesine varınca āyāt-ı iḫlāṣ u ṣafā olması ve ol mefhūm-ı celālet-nümā *Kāne ẕālike fi'l-kitābi mesṭūrā*[107] naṣṣ-ı şerīfine muvāfıḳ bulınması muḳarrer idi. Keẕālik irsāl buyurılan her kitāb-ı resā'il-i vedādı bāb bāb ve mesā'il-i ittiḥādı ber-vech-i faṣl u ḫiṭāb ifāde vü ifhām eylemişdür. Li-münşī'ihi:

---

105 Şüphesiz bu akıl sahibi kavim için bir ibrettir.

106 Bana yüceden geldi. Bütün hediyeler bir sayfa içindeydi. Çünki bülbüller (güzel insanlar), (Allah'tan gelen) bu ahlâkla ve bu bağışladır.

107 "Bu, kitapta yazılmış bulunmaktadır.", *Kur'ân-ı Kerim*, İsrâ, 17/58; Ahzâb, 33/6.

[Fe῾ilātün Mefā῾ilün Fe῾ilün]
Ba῾d-ez-īn ber-keşīm ḫaṭṭ-ı du῾ā
Ki du῾ā müdde῾ā-yı ehl-i ṣafāst
[Bundan sonra dua etme hattı çekeriz. Çünkü dua, safâ ehlinin iddiasıdır.]

῾Ömr ü devlet çünān fūzūn bādā
Ki şeved bīşter zi-her kem ü kāst
[Ömür ve devletin öyle çok olsun ki her türlü azlık ve çokluktan (kusurdan) çok olsun.]

Bīnem ez-ḳabża-i to gerdīde
Hem çü tīr ü kemān besī çeb ü rāst
[Senin kabzan sayesinde, bir çok yerin (sağın, solun) yay ve keman gibi olduğunu göreyim.]

[2] Münşī cānibinden ba῾żı aḥbāba yazılan mektūb-ı maḥabbetdür ki evvel eviddā ma῾rifet-i kitābetle ḳalem gibi engüşt-nümā eylediler. Du῾āhā-yı bisyār ki ḫulūṣ-ı muḥibbān gibi bī-ġāye ve s̱enāhā-yı [V. 7b] bī-şumār ki ārzū-yı muḫliṣān gibi mālā-nihāyedür.

Bahār u ḫazān ve tābistān u zemistān belki her sā῾at u her ān edāsında daḳīḳa fevt [B. 188b] olınmayup ve itḥāf u ihdāsında tekāsül ü ihmāl bulınmayup meclis-i şerīfleri ki medār-ı erbāb-ı ῾irfān ve melāẕ-ı aṣḥāb-ı bedī῾ ü beyāndur. Ṣıdḳ-ı dil ü cān ve ṣafā-yı ḫāṭır u cenān ile ῾arż ḳılınduḳdan ṣoñra mir'āt-ı ḫāṭır-ı pāklerine ki herāyīne cilvegāh-ı ῾avārif-i ma῾ārif ve mişkāt-ı ẕihn-i derrāklerine ki hemvāre nūr-baḫş-ı aṣḥāb-ı leṭā'ifdür. Ḫafī ve pūşīde buyurılmıya ki ẕāt-ı şerīflerinden mufāraḳat u müsāferet

yollarına müsāraʿat olınalı ḥaḳḳā ŝümme ḥaḳḳā ḥażret-i Ḥaḳ ʿalīm ü dānā ve feyyāż-ı muṭlaḳ ḫabīr ü bīnādur ki devāt-ı belāġat-edātları ki menbaʿı imlā-i mele'-i aʿlādur. Medāyiḥi her zamān gözümüz öñinde merḳūm ve miḥbere-i feṣāḥat-[V. 8a] nikātları ki menşe'-i inşāgerān-ı ulü'n-nühādur. Evṣāfı her ān ṣafaḥāt-ı ḫāṭırda mersūmdur. *Vallāhi vallāhi ŝümme vallāhi* mā-beynümüzde ŝābit olan ḫillet ü uḫuvvet bir dā'irededür ki mürūr-ı ezmān ile ḫalel-pezīr olmaḳ muḥāldür ve manẓara-i ʿaynumuzda fā'it olan envār-ı ẕāt-ı melek-ṭalʿat bir derecede manẓūrumuzdur ki tezāḥüm-i gird-bād-ı fenā ve teḳādüm-i ẕerrāt-ı ʿālem-i ġabrā belki terāküm-i ḫīz-āb-ı renc ü ʿanā ile ġāyet mesīr olması baʿīd-i iḥtimāldür. Li-münşī'ihi:

[Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün]

Ġam-ı firāḳ ile ten şol ḳadar[108] nizār oldı
Viṣāle ṭāḳatumuz yoḳ ḫayāle müştāḳuz

Ḥarāretin eyü çekdük firāḳ günlerinüñ
Ziyāde teşneyüz āb-ı viṣāle müştāḳuz

ʿUḳaybe ẕālik[109] meydān-ı şecāʿatüñ şīr-i jiyānı ve ʿarṣagāh-ı şehāmetüñ dilīr-i ġażanfer-tüvānı, erbāb-ı ʿişretüñ Cem-bezmi, aṣḥāb-ı ġayretüñ Güstehem-rezmi, neberdüñ merdi [V. 8b] dil-āverlerüñ cevān-merdi aʿnī bihi rūḥum devletüm [B. 189a] ser-māye-i ʿizzet ü rifʿatüm cānum hem-serüm, hem-meşrebüm ve birāderüm Ḫurrem Beg ḥażretlerine derūn-ı dilden ve cān-ı göñülden selām u duʿālar ʿarż olınur. Li-münşī'ihi:

---

108 şol ḳadar B., V.] ol ḳadar, B. de ol kadar'ı alta; şol kadarı üste yazmış.
109 Onun peşinden.

[Mefāʿīlün Mefāʿīlün Faʿūlün]
Odur meydān-ı rezmüñ nerre şīri
Odur eyvān-ı bezmüñ Erdeşīri

Ele cām alduġınca ṭut ki Cemdür
Ṣunarsa tīġa el ṣan Güstehemdür

Perī-rūlarla her dem hem-dem olsun
Gözi göñli açılsun ḫurrem olsun

Ḫuṣūṣā debīr-i ḫoş-tedbīr ve nüvīsende-i belāġat-semīr, rifʿat-ḳarīn,ʿizzet-rehīn Caʿfer Beg ḥażretlerine envāʿ-ı iştiyāḳla duʿā ve eṣnāf-ı eşvāḳla s̱enā ʿarż olınur. Li-münşī'ihi:
[Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün]
Me-bād ẓıll-i vücūdeş zi-āsmān sābıḳ
Be-haḳḳ-ı Caʿfer-i Ṭayyār ü Caʿfer-i Ṣādıḳ
[Cafer-i Tayyar ve Cafer-i Sadık hakkı için, onun varlığının gölgesi gökten eksilmesin.]

Nes̱r: ʿAle'l-ḫuṣūṣ hem-serān-ı pür-şūr ü şaġab ve hem-demān-ı ṣāfī-dilān hem-meşreb, deryā-yı maʿrifetüñ āşnāları ve pīşgāh-ı leṭā'ifüñ bā-nevāları. Li-münşī'ihi:
[Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün]
Maʿrifet-pīşeler suḫenverler **[V. 9a]**
ʿİşret-endīşeler hünerverler

Nes̱r: Aʿnī bihim İbrāhīm Efendi'ye ve ʿOs̱mān Beg'e ve Caʿfer Beg'e ferden ferdā selām-ı bī-riyā inhā olınur. Ḳabūli

luṭflarına menūṭdur. *Ġıbbe ẕālike*[110] şīrīn-zebān, piste-dehān, mesrūrü'l-ḥāl, meşkūrü'l-ḫıṣāl, Yāḳūt-ı zamān, ʿAbdullah-ı devrān, yaḫşı yaḫşı güzellerüñ ḳonaġı, niʿmet-i mā-ḥażar çeken ḳulaġı çeşmi tātārı cānı ġāret iden Depegöz şīvesin riʿāyet iden, aʿnī Bay Sunġur Ḫan ecdādından ve Mīrzā Kaşġarī evlādından ṣarrāf-ı dil-berān, ṣayrafī-i zamān Mevlānā Kātib ʿAbdullah ḥużūrına selām-ı meveddet-niẓām itḥāf [B. 189b] olınur. Reddi şeref-i ḳabūllerine rāciʿdür. Bunlardan mā-ʿadā ḫidemāt-ı ʿāliyyelerine verziş ḳılan perī-peykerlerüñ gözlerin öpüp iştiyāḳ-āmīz duʿālar inhā iderüz. Ümmīddür ki aṣāleten ve vekāleten bu ḫuṣūṣ-ı meveddet-manṣūṣuñ edāsına himmet buyurıla [V. 9b] ve bezm-ālūde-dāmān, çāk-i girībān, hem-bezm-i zenān Kebūdī-zādeye aʿnī bihi Meḥemmed Nāyī didükleri dil-dādeye selām iderüz. Çün ġarażʿarż-ı işvāḳ u iştiyāḳdur. Bu mertebe ile iktifā olundı. Ümmīddür ki aḥyān u ezmānda şeref-i mürāselātle teşrīfe ve tuḥaf-ı mükātebātla talṭīfe himmet olına ki izdiyād-ı vedāda bādī idüginde reyb yoḳdur. Hemīşe ʿirfān-ı ẕāt-ı melek-ḫıṣāl her māh u sāl ber-devām u lā-yezāl bād. Bi-Rabbi'l-ʿibād.

[3] Münşī ṭarafından bir yār-ı cān ve maḥbūb-ı merġūb-ı nādire-dān cānibine yazılan iştiyāḳ-nāmedür:

Melāḥat-cenāb u leṭāfet-me'āb, zihī kām-kār u zihī kām-yāb, be-şīve-i müsellem, be-behcet-i vaḥīd, be-işve-i mükerrem, be-şevket-i ferīd, debīrān-ı ʿuṭārid-taḥrīr-i kerrūbiyān ki devāt-ı bī-miṣāli çāh-ı zemzemüñ nişānı ve aḳlām-ı müşkīn-erkām-ı pür-me'āli hemvāre mīzāb-ı āb-ı ḥayāt-ı cāvidānīdür. Midādı, mededger-i ẓalām-ı çeşme-i ḥayevān ve liḳāsında liḳā'-i meḥābib-i

110 Bundan sonra.

hindūyān nümāyān olup nāme-i duʿānuñ her ḥarfi esbāb-ı merḳūm ile mersūm ve her bir saṭrı ebruvān-ı nigārīn gibi mevsūm oldukça ṣaḥīfe-i taḥiyyāt-ı maḥabbet-niẓām ve cerīde-i teslīmāt-ı meveddet-irtisām peyk-i gerdūn-reftār ve berīd-i Cibrīl-güẕār ile īs̱ār-ı meclis-i leṭāfet-dis̱ār [B. 190a] ḳılındukdan ṣoñra ḫāṭır-ı ʿāṭır-ı nādirlerine ki maṣādır-ı ebvāb-ı behcet ü nāz ve meẓāhir-i āyāt-ı şīve vü imtiyāzdur. ʿArż-ı ʿāşık-ı ṣādıḳ ve muḥibb-i s̱enā-kār-ı fā'iḳ oldur ki eger āyīn-i cevr ü cefā maʿdūm ve ḳavānīn-i mihr ü vefā mersūm buyurılup bu vuṣlat-ḫāh-ı bī-dermān ve ʿāşıḳ-ı ser-girān u ser-gerdān aḥvālinden ber-muḳteżā'-i nāz-ı bende-nevāzlar istikşāf-ı sūz u güdāz buyurılursa li-münşī'ihi:

[Müfteʿilün Müfteʿilün Fāʿilün]

Şād berānem ki ġam-ı zülf-i yār
Geşt be-mā şām u seḥer yār-ı ġār

[Sevgilinin zülfünün gamının bize gece gündüz yâr-ı gâr (dost) olmasından mutluyum.]

Şād berānem ki men-bü'l-heves
Bī-ġam-ı ʿışḳet ne-şudem yek-nefes

[Başına ben bir nefes bile aşkının gamsızı olmadığım için mutluyum.]

Gūşe-i bī-tūşe-i fürḳatde ġamnāk ve kūçe-i pür-ġuṣṣa-i ḥayretde girībān-çāk, gāhī taḫayyül-i ḫaṭṭ u ḫāl ile baḫt-ı siyāha düşnām ve gāhī taṣavvur-ı ḫadd-i al ile eşk-i gülgūna nefrīn-i tām idcrek bu beyt-i meserret-resān vird-i zebān ve ḥilye-i lisān vākiʿ olmışdur. Li-münşī'ihi:

[Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün]
Yād-ı visāl ile dil-i şūrīde şādmān
Fikr-i muḥāle ḫurrem olur cān-ı nā-tüvān

Hemān ol pādişāh-ı cevr-āyīn ve dil-ber-i dil-sitān u nāzenīn ḥażretlerinüñ ṭabʿ-ı ḫurde-dān u ḫurde-bīn ve ẕihn-i laṭīf-i ṭarāvet-ḳarīnlerinden recā-i bī-ġāye ve istidʿā-i mālā-nihāye oldur ki bu ġarīḳ-i eşk-i firāvān ve ḥarīḳ-i āteş-i hicrānuñ [V 10a] āh-ı serd ve rūy-i pür-gerdine rıfḳ u teraḥḥum buyurup aḥyānen yād ḳılmalarıyla gird-āb-ı derd ü ġamdan ve gird-i āb-ı çeşm-i pür-nemden ḫalāṣ u rehā ḳılalar ki ḫayāl-i cemāl-i ḫuceste-ḫıṣāl ve ārzū-yı viṣāl-i ferḫunde-fāl [B. 190b] ile ṣabr u ḳarāra iʿtiyād ve ʿasā-yı dūd-ı āha istinād müyesser ola. Li-münşīʾihi:
[Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün]
Fikr-i ruḫsāruñ ile egleneyin
Ẕikr-i güftāruñ ile egleneyin

Gündüzin mihr-i rūyuñ ile geçe
Zülf-i mekkārın ile egleneyin

Hemvāre nāz u şīve vü melāḥat ve ḥüsn ü ʿişve vü leṭāfet, maṭbūʿ-ı ʿuşşāḳ ve meşhūr-ı āfāḳ bād.
[Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün]
ʿĀşık-ı bī-ḳarār u bī-ārām
Yaʿnī ʿĀlī didükleri nā-kām

[4] Bir ṣāḥib-saʿādetden birine iştiyāḳ-nāmedür.

Taḥiyyāt-ı maḥabbet-ālūd ki izdiyādı dil-ḫastegān-ı firāḳa şifā-baḫş ve teslīmāt-ı meveddet-vürūd ki imtidādı gūşe-nişīnān-ı

iştiyāḳa safā-baḫş ola. Hezār hezār ikrām ve bisyār bisyār iḥtirām birle tuḥfe-i ẕāt-ı melek-ṣıfāt ve [V. 10b] hediyye-i ṣavb-ı felek-simāṭ ḳılınduḳdan ṣoñra ālām-ı firāḳ ve āmāl-i iştiyāḳ ki dostları ser-gerdān ve muḫliṣleri deng ü ḥayrān eylemekden ḫālī degüldür.

Felā-cerem siz teveccüh itdükden ṣoñra hem-nişīn ü yār-ı ḳarīnüñüz olan Defter ked-ḫudāsı çār-nā-çār ve mecbūr u bī-iḫtiyār tāb-ı firāḳuñuza döyemeyüp ve ıżṭırāb u iştiyākuñuza küyemeyüp nālān ü giryān hemān ol gice şehr-i Şām'a ṭoġru revān oldı ve şimdiki ḥālde aṣdaḳ-ı eviddā ve eşfaḳ-ı eḥibbā ya'nī bizüm Dervīş Çelebi daḫı maḥabbet-nāmesini iẓhār ve meveddet-i 'āmmesini iş'ār idüp bir yaña ālām-ı fürḳat ve bir yaña 'illet ü seḳāmet ḫˇāh u nā-ḫˇāh ārzū-yı [B. 191a] mülāḳāt ile ol semte pūyān oldı ve muḥibbüñüz ve sā'ir muḫliṣlerüñüz aḥvālinden istiḫbār olınursa [li-münşī'ihi]

[Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün]
Bir yaña bārān amān virmez yaġar
Bir yaña hecrüñle dilde ıżṭırāb [V. 11a]

Ārzū-yı vaṣl ile dem-besteyüz
Neye varur bilmezüz bu inḳılāb

Ve'l-ḥāṣıl bir dereceye varduḳ ki li-ṣāḥibü'l-ḥaḳīr 'Avnī-i pür-taḳṣīr

[Mefā'īlün Mef'ā'īlün Fa'ūlün]
N'ola meddāḥuñ olsam ġā'ibāne
Yoġ iken ḳırḳ (?) denlü āşnālıḳ

Bu söz dillerde ḫod ḍarb-ı meseldür
Ḳulaḳ gözden muḳaddem olur 'āşıḳ

Size dūr olalı gün görmez olduḳ ve firāḳuñuz giryesinde felegi kendümüze hem-ser bulduk. Sa'āt mi geçer ki ẕātuñuz yād olunmaya ve dem mi vardur ki şeref-i mülāḳātuñuz ārzū ḳılınmaya. Hemān ḥażret-i Ḥaḳ'dan murādāt mülāḳāt-ı ẕāt-ı melek-ṣıfātdur. Ḫudā müyesser eyleye. Li-münşī'ihi:

[Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün]
Umaruz yine müşerref olavuz
'İllet-i fürḳate dermān bulavuz

Ziyāde ne dinile ki mihr-i maḥabbetümüz rūşen ve da'vā-yı meveddetümüz müberhen olmaya. Hemīşe ḫayāl-ı ẕāt-ı ḫuceste-ḫıṣāl, bā'iṣ-i vecd ü ḥāl ve dāfi'-i infi'āl bād. *Rabbi'l-'ibādi bi'ṣ-ṣād*[111].

[5] Münşī cānibinden İbrāhīm nām Mīr-i lāzımü't-tekrīme yazılmışdur.

Cenb-i cennet-me'ābları ki bahārı dā'im, ḫazānı mün'adim, bülbülleri hezār, gülleri ber-karār, lālezārı mekārim-i aḫlāḳ, berg ü bārı merāḥim-i eşfāḳ, cūybārı nev-bāve-i du'ā [V. 11b] ve şāḫsārı nev-ber-i niyāyiş ü s̱enādur. Ḫazān u bahār ve leyālī vü nehār ḫullān-ı aḥbāb ve yārān u aṣḥāb zümresinüñ cenābı gülistānına cūybār-ı revānla īs̱ār olınan berg ü bār-ı du'ā vü s̱enā ve enhār-ı ṣafā vü iẕ'ānla [B. 191b] nis̱ār ḳılınan şükūfezār-ı ḥubb u velā tevfīr-i tevḳīrle taḳdīm ü tebcīl-i kes̱īrle tetmīm ḳılınduḳdan ṣoñra ḫāṭır-ı 'āṭırlarına ki āşnā-yı ṣabā-yı gülşen-i cinān ve rāḥat-efzā-yı hevā-yı nişīmen-i cenāndur. İnhā'-i sa'ādet-ḫāh-ı ḫıllet-nişān budur

[111] Sad harfiyle kulların Tanrısı.

ki bu diyār-ı faṣīḥatü'l-aḳṭāra vāṣıl ve behişt-ābād olan nevāḥī vü żiyā'ına nāzil ü dāḫil olaldan berü kibār u ṣıġār ve ebrār u aḫyārından aḫlāḳ-ı ḥasene ve eşfāḳ-ı müstaḥseneleri mirāren ve kirāren belki leylen ve nehāren istimāʿ olınmaġla merkez-i meveddetleri bir dā'irede s̱ābit oldı ki miḥver-i sipihr-i berīn gibi [V. 12a] ufūl ü zevāli taṣavvur olınmaz ve esās-ı binā-i maḥabbetleri bir ṭarīḳle fā'it oldı ki maṣnūʿ-ı ḥażret-i İbrāhīm yaʿnī Kaʿbe-i müşerrefe-i lāzımü't-tekrīm gibi gitdükçe şerefi[112] kāmil ve merve-i mürüvvet ve ṣafā-yı ṭaviyyet ile ās̱ār-ı kerāmeti mütemādī ve ḥāṣıl olup ḳuṣūrını müşʿir olur ʿalā'imi bulunmaz. Lā-siyemmā dem olmaz ki āftāb-ı ʿālem-tāb-ı maḥabbetlerinden çerāġ-ı[113] ḫūnīn-i ciger gül gibi tebessüm itmeye ve nefes geçmez ki hevā-yı müşk-sāy-ı meveddetlerinden bedendeki cān-ı ḥazīn sünbül gibi būy-ı dil-āvīz-i ṣıḥḥat ile teneffüs eylemeye. Fe-emmā cānib-i şerīflerinden daḫı inʿikās ile meveddet-nāme iltimās olınurken ʿaceb ki teşrīf buyurılmadı ve mektūb-ı merġūb-ı muḫāleṣetleri inhāsını ḫod muḳarrer bilinürken [B. 192a] āyā ne bādī oldı ki irsāli bu āna gelince cā'iz görilmedi. Ümmīddür ki min-baʿd bez̲l-i luṭf olınup nāme-i meveddet-feşānları ve mümkin ise bir ḳaç günlük [V. 12b] yār-ı nādire-dān ve ʿġam-ḫār-ı pāk-iz̲ʿānları aʿnī bihi Yaḥyā Çelebi *aḥyāhullahu teʿālā bi-maʿārifin-Nebiyyi'l-ʿArabī*[114] bu muḫliṣe irsāl olına ki gāh u bī-gāh ḫiṣāl-ı z̲āt-ı melek-ṣıfātlarını tez̲ekkür idevüz ve kendülerle mülāḳāt olmış gibi lez̲ā'iz̲-i muʿāşeretinden ṣafālar kesb eyleyevüz. Hemvāre Kaʿbe-i vücūd ḳarīn-i envār-ı şuhūd bād.

---

112 şerefi] şevḳi, B.

113 çerāġ-ı] dāġ, V.

114 Allah'ı diriltmek büyük peygamberlerin bilgileriyledir.

[6] **Merḥūm Lālā Muṣṭafā Paşa vezāretle Yemen ıṣlāḥına Serdār iken ʿazl olundukda Sulṭān Selīm merḥūma ʿarż-ı maḥabbet ve ʿubūdiyyetidür**[115]. Felek-rifʿat, melek-ḫilḳat Keyūmers-dirāset, Hūşeng-ḥikmet, Cemşīd-bezm, Behrām-rezm, Keykāvus-kām, Siyāvuş-ġulām. Bedīhe şāh-ı Selīm-ṭabʿ u şehenşāh-ı nīk-rāy, İsfendiyār-ı ʿaṣr Nerīmān-ı rūzgār, Efrāsiyāb gibi geh şemşīre el ura merdān-ı kār-zāruñ olur cümle kārı zār. Ammā ki luṭfı ḳahrına ġālibdür ol şehüñ her ʿabd-ı mücrimi ider iḥsānı şermsār. Ḫāk-i pāy-ı kişver-ārāy-ı iksīr-semīr ve hebā-yı gīti-behā-yı pāy-ı taḫt-ı felek-mesīrlerine ki aʿyān u [V.13a] rū-şināsānuñ nūr-ı dīdesi ve ḫıdīvān-ı ādemiyān ve ḫudāygān-ı ʿālemiyān siyemmā şehriyārān-ı [B. 192b] cihān ve nāmverān-ı celālet-nişān, zümre-i ḥamīdesinüñ būsegāh-ı güzīdesidür. Hezār bār taḳbīl u iltis̱ām ve bī-şumār rūy-māl u iʿtizār-ı tām ile ʿarż-ı bende-i ḫıred-i ḫarīde-i ḳadīm ve farż-ı ser-figende-i cürm-i cerīde-i müstedīm oldur ki bu çāker-i nā-tüvān min-ḳadīmi'z-zamān ilā hāẕe'l-ān tendeki cānı ve cümle-i mā-melek ü ḫānmānı keremkār pādişāhumuñ uġur-ı humāyūnlarına fidā ve aʿdā-yı devletleri muḫārebātında[116] ifnā niyyetine ṣaḳlayup her rūz u şām ḥażret-i Ḫudā-yı lā-yenām cenābından envāʿ-i tażarruʿ ve tevaḳḳuʿ-ı tām bu idi ki zamān-ı salṭanatlarında bir kār-ı ṣuʿūbet-şiʿār ve vāḳıʿa-i hā'ile-i metānet-dis̱ār vāḳiʿ oldukda ol ḫidemāt-ı ġāmıżanuñ teshīl ü ıṣlāḥı bu ḳullarına fermān olınup beẕl-i cān ve ṣarf-ı mā-melek ü ḫānmān [V. 13b] ile tīġ ü şemşīr gibi çalışıla idi. Li-münşī'ihi:

---

115 ʿubūdiyyeti] ʿubūdiyyet, B.
116 muḫārebātında] muḥāsebātında, V.

[Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün]
Devlet budur ki sen şeh-i ʿālī-mürüvvetüñ
Yolına baş u cānı virüp ḫāk-sār olam

Erlik midür ki düşmenüñe varmadan dönüp
Bir nāmdār bendeñ iken şermsār olam

Nesr: İttifāḳan ḳılāʿ-ı **Yemen**'deki ḫalel ü żiyā' ʿAden'deki zelel maʿrūż-ı şehriyār-ı ʿālī-maḥal olduḳda bu nā-murāduñ ḫidmetine iʿtiyād-ı bā-reşādları muḳarrer ve anuñ gibi **[B. 193a]** umūrda bu ʿabd-ı keṡīrü'l-fu'āduñ saʿy ü diḳḳatine ḥüsn-i iʿtimād-ı iṣābet-ʿimādları levḥ-i ẕihn-i şerīflerinde muḥarrer olmaġla ol ḫidemāt-ı sāmiye şeref-i vezāret ile bu ḳullarına fermān olınup
[Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün]
Pādşeh himmet itdi ben ḫāke
Ḫāk iken başum irdi eflāke

Ne **Yemen** gönderürse Ḳāf'a beni
Çeke ilte şecāʿatüm reseni

Ne muṭahhar ḳala ne evlādı
Pāk ola tīġum ile her vādī

Eyleyem çaḳ şu denlü ceng ü cidāl
Yād olınmaya nām-ı Rüstem ü Zāl

Ne içün cānı sakların tende
Ġayret ü ʿār yoḳ mıdur bende **[V. 14a]**

Neşr: Ḫuṣūṣā Dārā-dārāt Sikender-mir'āt pādişāhumuñ bir zamān gülzār-ı viṣāline bāġbān ve ḫidemāt-ı ʿāliyyelerinde dāmen-i ʿubūdiyyetüm der-miyān iken bezl-i cān miḳdār-ı zerre ve ṣarf-ı ḫānmān mānend-i berg-i terre degül idügi hezār bār maʿlūm-ı ʿālīleri olmışdur. Li-münşī'ihi:

[Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün]
Ḳanı o dem ki yüzüm ferş-i āstān idi
Ḳul olduġum ḳapuña ʿömr-i cāvidāne idi

Ġaraż ölince der-i devletüñde olmaġ idi
Arada manṣıb-ı dünyā hemān bahāne idi

Vaḳtā ki bende-nevāz u ḫātır-sāz pādişāhumuñ emr-i ʿālīleri vārid ve bu çākerüñ baḫt-ı meyşūmına saʿādet müsāʿid oldı. "Zihī ʿināyet-i rabbānī ve saʿādet-i şādmānī ve riʿāyet-i hākānī ve iltifāt-ı ḫusrevānī" deyü cānib-i **Yemen**'e ʿazīmet ve levāzım u mühimmātına mübāşeret eyledükde [B. 193b] maḳbūlü's-sulṭān merdūd ve maġżūbü'l-ḫāḳān mesʿūd ṣadāları kibār u ṣıġārdan ṣımāḫ-ı cāna vāṣıl [V. 14b] olduḳdan ġayrı evvelā maṭlūb olan mühimmāt[117] envāʿ-ı teʿallülle noḳṣān üzre virilmesi, s̱āniyen bu bendeleri mıṣr-ı **Ḳāhire**'den **Yemen** seferine ḥāżır u müheyyā iken "**Yemen** beglerbegisi ʿOs̱mān Paşa ḳulları evvel irsāl olına" deyü "emr-i şerīf iẓhār ḳılınması mücerred bu ḳullarınuñ ihmāline ḥaml olınsun" deyü tedārük-i ʿadāvet-me'āl ve evżāʿ u aḳvālleri maḥżā ʿinād ve mekāberesini müstevcib taḫayyülāt-ı mūcibü'l-iḫtilāl iken yine[118] bu bendeleri ġayreti elden ḳomayup **Şām** u **Ḥaleb**'den

117 mühimmāt] B.'deki şeklin ne olduğunu çıkaramadık.
118 yine] – B.

yazup getürdügüm ʿazabān ve yeñiçeriyān zümresi ile mīr-i mīrān ḳullarınuñ lāzımātını görüp Yemen'e irsāl itdükden ṣoñra bu cānibden ʿarż olınmaḳ ḫavfından ber-vech-i sürʿat ü istiʿcāl aġrāż-ı ʿadāvet-me'āl ile murādlarına muvāfıḳ ve sevādlarına lāyıḳ ʿarżlar tesvīd olınup *ḥāşā ṡümme ḥāşā* ʿan-ḥużūr-ı pādişāh-ı [V. 15a] kişver-güşāda ḳırā'atine cür'et itmişler. Li-münşī'ihi:

[Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün]
Ḥāşe li'llāh ki eyleyem iḥmāl
Ḫidmet üzre çalışmıyam meh ü sāl

Pādişāhum baña bu töhmetdür
Ne dedilerse maḥż-ı nisbetdür

Pādişāhuñ ḳadīmī bendesiyem
Ṣādıḳu'l-ḳavl ser-figendesiyem

Ben ḳuluñ eyleyince iḥmāli [B. 194a]
Nic'olur ġayrı ḳullaruñ ḥāli

Neṡr: Ammā inşāallāhu'l-muʿīn baḫt ü devlet intiẓām-ı ḥāline ḳarīn olup bu bendeleri ḫāk-i dergāha yaḳın olduḳda mühīn ü mehīn kemā yenbaġī maʿlūmları olur ve ʿilm-i şerīflerinde[119] pūşīde ḳalan aḥvāl eṣaḥḥ u rāst ve bī-kem ü kāst ʿarż olınur. Naẓm:

[Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün]
Ölmedin ol güne irem mi ʿaceb
Yüzüm ol ṭopraġa sürem mi ʿaceb

---

119 şerīflerinde] şerīflerinden, V.

Ḫāk-i dergāhı kuḥl-i dīde ḳılup
Bu saʿādetleri görem mi ʿaceb

Neṣr: Egerçi ki gerdiş-i bī-ḳarār bir zamān bu ḫāksārı kerem-kār pādişāhumuñ gülzār-ı ḫidmetine bülbül-i zār ve sirişk-i ḫūn-bārumı mānend-i cūybār eylemişdi ve illā şimdi ol gülzār dest-i aġyārda ve bülbül-i bī-ḳarār miḥnet-i ḫārḫārda. Li-münşī'ihi[120]:
[Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün]
Ḫārlar aldı güli bülbül-i sevdā-zededür
Yādlar maḥrem olup maḥrem olanlar mehcūr

Kime feryād ideyin ḳangı birin yād ideyin
Seng-i cevr eyledi āyīne-i ṭabʿum meksūr

Dīger
[Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün]
Bende rā ʿayb nīst cürm ü ḫaṭā
Seyyideş-rā sezāst ʿafv ü ʿaṭā
[Suç ve hata kul için ayıp değildir. Affetmek ve bağış onun efendisine yakışır.]

Neṣr[121]: Bāḳī siyāset ü ʿināyet ve riʿāyet ü ihānet emr-i şerīf-i himmet-i ʿalāmetlerine menūṭdur. Naẓm:
[Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün]
Bende-i mebġūż u maḥsūd-ı belā
Bī-muʿīn ü bī-saʿādet Muṣṭafā [V.15b.]

120 münşī'ihi] naẓmihi, V.
121 neṣr] – V.

[7] Nāme-i belāgat-nümā[122] ez-cānib-i Şeyh Muhyi'd-dīnü'l-Ḳādirī be-ʿatebe-i ʿaliyye-i devlet-i meẓāhirī nüvişte bā-inşā-i münşī-i mezbūr:

Bismike'l-münʿimü'l-Cevādü'l-Fettāḥ [B. 194b] eẕkār[123] u daʿāvāt mesā vü ṣabāḥ cenāb-ı ḳāḍi'l-ḥācāta ʿarż u īżāḥ ḳılınup, ol pādişāh-ı İslām ve muḳtedā-yı maḫlūḳāt u enām, ẓıllu'llāh-ı ʿālī-maḳām olan Sulṭān bini's-sulṭān Murād Ḫan-ı lāzımü'l-ikrāmuñ devām-ı milk-i devlet ve ḳıyām-ı ʿahd-i salṭanatları duʿālarına burc-ı evliyā olan Dārü'l-ḫilāfe **Bağdād-ı** ḥamiyyet ʿani'l-iżdād dāḫilinde niṭāḳ[124]-ı icābet-i duʿā olınan maḳāmāt-ı müteberrikede muvāẓebet olınup inhā-i ḥaḳīr-i duʿā-gūy budur ki ilā hāẕe'l-ān bu ḥavālīde medfūn olan evliyā-yı kibāruñ merāḳıd-ı münevvere ve ḳubūr-ı müteberrikelerini selāṭīn-i selef ve ḫavāḳīn-i[125] ṣāḥib-şeref [V. 16a] zümre-i saʿīdesi taʿmīr ü iḥyā ve dil-teşne fuḳarānuñ ḥużūr ve rāḥatları içün baʿīd ü ḳarīb yirlerden ṣular getürüp icrā itdükleri ve bu maḳūle ḫayrātı ẓuḫr-ı āḫiret idinüp bāʿiṡ-i rifʿat-ı derecāt bildükleri muḳarrer olmağla imām-ı hümām ḥüccetü'l-İslām, aʿlemü'l-vāṣılīn, ekremü'l-muḥaḳḳıḳīn İmām Muḥammed-i Ġazālī *ḳuddise sırruhu'l-ʿālī*[126] ḥażretlerinüñ ʿimārete muḥtāc olan mezār-ı muṭahharları[127] taʿmīri ṡevābı ezel-i āzālde ḫādimü'l-Ḥaremeyni'ş-şerīfeyn ve sulṭān-ı memālikü'l-ḫāfiḳayn olan pādişāh-ı ḫilāfet-penāh ḥażretlerinüñ nāme-i aʿmāl-i

---

122 nāme-i belāġat-nümā] – V.
123 eẕkār] āḫir-i kār, B.
124 niṭāḳ] maẓann, V.
125 ḫavāḳīn-i] ḫavāḳīn ü, B.
126 Yüce sırrı kutsansın.
127 muṭahharları] muṭahharlar, V.

ṣāliḥalarına muḳayyed mülāḥaẓa olınmaġla muḳaddemā baʿżı ḫayr-endīşler iʿlām-ı ḥāl itdükde ve ḳutbü'l-āfāḳ, veliyyu'l-lāhü'l-ḫallāḳ aʿnī bihi Seyyid ʿAbdu'l-ḳādir-i Geylānī *ḳuddise sırruhu*[128] ve muḳtedā-yı ümem ve pīşvā-yı e'imme-i ʿālem İmām Ebū Ḥanīfe-i Aʿẓam [B. 195a] *ḳaddesallāhu sırruhumā*[129] evḳāfı zevā'idinden taʿmīri ḫuṣūṣen şeyḫ-i müşārün ileyhüñ merḳad-ı münevverinde cārī olan maḥalde[130] [V. 16b] şu getürilüp ol ḫāṭire-i laṭīfenüñ taṭhīr[i][131] bi'd-defaʿāt ḫaṭṭ-ı humāyūnla ve evāmir-i ʿaliyye-i ʿadālet-nümūnla buyurılmış iken mübāşirlerinüñ ihmāli sebebiyle iḥyāsı müyesser olmayup *ʿalā ḥālihi*[132] ḳalmaġla *ḥasbeten li'llāh ḫulūṣen b'illah*[133] evliyā-yı Baġdād'a ḫidmet ve ṣuleḥā-i nīk-nihāde cān u göñülden ʿarż-ı ṭaviyyet merḥūm Lālā Muṣṭafā Paşa'nuñ Ḥaleb vālīsi iken vefāt iden Meḥemmed Paşa merḥūmuñ oġullıġı olup der-i devlet müteferriḳalarından bi'l-fiʿl bāb-ı saʿādetlerine müteveccih olan Maḥmūd Aġa ḳulları ki ḥadd-i ẕātında bir ḫayr-endīş ṣāliḥ yigitdür ve bu maḳūle ḫayrāt u ḥasenāt ḫidmetine vücūdını naṣb eylemişdür. Şöyle ki ḫuṣūṣ-ı mezbūr ol ḳullarına emr olınup müceddeden ḫaṭṭ-ı humāyūn ve emr-i şerīf buyurıla. Bi-ʿināyeti'llāh ol iki vaḳf-ı şerīf zevā'idinden İmām-ı Hümām merḳadinüñ taʿmīri ve şu bendin icrā buyurup[134] dil-teşne fuḳarānuñ göñülcükleri taṭhīri muḳarrer olmaġla *eddallü ʿale'l-*

128 Sırrı kutsansın.
129 Allah o ikisinin sırrını kutsasın.
130 olan maḥalde] olandan, V.
131 taṭhīr[i]] –B.
132 Kendi yüksek derecesinde
133 Allah rızası ve hakkı için.
134 buyurup] olınup, V.

ḫayr ke-fā'ilihi[135] mūcibince s̱evāb-ı cemīl ḳasd olınup kes̱īrü'l-ḫayrāt, vefīrü'l-meberrāt pādişāhuma 'arż ḳılınmışdur. *el-emrü emrihi'l-'ālī mā-dāmeti'l-enām ve'l-leyālī*[136]. Mine'l-'abdü'l-dā'ī Şeyḫ Muḥammedü'l-ḳādiri ḫādimü mezārü'l-İmām Muḥammedü'l-Ġazālī [V. 15b]

II BĀB-I S̱ĀNĪ Kİ TEFHĪM-İ ḤĀLET İÇÜNDÜR.

[8] Mektūb-ı evvel, münşī cānibinden ol 'aṣruñ inşāger-i kāmili ve mevālī-i ehālīnüñ efḍal ü fāżılı [B. 195b] a'nī bihi Edrine Ḳāḍīsi Ḫınnālu-zāde 'Alī Efendi'ye İstanbul'uñ ḥarḳını i'lāmen ve münşīnüñ bu üslūb-i nā-şenīdede tafaḍḍülini ifhāmen yazduġı inşādur[137].

Encümen-i ṣıdḳ u ṣafā, meşā'il-i envār-ı du'āyla rūşenā ve nişīmen-i ḥubb u velā, leme'āt-ı şem'-i s̱enāyla pür-żiyā ḳılınup resā'il-i ḫulūṣuñ her saṭr-ı metīni menār-ı ṭab'uñ uṣūl-i dīni ve mesā'il-i meveddet-manṣūṣuñ her ḥarf-ı güzīni āl-i fenār-ı 'aḳluñ ḳıyās-ı yaḳīni olduḳça ṭarz-ı ġazelde dehrüñ Ḳāsım-ı Envār'ı ve semt-i mes̱nEvīde 'asruñ Muḥammed-i 'Aṣṣār'ı olan ẕāt-ı pāk u ẕihn-i derrāklerine ki fevā'id-i żiyā'iyyesi ile gün gibi cihān ṭolmış[138] ve ferā'id-i inşā'iyyesi 'Abdullah-ı Mürvārīde nūr-baḫş olmışdur. Rūşenā vü tābende ve hüveydā vü raḫşende [V. 16a] buyurıla ki ḥādis̱e-i nādire-i saḫt ve vāḳı'a-i u'cūbe-i pāy-taḫt a'nī ġuṣṣa-i ḳıṣṣa-i ḥarḳ ve ḳıṣṣa-ı ġuṣṣa-i āteş-i berḳ ki işbu sene seb' ve seb'īn ve tis'a-mi'e tārīḫinde vāḳi' ve āḫir-i rebī' ve rebīü'l-

135 Bir hayra vesile olan onu yapmış gibidir.
136 Emir, geceler ve yaratılmışlar olduğu sürece onun en büyük emridir.
137 yazduġı inşādur] yazduġıdur, V.
138 ṭolmış] ṭutmış, B.

āḫir evāsıṭında lāmiʿ ü sāṭıʿdur. Bu minvāl üzre ki bir şebāngāh āteşdān-ı Celāl-i Ḳahhār-ı *İnne fī zālike le-ʿibreten li-ūli'l-ebṣār*[139] hezār ḫānmān u dūdmānı *iḥrāḳun bi'n-nār*[140] ve ber-mūceb-i *Yuḳallibullahu'l-leyle ve'n-nehār*[141] şeb-i tārı nār-ı şerer-bārla tābdār ve rūz-ı pür-envārı dūd-ı āh ve duḫān-ı [B. 196a] siyāh ile müteġayyirü'l-āṣār idüp sirişk-i merdümān tāb u ḥarāret ile āb-ı germ-ābe ve ḳarārgāh-ı müslimānān ol āteş-tāb-ı bī-nihāye ile maḥż-ı āteş-tābe olmaġın yaḳın olanları libās-ı ġınādan ʿuryān ve revāḳ-ı münaḳḳaş-ṭāḳ u ser-ṭāḳ-ı pür-ṭumṭurāḳları serāçe-i ḳalbleri gibi perīşān [V. 16b] u vīrān olduḳda li-münşī'ihi:

[Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün]
Her ḫaşeb şuʿle virürdi rūşen
Ḫaşebī kāġıd idi ṭut ki yanan

Her evüñ ḳubbesi saçduḳça şerār
Dāneler ḳudret eli ṣanki enār

Ḫuṣūṣā her şerer ġażab-peyker, āteş-endāz-ı peyġa-i şūr u şer ve ḥoḳḳa-i dehendeki kibrīt-i aḥmer, ʿalev-perdāz-ı ḫalvet-ḫāne-i ḳulūb olduġından bed-ter Yehūdī-ḫāneler, āteş-gede-i ḍalālet-eṣer ve Mūsevī olan bīgāneler āteşgāh-ı ḳahr içinde ser-ā-pā ʿalev ü şerer görinüp irādet-i kāmine-i cebbār *ve-emmā'l-lezīne fesaḳū fe-me'vāhumu'n-nār*[142] āyetini tefsīr ḳıldı ve münkirān-ı vaʿd ü

---

139 "Şüphe yok ki bunda basiret sahipleri için bir ibret vardır.", *Kur'ân-ı Kerim*, Âl-i İmrân, 3/13; Nûr, 24/44.
140 Ateşe yakacak.
141 "Allah, geceyi ve gündüzü çeviriyor.", *Kur'ân-ı Kerim*, Nûr, 24/44.
142 "Amma fasıklık etmiş olanların barınacakları yer ateştir.", *Kur'ân-ı Kerim*, Secde, 32/20.

va'īd *Veylün li'l-kāfirīne min-'ażābin şedīd*[143] feḥvāsını 'aynen ve 'ıyānen bildi. Ḥaḳḳā her şerāre-i āteşdān keşşāf-ı *Sūre-i Duḫān* ve āteş-kār-ı saḳf-ı büyūt-ı [V. 17a] kāfirān *Ve enzelnāhā*[144] *rücūmen li'ş-şeyāṭīn*[145] sırrını nümāyān idüp bir demde ẓılāl-i enām zīr-i ẓalām [B. 196b] ve dūd-ı āteş-ālūd-ı kebūdfām perde-dār-ı āftāb u ġamām olup gerdiş-i būḳalemūn, libās-ı gūn-ā-gūn ile ḫod-nümūn ne surḫ ü ne fūr ne misk ü ne kāfūr *velā'ẓ-ẓulemāti velā'n-nūr ve lā'ẓ-ẓilli velā'l-ḥarūr*[146] li-mü'ellifihi:

[Fe'ūlün Fe'ūlün Fe'ūlün Fe'ūl]
Be-kevn ü mekān āteş endāḫte
Şanem-ḫānehā pür-cedel sāḫte
[Kevn ü mekâna ateş atılmış. Tapınaklar çekişme dolmuş.]

Sütūn-ı 'alevnāk ü āteş-resān
Besī şem' ü bisyār pervānegān
[Alevli ve āteş veren sütun. Birçok mum ve çok fazla pervane.]

Dilīrān be-saṭḥ-ı berīn āmedend
Çü āteş be-āteş yaḳīn āmedend
[Yiğitler, en yüceye (en yüce satha) geldiler. Ateş gibi ateşe yakın geldiler (?)]

---

143 "Şiddetli bir azaptan dolayı vay kafirlere.", *Kur'ân-ı Kerim*, İbrâhim, 14/2.
144 Enzelnāhā: ayette ce'ālnāhā şeklinde.
145 "Onları şeytanlar için atılacak şeyler kıldık.", *Kur'ân-ı Kerim*, Mülk, 67/5.
146 "Ve karanlıklar ile aydınlık da ve gölge ile sıcak da (eşit değildir)." *Kur'ân-ı Kerim*, Fâtır, 15/20, 21.

Neşr[147]: Ol ḥavālīde esāfil ü eʿālīde ẕevi'l-āmāl-i māl ü me'āl ve pā-beste-i ʿıḳāl-i ʿıyāl olanlar her dūd-ı keşīdeyi bir ejder-i āteş-feşān görüp *Ve ḳınā Rabbenā ʿaẕābe'n-nār*[148] āyetine iştiġāl ve meşāʿil-i daʿvet ü teveccühlerini iştiʿālden mā-ʿadā ḫānelerinüñ cihet-i ittiṣālini tārmār ve tevekkül-i şemʿalarını fürūzān [V. 17b] u pür-envār idüp "*Ve in lem-temseshū nārun nūrun ʿalā nūrin*[149] deyü nevʿan maʿmūr ve ḫande-i bükā-āmīz ile mesrūr olurken ittifāḳan sırr-ı serīr-i cāh u celāl ve ceriyy-i cerīr[150]-i hizebr-intiḳāl ṣamṣām-ı ḳabża-i dāverī, żırġām-ı ḳulle-i dād-güsterī, midere-i ʿālem-medār-ı tedbīr, neḳāve[151]-i celādet-niḳāb-ı cemm-i ġafīr, destūr-ı kebīr-i sütūde-kār, vezīr-i dil-peẕīr-i şenīde-güftār, ḫāṭır-[B. 197a] nevāz-ı sükkān-ı heft iḳlīm ve ṣāḥib-rāz-ı sulṭān-ı Sikender-dihīm, vāḳıf-ı nirāni'n-nā'ire, bi-envāri ḳuvveti'l-ḳāhire, ʿārif-i feterāti'n-nāʿime bi-tedābīri'r-rāsiḫati'z-zāhire, nāṣirü'r-re'feti ve'l-himem bi-beẕli'l-mevāhib ve'n-niʿam, celīl cemīlü'l-ḳadr, ʿadīl bī-ʿadīlü'ṣ-ṣadr, vezīr-i kebīr-i rūşen-rā, ḥażret-i Meḥemmed Paşa *Allahümme eyydehu bi'l-fikri'ṣ-ṣāḳıb ve eyyidehu bi'r-rāyi'ṣ-ṣā'ib bi-ḥürmeti şefīʿil-eʿācim ve'l-eʿārib*[152] berḳ-i ḫāṭif gibi [V. 18a] lāmiʿ ve şeb-i tīrede āftāb-ı ʿālem-tāb miṣāli ṭāliʿ olup şemʿa-i firāsetleri fürūzān ve lemʿa-i kiyāsetleri

147 neşr] – V.

148 "Ey Rabbimiz! Bizi ateş azabından koru.", *Kur'ân-ı Kerim*, Âl-i İmrân, 3/16; Bakara, 2/201/

149 Velev lem-temseshū nārun nūrun ʿalā nūrin "Kendisine ateş dokunmasa bile nur üstüne nurdur.", *Kur'ân-ı Kerim*, Nûr, 24/35.

150 cerīr] ceriyy, B., V.

151 neḳāve-i] niḳāb, V.

152 Ey Allah'ım, Acem ve Arap'ın efendisi hürmetine onu sağlam bir fikirle güçlendir, isabetli görüş ile donat.

māh-ı münīr gibi nümāyān oldukda hıfz u hirāset-i emākin ve żabṭ u ṣıyānet-i mesākin ḫuṣūṣında bezl-i himmet-i bī-hemtā ve münādīlere ışġā-i nidā itdürüp *Yā eyyühellezīne āmenū lā-tedḫulū buyūten ġayre büyūtikum*[153] fermānına imtiṣāl ve ġāretgerān-ı fitne-i bī-dārān def'ine ihtimām-ı bī-hāmāl ṣadedinde 'asākir-i deryā-şitāb, mānend-i ṭūfān u ḫiz-āb ol maḥall-i āteşīne ḳarīn ve ḥiddet-i āteş-teşleriyle yaḳīn olup sā'ir vüzerā-i nādire-dān ve 'uẓemā-i rū-şināsān daḫı etbā'-ı kār-sāz ve envā'-ı cān-güdāzlarıyla birer gūşede kār-güzār ve müşārün ileyh ḥażretlerinüñ ra'y-ı 'ālem-ārālarıyla fermān-ber-dār olduḳlarında berḳ-cünbiş ra'd-ġurenbiş yeñiçeriler kelend-i āhen-bürleriyle [V. 18b] peyveste ve kemend-i ejdehā-peykerleriyle miyān-beste li-münşī'ihi:

[Fe'ūlün Fe'ūlün Fe'ūlün Fe'ūl]
Girür her birisi yanar āteşe
Ebed baḳmaz ol üsküf-i zer-keşe

İder ekṡeri re's-i mismārı şaḳ
Elinde yanar āteş olur nacaḳ [B. 197b]

Ne rīş ü ne seblet ḳalur ulaşıḳ
İder āteş anları ṭorlaḳ ışıḳ

Neṡr[154]: 'Ale'l-ḫuṣūṣ ṣarṣar-ı āteş-perver ve nesīm-i şerer-güster, dāmen der-miyān muḥarrik-i āteşdān olup āteş pāreleri

---

[153] "Ey iman edenler, kendi evinizden başka evlere müsade istemeden girmeyiniz.", *Kur'ân-ı Kerim*, Nûr, 24/27.
[154] neṡr] – V.

perākende ve her birini ḫāne-sūz ve merdüm-küşende ḳılmışken li-münşī'ihi:

[Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün]
Emr-i ḥaḳḳ ile 'asker-i manṣūr
Ḳıldı bāzū-yı sa'y ü diḳḳate zūr

Dil-i eṭfāl-i keşf-i rāz itdi
Ol kül öksüzleri niyāz itdi

Göz yaşı seyle döndi bāṭında
Cereyān eyledi mesākinde

Ṣöyinüp sākin oldı āteşdān
Ṭutdı ammā sipihr ü ḫāki duḫān

Eyleyen dūd içinde mihre naẓar
Ṣandı ḫākister içre bir aḫker

Ḥaḳḳā bu beliyye-i ḫaşyet-şi'ār her vech ile dehşet-diṡār u ḳıyāmet-āṡār olmağın ṭavḳ-ı niyāyiş gerden-i 'ubūdiyyete taḳlīd ve du'ā-nāme-i pür-sitāyiş ebkār-ı [V. 19a] efkāra bu ṭarīḳle ta'vīẕ olundı. Li-münşī'ihi:

[Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün]
Ḫāmeet hem-çü Ẕü'l-feḳār-ı 'Alī
Fārıḳ-ı rāh-ı küfr ü dīn bādā
Be-şu'ā'-ı çerāğ-ı ifḍālet
Ẓulmet-i cehl der-kemīn bādā

[Senin kalemin Hazret-i Ali'nin Zülfekarı'na benzer. Küfür ve din yolunun ayırıcısı olsun. Lutuf ve barış çırağ"ının ışığıyla bilgisizlik karanlığının pususunda olasın.]

Eyżān
[Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün]
Ġarīḳ-i eşk-i dü çeşm ü ḥarīḳ-i nār-ı firāḳ
Kemīne bende-i dīrīne 'Ālī-i müştāḳ
[İki gözünün yaşına gark olmuş ve ayrılık ateşiyle yanmış eski hakir kul; iştiyaklı Âlî.]

[9] Münşī cānibinden Budun'da Ḫizāne-i 'Āmire defterdārına

Mādām ki defātir-i ḫavāṭır-ı ādemiyān, enāmil-i enām-ı kirām-ı rāsiḫü'l-aḳlāmla mu'ayyen ü mażbūt ve cerā'id-i żamā'ir-i rū-şināsān benān-ı beyān-ı a'yān-ı vāżiḥü'l-erḳām ile revābıṭ-ı resā'il-i māh u sāl gibi muḳannen ü merbūṭ ola. Cemāhīr-i küttāb ḫuṣūṣā meşāhīr-i aṣḥāb-ı kitāb der-i devlet-me'āblarında mekārim-i bī-ḥisāb ile kām-yāb olup irtiḳā-i şevket ü celādetleri **[B. 198a]** erḳām-ı nücūm içindeki māh-ı çār-deh miṣāli engüşt-nümā ve irtifā'-ı devlet ü sa'ādetleri māh-be-māh āftāb-ı **[V. 19b]** 'ālem-tāb gibi ḳaṭ'-ı menāzil ile mu'anven ü mu'allā buyurılup gitdükçe ṭāli'-i mes'ūdları envā'-ı kerr ü ferr ile iḳbālde ve varduḳça murād u maḳṣūdları eṣnāf-ı 'izz ü ḳadr ile istiḳbālde vāḳi' ola. Li-münşī'ihi
[Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün]
Yā İlāhī be-ḥaḳḳ-ı levḥ ü ḳalem
Ḳıl du'āmuz ḳarīn-i luṭf u kerem

Ba'demā ḫidmet-i 'āliyyelerine kūşiş ve kitābet-i sāmiyyelerine verziş üzre bez̲l-i maḳdūr itdügümüz ṣāḥib-sa'ādet muḫlişleri bu bende-i bī-riyālarına teraḥḥumen ve ḳıllet-i 'ā'ide ve kes̲ret-i lāzimemize[155] mümeyyize te'ellümen bu def'a bir güzīdece ve mālen ve me'ālen bir pesendīdece defter recāsına dehrüñ ḫātemi, 'aṣruñ kerīm-i ekremi, himmeti 'ulyā, 'ināyeti bī-hemtā a'nī bihi 'izzetlü, mürüvvetlü paşa ḥażretlerinüñ ḫāk-i pāy-ı gerdūn-iltićālarına 'ubūdiyyet-nāme ile mücerred bu ḫuṣūṣuñ ḥuṣūli içün aḳribālarından Mehaç Ḳapudanı [V. 20a] Ḥasan Beg bendelerin irsāl buyurmışlardur. Egerçi ki şeref-i dest-būsuñuzla müşerref olmaḳ ve müşāhede-i dīdār-ı behcet-ās̲āruñuzla dīde-i ġam-dīdemüz nūr u żiyā bulmaḳ ile'l-ān müyesser olmamışdur. Ve illā vāridīn ve ṣādırīnden sulṭānumuñ cibilletinde merkūz olan luṭf ü kerem ve ḫilḳat-ı seniyyelerinde mermūz olan 'ināyet ü himem kerāren ve mirrāren istimā' olınmaġla Ḥaḳ 'alīm ü dānādur ki 'abd-ı direm-ḫarīdeleri mes̲ābesinde ḫidemāt-ı du'āya muvāẓebet idüp gün yoḳdur ki şeref-i mülāḳāt-ı ẕāt-ı melek-ṣıfātları ḫāṭırdan güẕerān olmaya ve gice geçmez ki devlet-i müvāneset [B. 198b] ü mücālesetleri 'ālem-i rü'yāda ḥuṣūl-i merāma ḍelālet eylemeye. Mutażarrı' ve mütevaḳḳı'dur ki ḥüsn-i mu'āvenet ve kemāl-i muẓāheretleriyle eñ a'lā defter 'Ālī bendelerine [V. 20b] hem-ser ḳılınmaġa bez̲l-i himmet buyurıla ki eyyām-ı devlet-encāmlarında sa'yümüze göre şād-kām ve ṭalebümüze münāsib muḥaṣṣılü'l-merām olup māl-ı pādişāhī vesīlesiyle ol āstāne-i sa'ādetleri Ka'be-i 'ulyā-yı aṣḥāb-ı ḥācāt olan ṣāḥib-devlet-i bülend-himmetüñ ḫāk-i pāyine yüz sürmek ve sulṭānumuñ dest-būs-i mekrümet-me'nūslarıyla daḫı dīde-i dil ü cāna nūr u żiyā irgürmek

---

[155] lāzimemize B.'de bu şekilde hareke konmuş.

müyesser ola. *Vallāhi sümme vallāhi* şimdiye dek ol ṣāḥib-sa'ādetüñ ḫāk-i pāyine yüz sürmek ve himmet ü 'ināyetlerinden hezārān hezār behreler görmek müyesser olmamış iken beş altı yıldan berü vāḳi' olan mü'ellefātumuzuñ ekṣerinde vaṣf-ı cemīllerine bezl-i maḳdūr olınup nām-ı şerīfleri zikr olundukça du'ā-i ḫayrda tekāsül ü ihmāl olınmamışdur. Ḥattā *Heft Meclis* nām kitābumuz ki sābıḳan vezīr-i a'ẓam ḥażretlerine virilüp Sigetvar [V. 21a] Cengi tārīḫ-i cülūsa dek inşā olınmışdı. Evṣāf-ı ḥasenelerini müştemil olmagın ber-vech-i güstāḫī bir nüsḫası ihdā olınmışdur. Ümmīddür ki meclis-i şerīflerinde defa'ātle ḳırā'at olınmaḳda ve bu ḳulları ḥużūr-ı 'āliyelerinde terbiye ḳılınmaḳda sulṭānumuñ himmet-i bī-naẓīrleri mu'īn ü ẓahīrümüz ola. Ziyāde ne taḥrīr oluna ki mā-fī'ż-żamīri tasṭīr olmaya. Bāḳī iḥsān ü mürüvvet ol ẕāt-ı 'ālī-himmet cenābına merbūṭdur.

[10] Münşī cānibinden vezīr Muṣṭafā Paşa'ya yazılmışdur. [B. 199a] Mürüvveti çoḳ, dırīgi yoḳ, in'āmı şāmil, iḥsānı kāmil, himmeti vāfir, 'ināyeti mütekāṣir refī'ü'l-ḳadr, vasī'u'ṣ-ṣadr, 'izzet ü sa'ādetlü, ḥaşmet ü celādetlü sulṭānum ḥażretlerinüñ ḫāk-i pāy-ı gerdūn-pāyelerine ki pīrāye-i cibāh-ı sipāh ve ser-māye-i şifāh-ı aṣḥāb-ı intibāhdur. İclāl-i nā-dīde ve ibtihāl-ı nā-şenīde [V. 21b] ile rū-mālīde ḳılınduḳdan ṣoñra ma'rūż-ı bende-i kemter ve çāker-i muḥaḳḳar budur ki āstāne-i 'ulyā ve mevḳıf-ı mu'allāları ki her ruḫām-ı tābnāki mir'āt-ı murādāt-ı zevi'l-idrākdür. Ve 'imād-ı şevket-īrād-ı ṣāf u pāki mütteḳā-yı aṣḥāb-ı 'aḳl-ı derrākdür. Niçe zamān bu bende-i nā-tüvān ḫidemāt-ı 'āliyelerinde dāmen der-miyān ve aḳlām-ı nüvīsendegān gibi beyne'l-emṣāl ve'l-aḳrān müşārün ileyhi bi'l-benān olmışken ġam-ı ġammāzān ve cefā-yı ḥāsidān ile ber-muḳteżā-yı meşiyyet-i Yezdān ol dergāh-ı

mürüvvet-resāndan dūr ve cezīre-i Ḳıbrıs gibi maḳsim-i erzāḳ ve cāh u celāl ol eyyām-ı furṣat ü hengām-ı ruḫṣatdan mehcūr düşüp ḫāṭıra lāyıḥ olmayanlar ol cezīrede in'ām u iḥsān deryāsına müstaġraḳ oldılar ve 'ubūdiyyeti vü ḫidmeti vāżıḥ olmayanlar envā'-ı murādāt ve ḳaṭ'-ı merātib ü [V. 22a] derecāt ile behre vü menfa'at buldılar. Bu ḳulları eks̱eriyyetden aḳreb ve ḥużūr-ı 'ālīlerinde nev'an muḳarreb [B. 199b] iken ol keremlerden kām-kār ve ol maḳūle cāh u celāl yaġmālarında ḥiṣṣedār olmaḳ müyesser olmadı. Fe-emmā Ḥaḳ *sübḥānehu ve te'ālā*[156] sulṭānumuñ ẓıll-ı vücūd-ı pür-cūdlarını 'āmme-i mevcūdāta memdūd eyleye ki ile'l-ān 'ubūdiyyetüme naḳṣ u ḫalel ve du'ā-i devletlerine müte'allıḳ ḫidmetüme mürūr-ı ezmānla ḳaṣr u ẕelel müteretteb olmayup sebḳ iden ḫidmetümle ve ma'lūm-ı şerīfleri olan kemāl ü ma'rifetümle zemān-ı iḥsānlarını tereḳḳub u recā herāyīne āyīne-i efkār ü eṭvārdan müşāhid ve hüveydādur. Li-mü'ellifihī:

[Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün]
Zi-der-i luṭf-ı tu mā'īm güşādī ṭalebīm
Nā-murādān-ı cihānīm murādī ṭalebīm

[Biz senin lütuf kapından bolluk diliyoruz. Dünyadan kâm alamayan ve muradına ermeyenleriz bir murat diliyoruz.]

Felā-cerem İmām Muḥammed-i Ġazālī *ḳuddise sırruhu* ḥażretlerinüñ *Eyyühe'l-veled* nāmı ile müsemmā bir risāle-i ḥikmet-ārāları ki [V. 22b] 'ilm-i taṣavvufuñ lübbü'l-lübbi ve erbāb-ı taṣarrufuñ mā-ṣadaḳ-ı ḥubbıdur. Mülḥaḳ u munżam ve bu

156 *Kur'ân-ı Kerim*, En'âm, 6/100; İsrâ, 17/43; Nahl, 16/1; Rûm, 30/40; Yûnus, 10/18; Zümer, 39/67.

ḳulları lisānından mütercem bir nüsḫası sulṭānumuñ ḫāk-i pāy-ı sa'ādetlerine inhā ve naẓar-ı kīmyā-eserleri istid'āsıyla ihdā olundı. Maḳṣūd-ı aṣlī bu bī-vücūdları ferāmūş buyurılmamaḳ ve ṣāḥib-risālenüñ rūḥāniyyeti sebebi ile bu ḳulları aḥyānen yād buyurılup yād 'add olunmamaḳ der-ġıbbe ẕālike sulṭānum ḥażretlerinüñ 'ilm-i şerīflerine ḫafī buyurılmaya ki livā-ı Bosna'da vāḳi' olan Ḳopaş defteri ki 'āide[157] vü rāci'adan dūr ve mücerred bir Ḳuru nāmıyla meşhūrdur. 'İnāyet-i 'āliyyeleri maṣrūf u zimām-i himmet ü 'āṭıfetleri bu kemīnelerine ma'ṭūf buyurılup mezbūr defter ile şād-kām ve ḫidemāt-ı sābıḳadan 'ivāż ḳalsın. Muḥaṣṣalü'l-merām buyururlarsa inşā'allāh bā'iṣ-i ṣevāb-ı bī-kerān [B. 200a] ve maṭbū'-ı erkān-ı rū-şināsān [V. 23a] vāḳi' olduġından ġayrı ḫitām-ı ḫidmetde ḥarem-i muḥteremlerine lāyıḳ ve ṭab'-ı ḫurde-bīnlerine muvāfıḳ ṣūret u ma'nāda ve sīret ü a'żāda ḫuṣūṣā ḳadd ü bālāda ve behā vü girān-bahāda bī-hemtā üç baş ġulām-ı müsteṣnā itḥāfı cāna minnet ve netīce-i 'ubūdiyyet idügi muḳarrer mülāḥaẓa buyurıla. [Şi'r]

[Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün]
Ey göñül var ol āstāna ḳo baş
Çaḳa şāyed saña ḫarāc-ı Ḳobaş

Gerçi bir yalıñuz başum vardur
İsterüz līki defteri iki baş

157 'āide] 'āide, B.

Elde bil sen o defteri ʿĀlī
Ṣafḥa-i dilden eyle şekki terāş

Bāḳī fermān-ı ʿālī-şān, hemvāre mürüvvet ü iḥsān bād.

[11] Mīr-livā-i Bosna cānibinden Āstāneye ʿarżdur.

Dergāh-ı nuṣret-ḳarīn ve bārgāh-ı furṣat-rehīn türābına **[V. 23b]** *dāme mü'eyyeden bi-hezīmet-i aʿdāi'd-dīn ve müşeyyeden bi-ḳuvveti ʿasākiri desākiri'l-müslimīn*[158] ʿarż-ı bende-i kemterīn oldur ki livā-i **Bosna** ser-ḥaddinde vāḳiʿ olan küffār-ı bed-kirdār ḫuṣūṣen Öşpergar didükleri melʿūn-ı nāmdār, leyl ü nehār ḳaṣd-ı gezend ü mażarrat ile ḳılāʿı pādşāhīden gāh **Ḳostaniçe** semtine ve gāh **Ḳarupa** cānibine gelüp ḥatta işbu Ramażān-ı şerīfde ehl-i İslām açlıḳdan bī-ṭāḳat ve nehr-i **Tuna**'nuñ ḫod tenezzül ve tedennīsi bāʿis̱-i ġāret ü ḫasāretdür deyü bir iki defʿa Ḳalʿa-i **Ḳarupa**'nuñ ḳaravulcularını alup elleyüp ve ḥāżır olan ġuzāt-ı ẓafer-destgāhdan iki üç ādem alup bu gūne ḳaṣd-ı fāsid ile tekrār bu cānibde Öşperġar ve bir ṭarafda **[B. 200b]** pür-ḫāksār bānları tamām direng ve küffār-ı nā-sütūde-kārla memālik-i pādişāhīye ḳaṣd u āheng üzre olduḳlarını çıḳan cāsūslar ve bahāsı **[V. 24a]** tedārükine gelen maḥbūslar ḫaber virdükleri ḥīnde bir miḳdār ġuzāt-ı ẓafer-destgāhı birle zuʿamādan İdrīs bendelerin gönderüp bu cümle **Novi**[159] semtinde ḥāżır ve aʿdā-i dīnüñ cünbiş-i bī-bereketlerine nāẓır olup "her ne semte segirdürlerse menʿine ve ḳangı ḳalʿaya ḳaṣd-ı mażarrat ḳılurlarsa refʿ ü defʿine iḳdām olınup ve illā ser-ḥadde ḳarīb geldüklerinde ẕikr olınan bān ve Öşperġar didükleri ḍalālet-

158 Din düşmanları hezimete uğrasın; müslüman orduları ise güçlensin.
159 novi] tuni, B.

nişān bir yire gelmedin vaḳt-i furṣat ve hengām-ı ruḫṣat fevt olınmayup birinüñ yirinüñ cem'iyyeti tālān itmege ṣarf-ı maḳdūr-ı bī-pāyān eyleyesin ki iki cem'iyyet bir olup *'iyāẕen billāh*[160] ehl-i İslāma nāmus u nām eksükligi vāḳi' olmaya" deyü muḥkem sipāriş olınup gönderildükde, ḥikmet Allāhuñdur, küffār-ı bed-kirdār ol maḳūle efkār-ı nā-hemvār ile iki cānibden yüriyüp ḳılā'-ı padişāhīye [V. 24b] yaḳın geldüklerinde biribirine buluşmazdan muḳaddem işbu sene 982 Ramażān-ı şerīfinüñ yigirmi dördinci güni, ki rūz-ı Cum'a idi, mu'īn-i muṭlaḳuñ 'avn u 'ināyeti ve server-i enbiyā ṣallallāhu 'aleyhi ve sellem ḥażretlerinüñ mu'cizāt-ı bī-ġāyeti ve ẓıllu'llāh olan sa'ādetlü pādişāh-ı 'ālem-penāh ḥażretlerinüñ yümn-i[161] himmeti ile mezbūr Öşperġar'uñ cem'iyyetine vāṣıl ve ālāt-ı ceng ü cidālle def'-i mażarratlarıyçün muḳābil olduḳlarında bī-nihāye ḥarb ü ḳıtāl ve kemā-yenbaġī ḥarb u cidāl ile niçe zamān elleşilüp ġuzātdan bir ḳaçı mecrūḥ u zaḫmnāk ve küffārdan [B. 201a] niçesi zaḫm-ı tīġ u nīze ile helāk olduḳdan ṣoñra furṣat u nuṣret ġuzāt-ı ehl-i İslāma ve kesr ü hezīmet ü maġlūbiyyet küffār-ı nā-fercāma vāḳi' olup *li'llāhi'l-ḥamd*[162] üç yarar alay bayraḳları ve bellü başlularından birḳaç baş big-zādeleri ve yunaḳları ve bi'l-cümle [V. 25a] efkār-ı fāsidelerinden ḫaber virmege ḳābil yigirmi baş yarar dil alınduḳdan ṣoñra merḳūm Öşperġar'uñ atı ve ba'żı silāḥı alınup kendüsi ol ḥīnde bilinmemekle mecrūḥen bir uçuruma yuvarlanup güçle ḫalāṣ olup ile'l-ān mürdeligi ve ṣıḥḥatı ḫaberi alınmayup fe-emmā ẕikr olınan dilīr ve dil-āverlik idüp yoldaşlıḳda bulınan ġāzīler her

---

160 Estağfurullh.
161 yümn-i] 'ayn-ı, B.
162 Şükür Allah'adır.

cihetle mezīd-i ʿināyetden riʿāyete eḥaḳḳ ve kemāl-i ʿāṭıfet ü merḥamete elyaḳ bendeleri olmağın ḥällü ḥällerince himmet ü teraḳḳī recāsına defter olınup zuʿemādan işbu rāfiʿ-i ruḳʿa-i ʿubūdiyyet Muṣṭafā bendeleri ile dergāh-ı saʿādet türābına ʿarż olundı. Ber-murād buyurılmaḳ bābında fermān der-i ʿadlüñdür.

[12] Sulṭān Murād Ḫan ḥażretleri taḫt-ı salṭanata cülūs itdükde biglerbigilerden birinüñ lisānuñdan vezīr-i aʿẓam ve ṣadr-ı efḫām Meḥemmed Paşa cenābına inşā olınmışdur. [V. 25b]

Mürüvvet-kār-ı ʿāṭıfet-diṣār sulṭānum ḥażretlerinüñ ḫāk-i pāy-ı iksīr-te'sīrlerine ki rāḥat-efzā-yı erbāb-ı rāy ü tedbīr ve zīnet-ārā-yı ārā-i teşvīr ü tebşīr ḫuṣūṣā müşkil-güşā-yı müdebbirān-ı ḳadīm[163] ve ḫāṭır-zidā-yı sükkān-ı heft iḳlīmdür. ʿArż-ı bende-i ḳadīm oldur ki ḥālā cenāb-ı aʿlālarından bu bende-i ednālarına nāme-i cevāhir-nümāları irsāl ü inhā buyurılup mażmūn-ı belāġat-ārāsında iḳtiżā-i [B. 201b] sipihr-i devvār ve istidʿā-i gerdiş-i nā-üstüvār ki gāhī mir'āt-i ʿālemi eşkāl-i meserret ü celālet ile tābdār ve gāhī āyīne-i ḫilḳat-i benī ādemi esrār-ı āsār-ı *Küllü men ʿaleyhā fān*[164] ve envār-ı aḫbār-ı *Külle yevmin huve fī-şe'n*[165] feḥvāları müteġayyirü'l-āsār eylemesi herāyīne erbāb-ı dānişe maʿlūm u rūşen ve elbette aṣḥāb-ı bīnişe her vech ile mübeyyen ü müberhendür.

---

163 ḳadīm] ḳavīm, V.

164 "Onun üzerinde bulunan (yeryüzündeki) herkes fanidir.", *Kur'ân-ı Kerim*, Rahmân, 55/26.

165 "O, her an yaratma halindedir//O, her gün bir iştedir.", *Kur'ân-ı Kerim*, Rahmân, 55/29.

Felā-cerem, ḫalīfe-i rūy-i zemīn *ẓıllu'llāhi fi'l-'arżeyn*[166] olan pādişāh-ı felek-temkīn [V. 26a] ya'nī Sulṭān Selīm Ḫan-ı Süleymān-nigīn 'aleyhi'r-raḥmeti ve'l-maġfireti ilā-yevmi'd-dīn raḫt-ı iḳāmeti serīr-i milketden serāy-ı āḫirete vāṣıl ve dıraḫt-ı 'āfiyyeti feżā-yı ḫilḳatden mā-verā-yı firdevs-i berīn ve riyāż-ı a'lā-yı 'illiyyīnde sāye-güsterlige mā'il ḳılup baḫt-ı taḫt-ı salṭanat u cihāndārī, mihr-i sipihr-i sa'ādet ü iclāl olan pādişāh-ı gerdūn-iḳtidāruñ şeref-i ḳudūm ile münevver olduġı ve taḫt-ı baḫt-ı ḫilāfet ü şehriyārī māh-ı ufḳ-ı 'adālet ü nebāhet olan kām-kār-ı me'ālī-vaḳāruñ yümn-i cülūs-ı 'izzet-me'nūsıyla günden güne zīb ü zīnet ve şeref bulduġı 'ale'l-ḫuṣūṣ sulṭānumuñ ḫāṭır-ı 'āṭırlarında ṭavāf-ı Ka'be-i 'ulyā ve ziyāret-i ravża-i muṭahhara-i Seyyidi'l-Enbiyā *ṣalavātullahi 'aleyhi fī-külli* ṣubḥ ve mesā ārzūsı kemāl-i teşevvuḳla muḳarrer olduġı bu bende-i kemterlerine i'lām ve ifhām [V. 26b] buyurılmış. [V. 26b] Hemīşe Ḥaḳ ṣubḥānehu ve te'ālā sulṭānumuñ āstāne-i sa'ādetlerini Ka'be-i aṣḥāb-ı āmāl ve ḳıblegāh-ı erbāb-ı cāh ü celāl idüp murādāt-ı dünyeviyyelerini ḥuṣūl-i merātib-i uḫreviyye ile müyesser [B. 202a] ve meṭālib-i 'aliyyelerini 'uluvv-i himmetlerine mufavvaż u musaḫḫar buyura ki eyyām-ı 'adāletlerinde *Ḳalbü'l-mü'mini beytullāh*[167] feḥvāsınca niçe düşkünlere ẓahīr ve ayaḳda ḳalmışlara dest-gīr olduḳlarıçün defa'āt ile ḥacc-ı şerīfe varmışca s̱evāb bulmalarında ve kerrāt ile ziyāret ve yıllarla mücāveret idenler ḳadar me'cūr ve müs̱āb olmalarında şekk ü şübhe vü irtiyāb yoḳdur. Ḫuṣūṣā daḫı bir vezīr-i kebīr-i rūşen-tedbīr ve müşīr-i meserret-maṣīr ü 'izzet-mesīr ve üç pādişāh-ı ḫilāfet-serīr-i 'ālem-gīre bu külliyyet ile ḫizmet

166 Yerde ve gökte Allah'ın gölgesi.
167 Müminin kalbi Allah'ın evidir.

eylemek ve bu maḳūle ṣadāḳat u istiḳāmet ile ʿadālet ü emānet göstermek kütüb-i tevārīḫde mesṭūr olan ḥikāyātda görilmiş degüldür [V. 27a] ve selāṭīn-i ʿiẓām ve ḫavāḳīn-i kirām ḥaḳḳında naḳl olınan rivāyāt da işidilmiş degüldür. *Li'llāhi'l-ḥamd* ki bu devlet ve bunuñ gibi ṣadāḳat u emānet sulṭānum ḥażretlerine müyesser olup devr-i ḳıyāmete dek duʿā vü s̱enāyla añılmaları ve min-baʿd gelecek pādişāhlar mücālesetde daḫı envāʿ-ı ḫayr ile yād olınmaları muḳarrer ü muḥaḳḳaḳdur. Bāḳī fermān-ı ʿālem-gīr ḫāk-i pāy-ı iksīr-naẓīrlerine menūṭ u merbūṭdur.

[13] Sulṭān Murād Ḫan serīr-i salṭanata cülūs-ı saʿādet-nişān buyurup ümerā-i dehr ü melikü'l-ümerāya tecdīd-i ḫuṭbe fermān olundukda vārid olan emr-i ʿālī-şān içün erkāna yazılan ʿarżdur.

Devletlü, saʿādetlü sulṭānum ḥażretlerinüñ ḫāk-i pāy-ı şerīflerine ki melāẕ-ı enām u medār-ı ḫavāṣ u ʿavāmdur, ʿarż-ı bende-i ḫulūṣ-fercām oldur ki işbu sene 982 Şevvālü'l-mükerreminüñ on ikinci güni ki yevm-i s̱ülās̱ā idi. Dergāh-ı muʿallā [B. 202b] çavuşlarından rāfiʿ-i ruḳʿa-i rıḳḳıyyet Muṣṭafā Çavuş [V. 27b] ḳulları yedinden emr-i şerīf-i sulṭānī vārid olup mażmūn-ı humāyūnda işbu sene is̱neyn ve s̱emānīn ve tisʿa-mie ramażān-ı şerīfinüñ sekizinci güninde sulṭānü's-selāṭīn, ḫāḳānü'l-ḫavāḳīn pādişāhumuz Sulṭān Murād Ḫan *eyyedehullāhu ilā-ġāyeti'd-deverān*[168] ḥażretleri baḫt u devlet ü iḳbāl ve ʿizzet ü saʿādet ü iclāl ile serīr-i salṭanata cülūs-ı humāyūn buyurup bu ʿaṭiyye-i ʿulyā ve mevhibe-i ʿuẓmānuñ iʿlāmı ve cevāmi'de ḫuṭbe-i şerīfe saʿādetlü pādişāhuñ nām-ı nāmī ve merāsim-i şerīf-i sāmīlerine oḳınmasınuñ tenbīh ü iʿlāmı fermān olınmagın

168 Allah onu sonsuza kadar güçlü kılsın.

imtis̱ālen bi'l-emri'l-ʿālī hemān ol gün livā-i Bosna'da *ʿan-ḳuḍātihi*[169] ʿale'l-ḫuṣūṣ ser-ḥad cāniblerindeki ġuzāta ber-vech-i istiʿcāl mekātible ādemler gönderilüp mażmūn-ı emr-i humāyūnuñ icrāsına ihtimām-ı tām olınup ḳılāʿ-ı pādişāhīde şenlik [V. 28a] ṭopları atılması ve ḳaṣabāt u bāzārlarda mażmūn-ı emr-i humāyūn nidā vü ıṣġā olunması muḥkem tenbīh olunduḳdan mā-ʿadā ẓıllu'llāh olan saʿādetlü pādişāhuñ devām-ı devlet ü beḳā-i rifʿatine ve irtifāʿ-ı rütbet ü irtiḳāʿ-i salṭanatına ve merḥūm-ı maġfūrun leh sulṭān Selīm Ḫan ʿaleyhi'r-raḥmeti ve'l-ġufrānuñ isticlāb-ı biḥār-ı raḥmet ü istiġrāḳ-ı deryā-yı maġfiretine kibār u ṣıġār ve sükkān-ı nevāḥī vü aḳṭār ḫuṣūṣen müteʿallimān-ı debistān-ı edeb ve eṭfāl-i pākīze-aḳvāl-i mekteb ve bi'l-cümle ḥumāt-ı dīn-i İslām ve ġuzāt-ı ġazā-fercām lisān-ı ḥāl ve zebān-ı tażarruʿ u ibtihāl ile Īzed-i müteʿāl ve ẕi'l-celāl-i lā-yezāl cenābına cavḳ cavḳ duʿālar [B. 203a] ve ṭaraf ṭaraf s̱enālar idüp saʿādetlü pādişāhuñ eyyām-ı devletinde ve ʿizzetlü sulṭānumuñ hengām-ı rifʿatinde tedbīr-i dil-peẕīr ü rā'y-ı ʿālem-gīrleri bu cāniblere daḫı şāmil ü vāṣıl olup [V. 28b] reʿāyā emn ü emān ve berāyā rāḥat u iṭmīnān üzre olduḳları ʿilm-i ʿālem-ārālarına ḫafī buyurılmaya.

Felā-cerem Ḥaḳ sübḥānehu ve teʿālā saʿādetlü pādişāh-ı ʿālem-penāh ḥażretlerinüñ sāye-i ʿadālet-güsterini eḳālīm-i sebʿaya ve memālik-i rubʿ-ı meskūna güsterānīde buyurup rūz-be-rūz kerr ü ferr-i şevketleri ẓuhūr u bürūzda olduḳça merḥūm u maġfūrun leh ḫudāvendigāruñ maḳām-ı maġfiret-encāmını civār-ı cennetde *ʿinde melīkin muḳtedirin*[170] riyāżı ile ḳurbetde ġarīḳ-i baḥr-ı ġufrān ve ḳarīn-i ʿināyāt-ı Yezdān vāḳiʿ olup sulṭānum

---

169 Kadılık göreviyle.
170 Güçlü hükümdarın katında. *Kur'ân-ı Kerim*, Kamer, 55/54

ḥażretlerinüñ daḫı tedbīr-i dil-peẕīrleri ʿāmme-i memālike şāmil ve rāy-i cihān-gīrleri kāffe-i memālike envāʿ-ı birr ü iḥsān ile vāṣıl olmaḳdan ḫāli olmaya. Bāḳī fermān u iḥsān ẕāt-ı mürüvvet-nişāna merbūṭdur.

[14] Mīr-livā-i Bosna ṭarafından der-i devlete yazılmış ʿarżdur:

Devletlü, saʿādetlü sulṭānum ḥażretlerinüñ ḫāk-i pāy-ı şerīflerine ki [V. 29a] bāʿiṡ-i niẓām-ı enām ve mütemmim-i mehāmm-ı ḫavāṣ u ʿavāmdur, ʿarż-ı bende-i bī-vücūd u nā-kām oldur ki ḥālen Muṣṭafā Çavuş ḳulları yedinden emr-i şerīf vārid olup mażmūn-ı meserret-maḳrūnında saʿādetlü pādişāh-ı ʿālem-penāh ve ẓıllu'llāh-ı ʿadālet-destgāh yaʿnī ḫalīfe-i zamān Sulṭān Murād Ḫan bin Selīm Ḫan *Allahümme eyyidhu ilā inḳırāżi'l-ezmān ve ebbidhu mā-dāreti'd-deverā*[171] ḥażretleri serīr-i salṭanata [B. 203b] cülūs-ı humāyūn ve taḫtgāh-ı ḫilāfete nişest-i celālet-maḳrūn buyurup merḥūm u maġfūrun-leh ḫudāvendigār aʿnī bihi Sulṭān Selīm Ḫan-ı bülend-iḳtidār ẓıllu'llāh iken ḫāke ber-ā-ber ve sāye-i İlāh iken basīṭ-i ʿarża sāye-güster olduḳları emr-i cihān-muṭāʿ ile iʿlān u iʿlām buyurılmış. Ḥaḳ sübḥānehu ve teʿālā saʿādetlü pādişāhuñ baḫt u devletini humāyūn ve taḫt-ı salṭanatını envāʿ-ı şevket ü celālete maḳrūn buyurup mürüvvetlü sulṭānumuñ [V. 29b] rāy-i dil-peẕīrleri cümle ʿāleme şāmil olmaḳdan ḫālī olmaya. Fe-emmā *li'llāhi'l-ḥamd* sulṭānumuñ ṭāliʿ-i mesʿūdlarınuñ te'ṡīri ve livā-i **Bosna**'nuñ ṣadāḳat u diyānetle maʿrūf olan ocaġ erlerinüñ ṣalāḥ u diyānetleri tebşīri vāsıṭasıyla ʿadū-yı ḳattāl yaʿnī

---

171 Zaman aktıkça ve devran döndükçe Allah onu güçlü kılsın.

ḳıral-ı ḍāl *ḫaẕelehu'llahu'l-müte'ālī*[172] a'vānından Öşperġar gibi mel'ūn-ı nāmdār ġuzātuñ ser-pençesinden mecrūḥen güçle ḫalāṣ bulup bunca alay bayraḳları ve yarar ḳapudanları ve yunaḳları alınup sa'ādetlü pādişāhuñ cülūs-ı humāyūnlarından ṣoñra evvel varan diller bu bende-i kemterleri cānibinden vāḳi' olup sulṭānumuñ yümn-i himmetleri gün gibi ẓāhir ve baḫt-ı humāyūnlarındaki ḳuvvet ü ḳudretleri her ṭarīḳle bāhir olmışdur.

Felā-cerem ekṣer-i ġuzāt ḳullarına ve eger bu kemīne bendelerine [B. 204a] mezīd-i 'ināyetden ri'āyetleri ve ḳaṭ'-ı merātibe müte'allıḳ niçe [V. 30a] himmetleri vücūda gelecek furṣat ve ruḫṣatgūnlarıdur ve bi'l-cümle sulṭānum ḥażretleri her ḥāle a'lemdür ve bu ḥīnde bu maḳūle yoldaşlıḳ ẓuhūrı nādir olduġı ve bu furṣat biñ yıluñ başı idügi müttefeḳun 'aleyh ü müsellemdür. Fermān u iḥsān mürüvvet-nişān sulṭānumuñdur.

[15] Münşī cānibinden nehc-i ẓarāfet ve üslūb-ı nezāketle ẓurefā vü nüdemā belki eviddā-i ḳudemādan bir yār-ı cāna yazılmışdur.

Ṣaḥā'if-i meveddet, āyīn-i nezāketle inşā ve leṭā'if-i maḥabbet-ḳavānīn-i ẓarāfetle mü'eddā ḳılınduḳdan ṣoñra inhā-i muḥibb-i bī-riyā oldur ki ḥālen yār-ı ġār-ı muḫtār ve ġam-güsār-ı şīrīn-kār, a'nī bihi Maḥmūd Çelebi ṡenā-kāruñuza, nāme-i leṭā'if-diṡār u cerīde-i ẓarāfet-şi'āruñuz vāṣıl olup mażmūn-ı dil-güşā ve mefhūm-ı teraḥ-zidāsında bundan aḳdem ḥummā-yı muḥriḳaya mübtelā ve ḥarāret-i ġarīziyye ile giriftār-ı renc u 'anā olduġuñuzda[173] dā'ire-i 'aḳldan dūr ve beşeriyyet 'āleminden [V.

---

172 Kendini üstün göreni Allah zelil eder.
173 olduġuñuzda] ola, B.

30b] mehcūr düşüp cibillī vü iḫtiyārī fi'lī vü ıżṭırārī hezār cez̠be vü veleh bī-şumār ḫinnet ü sefeh birle *ḥāşā sümme ḥāşā* dil-berler mülāzemetinden ferāġat ve lez̠ā'iz̠-i şehvāniyye ve mu'āşeret-i nefsāniyyeden istiġfār u inābet ḳılup ẓurefā-i zamān [B. 204b] ḳavlince la'n u şetme lāyıḳ ve 'ayyāşān-ı cihān ṭarīḳince ḳatl u recme müsteḥaḳḳ olduġuñuz muḳarrer iken ittifāḳ-ı seḳāmetüñüz ṣıḥḥate mübeddel ve ekl ü şürb-i[174] nefsāniyyetüñüz mükemmel olduḳda meh-rūlaruñ zülfi sevdāsı süveydāñuza müstevlī olup cān u serüñüze ḫuṣūṣen ṭamarlaruñuza ve siñirlerüñüze nedāmet 'alāmetleri bedenle rūḥ mā-beynindeki ḳan gibi intişār bulup bi'ż-żarūre ferāġat altına dest-res ve maḥbūbān-ı cihān muṣāḥabetlerine bü'l-heves olmaġla "egerçi ki Ḫudādan ḳorḳarın ammā ẓurefādan daḫı himmet umarın" deyü "tevbeñüzi bozmaġa dermān ve z̠evk ü ṣafā behresini [V. 31a] bulmaġa imkān yoḳlayup şehr-i Selānik'üñ fuẓelāsından ve dükkānlarında kār u kisb üzre olan 'uḳalāsından bir çāre tecessüs eyleyesiz" deyü "müşārün ileyh Maḥmūd Çelebi'ye minnetdār olduġuñuzı ve aṇlar daḫı ol şehrüñ Mūsevī 'ālimlerinden ve 'umrānī kāmillerinden igneden iplige su'āl idüp ve illā sözleri dikiş ṭutmayup ve ulu vü kiçi yanında keçeñüz hīç bir vech ile ṣudan çıḳmaduġını i'lām eyleyüp bu diyārda olan ḥukemādan daḫı istiḫbār ve derdmendüñ derdine bir çāre istifsār idesiz" deyü bu muḫliṣe ilḥāḥ u ibrām eylemekle bu ser-ḥadde [B. 205a] ḳarīb olan Venedik ruhbānlarına ve ḳral vilāyetine tābi' Ḫırvat ḳıssīslerinden olan bed-endīşlere ve ṣırf Serf dilin söyliyen midre pelīdlere ve sā'ir keşīşlere ḫaberler gönderüp "āyīn-i bāṭıle ve ḳavānīn-i 'āṭıleñüzde naḳṣ-ı 'ahd u īmāna [V. 31b] ve taġyīr-i tevbe ve ḫulf-i eymāna çāre var mıdur?" deyü istiḫbār olunduḳda

---

174 şürb-i] şürb ü, B., V.

"bizüm içümüzde bu maḳūle ʿādet ve bunuñ gibi vājgūne ḥālet müyesser degüldür" deyü cevābları vāṣıl olup egerçi ki sizden birḳaç nevbe bu maḳūle bī-netīce tevbe ṣādır ve ʿaḳabince nedāmet ü ferāġatüñüz ẓāhir olduġını bilürdük ve illā sā'ir tevbelerüñüz ekṣeriyyā ser-ḫoşla vāḳiʿ olmaġla çendān iʿtibār olınmazdı. Bu defʿa daḫı ḫastalar ḫuṣūṣen ḳıllet-i ʿaḳl ile ṣayıḳlama ḥālinde ṣādır olduġı ecelden evvelā tevbenüñ vücūdı ṣābit olmamışdur. Bu ḳanda ḳaldı ki bozmasına dermān tecessüs olına ve bundan mā-ʿadā eger sizler bizüm bildügümüz ʿazīz iseñüz zebānuñuzdan tevbe lafẓı ṣādır olmaḳ muḥāl ve lisānuñuzdan evṣāf-ı dil-berāndan ġayrı bir kelām ṣudūra gelmek fāsid ḫayāldür ve ol mektūb-ı leṭā'if-diṣārda [B. 205b] dil-ber-i sīmīn-berüñüz [V. 32a] olan Ḥüseyn Bālī daḫı tevbenüñ ḥalline dermān isteyüp gice vü gündüz dāmen der-miyān bir çāre bulmaġa şitābān idügi iʿlām olınmış. İmdi benüm rūḥum tevbe bozmanuñ māddesi yine kendülerdedür. Çāreyi yābāndan aramaḳ sözi götinden añlamak gibi bir maṣlaḥatdur. Nitekim dinilmişdür: Naẓm:

[Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün]
Her ḳaçan kim serpile küngāh-ı dil-berden etek
Tevbeler bünyādını yıḳar ḫarāb eyler kötek

Neṣr: Ve bi'l-cümle anlar sizi ḥīn-i muʿāşeretde bir parmaḳ üzre oynatmaġa ḳādir iken neden gele ki tevbeñüzi bozmaḳda ġayrılara muḥtāc eyleyeler. Fe-emmā żabṭ-ı nefse ḳādir olabilürseñüz bu tevbeñüzde ṣābit-ḳadem olup yoluñuz **Kütahiyye**'ye iken ṭarīḳ-i ʿāmm olan **Yarıḳ Berġos** ṭaraflarına dönmeñüz İslāmuñuza münāsibdür. Zīrā dinilmişdür bedīhe

[Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün]
Yegdür erkekden ise baña dişi
Eger aġzında ḳala iki dişi [V. 32b]

İştihā derdinüñ emi amdur
Götde ḳor ādemi götüñ sikişi

Atañ anañ ṭarīḳini gözle
Er iseñ itme boḳ bulaş bu işi

N'ola zırnīḫ maʿdeni ise göt
Laʿl kānıdur amuñ içi ṭaşı

Ḥayżı dirseñ bir özge ʿālemdür
Şāḫ-ı mercān olur siküñ çaġışı

Kendüyi ḳavm-i Lūṭa pey-rev ider
Her gulām-pāre götünüñ[175] boḳ işi

Neṣr: Egerçi ferāġata ve tebdīl-i ṭariḳata ḳādir degül idügüñüz[176] maʿlūmdur ve illā maḳṣūd hemān bu leṭā'ifdeki me'āl ü mefhūmdur. Hemīşe ol rind-i cihān ve ʿārif-i cān-ı ālüfte-i maḥbūbān-ı zamān [B. 206a] ve āşüfte-i sīmīn-berān-ı devrān bād, *bi'ṣ-ṣadāḳati ve'l-vidād lā-ʿalā vechi't-telavvuṭi ve'l-fesād*[177].

---

175 götünüñ] gevdenüñ, V.
176 idügüñüz] idükleri, B.
177 İnsanlar biribiriyle arkadaşlık ve samimiye kursunlar. Fesat yoluyla ilişki kurmasınlar.

[16] **Mīr-livā-i Bosna cānibinden Dergāha ʿarżdur:**

Dergāh-ı re'fet-şiʿār, bārgāh-ı ʿadālet-diṣār türābına *lā-zāle ʿāliyyen ilā-yevmi'l-ḳarār*[178] ʿarż-ı bende-i bī-miḳdār oldur ki ḥālā **Bosna** Sancağında **Ḳobaş** ḳażāsına tābiʿ **Virbaş** ve **Virbaniyye** ve **Şane** nām üç ʿaẓīm nehir üzerinde [V. 33a] müşeyyed ü müstaḥkem köprilere ehālī-i vilāyetüñ ḫuṣūṣā ʿāmme-i raʿiyyetüñ lā-siyemmā ebnā-yı sebīlüñ ve ġuzāt-ı nuṣret-delīlüñ iḥtiyāc-ı tāmları olmağla bi'l-fiʿl **Budin** beglerbegisi olan ṣāḥibü'l-ḫayrāt ve'l-ḥasenāt rāğıbü'l-meṣūbāt ve'l-meberrāt Muṣṭafā ḳulları muḳaddemā **Bosna** sancağı begi iken ẕikr olınan üç nehr üzerine ṣavāben[179] ve küffāra ḳahren üç ʿaẓīm köpri binā itdüm. Fe-emmā büyük ṣular olup ve bahār u ḫazān cereyān u ṭuġyān üzre olmağla muttaṣıl tecdīd ü taʿmīre muḥtāc olup dā'imü'l-evḳāt termīm olınmayup *ʿalā ḥālihi* terk olunduğı taḳdīrce āyende vü revendenüñ yolları bağlanup ḥālleri müşkil olduğından mā-ʿadā küffār-ı bed-kirdār vilāyet-i pādişāhīden *ʿiyāẕen billāh* bir cānibe segirtmelü olduḳda ġuzāt-ı ẓafer-destgāh defʿine yetişüp üzerlerine varacaḳ yolları olmayup [V. 33b] ẕikr olınan köprilerüñ vilāyete menfaʿati ve aʿdā-i dīne her vech ile mażarratı muḳarrer olup felā-cerem müşārün ileyh ṣāḥibü'l-ḫayruñ bu sancaḳda **Nevesil** ḳażāsına tābiʿ **Şane** ve **Ḳamanġrad** nāḥiyelerinde [B. 206b] tamām-ı ser-ḥadde vāḳiʿ olan maʿlūmü'l-ḥudūd milk çiftligi ile'l-ān aʿdā-i dīn ḫavfından şenelmek mümkin olmayup ḫuṣūṣā eṭrāf u cevānibi ʿaẓīm ṭağlar ve ṣaʿb vādīler olmağla ekṡer-i evḳātda reʿāyādan ḫāli ḳalup yollarında nehb-i emvāl ü ḳaṭʿ-ı ensāl olduğından mā-ʿadā

---

178 Kıyamete kadar yüceliği devam etsin.
179 ṣavāben] ṡavāben, V.

sipāhīsine ancaḳ yedi yüz aḳça ḥiṣṣe[180] yazılup ol daḫı baʿżı evḳātda mümkinü'l-ḥuṣūl olmayıp fe-emmā bu maḳūle ḥasenāta binā'en ḫuṣūṣā ẕikr olınan cisrlerüñ taʿmīrine muʿāveneten ve ebnā-yı sebīlüñ rāḥat u iṭmīnānına s̱evāben sābıḳu'ẓ-ẕikr çiftlikcigi ʿavāṭıf-ı ʿaliyye-i ḫusrevānīden temlīk olunduġı [V. 34a] taḳdīrce sipāhīsine daḫı sene-be-sene ḥiṣṣe-i muʿayyenesi ber-vech-i taḳdīr virilmekle nefʿ-i küllī olup ve bu ṭarīḳle şenelüp ser-ḥadde daḫı geregi gibi taḳviyyet olınup reʿāyāsı muʿāvenetiyle dā'imü'l-evḳāt köprilerüñ maʿmūre vü ābādān ṭutılması muḳarrer olup saʿādetlü pādişāha bu bābda ecr-i cezīl ü s̱evāb-ı cemīl ḥuṣūli muḥaḳḳaḳ olmaġla şol ki vāḳiʿ ḥāldür ʿināyet recāsına ʿatebe-i ʿulyā türābına ʿarż olundı. Fermān ṣadr-ı der-i ʿadle merbūṭdur.

[17] Münşī cānibinden zeʿāmet maḥlūli recāsına Ṣadr-ı aʿẓam Meḥemmed Paşa'ya ʿarż-ı ḥāl-i muṣannaʿ ve nāme-i belāġat-nişān-ı mülemmaʿdur.

Ḥażret-i muʿīn-i ẕü'l-celāl ü cihān-āferīn-i lā-yezāl *celle celāluhu*[181] ʿani'ş-şebehi ve'l-mis̱āl saʿādetlü sulṭānumuñ şevketini ve ḳurreti aʿyün-i aʿyān olan nūr-ı dīdelerinüñ ʿizzet ü rifʿatini ve cümle eḳārib-i devlet-me'āṣiri *kābiren ʿan-kābir* ḫuṣūṣā ʿibād-ı [B. 207a] ʿināyet-muʿtād u [V. 34b] ittibāʿ-ı kerāmet-nijād zümresinüñ ḳudret ü devletini rūz-be-rūz efzūn ve envāʿ-ı kerr ü ferle humāyūn eyleye bedīhe:

[Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün]
Yā Rabbi her neyise murādın müyesser it
Ḫalḳ-ı cihānı emrine anuñ musaḫḫar it

---

180 yazılup ol daḫı baʿż-ı evḳātda mümkinü'l-ḥuṣūl olmayıp] - B.
181 Haşmeti yüce olsun.

Düşmenlerini ḫār u ḥaḳīr eyle ser-be-ser
Luṭf u keremle ẕāt-ı şerīfin muʿammer it

Tetimme bā-ḥurūf-i bī-nuḳaṭ: Ol südde-i semā-mümās ve dergāh-ı muʿallā-esāsdaki heme-i hümām-ı ʿāleme kām ve kirām-ı evlād-ı ādeme merām ḥāṣıldur ve her ehl-i kemāl ve ʿasākir-i reḥḥāle murād u merām u āmāle ol derde vāṣıldur ve illā ṭāliʿ-i maʿkūsum görüñ ki ol dergāh-ı mekārim-güvāhda ḥāṣıl olamadum ve kilk-i seḥḥāre mālik ve rāh-ı ʿilm ü kemāle sāliklikle ḥarem-i sürūra ʿömrümde vāṣıl olamadum. Li-münşī'ihi bī-nuḳaṭ:

[Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün]
Derdüme merhem uruñ āh meded
Meded öldüm meded Allāh meded [V. 35a]

Öñ ṣoñ olursa murādum ḥāṣıl
Olsam evvel hele āgāh meded

Tetimme bā-ḥurūf-ı muttaṣıla: Gerçi Ḥaḳḳa tevekkülle ḫuṣūṣan ḥabīb-i feyyāża tevessülle, miḥnet-i ġurbete ṣabr, lā-siyemmā nefse terbiyet-i cebr gerekmiş. Lākin miḥnetüme ġāyet, meşaḳḳat-i ʿazle nihāyet gibi müşkil bulınmaġla ġam u ġuṣṣa beni mertebe-i helāke belki meẕellet cihetiyle basīṭ-i ḫāke bıraḳsa cā'iz. Fe-emmā sulṭānum gibi himmeti bülend ṣāḥib-saʿādetüñ sümm-i semend-i sümüvvetmendine tevaḳḳuʿ cebhesini mülāḳī ḳılup [B. 207b] ḥāşā ki maṭlūbına yitişmeye. Nihāyet nevʿan geç yitişmekle ḫāṭır-ı münkesir niteki ṣāḥib-ḥācetmend müstaʿcil [ü] mutażaccır bulına. Li-münşī'ihi bā-ḥurūf-ı muttaṣıla:

[Fā῾ilātün Fā῾ilātün Fā῾ilātün Fā῾ilün]
Ger ῾ināyet ḳılsa sulṭānum baña ma῾ḳūl ile
Ḥācetüm bāġını ḥāṣıl ḳılsa bir maḥlūl ile[182]

Geçmedin ḥāṣıl ῾ināyet ḳılsa ben nā-kāma Ḥaḳ
Ḥācetüm bustānı gülse yine bir maḥṣūl[183] ile 79 (?)**[V. 35b]**

Tetimme bā-ḥurūf-ı munfaṣıla: Üç ay vardur revāḥ[184] u āvān virdüm āh u vāy ve dil-i zārum āzürde-i devrān, derdüm zād u zevāde, rāh-āverdüm dürer-i dürūddan āzādedür. Li-münşī'ihi bā-ḥurūf-ı munfaṣıla:

[Fe῾ilātün Mefā῾ilün Fe῾ilün]
Āh odı dūdı vardı devvāre
Vādī-i derdde dil āvāre

Reviş-i devr ü verziş-i devrān
Dāġ-ı derd urdı rūḥ-ı āvāre

Ben bīmāre tīmār sulṭānumuñ himmetine mevḳūf idügi ma῾rūfdur ve bir ḥāṣıllıca ze῾āmet ḥuṣūli bu mā-beynde işāret-i ῾āliyyelerine mevḳūfdur. Ne ḥāl ise hem ġāzī ve hem erbāb-ı ma῾ārifüñ mümtāzı bir ednā ḳullar iken *ḥāşā ŝümme ḥāşā* ki ῾ālī ῾ināyetle bā-ḫuṣūṣ bir güzīde vü ber-güzīde ze῾āmetle ber-murād olmasına himmet buyurmayalar, ve'l-ḥāṣıl bu bendeleri maḥlūl-i

182 maḥlūl] maḥṣūl, B.
183 maḥṣūl] maḥlūl, B.
184 revāḥ] revāhuma, B.

ze'āmet bulmaḳ nādir, fe-emmā sulṭānum ḥużūrına maḥlūlle [V. 36a] gelenler vāfirdür. Her ḳanḳısını ki 'ināyet buyuralar Ferhād Beg ḳulları ve bu nā-murād ma'zūlleri iḥyā olunmaḳ muḳarrerdür. Naẓm:

[Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün]
Āstānuñda senüñ yā ölürin [B. 208a]
Yā dil-i zāruma dirlik bulurın

Dil-i bīmāruma tīmār umaraḳ
Bir büyük devlete vāṣıl olurın

[18] Münşī cānibinden sulṭān-ı selāṭīn-i cihān Selīm Ḫan ibni Sulṭān Süleymān Ḫan ḥażretlerine virilen mektūb-ı mevṣūf-ı munfaṣılatu'l-ḥurūfdur kim naẓīri nā-dīde ve ġayr-ı ma'rūfdur. Müstezāḥeme-i erbāb.

[Mef'ūlü Mefā'īlü Mefā'īlü Fe'ūlün]
[Mef'ūlü Fe'ūlün]
Ey şāh-ı cihān gelse zamānuñda humāyūn
Dinmezdi humāyūn
Ger meclis-i şāhāna ki gelseydi Ferīdūn
Olurdı feri dūn
Efkār perākende dil-i zār perīşān
Ṣan ḥarf-ı muḳaṭṭa'
Naẓm itse n'ola söz güherin ḫāṭır-ı maḥzūn
Çün encüm-i gerdūn

Derd-i dil-i zārı dürer-i dürūdvārı ol dāver-i devr-i devān [V. 36b] ve dāder-i Dārā-der-i devrān üzre dürc-i edādan idrāra el urup ey ẕāt-ı Dārāb-rāy ve dārāt-ārāy vāy ez-dil-i āvāreem vāy

Li-münşī'ihi:
[Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün]
Āh odı dūdı vardı devvāre
Vādī-i derdde dil āvāre

Reviş-i devr ü verziş-i devrān
Dāġ-ı derd urdı rūḥ-ı āvāre

Üç dört ay iy rūḥ-ı revān revāḥ u āvān virdüm āh u vāy ve dil-i zārum āvāy-ı ẕell ü derd üzre derāy rūzī vü zevāde avuç avuç dem ve ārzū-yı dil-āzāde, dürd-i zer-āb u derd-i direm, rızḳ u rezzāḳvār dil-i āzürde, rūzedār, der-ān ān āvāze-i revān eẕānvār āẕān-ı dürer-dān üzre idāre-i edāda ve irāde-i revāda

Li-münşī'ihi: [B. 208b]
[Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün]
Didi var ol dür-i dürc-i devre
Der-i de'b üzre ruḥ ur ol ẕerre [V. 37a]

Varaḳ-ı derd-i dil aç varuñ odur
Āh u zār üzre dön edvāruñ odur

Ol āvāze-i rāz ve dervāze-i dırāz üzre evrāḳ-ı āzārı dürdüm ve dürer-i rāz-ı dürūdı edā vü idrāre el urdum. Ārzū dārem ol dāder-i dādāndan ve dā dād rām (?) derdi derūn-ı dil-i zārdan redd ve rūy-ı zerdi dāl-ı dād u düvel üzre zūd āverde verd dūzede (?)
Li-münşī'ihi:
Derde dārū devā-yı dāverdür
Derd odur dārū-yı devā zerdür

Ol Rabb ü Dādār ve dāde-i dūde-i jivār devr-i rām u divel-i devām rūzı ve rūze-i rızḳ-ı vürūdı rūz-ı zerḳ-dūzī üzre ẕāt-ı revā-evrādı. Dārā-dem ve ol rūḥ-ı verdvār dādı verd-i rāġ-ı ārem[185] revā-evrādı (?)

Li-münşī'ihi:
[Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün]
Dād-āverā dād-āverā dād ez-ū
Dāverā derdem devā dāred ez-ū
[Ey feryadıma yetişen ey feryadıma yetişen ondan adalet istemeye geldim. .Ey hükümdar derdimin devası ondandır.]

[19] Naḳībü'l-eşrāf recāsıyla sādāt-ı ʿulemā ḥaḳḳında yine Sulṭān Selīm Ḫan cenābına eşrāf cenābından ʿarż-ı ḥāldür. [V. 37b]

Dergāh-ı şerīf-medār-ı sulṭānī vü bārgāh-ı siyādet-şiʿār-ı kişver-sitānī ki miʿyār-ı meḳādīr-i ümem ve miḳyās-ı ṭabaḳāt-ı benī ādem ḫuṣūṣā maḳsim-i erzāḳ-ı eşrāf ve maḳdim-i sādāt-ı ẕevi'l-evṣāf olmadan ḫālī degüldür. **[B. 209a]** *Allahumme şebbetu bi'ş-şerefi, bi-ḥürmeti men ḳāle men ʿarefe*[186] tebcīl-i celīlle iltiṣām ve taḳbīl-i ḳabīlle iḥtirām olunduḳdan ṣoñra maʿrūż-ı evlād-ı resūl-i Muḫtār ṣalāvātu'llāhi teʿālā ʿaleyh *fī-enāi'l-leyli ve eṭrāfi'n-nehār*[187] bu yüzdendür ki ḥażret-i ḥakīm-i ḳadīr ṭabaḳāt-ı

185 verd-i rāġ-ı ārem] verd-i rāġ erem, B.
186 Allah'ım ona şeref ver. Onun yüzü suyu için söyledi ve tanıdı. ???
187 Tüm gün ve gece boyunca.

maḫlūḳātı taḳdīr *ve ba'żuha fevḳa ba'żin*[188] mażmūnını kitāb-ı lāzımü't-tefsīrinde tebşīr buyurup herkesüñ lāyıḳ-ı ẕātı vü şānına münāsib iltifātı mīzān-ı 'adālet ile mümtāz ve mikyāl-i ri'āyet ile behre-perdāz olmağı mūcib belki 'ilm ü edeb ve ḥaseb ü neseb muḳtežāsınca esāfil ü e'ālī ve efāḍıl ü ehālī 'avāṭıf-ı 'aliyye-i pādişāhīden *bi-ḳadri ḥālihim lā-ḥasebi'l-āmālihim*[189] ber-murād buyurılmağı müstevcib [V. 38a] fehm olınmağın ṭarīḳ-i 'ilm-i şerīfe sālik ve biżā'a-i 'ilm ü kemāle mālik olan dā'īler zümresinden bi-ḥasebi'l-manāṣıb meḳādīr ü merātib gözedilüp meselā müftī-zādelere ibtidāen *küllü dāḫilin yenfe'u*[190] mıṣdāḳınca ḫāric elli tevcīhi enfa' ve ḳāḍī-'asker oğullarına ḳırḳar aḳça medrese virilmek ḳānūn ve pāy-taḫt ḳāḍīleri ebnāsına da otuzar ve yigirmi beşerle cihet-i tedrīs virilmek 'ādet-i humāyūn olduğından ġayrı tā dāyeleri ḳoltuğında şīr-ḫāre ve pīrāye-i libās-ı 'ilm ü fażl u himmetden her vech ile āvāre iken babalarına ri'āyeten ve şeref-i mevleviyyeti ṣıyāneten [B. 209b] çelebi 'ulūfesi ta'yīn buyurılup keẕālik dergāh-ı pādişāh-ı 'ālem-penāh *Allahümme vāli men vālāh*[191] ḳullarından olup dirlige mutaṣarrıf olanlara da bed'en yigirmi beşer aḳça medrese ve otuzar aḳça ḳażā tevcīhi lāyıḳ ve her biri emsāl ü aḳrānı içinde mu'anven ü fā'iḳ [V. 38b] görilüp lākin vücūd-ı 'āleme bā'iṣ ve nuḳūd-ı cūd u kereme ābā vü ümmühāt-ı ḥudūṣ u ḳıdemden vāriṣ olan fātiḥa-i enbiyā vü rüsül ve ḫātıme-i peyġam-berān-ı sübül, sebeb-i nüzūl-i *Ve mā-*

---

188 "Bazıları bazılarının üstündedir.", *Kur'ân-ı Kerim*, Nûr, 24/40.
189 Onların halleriyle amelleri hesap edilmez
190 Her girişim fayda verir.
191 Allah'ım kim ona dost olursa sen de ona dost ol.

ersālnāk[192] muḫāṭıb-ı *levlāke levlāke lemā ḫalaḳtü'l-eflāke*[193] men'ūt-ı Yāsīn ü Ṭāhā, şeref-baḫş-i zemīn-i Yesrib ü Baṭḥā ḥażret-i Muḥammed Muṣṭafā *ṣallallāhu 'alā muṣallihi 'aşrā*[194], me'vā-yı ifnā-yı 'ālemi tebdīl ve āftāb-ı vücūd-ı a'ẓamı ma'āric-i ḳurb-ı ḥażrete taḥvīl buyurduḳlarında ümmet-i celīlü'l-himmetlerine vaṣiyyetleri Kitābu'llāha evlād-ı kirāmınuñ ri'āyetleri olup sipāriş-i neseb-i kerīmlerini *Ḳur'ān-ı 'aẓīm* ile tev'emān ensāl-i pākinüñ 'izzet ü iḥtirāmlarını bā'iṣ-i rāḥat u emān buyurduḳdan ṣoñra *illa'l-meveddete fi'l-ḳurbi*[195] āyet-i kerīmesi nāzil olduḳda aṣḥāb-ı bā-ṣafā meveddeti lāzım olan aḳāribi istiftā idüp *'Alī ve Fāṭımā ve ebnāhumā*[196] deyü cevāb-ı aṣlī buyurılup [V. 39a] 'ale'l-ḫuṣūṣ evlād-ı kirāmına meveddet ve ebnā-yı lāzımü'l-iḥtirāmına ri'āyet kār-sāz-ı rütbe-i rātibe-i [B. 210a] mağfiret ve esās-endāz-ı ḳuṣūr-ı pür-sürūr-ı cennet olduğına eḥādīṣ-i şerīfelerinde işāret ve mirāren sipāriş ü işāret olınmışken evlād-ı Resūlden ẓuhūr iden 'ulemā çelebi 'ulūfesinden maḥrūm olduḳlarından mā-'adā mülāzemetde ve manṣıb virildügi zamānda 'avām-ı nās ile ber-ā-ber ve cihet-i şeref ü siyādetleri 'ālem-i liyāḳatlerinden zīr ü zeber ḳılınup ḫalīfe-i zamānuñ ḥasīb ü nesīb-i dā'īlerinden iken sā'ir ḳullarına bezl olınan mekārim-i cezīle bunlardan dırīğ olundı ve dār-ı āḫiretde şefī'-i ümmet olan cedd-i pāklerinden mevālī-i zamānuñ ri'āyeti

192 "Biz seni göndermedik.", *Kur'ân-ı Kerim*, Enbiyâ, 21/107; Furkân, 25/56; İsrâ, 17/54, 105; Sebe, 34/28.

193 Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım.

194 Her kim Hazret-i Muhammet'e salavat verirse onun kadar on defa sevap kazanır.

195 "Yakınlıkta sevgiden başka (bir şey istemem).", *Kur'ân-ı Kerim*, Şûrâ, 42/23.

196 Ali, Fatma ve oğulları.

ziyāde bulındı. Maʿa-hāẕā cihet-i ʿilmiyyeler yeksān ve şeref-i nesebleri anlardan ziyāde mūcib-i iʿzāz-ı bī-kerān idügi ḫafī vü pinhān degüldür. [V. 39b] Fe-emmā ḥażret-i pādişāh-ı zamān ve ẓıllu'llāh-ı saʿādet-nişān ki cūybār-ı ʿadāletleri gülistān-ı salṭanatı tāze vü muṭarrā ve çevgān-ı şāḫsār-ı himmetleri gūy-i ġonce-i ʿāṭıfeti imāme-i sādāt-ı kirām gibi ser-sebz ü ḫaḍrā buyurup vaṣıyyet-i Resūlullāh'a mütābaʿat u riʿāyet, āl u evlādına beẕl-i himmet buyurmaları muḳarrer fehm olınmaġı mā-cerā ʿarżına cür'et ve iḫtiṣār-ı kelāmla ḥasb-i ḥālümüz rivāyet olınmışdur. Ümmīdvāruz ki bu mevhibe-i behiyye yaʿnī evlād-ı Resūl ḥaḳḳındaki riʿāyet-i ʿaliyye saʿādetlü pādişāhuñ dīvān-ı ḥasenātına muḳayyed olup eyyām-ı ḳıyāmet [B. 210b] ve hengām-ı şefāʿatda ecdād-ı ʿiẓāmlarından ziyāde menzilet ve Nebiyy-i Muḫtār ʿaleyhi ṣalavātü'l-ebrār ḥużūr-ı şerīfinde envāʿ-ı ʿizzet ü riʿāyet ile kām-kār buyuralar. Li-münşī'ihi:

[Mefʿūlü Mefāʿilün Faʿūlün]
Sulṭān-ı cihān iderse iʿzāz
Evlād-ı Resūl olursa mümtāz

Yā Rab ḳıl o şāhı rūz-ı maḥşer
Ecdād-ı kirāmına ser-efrāz [V. 40a]

[20] Münşī cānibinden Rumili beglerbegisi Muṣāḥib Meḥemmed Paşa'ya

Kerīmü'ş-şān ʿamīmü'l-iḥsān kerem-kār rāst-güftār ḫayr-endīş-i kāmil, çerāġ-efrūz-ı bī-muʿādil sulṭānum ḥażretlerinüñ ḫāk-i pāy-ı iksīr-mümāsillerine ʿarż-ı ḥāl-i bende-i maʿzūl ve s̱enā-kār-ı mecbūr u mecbūl oldur ki devr-i Ādemden tā bu deme gelince her pādişāh-ı ʿālī-şānuñ bir muṣāḥib-i fā'iḳı ve her ẓıllu'llāh-ı

mürüvvet-nişānuñ bir ḳarīn-i muvāfıḳı muḳarrer olup vüzerā ʿarż idemedükleri ve ḫavf u bīmle ketmini iḫtiyār eyledükleri umūr u meẓālimi ol muṣāḥib nāmına olan ẕāt-ı kām-rān saʿādetlü pādişāha ʿarż u iʿlān idüp ʿırż-ı salṭanata ḫalel viren eṭvāruñ defʿine ve ẕimmet-i himmet-i ḫusrevāneye lāzım gelen icrā-i ḥaḳḳuñ ve redd ü taʿvīḳi refʿine sebeb olagelüp hem pādişāhı vebālden ḳurtarmaḳ ve hem kendüleri müs̱āb u me'cūr ḳılmaḳ muḳarrer olmağla [V. 40b] işbu [B. 211a] zamān-ı saʿādet-nişāndaki sulṭānumuñ saʿādetlü pādişāh ḥużūrında ḳurb menzileti ve irtifāʿ-ı şān ile nāfiẕü'l-kelām olduḳları merātible izdiyād-ı rütbeti muḳarrer olduḳdan ġayrı sā'irleri gibi kimsenüñ eline baḳılmaḳ ve bir miḳdār dünyā cīfesi içün bir nā-ehli bir fażl ehlinden tercīḥ ḳılmaḳ vuḳūʿ bulmayup *li'llāhi'l-ḥamd* nām-ı şerīfüñüz **Mıṣr** ve **Şām** ve **Ḥaleb** belki çaḳ **Cezā'ir** ve **ʿIrāḳ-ı ʿArab**'da ḫayr-endīşlikle söylenüp ve herkes devām-ı devletüñüz duʿāsına müdāvemet ḳılup bu kemter ḳulları gibi sābıḳan defaʿāt ile ḫāk-i pāy-ı saʿādetlerine yüz sürmek ve ʿarż-ı ʿubūdiyyet idüp merḥūm Muṣṭafā Paşa mürebbālarından idügümüzi bildürmek vāḳiʿ olmışdı. Pes bu defʿa dört yıllıḳ şarḳ seferi ḫidmeti ve iki yıl daḫı Āstāne-i Saʿādet mülāzemeti bā-ḫuṣūṣ saʿādetlü pādişāha ṣunılan *Nuṣret-nāme* nām mü'ellefümüzüñ tertīb [V. 41a] ü teẕhībi devleti ve altı aylıḳ **Arż-ı Rum** defterdārlığında Ḫizāne-i ʿĀmireye yetmiş yük aḳça saʿy ve kifāyeti ve ḳaḥṭ u ġalā ḥālinde ʿOs̱mān Paşa merḥūmla **Arż-ı Rum**'a gelen ʿasākir-i İslāmuñ ẕaḫīreleri cemʿiyyeti ve sekiz yük aḳça taḫmīn olınan ḳalʿa taʿmīrinüñ bir aḳça ve bir ḥabbe ḫarc olunmaksızın ʿimāreti müyesser olmağıla [B. 211b] ve bu ḳulları saʿādetlü pādişāha[197] mirāren ü kirāren maʿrifet ü fażīletüm ile

---

[197] pādişāha] pādişāhuñ, B.

ma'lūm-ı şerīfleri olmaġla[198] ve der-i devlete yaluñuz bir şikāyetçümüz varmayup tamām-ı 'adl üzre deprenmekle cidden 'azl iḥtimāli virilmeyüp "Ḥaleb ve Mıṣr defterdārlıḳları ümmīdinde iken ḥikmet Ḫudānuñdur a'lā manṣıbdur" deyü **Baġdād**'a gönderilüp ma'a hāẕā der-i devletden ol daḫı iltizāmla āḫere virilmegin 'azlümüz ḫaberi bizümle ber-ā-ber şehre girüp bunuñ gibi miḥnet ü ġamlarla **Baġdād** çöllerinde ḳalup mürüvvetlü sulṭānuma 'arż-ı ḥāle müsāra'at olunmışdur. Sulṭānumdan **[V. 41b]** luṭf u kerem görmedügüm taḳdīrce ġayrılardan ḥuṣūl-ı merām fāsid ḫayāldür ve āstāne-i sa'ādetlerinden behremend ḳılınmazsam bir āstāneye daḫı 'arż-ı ḥāl muḥāldür. Min-ba'd ġayret ü himmet ve 'ināyet ü merḥamet kerīmü'ş-şān sulṭānumuñdur.

[21] Yine Münşī cānibinden vezīr-i 'Aẓīmü'ş-şān'a yazılmışdur.

Sākin-i ṣadr-ı vezāret, sālik-i rāh-ı 'adālet, vekīl-i celīl-i felek-rütbet, vezīr-i müşīr-i melek-ḫaṣlet, luṭf u kerem cevherlerinüñ kānı, re'fet ü 'ināyet dürer-i şehvārınuñ baḫr-ı bī-kerānı, ḥażret-i sulṭānum *'azzemallāhu te'ālā şānuhu ve ṣānuhu bi'l-luṭfi ammā şānuhu*[199] ḫāk-i pāy-ı sa'ādetleri telṣīminden ṣavb-ı bā-ṣavāblarına 'arż-ı bende-i ṣādıḳu'l-cevāb oldur ki: **[B. 212a]** selāṭīn-i 'iẓām-ı kirām verā-i ḥicābda maḫfūfü'l-maḳām olup vüzerā-i 'adālet-encām zümre-i celīlesini icrā-i ḥaḳḳa ḳā'im-i maḳām ve ıṣġā-i ḳażāyā-yı muṭlaḳada **[V. 42a]** nā'ib-i menāb-ı sa'ādet-fercām ḳılmaḳdan murād ẓalemeden def'-i ẓulme anları

---

198 mirāren ü kirāren ma'rifet ü fażīletüm ile ma'lūm-ı şerīfleri olmaġla] ma'rifet ü fażīletle mirāren ma'lūm olınmaġla. V.

199 Şanı yüce olsun ve onun şanının yüceliği herkese şamil olsun.

tevkīl ve maẓlūmlardan ref'-i semt-i siteme her birini naṣb-ı cemīl-i bī-'adīl idüp ḥattā vezīr-i günāhkār ma'nāsına gelüp cürm murādifi olan vizr lafẓından müştaḳ olmağıla bir vezīr ki ẕimmetine lāzım gelen icrā-i ḥaḳda ihmāl eyleye ol cürm ü günāhı kendüye taḥmīl itmiş olur. Fe-emmā yevmü's-su'ālde vekīl ü mü'ekkil ma'an mes'ūl olurlar. Fi'l-vāḳi' herkesüñ pādişāha eli irişmez. Yazup ṣunmağıla daḫı nāvek-i 'arż-ı ḥāli iṣābet pūtesine düşmez. Bu taḳdīrce derd-i ẓulmüñ çāresi vüzerā-i dādgerden olur ve pādişāhlaruñ 'adl-i şāhidīne neẓẓāresi vükelā-i rūşen-güherden 'arż u terbiyetle vücūd bulur. Binā'en 'alā-ẕālik bu bende-i ḥaḳīr ve ser-efgende-i 'Ālī-şehīr on beş yıl ṭarīḳ-i 'ilm-i şerīfe ḫidmet ve aḳrān u emsālüm ḥālā mevālī-i 'iẓām [V. 42b] pāyelerinde müs̱bet yigirmi yıl daḫı gāh ḳalem-i[200] inşāyıla 'arż-ı ḳudret ve gāh ḫidemāt-ı tīġ-i düşmen-rübāyla Rumili ser-ḥadlerinde is̱bāt-ı şecā'at eyleyüp merḥūm Sulṭān Süleymān Ḫan ve maġfūrun leh [B. 212b] Selīm Ḫan zamānlarındaki ḫidmetden mā-'adā sa'ādetlü pādşāh-ı 'ālem-gīr ve ẓıllu'llāh-ı ma'dilet-serīr zamān-ı humāyūnlarında daḫı dört yıl tīmār defterdārlığıyla şarḳ seferlerine mudāvemet ve iki sene tamām 'arż-ı ma'rifetle südde-i sa'ādete mülāzemet ve te'līf idüp ṣunduġum *Nuṣret-nāme*'nüñ tezhīb ü tertībine cüll-i himmet itmekle ḳarīḥa-i ṣarīḥa-i pādişāhīden Arż-ı Rum'uñ māl defterdārlığı ināyet buyurulup ol diyāruñ kemāl-i ḳaḥt u ġalāsına rāst gelmek ile ve zeḥā'ir cem'ine me'mūr olanlar edā-i ḫidmete ḳādir olamamağıla bu bende uġur-ı humāyūna mā-meleküm bezl idüp ve ġılālden ġalāyı def' içün ziyāde [V. 43a] bahāyla alup noḳṣānına bey' itdürüp 'umūmen 'asākir-i İslāmı azıḳlandurup ve iki üç seneden berü kimse iltizām almayup

200 ḳalem-i] ḳalem ü, B.

emāneten żabṭ itdürilmege öşr-i ʿāşir ḥāṣıl u maḥṣūl virmeyen yedi pāre muḳāṭaʿātı ḥüsn-i tedbīr ü istimāletle yarar ṭāliblere yitmiş bir yük ziyāde ile der-ʿuhde ḳılup bunca ḫidmetler itmişken ve **Arż-ı Rum**'a defterdār olanlar ile'l-ān **Ḥaleb**'e ve der-i devlete ḳalḳa gelmişken **Baġdād** gibi buʿd-ı mesāfeye gönderilüp ol daḫı der-i devletden āḫere virilmegin [B. 213a] ʿazlümüz ḫaberi kendümüzle maʿan **Baġdād**'a dāḫil olup bu maḳūle ġadr-ı ʿazīm ve cefā-yı elīme giriftār olmışuzdur. Pes bu bende-i s̱enākār bunca maʿārif ü fażīletle ve yigirmi yıldan berü üç pādişāh-ı ʿazīmü'ş-şāna ḫidmet ile ve on sekiz pāre mü'ellefātum olup "Rum'uñ Molla Cāmīsidür" deyü cemīʿ-i memālikde şöhretle meẕkūr u maʿrūfken bu bendeye āḫer manṣıb [V. 43b] tevcīh olınmaḳ bunca defterdārlar içinde bir ehl-i kemāle ṣıġmamaḳ ve **Arż-ı Rum**'da vücūda gelen ḫidmetler bilinmemek eger lāyıḳ-ı dīn ü devlet ise ne söz. Emr Allāhuñ ve fermān pādişāhuñdur. Ve illā ḥāşā ki bu mertebelere ruḫṣat-ı ʿālīleri ola ve *Fetiḥ-nāme*'sin te'līf iden ʿĀlī ḳullarınuñ altı aylıḳ defterdārlıḳdan ʿazline rıżā-yı humāyūnları ṣudūr bula. Mercūdur ki **Mekke-i Mükerreme**'ye icāzet buyurılup sedd-i ramaḳ içün bir miḳdār vaẓīfe taʿyīn buyurıla ve eger teḳāʿüde liyāḳatüñ yoḳdur ḫuṣūṣā ʿilm ü fażl ile müteʿallıḳ cerā'imüñ ḥadden artuḳdur buyurılursa *el-ḥükmü li'llāh*[201] ḫırḳa-i tecrīde girüp mücāvir olmaḳ ve devām-ı devlet-i pādişāhīye ol ṭarīḳle iştiġāl ḳılmaḳ enseb ü emkendür. Zīrā her ne gūne manṣıb virilürse dāniş ü bīnişüme binā'en envāʿ-ı cevr ü cefāları gün gibi rūşen ü muʿayyendür *el-ḫayru māhtārahu'l-lāh*[202]. [B. 213b] [V. 44a]

---

201 "Hüküm Allah'ındır.", *Kur'ân-ı Kerim*, Mü'min, 40/12.
202 Allah insan için ne seçerse o hayırdır.

[B. 22] Mīr-livā-i Bosna ṭarafından nev-müslim ḥaḳḳında erkāna yazılmışdur.

Dergāh-ı hidāyet-encām ve bārgāh-ı pādişāh-ı İslām türābına *lā-zāle muḳassimenü'l-erzaḳa'l-enām*[203] ʿarż-ı bende-i nā-būd u nā-kām oldur ki lā-cerem, mekārim-i cezīle-i pādişāhī ve merāḥim-i bī-ʿadīle-i nā-mütenāhī dīn-i İslāma gelenleri ercmend ü ḍelāletden hidāyete çıḳanları behremend eyleyügelmegin işbu rāfiʿ-i ruḳʿa-i ʿubūdiyyet-nişān şecāʿat-tüvān olan Yuvan nām ẕımmī hidāyetu'llāha maẓhar ve ʿināyetullāha manẓar düşüp ḫilḳatinde merkūz olan şecāʿat ve cibilletinde mermūz olan firāset ü şehāmet müstedʿāsınca dīn-i nebevīye ṭālib ve şerīʿat-ı Muṣṭafāvīye kemā-yenbaġī rāġıb olup ve lākin sā'ir ẕımmīlere terġīb içün mezīd-i ʿināyet-i ḫusrevānīden tīmārla behredār ve ol mevhibe-i behiyye iltimāsıyla İslām şerefinden kām-kār olmaġın ber-murād buyurılmaḳ recāsına [V. 44b] ʿarż olundı. Fermān ve iḥsān südde-i ʿadālet-nişāna menūṭdur.

[23] Mīr-livā-yı Kilis cānibinden baʿżı diller[204] ile cenāb-ı pādişāhīye yazılan ʿarż ṣūretidür.

Dergāh-ı furṣat-medār ve bārgāh-ı nuṣret-iḳtidār türābına *lā-zāle āliyyen ilā-yevmi'l-ḳarār*[205] ʿarż-ı bende-i cihād-iftiḫār oldur ki livā-i Kilis ser-ḥaddindeki küffār-ı bed-kirdār ve Venedik Dojı[206] [B. 214a] didükleri laʿīn-i ḫāksār ḳalʿalarına tābiʿ Özren nām ḳalʿa ki bir der-bend-i mümtāzda ve niçe ḳılāʿuñ beyninde bir

---

203 Yaratılmış tüm canlıların rızıkları henüz taksim olunmadı.
204 diller] delīller, B.
205 Kıyamet gününe kadar yüceliğin devam etsin.
206 dojı] dozı, B. V.

ṣaʿb boğaza vāḳiʿ olup zümre-i melāʿīnüñ eşirrāsı ve fırḳa-i şeyāṭīnüñ eşḳıyāsı bölüğinden kendine inanmış ve niçe defʿa şınanmış cengcileri maḥall-i mezbūra taḥaṣṣun idüp ʿasker-i İslām ve ġuzāt-ı be-nām bir cānibe segirdim eyleyüp bi'ż-żarūre yolları ol boğazda uğraduḳda küffār-ı ḍalālet-penāh ḫaberdār u āgāh olup fi'l-ḥāl ḫaber ṭoplarını [V. 45a] atup ve ʿalāmet bayraḳları diküp eṭrāfındaki ḳalʿaları mütenebbih itmekle ekṯer-i evḳātda zümre-i ġuzāt ol boğazda boğazı ele virüp ol vādīlerüñ **Ḫalḳu'l-vād'ı** ve ol cevānib-i ʿātılenüñ menbaʿ-ı fesādı olup fetḥ ü ẓafere māniʿ ve yüz aḳlığına ol siyeh-rūlar dāfiʿ olurlarken ḥālen Fettāḥ-ı Muṭlaḳ'uñ ʿināyeti ve Resūlu'llāh'uñ muʿcizāt-ı bī-ġāyeti ve saʿādetlü pādişāh-ı ʿālem-penāh ḥażretlerinüñ yümn-i himmeti berekātında işbu sene 991[207] şevvālinde meydān-ı şecāʿatüñ ser-endāzı bir bölük ġāzī gönderilüp *li'llāhi'l-ḥamd* fetḥi müyesser ve leşker-i İslāma musaḫḫar olup küffār-ı bed-kirdāra küllī muṣībet ve bāʿiṯ-i nedāmet ü ġaflet vāḳiʿ olmışdur.

Fe-emmā ṣuyı yoḳlığından ve iḥtiyāc olmaduğından yıḳılması münāsib görilüp küffāra ʿibret ve füccāra ihānet içün zīr ü zeber ve ḫāk-i siyāha ber-ā-ber [V. 45b] ḳılınduḳdan ṣoñra bu ḳalʿanuñ [B. 214b] ḳurbında **Vezadere** Ḳalʿasınuñ ṣağ ṭarafındaki **Berverdin** nām kaştelin daḫı fetḥ ü tesḫīrine mübāşeret olınup kendüler daḫı alınmasını muḳarrer bilmekle bārūtıyla ṭutışdurup yaḳdılar ve yire ber-ā-ber idüp ḫānmānlarına āteş bıraḳdılar. *Yaʿlemu'l-lāh*[208] bir ḳaç pāre ḳalʿaları alınsa ve varlıḳları ḥaremine göz göre āteşler ṣalınsa bu ḳadar ġam yimezler ve bu denlü ġuṣṣa çekmezler idi. Bundan māʿ-adā ḥālleri digergūn ve

---

207 991] - B.

208 "Allah bilir.", *Kur'ân-ı Kerim*, Ahzâb, 33/18; Nisâ, 4/63; Nûr, 24/63.

efkār-ı fāsideleri gibi maġbūn olup reʿāyāsınuñ teneffürini ve ġalle ḳılletinden teżaccürini görmekle tedbīr-i nā-ṣavāblarına uyup ve birḳaç mürteddi çavuş libāsına ḳoyup, barışıḳlıḳ ḫaberleri ve düzenlik eserleridür deyü nām eylemişlerdür ve bu tārīḫe gelince ekserī yedekde ve cengcileri kürekde üç bölük ṭonanması geçüp ve cümlesi yitmiş pāre idügi ḫaber virilüp [V. 46a] fitne bī-dār-ı bī-dīn Venedik Dojı[209] didükleri laʿīn semtine çekilmişlerdür. Ḫuṣūṣā pādişāh-ı kişver-sitān ve ṣāḥib-ḳırān-ı zamān devletinde içlerine ḳıran düşüp elli biñ miḳdārı küffār merg-i müfāca'a ile ḫāksār olmaġın elli pāre ḳadırġası boş ḳalmış ve Ḳandiye nām aṭalarında lenger ṣalmışdur deyü eger cāsūslar ve eger berü cānibe çıḳan maḥbūslar vāḳiʿ ḥāli ḫaberler virdükden māʿ-adā ḳuvvet-i ḳāhire-i [B. 215a] şāhāne ve ṣalābet-i bāhire-i ḫusrevāne birle küffāruñ ḳaṣd-ı fāsidlerini bilür ve efkār-ı nā-ṣavāblarını künhi ile idrāk ḳılur aġızlarından ḫaber alınmaḳ ḳābil on beş baş yarar ve nāmdār dil gönderilüp ġuzāta riʿāyet ve mücāhidīne yollu yollarınca himmet ü ʿināyet recāsına defter yazılup vāḳiʿ ḥāl südde-i ʿamīmü'n-nevāle ʿarż olundı.

[24] Sükkān-ı Ḥaleb ve aʿyān-ı vilāyet-i ʿArab lisānından [V. 46b] mā-i cārī ḫuṣūṣında erkān-ı saʿādete yazılan ʿarżdur[210].

Behr-i kef, nehr-i şeref, Nīl-mevhibet, selsebīl-menḳabet, dürr-i girān-māye-i deryā-yı salṭanat, gevher-i izzet, pīrāye-i kān-ı maʿdilet, aʿnī ḥażret-i pādişāh-ı kevser-ṭıynet ve zülāl-ṭabīʿat *lā-zāleti'l-eflāk ʿalī muḥavveri murādāti dā'iretihi mā-dāmeti'l-biḥāru*

209 dojı] dozı, B., V.
210 ʿarż-ı ḥāldür] ʿarżdur, B.

cāriyeten ve'l-enhāru sā'ireten[211] dergāh-ı felek-menziletleri türābına āb-ı rūy-ı diyār-ı ʿArab, maḥrūse-i maṭbūʿa-i Ḥaleb fuḳārāsınuñ mā-i cāriye müteʿalliḳ olan mā-cerāları ve daʿvā-yı ḥaḳḳ-ı şürb işrābındaki ʿarż-ı ḥāl-i mūcibü'l-bükāları oldur ki ḥażret-i pādişāh-ı büzürgvār ve şehriyār-ı ʿālī-cāh-ı meʿālī-miḳdār ki enhār-ı ʿadāletleri baḥr-ı muḥīṭ gibi küre-i ḥāki muḥīṭ ve cūybār-ı nıṣfet ü merḥametleri ṭarāvet-dih-i ʿālem-i ḥażīż ü basīṭ olup *Ve mine'l-mā'i külle şey'in ḥayyin*[212] selsebīlini ṭıynet-i insāniyyeye sebīl [B. 215b] *Ve esḳaynāküm* [V. 47a] *māen furāten*[213] mażmūn-ı neẓāfet-delīlini ḥilḳat-ı ḥayvāniyede āb-ı ḥayvān gibi bī-ʿadīl eylemişdür. Felā-cerem meşrebe-nūşān-ı bādiye-i ḥikem *Ḳad ʿalīme küllü ināsin meşrebehum*[214] mażmūnına mā-ṣadaḳ olup, *eḳāllü mā-yekūnü*[215] mādde-i ḥayāt u zindegānī ve zevāde-i maʿīşet-i ḥayevānī olan ekl ü şürb umūrında diḳḳat ve ṭahāret ü neẓāfet rümūzında kemā-yenbaġī cüll-i himmet şerʿ-i şerīf mūcibince ehemm idügi müṣbet olmaġla fuḳarānuñ çeşm-i deryā-pāşına merḥamet ve żuʿefānuñ göz göre dökilen gözleri yaşına şefḳat idüp feyeżān-ı zülāl-i ifḍāl ve cereyān-ı miyāḥ-ı inʿām-ı ʿamīmü'n-nevāl ile istikşāf-ı aḥvāl buyurılursa maḥrūse-i Ḥaleb-i Şehbā ki *Ḥalebun tefvuḳu ale'l-bilād bi-māihā*[216] mażmūn-ı pākine mā-ṣadaḳ-ı bī-hemtā olup hemvāre bendergāh-ı ʿArab u

211 Gökler durdukça, nehirler aktıkça, denizler dalgalandıkça, O'nun bütün emelleri ve arzuları yerine gelsin.

212 "Hayatı olan herşey sudandır.", *Kur'ân-ı Kerim*, Enbiyâ, 21/30.

213 "Ve size tatlı bir su içirdik.", *Kur'ân-ı Kerim*, Mürselât, 77/27.

214 "Her kısım insanlar kendi su alacağı çeşmeyi bildi.", *Kur'ân-ı Kerim*, A'râf, 7/160; Bakara, 2/60.

215 Olabilenin en azı.

216 Halep suyuyla ülkeye hakim oldu.

ʿAcem ve güẕergāh-ı tüccār-ı Türk ü Deylem [V. 47b] oldukdan ġayrı ekṡer-i ezmānda maḳām-ı ehl-i ʿIrāḳ u Iṣfahān ve ḳarārgāh-ı ḫācegān-ı Şīrāz u Şīrvān olduġı sebebden dā'imā āb-ı ḥayāt-ı maʿīşetleri maḥrūse-i mezbūrenüñ āb u hevāsından ve neşv ü nümā-yı nihāl-i ḫilḳatleri ol belde-i ṭayyibenüñ feżā-yı rāḥat-fezāsından olup leyālī vü nehār enhār-ı cārī gibi pāk-niyyet ve ṣafā-yı ʿaḳdiyyet ile izdiyād-ı devlet-i [B. 216a] pādişāhī duʿālarında her biri cārī zebān ve ḫazān u bahār cūybār-ı ṣāfī ṣıfatında imtidād-ı salṭanat-ı şāhenşāhī ṡenālarında ceriyyü'l-lisān olmaları ile herāyīne āyīne-i āsāyişleri ṣūret-i kederden maṣūn u maḥrūs ve ābgīne-i nümāyişleri ʿaks-i çihre-i ṣafā-behre ile me'nūs olagelmişdür. Pes şol mā-i cārī ki nefs-i Ḥaleb'de sākin olan kibār u ṣıġār ḳaṭerāt-ı fā'iżetü'l-berekātından behrever ve reşeḥāt-ı keṡīretü'l-ḥasenātından [V. 48a] mütelezẕiẕ ü cān-perver olup yanlarında her ḳaṭresi bir içim ṣu yirinde ve kem reşḥası niʿam-ı mütenevviʿalarına āb-ı rū menzilesinde iken ḥālen sille-i seyl-i ḥavādiṡden künkleri şikeste-ḥāl ve ıṣlāḥında bennālaruñ külüngi her cihetle küng ü lāl olup selāṭīn-i selef vaḳf itdükleri ḳaryelerüñ ḥāṣılı telef ü taʿmīrine kifāyet eylemesi emr-i muḫtelif olmaġla ʿ*iyāẕen billāhi teʿālā*[217] yolları ḫāk u ḫāṣāk ile memlū ve ḳanāları ḥaşerāt-ı nā-pāk ile ṭopṭolı oldukdan mā-ʿadā ʿayn-i necesāt ve maḥż-ı ḳāẕūrāt niçe mekrūhāt müşāhede olınup Ḥanefī-meẕheb olanlaruñ kemāl-i teneffüri ḥattā Şāfiʿiyyeden olan ṣuleḥānuñ bile żucret ü tekeddüri muḳarrer olup bir dereceye varmışdur ki mā-i müstaʿmel ol ṣuya [B. 216b] göre āb-ı pāk ve rāyiḥa-i kerīhesinden belki meşām-ı ehl-i Şām bile müteneffir ü ġamnāk olduḳları sebebden sāḳī-i ḥavż-ı kevṡer [V. 48b] aʿnī bihi vaṣiyy-i ḥażret-i

---

217 Allah korusun.

peyğamber olan İmām ʿAlī bin Ebī Ṭālib *kerremellāhu vechehu*[218] ḥażretlerini ḫuṣūṣā ʿaṭşān-ı bādiye-i Kerbelā ve leb-teşnegān-ı nā'ibe-i kerb ü belā yaʿnī İmām Ḥüseyn ibni Fāṭıma-i Zehrā ve ol vāḳıʿa-i hā'ilede şehādet şehdinüñ şerbetin içen sā'ir e'imme-i hüdā *rıḍvānullāhi teʿālā ʿaleyhim ecmaʿīn*[219] ervāḥını saʿādetlü pādişāh-ı deryā-sipāh cenābına şefīʿ ittiḫāẕ idüp ṣıġār u kibār, ebrār u aḫyār, nisvān u merdān, ġılmān u kenīzān, eṭfāl u dūşizegān, pīrān u cevānān, *bi-esrihim*[220] dāmen-i ʿināyet-i şehriyāriyesi āb-ı ṣāfī gibi kemāl-i ṣıdḳ u ṣafā ile teşebbüs̱ idüp ol Kaʿbe-i ümem ve ḳıblegāh-ı muḥterem olan āstāne-i ʿulyā ki sā'ilinden kerem-i zemzemini dırīġ itmez ve ardından merḥamet ḳapularını dest-i redd ile berkitmez. Derūn-ı dilden recā ve cān u göñülden istidʿā [V. 49a] vü istircā iderler ki maḥrūse-i mezbūrenüñ ḳanası yaʿnī şu yollarınuñ fenāsı taʿmīrine merāḥim-i celīle-i deryā-meḳāṭırdan ḳaṭre-i zülāl-i re'fet ve reşḥa-i seḥāb-ı merḥamet müteʿallıḳ ü mebẕūl olup bir emr-i celīl-i mevhibet-nişān ʿināyet buyurıla ki midādı neş'et-i āb-ı ḥayāt ve sevādı [B. 217a] nişāne-i ẓulemāt fā'iżetü'l-berekāt olup eyyām-ı saʿādet-i pādişāhīde içdükleri ṣuları pāk ve ḥavż-ı vużūları bir mir'āt-ı tābnāk ola ve ḫazā'in-i deryā-defā'inden ʿulemā vü ṣuleḥā ve fuḳarā vü żuʿafā bu vech ile daḫı behremend olup ʿizzetlü pādişāh-ı kāmkār ḥażretlerinüñ ṣafaḥāt-ı aʿmāllerine süṭūr-ı s̱evāb-ı bī-şumār ve ucūr-ı mevfūre-i hidāyet-ās̱ār ʿā'id olup ilā-yevmi'l-ḳarār pāyende vü tāb-dār vāḳiʿ ola. Bu bābda fermān-ı re'fet-dis̱ār ve

218 Allah onu şereflendirsin.
219 Allah hepsinden razı olsun.
220 Onların sırları ile (hürmetine).

ḥükm-i ʿālī-şān-ı merḥamet-şiʾār, südde-i seniyye-i gītī-medār türābına menūṭdur ve merbūṭdur. [V. 49b]

[25] Van muḥāfaẓasında iken Mīr-i mīrān-ı Ḥaleb ṭarafından erkāna ʿarżdur[221].

Dürer-i duʿāhā-yı mevfūre ve ġurer-i teḥāyā-yı nā-maḥsūre ḳarīn-i evrād-ı meşkūre ve rehīn-i edʿiyye-i meʾs̱ūre vāḳiʿ olup cenāb-ı celālet-meʾāblarına ihdā ve żamīr-i münīr-i müşkil-güşālarına īmā ile maʿrūż-ı muḫliṣ-i ʿĀlī-velā ve ebnā-yı müteḫaṣṣıṣ-ı bī-riyā oldur ki eger şīme-i ḳadīme-i kerīme ve ʿādet-i ʿamīme-i ḳadīmeleri müstedʿāsınca cānib-i s̱enākārlarından istiḫbār buyurılursa şebān-rūz ve her sāʿat-i fīrūz beḳā-yı ḳadr u rifʿat ve irtiḳā-i ṣadr-ı saʿādetleri duʿālarına muvāẓebet olınup *el-ḥamdu li'llāhi'ş-şekūr*[222] eyyām-ı saʿādet-i pādişāhīde me'mūr olduġumuz ḫidemāt-ı mebrūrede bā-ezelli'l-maḳdūr olup [B. 217b] leyālī vü nehār ḫayyālān-ı ʿUrbān-ı ʿarbede-kār ve süvārān-ı heycā-güzārla gāh u bī-gāh teyaḳḳuż u intibāh içün atlanılup ālāt-ı cenge āzmāyiş ve mühimmāt-ı [V. 50a] rezm ü āhenge teʿallüm ü revāyiş ve silāḥ u rimāḥ imtiḥānına raġbet ü güşāyiş ʿarż olunduġı ʿilm-i ʿālem-ārālarına pūşīde buyurılmaya. Egerçi ki bu cānibden ṣulḥ u ṣalāḥ muḳaddemātını riʿāyet ve **Yuḳaru** semtinüñ ḳurā vü nevāḥīsi ʿasākir-i ṣalābet-meʾās̱irden ṣıyānet ü ḥimāyet olınup tenbīh olunduġı üzre imtis̱āl-i emr-i şerīfe müsāraʿat muḳarrerdür ve lākin anlaruñ ʿayn-ı ʿadāvet resminde ḥareketleri ve ser-ḥadde vāḳiʿ olan ḳalʿalarını azıḳlandurup furṣat el virdügine göre ḳaṣd-ı gezend ü mażarratları ḥattā Suhrān ʿaşīretinden iki yüz nefer

---

221 ʿarżdur] dur, V.

222 Şükürleri kabul eden Allah'a şükür ederim.

miḳdārı nebre (?) miskīni ḳatl idüp mā-meleklerini ġāretleri ʿale'l-ḫuṣūṣ ser-ḥadd ümerāsını iẓhār-ı ʿadāvet ile muttaṣıl meydāna daʿvetleri muḥaḳḳaḳ olup tafṣīli cenāb-ı celālet-me'āb-ı devlet-yār Van beglerbegisi Meḥemmed Paşa s̱enākārları ʿarżında [V. 50b] mufaṣṣal u meşrūḥ yazılmağın bu bābda iḫtiṣār iḫtiyār olundı ve bi'l-cümle merkez-i vücūd dā'ire-i ḫulūṣ u ṭaviyyetde mevcūd olalı gün olmaz ki āftāb-ı ʿālem-tāb-ı himmetleri ẕeylinde [B. 218a] ẕerrevār ẓāhir ü bedīdār olup imtidād-ı ʿömr-i ʿazīzlerine daʿavāt u niyāyiş ʿarż olunmaya ve gice geçmez ki māh-ı münīr-i re'fetleri meḥāẕında dā'ire-i encüm gibi bī-dār ve envār-ı ās̱ār ile āşkār olup izdiyād-ı kerr ü ferr-i[223] şevketlerine taḥiyyāt-ı lāyıḳāt inhāsı revā görilmeye. Mutażarrıʿdur ki cānib-i saʿādetlerinde daḫı bu muhliṣ-i ʿizzet-ḫāhları ferāmūş buyurılmayup aḥyānen kitāb-ı belāġat-ḫiṭāblarıyla teşrīfe ve baʿżı ḫidemāt edāsı işāret buyurılmağla taltīfe mürüvvet ḳılına ki aṣlā cānib-i muḫlişlerinde tekāsül ve ḫidmet-i ʿāliyyeleri edāsında teġāfül olınmayup ṣarf-ı cüll-i himmet ve is̱bāt-ı ḳā'ide-i ʿubūdiyyet [V. 51a] muḳarrer ü muḥaḳḳaḳ mülāḥaza buyurıla. Hemvāre ser-efrāz-ı aʿyān u mümtāz ve rū-şināsān-ı erkān bād bi-himmeti'l-evtād.

[26] Münşī cānibinden Ḫāce Efendi'ye şikāyet-nāmedür.

Çāker-efrāz, ḫātır-nevāz, himem-sāz kerem-perdāz, sulṭānum ḥażretlerinüñ ḫāk-i pāy-ı şerīf-i şeref-imtiyāzlarına ki mültes̱im-i şifāh-i ehl-i niyāz ve müzdeḥim-i cibāh-i aṣḥāb-ı rāzdur. *Rabbi ḥaṣṣıl meḥāme'l-enāmi fīhā ve kemmile sehāme'l-merāmi minhā*

223 ferr-i] ferr ü, B., V.

mā-dāmeti'l-eyyāmi dā'ireten ve leyālīhā[224] ʿarż-ı ḥāl-i dāʿī-i pür-sūz u güdāz oldur ki eger ber-mūceb-i āyīn-i ḳadīm rū-şināsān-ı [B. 218b] kirām ve debādeb-i[225] ʿamīme-i feylesūfān-ı ʿiẓām bu ṣenā-kār-ı keṣīrü'l-ālām ḳıbelinden istiʿlām buyurılursa egerçi ki şebān-rūz ve her sāʿat-i fīrūz devām-ı devlet ve izdiyād-ı ömr ü saʿādet duʿālarına iştiġāl ve meşāʿil-i ḫulūṣ u ʿubūdiyyeti envār-ı envāʿ-ı niyāyiş ü ṣenāyla iştiġāl muḳarrerdür ve lākin rūzgār-ı nā-hemvāruñ ġumūm-ı nā-sāz-kārı [V. 51b] āb-ı ḥayāt-ı maʿāşumuzı telḫ ve faṣl-ı māh-ı āb-ı intiʿāşumuzı ḫitām-ı beliyyet-encāmla her zamān nümūdār-ı selḫ idüp dört yıl ʿale't-tevālī metā'ib-i sefer ve şedā'id-i geşt ü güẕer yollarınuñ pāy-māli ve serdār-ı nuḫust-ı merḥūmdan cüdā olalı zamānenüñ bī-keslikle ber-geşte-ḥāli olup **Ḥaleb**'e defterdār olalıdan berü beş beglerbegi yeñilendi ve birḳaç defter ked-ḫudāları tebdīl ḳılındı ve ammā bu çāker-i nā-būd ile'l-ān pāye ḳatʿına dest-res bulmayup ayaḳda ḳalduḳdan māʿ-adā beyne'l-eʿālī maʿdūmü'l-vücūd olmaġla edānīden baʿżı ked-ḫudālara daḫı ḫilāf-ı ḳānūn-ı pādişāhī üzerümüze taṣaddur itdürilüp ol maḳūle iḥānetler ile daḫı tekmīl-i rezālet ü melālet vāḳiʿ oldı. Li-münşī'ihi:

[Faʿūlün Faʿūlün Faʿūlün Faʿūlün]
Berem ez-nedīmān taṣaddur çi bāşed
Ber-āmed zi-sence nevāḳıṣ meʿā'ib
[Dostlardan kendimi üstün görmem olacak şey midir?. Kusurlar, eksiklikler ölçüyü aştı.]

---

224 Öyle bir rabdir ki, kıyamete kadar ondan istenen dilekleri yerine getirir ve arzulara tam olarak karşılık verir.

225 debādeb] debādīn, B., deyādīn, V.

Çü ṣubḥ-ı sadāḳat şu'āeş mu'aḫḫar [B. 219a]
Muḳaddem ber-ān lā-cerem ṣubḥ-ı kāẕib [V. 52a]
[Sadakat sabahının ışığı geciktiği için şüphesiz önce onun üzerinde yalancı sabah vardır.]

Neṡr[226]: Ḥāşā ki bu ġadr-i ṣaḥīḥe rıżā-i şerīf-i pādişāhī müte'allıḳ ola ve bu maḳūle ẓulm-i ṣarīḥe mir'āt-ı ẕihn-i laṭīf-i şāhenşāhī cevāz ṣūreti göstere ve lākin sulṭānum cānibinden ümmīd-i re'fet ü mürüvvet ve ḫāṭır-ı ġamgīne bā'iṡ-i tesliyet olup dāmen-i ṣabr u taḥammüline teşebbüṡ ḳılınmışdur. Min-ba'd mürüvvet-i bī-ḥad ve 'ināyet-i lā-tu'ad rāy-i müşkil-güşālarına menūṭdur.

[27] Ḥukkāmuñ biri lisānından āstān-ı gītī-sitāna 'arżdur.

Dergāh-ı semā-mümāss ve bārgāh-ı gerdūn-esās türābına ki hemvāre miḳyās-ı murādāt-ı enfās ve maḳsim-i erzāḳ-ı efāżıl-ı enāsdur. 'Arż-ı bende-i pür-sipās oldur ki ḥālen Şām-ı cennet-maḳāmda mutavaṭṭın ve maẓānn-ı icābet-i da'avāt olan maḳāmāt-ı müteberrikede vüfūr-ı himmet ve nüşūr-ı kerāmeti müte'ayyin ṣuleḥā-yı büzürgvār u etḳıyā-ı perhīz-kārdan bā'iṡ-i ruḳ'a-i ṡenā-ḫānī [V. 52b] Monlā Muḥammed-i Şīrvānī dā'īleri leṭā'if-i fünūn-ı ẓāhire ile ma'mūr ve ma'ārif-i 'ulūm-ı bāṭıne ile meşhūr, lā-siyemmā zümre-i ḥuccāc ve fırḳa-i züvvār-i ẕevi'l-ibtihāc ḥaḳḳında her zamān nuṣḥ u irşādı ve vāridīn ü ṣādırīnüñ [B. 219b] kendiden istinṣāḥ u istimdādı mebẕūl u mevfūr olup envā'-ı kerāmet ile mir'āt-ı ḫilkati mücellā ve āṡār-ı hidāyetle ṣıfat-ı cibilliyyeti muḥallā bir 'azīz-i bī-riyā ve sālik-i ṣalāḥ-iltica oldukdan mā'-adā

226 neṡr] – V.

bu def'a i'lā-i kelimetullāh içün *Ve cāhidū fī-sebīli'l-lāh*[227] fermānına itā'at ü imtiṣāl gösterüp küffār-ı Üngürüs'e vāḳi' olan ġazālarda ḥāżır ve seyf-i du'āyla müẓāheretinden ġayrı silāḥ-ı veġā ile daḫı mu'āveneti ẓāhir ü bāhir olup 'ale'l-ḫuṣūṣ mücāhidīne meṣūbāt-ı cihādı terġīb ü tafḍīl ve ġuzāt-i muvaḥḥidīne ucūr-ı mevfūre-i ġazāyı tavṣīf [V. 53a] ü tafḍīl iderek müsāferet şedā'idini leẕā'iẕ-i 'ibādet gibi i'tibār ve metā'ib-i bedeniyye-i dīn-i mübīn ġayretine hezār şevḳ ü ġarāmla iḫtiyār idüp fe-emmā keṣret-i evlād ü 'ıyāl intiẓām-ı ma'āşına iḫtilāl virüp ḳuvvet-i yevmiyyelerine vüs'at ve cihet-i ma'īşetlerinden def'-i ḳıllet içün ṣadaḳāt-ı ḫusrevāneden istid'ā 'ināyet idüp fī-nefsi'l-emr lāyıḳ u müstaḥaḳḳ-ı en'ām-ı nā-mütenāhī ve sezāvār-ı iḥsān-ı bī-kerān-ı pādişāhī olduġı gün gibi ẓāhir olmaġın *'alā-mā hüve'l-me'mūl bik ezyedu mine'l-mes'ūl*[228] şād-kām u behremend ve muḥaṣṣalü'l-merām u ercmend buyurılmaḳ recāsına 'atabe-i ulyā türābına 'arż olundı. [B. 220a]

[28] Münşī ṭarafından bir vezīr-i rūşen-żamīre yazılmışdur.

Kerīmü'ş-şān, 'amīmü'l-iḥsān, 'azīmü'l-'unvān, 'adīmü'l-aḳrān, ḫāṭır-sāz, çāker-efrāz, bende-nevāz mekārim-perdāz, [V. 53b] refī'ü'l-merātib, menī'ü'l-cevānib, bedī'ü'l-mekārim a'nī bihi ḥażret-i sulṭānum *Lā-zālet şumūsu devletihi ṭāli'aten min-meşārıḳı'l-iclāl vemā berihat kevkebu 'izzetihi lāmi'aten 'an-*

227 "Allah yolunda cihat edenler (Allah'ın rahmetini umarlar).", *Kur'ân-ı Kerim*, Bakara, 2/218; Enfal, 8/74; Hac, 22/78; Mâ'ide, 5/54; Nisâ, 4/95; Tevbe, 9/20.

228 Sana bağlı olan sorumlulardan daha fazladır.

me'ārici'l-iḳbāl[229] ḫāk-i pāy-ı sa'ādetlerine ki iksīr-i devlet ü kām-rānī ve kīmyā-yı sa'ādet-i dü cihānīdür ma'rūz-ı bende-i bī-vücūd ve çāker-i ḫāk-ālūd-i nā-būd oldur ki sābıḳan merḥūm Lālā Paşa Şīrvān fetḥine serdār-ı nuṣret-ārā ta'yīn buyurıldukda Ḫāce Efendi muḫlişleri vāsıṭasıyla bu s̱enākārı sefer-i humāyūna münşī isteyüp felā-cerem ḫaṭṭ-ı humāyūn-ı sa'ādet-maḳrūnıyla cenāb-ı pādişāhīden bu bende-i bī-riyāları münşī ta'yīn buyurılup bu ana gelince şedā'id-i sefer ve metā'ib-i geşt ü güẕerden ḫālī olmayup Şīrvān ve Ḳarş fütūḥātında vāḳi' olan nāmeleri cem' idüp ve mādde-be-mādde yazup otuz cüzden [V. 54a] ziyāde bir kitāb idüp bu ẕikr olınan ḫidemāt-ı mebrūre muḳābelesinde küllī ri'āyet [B. 220b] teraḳḳubında iken Ḥaleb tīmārları defterdārlığı gibi ā'idesi ḫarc-ı lāzimesine vefā eylemez manṣıbla ḳalup 'ālem-i ṭufūliyyetden berü ze'āmet ü tīmārdan meksūr olan 'āmmeten ḫarca sürildükden ġayrı bi'ż-żarūreti niçe deyne daḫı girilüp ḥālen ki Lālā Paşalu nāmına olmağla ri'āyet ṭaleb itdügümüzce lā lā dinilüp lā-be's mertebe-i ye's müşāhede olunmağla şimdiki ḥālde 'asākir-i nuṣret-me'āsir iḫbārıyla südde-i sa'ādete irsāl buyurılan ḳıdvetü'ṣ-ṣuleḥā, 'umdetü'n-nuṣaḥā Yeñiçeri Şeyḫi Mevlānā Şeyḫ Ḥasan du'ā-gūyāları ki aḳribāmuzdan gibi hem-şehrī-şekl olmağla her ḥālümüze vāḳıf ve kemāl-i istiḥḳāḳ u liyāḳatümüze 'ārifdür. Mürüvvetlü sulṭānum ḥażretlerinüñ erbāb-ı kemāle ve aṣḥāb-ı [V. 54b] ma'ārife ri'āyetlerin dā'imü'l-evḳāt naḳl itmeleriyle 'arż-ı ḥāle cür'et olınup bu miḳdār mā-cerā 'arżına müsāra'at olundı. 'İlm-i 'ālem-ārāları muḥītdür ki her zamān bünyān-ı devlet pāydār

---

229 Onun devletinin güneşi yücelik ufkundan doğar ve şerefinin yıldızı ise açık bahtının merdivenlerinden yukarı tırmanır.

ve esās-ı bünyād-ı sa'ādet ber-ḳarār olmaġın[230] bū-sitān-ı cāh u celālüñ mīvesi sāyedār dikmeler idinmekdür ve bāġ u rāġ-ı devlet ü iḳbālin şemere-i nev-bāvesi mekārim toḫmını erbāb-ı feżā'ilüñ kiştzār-ı āmāline ekmekdür. Li-münşī'ihi:

[Mef'ūlü Mefā'īlü Mefā'īlü Fa'ūlün]
Bir ehli uyar biñ eser itmişce be-nām ol
Ey kân-ı kerem biñde bir olmaz çü bu furṣat [B. 221a]

Neşr: 'Ale'l-ḫuṣūṣ ehl-i kemāli terbiyet ve ilerü çekmege müte'allıḳ ḥüsn-i şehādet āḫer 'arża maḥmūl olmayup *'alā-külli ḥālin*[231] bā'is-i pesend ü taḥsīn olmada çerā vü çūn olmaduḳdan mā-'adā celb-i ḳulūba bā'is ve kemāl-i 'adālet ile ẓuhūra sebeb-i ḥādisdür. Bu taḳdīrce mürüvvetlü sulṭānum ḥażretlerinden mutażarrı'dur ki bu bī-kes ḳullarına ẓahīr ü mu'īn ü dest-gīr olup ḥüsn-i terbiyetleriyle erkāna [V. 55a] cezb ideler ve lāyıḳ u sezāvār gördükleri ḫizmetle ber-murād buyuralar ki ḥālen müddet-i 'ömr-i nāzenīn erba'īni güẕār idüp cāh u celāl ḫamsīninüñ bahārından behredār degülken on sekiz cild kitāb kendü te'līfātumuz olup ve iltifāt buyurılduġı taḳdīrce sāl be-sāl niçe taṣnīfāt-ı feṣāḥat-me'āl daḫı ẓuhūra gelüp her birinde sulṭānum ḥażretlerinüñ ẕikr-i cemīl ve medḥ-i bī-'adīlleri muḳarrer olmaġla ẓahīr-i bülaġā ve dest-gīr-i fuṣaḥā a'nī bih Mīr 'Alī Şīr Nevāī ḥażretleri Sulṭān Ḥüseyn-i Bayḳarā 'aṣrında mürebbī-i fużalā olmaġla ḥālen niçe yüz pāre kitābda nām-ı şerīfi mezkūr ve elsine-i eşrāfda devr-i ḳıyāmete dek meşhūr olduġı gibi sulṭānum ḥażretleri daḫı bu pādişāh-ı 'ādil ve şehriyār-ı bī-mu'ādil devrinde ehl-i 'irfāna sened ve aṣḥāb-ı [B.

230 olmaġın] olmayup, V.
231 Her durumda.

221b] bedī' ü beyāna mesned olup cümleden bu kemter ḳulları *vāḥidü ke'l-elf*[232] [V. 55b] meṣābesinde şumār buyurılup neşv ü nemāmuza zülāl-i merḥametleri mebẕūl ḳılınursa inşāallāhu te'ālā kuttān-ı 'ālem-i ġabrā ve sükkān-ı mele'-i a'lā taḥsīn ü āferīn ṣadāların hüveydā ḳılmalarında reyb ü iştibāh buyurılmaya. Li-münşī'ihi:

[Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün]
Bir çerāġam ki biñ yirin ṭutarın
Degme bir kimsede hüner pinhān

Neṣr: Ma'a hāẕā bu ḫizmet-i 'ulyā sa'ādetlü pādişāha 'arż-ı ṭaviyyet-i bī-intihā olup ecdād-ı 'izāmlarından ziyāde menziletleri ve keṣret-i memālik ve memāliklе kerr ü ferr ü şevketleri muḳarrer iken dīvān-ı humāyūnlarında Sulṭān Meḥemmed Ḫan ve Sulṭān Bāyezīd Ḫan 'aliyhime'l-maġfireti ve'r-rıḍvān zamānlarındaki gibi aṣḥāb-ı 'irfān ve imlā vü inşāyla müşārün ileyh-i bi'l-benān ḳulları nādir olup nişāncılık ḫidmeti ki müftī-i ḳānūn ve mürşid-i dīvān-ı humāyūn olan kāmillere tevcīh buyurılagelmişken ḥālen ḥamzayı hemezeden seçemez belki Sūre-i Hümezeyi ṭilāvet itmek bilmez, inşādan ġāfil [V. 56a] ve Fārsī vü 'Arabī nāmeler tercemesinde rācil Ḥamzā nām bir şaḫṣ-ı nā-dān u nā-fercām ol rütbe-i rātibeye lāyıḳ görildügi kibār u ṣıġāruñ te'accübine bā'iṣ olup bu kemter bendeleri naẓm u neṣrde fā'iḳ ve memdūḥ-ı [B. 222a] efāḍıl-ı ḫalāyıḳ iken bā-ḫuṣūṣ üç yıl 'ale't-tevālī merāḥil ü menāzilüñ pā-māli ve niçe bādiye-i ḥā'ilenüñ gird-bād gibi perīşān-ḥāli olduḳdan ġayrı diyār-ı 'Acem'e varan nāmelerümüz pesend-i fuẓelā-i A'cām ve ḳarīḥamuzdan ṣādır olan yerā'a-i pür-berā'amuza fuṣaḥādan

232 Birisi bini gibidir.

taḥsīn-i mālā-kelām muḳarrer iken neden ki ol ḫidmet-i refīʿaya bu bendeyi lāyıḳ görmeyeler ve "dīvān-ı humāyūn ḫidmetine anlar cümleden ehaḳdur" deyü buyurmayalar. Zīrā sulṭānum ḥażretleri aʿlemdür ki manṣıb-ı mezbūr ṭarīḳ-i kitābetde eskilikle virilegelmeyüp mā-teḳaddemden gāh ʿulemādan ve gāh inşāgerān-ı bülaġādan şöhre-i āfāḳ ve müteʿayyin-i bi'l-istiḥḳāḳ olanlara tevcīh ḳılınagelmişdür. Tā ki sā'ir küttābında [V. 56b] meziyyeti ve mürācaʿatlarını mūcib fażīleti muḳarrer ola ve bi'l-cümle sulṭānumuñ dāmen-i ʿināyetine teşebbüs̱ olınup ḫānedān-ı himmetlerinde fürūzān olan rūşen çerāġlarından maʿdūd buyurılmaḳ recā iderüz ki gerek manṣıb ile gerek ʿazl ile dergāh-ı sipihr-iştibāha ceẕb ve bir emr-i şerīf ile Ḥaleb'den celb buyurılmaḳ bābında fermān-ı ʿālī-şān sulṭānumuñdur.

[29] Ḫusrev Paşa ṭarafından Ḫāce Efendi Ḥażretlerine yazılmışdur. [B. 222b]

Maʿrūfu'l-ḳadr, mevṣūfu'ṣ-ṣadr sulṭānum ḥażretlerinüñ cenāb-ı aʿlālarına dürer-i niyāyiş-i bendegāne ve ʿarż-ı taḥiyyāt-ı çākerāne rāh-āverd-i bī-bahāne ḳılınduḳdan ṣoñra maʿrūż-ı s̱enākār-ı bī-miḳdār oldur ki bundan aḳdem vārid olan emr-i şerīf-i celīlü'l-ās̱ār-ı ḫāḳānī ve fermān-ı münīf-i lāzımü'l-iʿtibār-ı cihān-bānī müstedʿāsınca bu bende-i bī-iḳtidārları żaʿf-ı ʿazl ile üftān ü ḫīzān maʿmūre-i **Van**'dan **Revān** ve vilāyet-i **Arż-ı Rum** ve eṭrāf u eknāf-ı merz u būm [V. 57a] muḥāfaẓası ḫidmetine şitābān olup sene **988** Muḥarremü'l-ḥarāmınuñ beşinci günü serdār-ı muḫlişleri bu cānibden mufāraḳat ve südde-i seniyye-i ʿulyā türābına musāraʿat itdiler. Bu ʿabd-i bī-miḳdār ber-mūceb-i fermān-ı fermān-kār umūr-ı ḥıfẓ u ḥirāsete fermān-berdār olup maʿzūlüñ żıʿf-i żaʿf-ı ḥükūmeti ve bī-manṣıbuñ ḳuvvet-i żaʿf u żaʿf-ı ḳuvveti

ne derecede idügi ve serdār-ı muḫlişleri rütbe-i vezāret ve ṭuġra-yı ġarrādaki ḳudret ḥasebi ile yine ne mertebede ʿacz ü meşaḳḳat çekdügi maʿlūm-ı şerīfleri iken ne ḥāl ise nāmūs-ı dīn ü devlet ve ḥimāyet-i sünnet ü aḥkām-ı şerīʿat mūcebince ḫidemāt-ı mebrūre-i pādişāhīye aḳdām-ı iḳdām ile ḳıyām gösterilüp uġur-ı humāyūnda bezl-i cān ve ṣarf-ı mā-melek ü ḫānmān vādīlerinde **[B. 223a]** dāmen der-miyān ḳılınduġı sulṭānumuñ mir'āt-ı ẕihn-i derrāklerinde ümmīddür ki aḥsen-i vech ile **[V. 57b]** nümāyān ola. Felā-cerem bi-ḥaḳḳı's-seyf ve'l-ḳalem şedā'id-i ʿazle giriftār ve beyne'l-eʿādī ol maḳūle ḥāl ile perīşān-efkār olduġumuzdan Ḫallāḳ-ı Kirdgār ve ʿallām-ı āmurzgār şāhid ü ʿālimdür. Hemān bu iki ḫāṭıra ile meksūrü'l-ḫāṭır olmışuz ki evvelā sulṭānumuñ bu bende-i bī-vücūd ṭarafına taʿalluḳ u raġbetleri ʿazlümüzle teḳayyüd-i bī-nihāyetlerini mūcib olup bu ẕerre-i kemter mir'āt-ı ḫāṭır-ı ʿāṭırlarında nevʿan bāʿiṡ-i keder olması ḫuṣūṣā sebbāḥ-ı biḥār-ı fikret ve seyyāḥ-ı aḳṭār-ı fażīlet olan ṭabʿ-ı şerīfleri gāh u bī-gāh envāʿ-ı tereḥḥum u te'ellüm ile bendeleri tedārükine maṣrūf buyurılmasıdur. S̱āniyen zümre-i revāfıż-ı bed-kirdār ve fırḳa-i melāḥide-i nā-üstüvār meserret-i vāfire ve furṣat-ı[233] mütekāṡire ile şādān olup bunca ḫidmetümüz muḳābelesinde ʿazlümüzle ve riʿāyet teraḳḳubbında ʿırż u nāmūsa müteʿallıḳ olan beẕlümüzi taʿaccüb ḳılduḳlarıdur. Lākin vallāhü'l-ʿaẓīm **[V. 58a]** ve bi-ḥürmeti resūlihi'l-kerīm yine me'mūl olandan ziyāde uġur-ı humāyūna ḫidmetümüz ḳavī rmanşıblara mutaṣarrıf olan emṡāl ü aḳrāndan āmāde beẕl-i mā-melekle meziyyetümüz muḳarrerdür. Hemān sulṭānumuñ ḫāṭır-ı ʿāṭırlarından dūr ve iltifāt-ı ʿāliyyelerinden gāh u bī-gāh mehcūr olmayalum ve bi-ḥasebi'l-

---

233 furṣat] fürūḫt, V.

maḳdūr umūr-ı ḥıfẓ u ḥirāsete ve aḫẕla mümkin olan aḫbār-ı ṣaḥīḥa irsāliyle ʿarż-ı ḫidmete saʿy-i mevfūr üzre olalum ve bi'l-cümle her ḥāl bi't-tafṣīl ve'l-icmāl sulṭānum[234] ḥażretlerine ẓāhirü'l-me'āldür. Ziyāde ne taḥrīr olınmaḳ lāzımdur [B. 223b]

[30] Sene iṡnā ve tisʿa-mi'e tārīḫinde Ḳırım Ḫanı Meḥemmed Giray nām ḫā'in-i bed-rāy ʿiṣyān idüp ḥaḳḳından gelindükde cenāb-ı pādişāhīden aḳṭār-ı memālike yazılan fetḥ-nāmedür.

Vezīr-i efḫam-i nāmdār, müşīr-i ekrem-i bülend-iḳtidār, destūr-ı vaḳūr-ı sütūde-eṭvār, me'mūr-ı umūr-ı ber-güzīde-āṡār, żırġām-ı bīşe-i neberd ü heycā şarḳ cāniblerinde serdārum [V. 58b] olan vezīr Ferhād Paşa *edāmallāhu iclālehu ve eḳāma bi'ş-şecāʿati ḫiṣālehu*[235] tevḳīʿ-i refīʿ-i humāyūn ve yarlıġ-ı belīġ-i nuṣret-maḳrūn vāṣıl olduḳda maʿlūm ola ki çünki ʿādāt-ı ḥamīde-i selāṭīn-i ġayūr ve iḫtiyārāt-ı pesendīde-i ḫavāḳīn-i manṣūrda ribḳa-i iṭāʿatdan girīzān olan ser-keşleri bī-ser ve vādī-i şenāʿatde nehr-i ʿĀṣī gibi ṭuġyān iden müşevveşlerüñ ser-çeşme-i ḥayātını zehr-āb-ı tīġ-ı ḳahrla mükedder ḳılmaḳ niẓām-ı aḥvāl-i ʿālem ve intiẓām-ı ensāl-i benī ādem içün lāzım u mühim ve ber-mūceb-i naṣṣ-ı Kerīm *ẕālike cezeynāhum bi-baġyihim*[236] ẕimem-i himem-i ḫusrevānelerine herāyīne vācib ü mütteḥemdür. Binā'en ʿalā ẕālik eben ʿan-ceddin sumāṭ-ı ʿamīmü'n-nevāl-i saʿādetümüzde perverde-i niʿam-ı niʿme'l-feżā'ilümüz olan ümerādan[237] ve bisāṭ-

---

234 sulṭānum] sulṭānumuñ, V.

235 Allah onun yüceliğini ve kahramanlık hasletini daim kılsın.

236 "Bunu onlara haddi aştıkları için ceza olarak yaptık.", *Kur'ân-ı Kerim*, En'âm, 6/146.

237 perverde-i niʿam-ı niʿme'l-feżā'ilümüz olan ümerādan] -B.

ı ʿizzet-inbisāṭ-ı celāletümüzde niʿmet-ḫārān-ı[238] dārü'n-naʿīm-i iḳbālümüz silkindeki ḥükkām-ı küberādan ḫādim-i bünyān-ı iṭāʿat, ḳāṭıʿ-ı ʿalāḳa-i ʿubūdiyyet, [V. 59a] ḫā'in-i bed-kirdār u bed-rāy **Ḳırım** Ḫanı Meḥemmed Girāy ki ecdād-ı emcād-ı ʿiẓāmum ve ābā-i kirām-ı cennet-maḳāmum *enāra'llāhu merḳadehum mā-dāme fi'l-ferādisi erḳadehum*[239] ḥażerāt-ı ḳudsī ṣıfātınuñ inʿām-ı şāhānelerine aġraḳ ve bādiye-i mehdden zāviye-i laḥde varınca iḥsān [B. 224a] u ikrāmları deryāsına müstaġraḳ olduḳlarından mā-ʿadā ẕikr olınan Ḫan-ı ḫā'in-i bed-endīşe ve nā-dān-ı nā-üstüvār-ı meẓālim-pīşe bunca rūzgār belki fi'l-leyl ve'n-nehār ẕāt-ı sütūde-ṣıfātumdan envāʿ-ı mekārim-i cezīle ile kām-rān ve eṣnāf-ı mevāhib-i cemīle ile maḥsūd-ı iḫvān iken ol niʿmet-i mevfūrenüñ şükrinde ḳuṣūrı ve ʿizz-i ḥużūr-ı mevfūrü's-sürūrumuñ ḫidemāt-ı mebrūresini edāsında niçe dürlü ʿiṣyān u şürūrı żamīr-i münīr-i ʿālem-girüme bi'd-defaʿāt ẓāhir ü müstenīr olmaġla ʿale'l-ḫuṣūṣ zīr-i destindeki ṭavā'if-i **Tātār**'dan kāffe-i aḫyār ʿibād-ı ʿināyet-muʿtādumla [V. 59b] mevācib-ḫār ve her ḫazān u bahār **Rus**-ı menḫūsla **Çerākise** nāmındaki küffār-ı ḫāksār ġazālarında ḳavs-ı ḳuzaḥ gibi kemāndār ve ḳaṭerāt-ı bārān ṣanʿatında tīr-endāzān-ı cihād-iʿtibār olmalarıyla her biri riʿāyet-i şāhāneme eḥaḳḳ u sezāvār bir bölük fuḳarā-yı ġāretgerān-ı rezm-iştihārlar iken mā-teḳaddemden mā-beynlerinde cārī olan āyīn ve taḥammüline muʿtād olduḳları ḳavānīn teklīfātından fażla ol ẓālimüñ müteceddidü'l-eṭvār cevr ü teʿaddīsi ve kenef-i riʿāyetindeki reʿāyā fuḳarāsınuñ kendiden iẓhār-ı taẓallüm ü te'eẕẕīsi mirāren pāye-i serīr-i ʿadālet-mesīrüme ʿarż olınup ṣıḥḥati s̱übūt u ẓuhūr

---

238 ḫārān-ı] ḫorde-i, V.

239 Onları Firdevs cennetlerinde rahat ettirdiği sürece.

bulmağla niçe māh u sāl dergāh-ı vāhibü'l-āmālümde naḳd-i ṣadāḳat ile merhūn ve ʿatebe-i ʿaliyye-i vācibü'l-istiḳlālümde ḥüsn-i terbiyet-i mülūkānemle mezīd-i ʿāṭıfet-i [B. 224b] pādişāhāneme [V. 60a] maḳrūn olan cenāb-ı eyālet-menāb-ı ʿaẓīmü'ş-şān, imāret-me'āb-ı kām-yāb-ı emānet-nişān, mefḫar-i vülāt-ı lāyıḳu'l-iḥsān, ser-defter-i ḥükkām-ı pesendīde-iẕʿān, mā-ṣadaḳ-ı naṣṣ-ı kerīm-i *Velleẕīnehum li-emānātihim ve ʿahdihim rāʿūn*[240], muṣaddıḳ-ı mıṣdāḳ-ı laṭīf-i ʿaẓīm-i *ülā'ike hümü'l-vāriṡūn*[241], ġavṡü'l-İslām, dīnü'l-iḫvān aʿnī bihi İslām Giray Ḫan *dāmet eyāletuhu kemā ṭābet diyānetuhu*[242] ol neslüñ şecīʿ ü dindārı ve zümre-i mücāhidīn-i Tātāruñ ber-güzīde vü muḫtārı olup nāṣiyesinde envār-ı devlet ü dād-güsterī gün gibi ẓāhir ve cibillet-i sāmiyesinde āṡār-ı saʿādet ü raʿiyyet-perver bi'l-bedāhe nümāyān u bāhir olduğına ʿilm-i şerīf-i ʿālem-şümūlümle şeref-i mevhibet ve ḥüsn-i ḳabūlüm müteʿallıḳ olmışdur. Binā'en ʿalā ẕālik ẕātındaki teraḳḳub ü temennī *fe-men tebaʿanī fe-innehu minnī*[243] feḥvā-yı ġarrāsına kendüyi mā-ṣadaḳ [V. 60b] itdükden ġayrı ḥadd-i ẕātında ḫanlıḳ ṣadrına lāyıḳ ve eṭvār-ı saʿīdesi fermān-rānlıḳ ḳadrine muvāfıḳ görilüp iltifāt-ı ḫāṭır-nevāz-ı şāhānī ve iḥtirām-ı behre-perdāz-ı ḫāḳānī müstedʿāsınca seyyāḥ-ı **Cezā'ir** ü **Baḥreyn** ve sebbāḥ-ı sevāḥil ü ḫāfıḳayn tīġ-ı ḳabża-ı ġazā, melikü'l-ümerā-i milk-ārā **Cezāyir** beglerbegisi ḳapudanum Ḳılıç ʿAlī *dāme*

---

240 "Ve o müminler ki, onlar, emanetlerine ve ahitlerine riayet edenlerdir.", *Kur'ân-ı Kerim*, Meâric, 70/32; Mü'minûn, 23/8.

241 "İşte varis olanlar, onlardır.", *Kur'ân-ı Kerim*, Mü'minūn, 23/10.

242 Allah dinini güzelleştirdiği gibi saltanatını da devam ettirsin.

243 "Kim bana tabi olursa şüphe yok ki o bendendir.", *Kur'ân-ı Kerim*, İbrâhim, 14/36.

iḳbāluhu bi-ḳadri'l-celī[244] bi'z-ẕāt ḫan-ı celīlü'l-miḳdārla [B. 225a] revān ve ṭonanması hümāyunuma müte'allıḳ sefāyin-i leşker-defā'in ile memālik-i maḥrūsemden Kefe sāḥiline eser yel gibi şitābān olduḳlarında bu ẕikr olınan ḫidemāt-ı sāmiye-i ḫāḳāniyenüñ itmām u edāsı içün tehniye ve Şīrvān cānibinden 'avdet iden şīrān-ı cān-sitān ile ol vādīlerde ta'biye olınan destūr-ı sütūde-ḫıṣāl-i āṣaf-rā, vekīl-i bī-'adīl-i milk-ārā [V. 61a] ṣāḥib-i ṣāḥib-i rāy-i erkān-ı devlet, āṣaf-ı Āṣaf-ẕekā-i a'yān-ı milk ü millet, ser-defter-i 'uẓamā-i celīlü'l-ḳadr, dād-güster-i vükelā-yı bī-'adīli'ṣ-ṣadr, żırġām-ı bīşe-i neberd ü heycā Ṣamṣām-ı ḳabża-i cihād u ġazā, ikinci vezīrüm olan 'Osmān Paşa *edāmallāhu te'ālā iclālehu ve dā'afe bi'n-nesreti nevālehu*[245] cānibine emr-i hümāyunum gönderilüp ḫan-ı bed-kāruñ ref'-i vücūd-ı bī-sūdı ve ol maḳāma eḥaḳḳ u elyaḳ olan İslām Giray Ḫan'uñ ḥuṣūl-i maḳṣūdı ḫuṣūṣına serdār ta'yīn olınmaġla *el-ḥamdu li'llāhi'l-Meliki'l-'allām*[246] ol merām-ı 'ālem-i niẓām, yümn-i himmet-i pādişāhāne ile nihāyet ü encām bulup 'ulemā-i a'lāmuñ i'lām u ilḳāları ve ḥallāl-ı mu'ḍilāt olan müftīlerümüzüñ fetvāları ile gerek bāġī-i mezbūr, gerek Evlādī nāmındaki 'uṣāt-ı pür-şürūr, ṣarṣar-ı ḳahr-ı ḫusrevānemle hebā-i menşūr ḳılınduḳda du'ā-yı şerīfe maẓhar olan 'asākir-i ẓafer-maḳrūn *Ve innā inşāallāhu le-mühtedūn*[247] naṣṣ-ı [B. 225b] laṭīfine mā-ṣadaḳ-ı bī-çūn ve Ḫan-ı cedīd-i [V. 61b] sa'īd-i ṣadāḳat-nümūn ve vezīr-i ẓafer-mesīr-i

---

244 Allah'ın verdiği güçle saltanatı devam etsin

245 Allah kadrini ve gücünü devam ettirsin ve talihini hiç görülmedik derecede artırsın.

246 Şükür, tamamen ve kâmilen her şeyi bilen büyük padişahadır.

247 "Ve şüphesiz ki Allah dilerse biz elbette hidayete ermişler oluruz.", *Kur'ân-ı Kerim*, Bakara, 2/70.

şehāmet-meşḥūn cenāb-ı hātifden *entümā ve men ma'akümā'l-ġālibūn*[248] beşāretiyle ervāḥ-ı enbiyāya manẓūru'l-'uyūn buyurılup dūdmān-ı sa'ādet-nişānumuzda ṣadāḳatle çihresāy olan rū-şināsān-ı *vemā'n-naṣru illā 'indallāhi*[249] mevhibe-i behiyyesiyle şādān ve Ḫan-ı ḫā'ine mütāba'at gösteren erbāb-ı ṭuġyān *fe-hezemūhum bi-iẕnillāhi*[250] 'aṭiyye-i seniyyesiyle gird-bād gibi perīşān olduḳları ḥāletü't-taḥrīr ki sene 992 Cemāẕiye'l-ūlāsınuñ on üçinci günidür, südde-i 'aliyyeme müjdeler gelüp bu aḫbār-ı meserret-āsārdan sa'ādet-ḫāh-ı milk ü millet olan 'ibād-ı 'ināyet-mu'tāda envā'-ı ferḥat u sürūr ve a'dā-i dīn ü devlet olan zümre-i ẕemīme-i bed-nihāde eṣnāf-ı ġumūmla endīşe ve fütūr istilāsı muḥaḳḳaḳ bilinmekle i'lām u i'lānı ve 'alā-vechi'l-icmāl iş'ār-ı meserret-resānı saña fermān olınup [V. 62a] nehc-i mülūk-i pīşīn ve üslūb-ı nā-meslūb-ı selāṭīn üzre emr-i celīlü'l-ḳadrümle tebyīn ḳılınmışdur. İmdi, fermān-ı humāyūn-ı behcet-maḳrūnum saña vuṣūl bulduḳda buyurdum ki 'āmme-i kibār u ṣıġār ve kāffe-i eşrāf u aḫyār ve leşker-i ẓafer-reh-ber-i nuṣret-kirdār ve cünūd-ı mes'ūd-kār-ı maḥmūdetü'l-eṭvār ḫuṣūṣā ḥukkām-ı dār u diyār ve ḫuddām-ı 'ālī-maḳām ve nüvvāb-ı kām-kār cāniblerine bu ḫaber-i tesḫīr-eseri iẓhār ve memālik-i maḥrūsemdeki ḳılā'-ı sipihr-ittisā'uñ ṭūb-i ra'd- [B. 226a] āvāzelerini āteş-bār ve nevbet-i şāhānem ṣadālarıyla bu müjde-i celīle-i eṭrāf-ı memālike iḫbār ve aḳṭār-ı mesālike mihr-i tāb-dār gibi bedīdār eyleyesin ki efrād-ı insān *kāinen men kāne*[251] bu maḳūle-i nā'ire-i hā'ilenüñ inṭıfāsına

248 Siz ve sizin yanınızdakiler şüphesiz üstün gelenler olacaktır.
249 Zafer Allah'tan gelir.
250 "Allah'ın izniyle onları hezimete uğrattılar.", *Kur'ân-ı Kerim*, Bakara, 2/251.
251 İşi yapan kimse.

şükr-i cemīl ve anuñ gibi düşmen-i ġavīnüñ inḳırāż-ı nesline ḥamd-i cezīl itmekle *bi'l-ġuduvvi ve'l-āṣāl*[252] devām-ı devlet-i ebed-peyvendüm du'ālarına iştiġāl [V. 62b] göstereler ve bu nuṣret-i kāmile-i şāmile mevhibet-i ḫudā-dādumuzdan şemme-i şīme-i reşād u sedād ḳıyās eyleyüp izdiyād-ı fütūḥāt-ı mütenevvi'amuza teraḳḳub 'arża ḳılalar; şöyle bileler. 'Alāmet-i şerīfüme i'timād ḳılalar.

[31] Gürcistān ḥākimlerinden Levendoġlı Aleksandır Ḫan'a yazılan nāmedür ki Nuṣret-nāme nām kitābumuzda mesṭūr ve geh 'itāb u geh nevāzişle pesendīde-i münşīyān-ı dühūrdur.

Gürcistān meliklerinüñ güzīdesi ve ol vilāyet ü ḳılā'uñ ḥākim-i pesendīdesi Melik Levend Bahādır erşedehu'llāhu'l-Meliki'l-Ḳādir şöyle ma'lūm ola ki ḥālen **Laḥsa** ve **Baṣra** ve **Şehr-i Zūl** ve **Baġdād** ve ser-ḥadd-ı **Van** ve **Arż-ı Rum** ve **Diyārbekr** gibi memleket-i ābād ḫuṣūṣā güzīde-i bilād-ı 'Arab, ma'mūre-i **Mıṣr** ve **Şām** ve **Ḥaleb** ve daḫı **Portaḳal**-ı bed-fi'āl cāniblerini müştemil ve tā sevāhil-i sāḥil-i deryā-yı Hind'e muttaṣıl olan [V. 63a] vilāyet-i **Yemen** ve **'Aden** ve ser-ḥadd-i **Ḥabeş** gibi zemīn-i rūşen ḥattā diyār-ı **Ġarb** ve **Cezā'ir**, **Frengistān** ve berü cāniblerdeki **Çerākise** ve **Leh** ve **Çeh** ve **Gürel** ve **Gürcistān** cümle-i mużāfātıyla ṣāḥib-ḳırān-ı zamān ve kişver-sitān-ı [B. 226b] cihān olan 'izzetlü ve sa'ādetlü pādişāh-ı ẕī-şān ḥażretlerinüñ ecdād-ı 'iẓām ve ābā-i kirām-ı lāzımü'l-iḥtirāmlarınuñ ḳuvvet-i ḳāhireleri ile fetḥ ü tesḫīr ve memālik-i maḥrūse-i ma'mūrelerine ilḥāḳ-ı dil-peẕīr ḳılınduḳdan ġayrı 'umūmen vilāyet-i **Anaṭolı** ve memleket-i **Rumili** ve ḳılā'-ı **Erdel** ve **Eflaḳ** ve **Ḳara Buġdan** ve ḳral ḍāl

252 Yücelik ve asaletle.

memālikine muttaṣıl olan **Üngürüs** gibi diyār-ı ābādān tīġ-i ʿālem-gīrleriyle açılup taḫt-ı ḥükūmetlerinde ve pāy-ı taḫt-ı eyāletlerinde ṡābit ü muḳarrer olmışdur. Bunlardan ġayrı Peç Ḳralı gibi ḳavī vü nāmdār ve Venedik Dojı[253] ve Fıranço ve Ṭubrevnik gibi māldār ve yarar ḥākimler bunca memleketleri ve küllī ʿasker **[V. 63b]** ve ḫazīneye ḳudretleri muḳarrer iken muḫālefet ü ʿināda ḳādir olamayup hezārān virgü ve ḫarācla iṭāʿat ü inḳıyād gösterüp eyyām-ı saʿādet-i pādişāhīde kendülerde raġbet ü riʿāyet ve raʿiyyetlerine her vech ile ḥużūr u rāḥat u refāhiyyet müyesser olmışdur. Zīrā ʿizzetlü pādişāhumuzuñ leşker-i ẓafer-peykeri bir derecede bī-nihāyetdür ki uġraduḳları çengelistān ve feżā ve cilvegāhları olan kūhistān ve ṣaḥrā atları ayaġında zīr ü zeber ve envāʿ-ı ġāret ü ḫasāret ile ḫāk-i siyāha ber-ā-ber ḳılınmaḳ cüz'ī teveccühlerine mevḳūfdur ve leşkerümüzüñ ceng ü cidāl ve ḥarb u ḳıtāle ḥāżır olan dilīr ü dil-āverleri şol denlü şīr-merdler ü bahādırlar ve Rüstem-neberdlerdür ki tīġ-i dil-gīrleriyle vilāyet açmaḳ ve şemşīr-i ḫūn-rīzleriyle **[B. 227a]** düşmen ḳanı ṣaçmaḳ ednā ḥamlelerine maḥmūl u maʿṭūfdur. Bu zamāna gelince her ne semte ṣalındılarsa **[V. 64a]** fetḥ ü tesḫīrleri müyesser oldı ve ḳanġı cānibe gönderildilerse ʿināyet-i Ḥaḳla nuṣret ü ẓafer anlara muḳarrer oldı.

ʿAle'l-ḫuṣūṣ muḫālefet idenler elleriyle ḫānmānlarına āteş ṣaldılar. ʿİnād ṣūretin gösterenler ʿār u nāmūsları mir'ātını göz göre ṭaşlara çaldılar. Ḥattā Ḳızılbaş-ı evbāş bunca revāfıż-ı bed-maʿāşla muḳābeleye ḳādir olamayup her zamān bu cānibden ṣulḥ u amān recā itmekle rāḥat ü iṭmīnān taḥṣīl idegelmişlerdür. Öyle olsa ḥālen saʿādetlü pādişāhumuzuñ vilāyet-i **Gürcistān** ve memālik-i

253 dojı] dozı, B., V.

Şirvān ve Āzerbeycān üzerlerine niçe kerre yüz biñ leşkerle sefer-i humāyūn-ı nuṣret-resān buyurmaları muḳarrer olup eṭrāf beglerbeglerine ve anlara müteʿallıḳ olan leşker-i ẓafer-reh-bere muḥāżara tenbīh olınmışdur. İmdi bu gūne bir ʿaẓīm ʿasker ki bir vilāyete yağmā vü ġāret ve ḳurā vü nevāḥīsini ḫasārat ṭarīḳiyle uğraya reʿāyāsı pā-māl ve begleri [V. 64b] müşevveşü'l-aḥvāl olacaḳları rūşendür ve lākin iṭāʿat ü inḳıyād ʿarż idüp muḳaddemce tābiʿ olanlaruñ ḥużūr u rāḥatları ve ehl ü ʿıyāl ve māl ü menāllerinüñ ḥıfẓ u ḥirāseti ḥayṣiyyet ile kendülerüñ refāhiyyet ü ferāğatları daḫı muʿayyendür. Felā-cerem, ḥākim-i aʿḳal u aʿlem oldur ki kendüyi dām-ı miḥnete giriftār ve reʿāyāsını ḳayd u bendle [B. 227b] esīr-i bī-miḳdār ve ġāret ü ḫasāret belālarıyla ḫār u zār eylemeye. Herāyīne vilāyetini tālān u yağmādan ve memleketini bu maḳūle aʿẓīm ġavġādan ṣaḳına ve vaḳtiyle ʿatebe-i ʿulyāya iṭāʿat u ınḳıyād ve zümre-i muḫālifīne ʿadāvet u ʿinād ṣūretin gösterüp hem devletini pāydār eyleye ve hem vilāyetini maʿmūre-i dār u diyār eyleye ve bu muḳābelede ʿināyāt-ı bī-ġāyāt-ı pādişāhīden behremend olup gūn-ā-gūn riʿāyetler ve rağbet-nümūn iltifāt u rağbetler müşāhede eyleye [V. 65a] ve saʿādetlü pādişāhumuzuñ miknet ü ḳudretini ve *eben ʿan ceddin*[254] mevrūs̱ olan şecāʿatini ve deryā-yı bī-kerān gibi nihāyetsüz ʿasākir-i vilāyetini *kemā huve ḥaḳḳuha*[255] maʿlūm idinüp aña göre ḥareket eyleye. *S̱ümme's-selām ʿalā men ittebaʿa ʿasākire'l-İslām*[256].

254 Dededen babaya.

255 Aynı onun hakkı gibi.

256 İslâm askerine katılanlara binlerce selâm olsun.

[32] Ḥaleb beglerbegisi Veysī Paşa, ʿOs̱mān nām tercemān ḥaḳḳında ʿarżıdur[257].

Dergāh-ı ʿadālet-bünyād ve bārgāh-ı nıṣfet-muʿtād ki melāẕ-ı maẓlūmān-ı ʿibād ve müzīl-i aṣḥāb-ı şirret ü fesāddur. ʿArż-ı bende-i ḫāk-nihād oldur ki bu ḳulları vilāyet-i Ḥaleb'e dāḫil ve kibār u ṣıġāruñ aḥvāl ü eṭvārına kemāl-i vuḳūfla, vāṣıl olaldan berü eṭrāf u eknāfdaki ḳuḍāt u vülāt ve nefs-i Ḥaleb'de mutavaṭṭın olan aʿyān u s̱iḳāt iẓhār-ı ṭarīḳ-i sedāda bu vech ile ictihād eylediler ki yaḳın zamānda erāzil-i enām u esāfil-i aʿvāmdan bir şaḫṣ-ı denī vü nā-kām iken gāh eṭrāf subaşılarına ʿaseslikle ve gāh ḳużāt-ı ḳaṣabāta[258] [V.] 65b] muḥżırlıḳ ve tercemānlıġla aʿvān-ı ʿavāniye yed-i rişvet ve ḫuddām-ı ḥükkāma muḥarrik-i fesād u şenāʿat olan Tercemān ʿOs̱mān [B. 228a] nām bed-baḫt u bed-gümān içün nevāḥī vü ḳurādaki eşḳıyānuñ yataġı ve şirret ü tezvīr ü telbīsüñ menbaʿı ve ocaġıdur deyü ṣalbine emr-i ʿālī vārid olmışken ol tārīḫde Ḥaleb beglerbegisi olan Dervīş Paşa mezbūruñ küllī mālını ekl ü irtişā kendüyi ḳatlden ḫalāṣ itdükden mā-ʿadā hezār iftirā vü bühtān ile ve eli altındaġı eşirrādan şehādet-i bī-bünyān ile ṣalbına emr-i şerīf īrād idenleri daḫı birer ṭarīḳle ḳatl itdürüp bu minvāl üzre teġallüble her gelen beglerbegilere tercemān ve māl defterdārlarına celb ü aḫẕa müteʿallıḳ ḫidmetlerde dāmen der-miyān ve ehl-i şerʿa daḫı ṣūret-i ḥaḳla nümāyān olduġı eclden beş on yıluñ içinde yüz biñ miḳdārı [V. 66a] filoriye mālik ve ḳırḳ elli biñ filorilik ʿaḳār u emlāk ile tasalluṭ u teġallub ṭarīḳine sālik olup bir mertebede ḳudret u ḳuvvet bulmışdur ki nefs-i Ḥaleb'de ve nevāḥīsinde vāḳiʿ olan evlād-ı ʿArab'da tercemān-ı mezbūra rişvet

---

257 ʿarżıdur] itdügi ʿarżdur, V.
258 ḳaṣabāta] ḳaṣabaya, B.

ü barṭılıla gelüp icāzet almayınca kimse kimseye ḳız virmek veyāḫud āḫerden ḳız alup oğul evermek muḥāl mertebelerinde olmağla ʿOs̱mānlık şuʿbānlığa mübeddel ve yigirmi beşer ve otuzar biñ altuna ḳādir yarar ḳulları ile ḫuṣūṣā ser-ḥad gediklerinüñ birinden ʿOs̱mān nāmına bir emr-i şerīf tedārük itmekle zeʿāmet nāmı daḫı muḥaṣṣal olup vilāyet-i Ḥaleb [B. 228b] fuḳarāsını ḥattā ekābir ü meşāyiḫ ü ağniyāsını āteş-i cevr ü ẓulm ile yaḳup yandurmada ve tiryāk-i ʿadl u dāda teşne olan maẓlūmları semm-i ḳātil ve zehr-i helāhil kāselerine ḳandurmada daḳīḳa fevt itmekden mā-ʿadā [V. 66b] ehālī-i Ḥaleb'den Erbāʿīn nāmıyla meşhūr ḳırḳ nefer eşirrā ki her birinüñ taḥt-ı yedinde ikişer üç yüz miḳdārı eşḳıyā muḳarrerdür. Merḳūm ʿOs̱mān anlara daḫı serdār-ı şe'āmet-nişān olup ehl-i ḥaḳ müslimānlardan her kim kendü ḥaḳḳında ḳīl ü ḳāl ve meẓālim ü meḥā'ifine müteʿallıḳ maḳāl iderse ẕikr olınan Erbaʿīn'üñ bir ḳaçına işāret idüp derḥāl isnādāt-ı bī-me'āl ile mezbūruñ māl ü menālini ehl-i ʿörfe ṭuʿme-i ḥelāl mertebesinde ekl itdürdükden ğayrı eṭrāfdaki eşirrāya daḫı işāret idüp yā tīmārcigine giderken veyāḫud nefs-i Ḥaleb'de mesācid ü cevāmiʿden ʿışā namāzını ḳılup gelürken ḳatl itdürmesi muḳarrerdür. Lā-siyemmā cemīʿ-i muḳāṭaʿātı tamām milk idinüp muḳāṭaʿāt-ı mezbūreyi[259] tamām iltizām iden ümenā ve mültezimīn şarṭ-ı iltizāmlarında kendüyi nāẓır istemedükleri taḳdīrce [V. 67a] eşirrāyı taḥrīk idüp kesr-i iltizāmlarına sebeb olmaḳ ve ṣūret-i ḥaḳdan görinüp niçe şikāyetçiler düzüp ḫuṣūṣā māl defterdārları kendinüñ ḳabżında olmağla murādına göre añladup refʿine bir mūcib bulmaḳ muḥaḳḳaḳdur ve bi'l-cümle lāzımü'ṣ-ṣalb vācibü's-selb menbaʿ-ı eşirrā merciʿ-i eşḳıyā bir

---

259 muḳāṭaʿāt-ı mezbūreyi] muḳāṭaʿalarını, B.

müfsid-i [B. 229a] bed-liḳādur ki mu'īn ü ẓahīr ve sened-i dest-gīr olduġı Ba'īr nām re'īs-i ḳuṭṭā'u'ṭ-ṭarīḳ ve aña mu'ādil niçe güm-rehān-ı bī-tevfīḳ mezbūruñ kelāmına meṣābe-i emrde imtiṣāl itmekle *'iyāẕen billāh*[260] vāṣıl olduġı māl ü menālini ḥavṣalasında ketme mecāl olmayup muḍıll u ḍāll olduġı taḳdīrce Celālī miṣāl ḳırḳ elli biñden ziyāde 'Urbān-ı bed-fi'āl kendüye pey-rev olmaḳ ve eṭvār-ı nā-üstüvārına mutāba'at semtini farż u vācib bilmek dā'ire-i taḥḳīḳe yetişmişdür deyü kibār u ṣıġār ve eşrāf u aḫyār *bi-esrihim*[261] [V. 67b] şehādet ve iḫbār itdükleri sebebden ve bu diyāra vālī olan ḥukkām ve ḳużāt-ı 'adālet-encām daḫı bu mażmūna muvāfıḳ 'arżlar taṣṭīr itdükleri eclden vāḳi' ḥāl südde-i seniyye-i 'adālet-me'āl türābına 'arż olundı.

[33] Aṣḥāb-ı sa'ādetden birine münşī ḥaḳḳında yazılmışdur.

Ḫāk-i pāy-i sa'ādetlerine ki tūtyā-i a'yīn-ı a'yān ve rūşenā-i dīde-i rū-şināsāndur. Rūzān u şebān devām-ı devlet-i ebed-peyvend ve ḳıyām-ı rif'at-i sa'ādetmend du'ālarına muvāẓabet ü iştiġāl ile ihdā olınup sa'ādetlü pādişāh-ı İslām *e'azzellāhu enṣārehu ilā yevmi'l-ḳıyām*[262] ḥażretlerine ṣādıḳ-ı ḫayr-ḫāh ve muḥıḳḳ u munṣıf-ı bī-iştibāh olan sulṭānum ḥażretlerine 'arż-ı ḥāl-i dā'ī-i ṣādıḳu'l-aḳvāl oldur ki selāṭīn-i Āl-i 'Osmāndan ẓuhūra gelen pādişāhān-ı 'iẓām ki kemāl-i 'adālet [B. 229b] ü ehālī-i ma'ārife ri'āyet ü raġbetle cümleden meşhūrları [V. 68a] İstanbul fātiḥi Sulṭān Meḥemmed Ḫan ve Sulṭān Bāyezīd Ḫan *'aleyhima'r-*

260 Allah'a sığınırım.
261 Onların hepsi, tamamı.
262 Allah onlara yardım edenleri kıyamete kadar aziz kılsın.

rahmeti ve'l-ġufrān[263] ḥażretleridür ki zamān-ı devletlerinde ʿulemādan ve kemāl ü maʿrifet ile nāmdār olan aṣḥāb-ı inşādan niçe kāmiller ẓuhūr eyleyüp vüzerānuñ ḥüsn-i terbiyetleriyle niçe riʿāyetler ve cenāb-ı pādişāhīden günden güne gūne gūne iltifātlar ve raġbetler ḳılınagelmişdür. Aña binā'en ol tārīḫde erbāb-ı maʿārifden te'līfāta ḳādir olanlara nihāyet yoġ idi ve lākin şimdiki ḥālde saʿādetlü pādişāhumuzuñ ʿadālet ü ḳudret[264] ve vilāyet ü memleketi ve müsteḥaḳḳ-ı iḥsān olanlara riʿāyet ü saḫāveti ecdād-ı ʿiẓāmından ziyāde iken neden ki zamān-ı devletlerinde aṣḥāb-ı ʿirfān ḳalmamaġla cümleden nişāncılıḳ ḫidmeti ʿulemā vü fuẓelādan ṣāḥib-kemāl münşīlere virilegelüp dīvān-ı pādişāhīde müftī-i ḳānūn ol manṣıbda istiḫdām olunan ẕāt-ı fażīlet-nümūn iken ḥālā Ḥamzā Çelebi nām şaḫṣa nişāncılıḳ [V. 68b] ḫidmeti fermān olunmış ki ḥamzayı hemzeden seçemez ve Hümeze Sūresin oḳumaḳ bilmez pes dīvān-ı pādişāhīnüñ ḥürmeti ve nişāncılıḳ ʿırzınuñ ṣiyāneti öyle degüldür ki riʿāyet-i ḫāṭır içün veyāḫud kitābet ṭarīḳinde eskiligiçün anuñ gibi şaḫṣa nişāncılıḳ virile ve tevḳīʿ-i [B. 230a] refīʿ-i ḫidmeti ol maḳūle nā-dāna revā görile. Farażā ʿAcem şāhından veyāḫud Buḫārā pādişāhından nāmeler gelse ol nāmelerüñ tercemesi fermān olunsa cevāblarını yazmaḳ değil ki mefhūmını terceme ḳılmaḳ müyesser ola ve nişāncılıḳ bir manṣıbdur ki ehl olanlara maḫṣūṣ olup ḥattā küttāb-ı ẕevi'l-elbāb içinde aṣḥāb-ı istiḥḳāḳ ẓuhūr itmedügi taḳdīrce ḳuḍāt u müderrisīnden birine virilmek anlardan daḫı sezāvār kimse yoġ ise diyār-ı ʿAcem ve vilāyet-i ʿArab, ser-tā-ḳadem yoḳlanup ve ṣūret-i fenāda bulınan nemed-pūşlar bile tetebbuʿ ḳılınup müsteḥaḳḳına

263 Bağış ve rahmet o ikisine olsun.
264 ʿadālet] ʿadāleti, V. ḳudret] ḳudreti, V.

revā görilmek farż meşābesinde idügi müttefeḳun ʿaleyh-i cumhūrdur [V. 69a]. Felā-cerem bu kemīne ḳulları ki bi'l-fiʿl Ḥaleb'de tīmār defterdārı olup üç yıldan berü ol maḳūle ʿā'idesiz ḫidmet ile ḳalup ḥālen ki fetḥ-i Şīrvān ve taʿmīr-i Ḳarş ve taḫrīb-i Revān senelerinde ʿasākir-i manṣūruñ aḥvālini yazup *Nuṣret-nāme* nāmı ile müsemmā bir laṭīf kitāb idüp inşāallāh saʿādetlü pādişāh-ı ʿālem-penāh ḥażretlerine ʿarż-ı ʿarṣa-i ʿizzet-destgāh ḳılındukda umūr-ı salṭanata müteʿallıḳ ne maḳūle ḫidmetler ve diḳḳatler ḳılınduğı ve revāfıż-ı şeyṭanet-sipāh ḍarbet-i tīġ-ı ser-tīzle helāk ü tebāh ḳılınduḳdan mā-ʿadā nīze-i berāʿa-i yerā'at-güvāh ile zaḫm-ḫorde-i [B. 230b] bī-iştibāh olduḳları kemā yenbaġī maʿlūmları olur ve bi'l-cümle bu bī-vücūd ḳulları henūz sinn-i erba'īnle mu'ammer ve nev-rūz-ı bahār-ı zindegānī ve neyrūz-ı bihrūz-ı ḫamsīn-i amānī fevākihinden bī-behre vü bī-ḫaber idügi muḳarrer iken fenn-i inşāda *Enīsü'l-ḳulūb*, [V. 69b] *Rāḥatü'n-nüfūs*, *Nādirü'l-meḥārib*, *Nuṣret-nāme*, *Heft Meclis*, *Tuḥfetü'ṣ-ṣuleḥā*, *Ḥilyetü'r-ricāl*, *Menşe'ü'l-inşā*, *Zübdetü't-tevārīḫ* nām oḳınur, yazınılur şöhre-i āfāḳ meşhūr-ı Ṣıfāhān u ʿIrāḳ ṭoḳuz pāre mü'ellefātum ve yine fenn-i naẓmdan *Riyāżü'l-ʿirfān*, *Tuḥfetü'l-ʿuşşāḳ*, *Mihr ü Māh*, *Mihr ü Vefā*, *Dīvān-ı Türkī*, *Dīvān-ı Fārsī* nām altı cild muṣannefātum olup fe-emmā cenāb-ı müsteṭāb-ı ḫāḳānīden iltifāt u riʿāyet ve tevḳīʿ-i refīʿ ḫidmetiyle kemā yenbaġī iḥtirām u raġbet buyurılduġı taḳdīrce günden güne niçe āşār-ı büzürgvār ẓuhūr eyleyüp zamān-ı devletlerinde şu maḳūle bir ḳulları maḥż-ı raġbet u iltifātlarıyla ẓuhūr itmişdür deyü devr-i ḳıyāmete dek söylenmek belki tā şarḳ u ġarbda āftāb-ı midḥat u tavṣīflerinüñ żiyā-yı ʿālem-tābına bāʿiş bilinmek muḳarrer iken ile'l-ān vüzerā-i ʿuẓemādan ve vükelā-i küberā-i üdebādan bu bendeyi [V. 70a] ḥaḳḳ-ı edāyile terbiyet ve ḥasb-i ḥālümüzi ve

ma'ārif ü kemālümüzi *kemā yelīḳu*[265] taḥḳīḳle rivāyet ider bir muḥıḳḳ ü munṣıf-ı [B. 231a] ṣāḥib-sa'ādet bulınmamağla kenār-ı manṣıblarıyla ayaḳda ḳalup irādetu'l-lāh ise efrād-ı nev'-i beşeri birbirlerine sebeb-i ẓāhirī ḫalḳ itmekle mücerred bizüm 'arż-ı ḥālümüz netīce virmeyüp sa'ādetlü pādişāhuñ ḫayr-ḫāh-ı bī-iştibāhı ve ṣadāḳat u istiḳāmet ile meşhūr olan muḳarreb ḳullarından sulṭānum gibi bir merd-i devlet-ḫāhı ẓuhūrumuzı murād idinüp ya dergāh-ı a'lā manṣıblarınuñ biriyle veyāḫud mülāzemete ve ḳaṭ'-ı merātibe bā'iṡ olmamağıçün 'azl nāmındaki derd ü belā meşġalesiyle südde-i sa'ādete varmamuza emr-i 'ālī-şān gönderilüp neşv ü nemāmuza derūn-ı dilden cüll-i himmet ve ẓuhūr u intimāmuza cān u göñülden taḳayyüd-i mūcibü'r-rağbet buyurmadılar ki ḥuṣūl-ı merām ve manāṣıb-ı dünyeviyyeden biri ile vuṣūl-i behre vü kām müyesser olup bir çerāğ uyandururlardı ki [V. 70b] rūzgār-ı zūrkār anı söyindüremezdi ve celb-i māl u ṭama'-ı bī-me'āle maḥmūl olmayup bu vaż'ı görenler taḥsīn ü āferīnden ġayrı söz söyleyemezdi. Bā-ḫuṣūṣ ṣūret-i ma'rifetde bir 'imāret iḥyā itmiş olurlardı ki mütevellī vü cābī istemez ve nāẓır u kātib dağdağalarını ḳabūl itmezdi. Ne bināsı ta'mīr ü termīme muḥtāc olurdı ve ne māl-ı vaḳfı bel' ü ketm olınup mürteziḳası raḳabe miḥnetine giriftār olurdı. Andan mā-'adā sāl-be-sāl [B. 231b] ne maḳūle mü'ellefāt-ı feṣāḥat-miṡāl ẓuhūr iderse içinde nām-ı şerīfleri ḫayr ile añılurdı ve ẕāt-ı kerem-kirdārları *ed-dāllu 'ale'l-ḫayr ke-fā'ilihi*[266] mūcibince devr-i ḳıyāmete dek evṣāf-ı ḥamīdeleri dillerde meşhūr olurdı. Bu daḫı 'ilm-i şerīfe ḫafī

---

265 Lâyık olduğu gibi.

266 "Hayra delalet eden, o hayrı yapan gibidir.", *Riyâzü's-sâlihîn ve Tercümesi*, musannifi: Mahyiddin-i Nevevî, (Çeviren: Hasan Hüsnü Erdem), Türk Tarih Kurumu, Ankara 1976, C.1, s. 216.

olmaya ki ḥālen Van ser-ḥaddinde Bitlis Ḥākimi olan Şeref Ḫan Ḳızılbaş-ı evbāş ṭarafından rū-gerdān olup maḥrūse-i Van'a çıḳduḳlarında serdār-ı sābıḳ merḥūmdan [V. 71a] mesfūre berāt-ı ʿālī-şān ve maḥabbet-nāme-i tehniyyet-nişān gönderilüp lākin mezbūr Ḫan ġāyet ile ehl-i ʿirfān ve vilāyet-i ʿAcem'deki ḫanlar içinde maʿārif ü kemālātiyle müşārün ileyhi bi'l-benān olmaġın berāt u nāmenüñ inşāsına ḥayrān u münderic olan ṣanāyiʿ u bedāyiʿe nigerān olup "vilāyet-i Rum'da bu maḳūle münşī-i ṣāḥib-i kemāl olur mıymış?" deyü taʿaccüb itdükde mīr-i mīrān olan Ḫusrev Paşa "vilāyet-i Rumda ne hünerverler ve ne feżā'iller ve maʿārif ṣāḥibi suḫenverler var" deyü cevāb virüp lākin Şeref Ḫan iẓhār-ı fażīlet ü ʿirfān ḳılup "biz Rum'ı bilürüz ve aṣḥāb-ı naẓm u nes̱rden ne maḳūle rū-şināsānı var idügin idrāk ḳıluruz. Fe-emmā çünki müddeʿañuz ṣādıḳ ve sibāḳ u siyāḳ-ı kelāmuñuz daʿvāñuza muṭabıḳdur. Neden ki şimdiye dek diyār-ı ʿAcem'e gelen [B. 232a] *mektūblar ḫuṣūṣā Sulṭān Bāyezīd Ḫan'uñ* ḫalāṣı içün yazılan nāme-i nā-meslūblar bu güne inşāyla [V. 71b] olmaya ve ʿAcem şāhına gelen mektūblarda bedāyiʿ-i belāġat ve ṣanāyiʿ-i feṣāḥat gün *gibi ẓuhūr bulmaya*" deyüp Paşa-yı mezbūrı mülzem ve vaṣf-ı żımnīsini muṣarraḥ ẕem mes̱ābesine irgürdi. Baʿdehu "bu münşīnüñ dirligi nedür ve manṣıbınuñ ʿā'idesi ne miḳdār *nesnedür?*" deyü ṣorduḳda anlar daḫı tīmār defterdārı oldugumuzı ve seksen biñ aḳça yarar ḫāṣ ile taḥṣīl-i sedd-i ramaḳ ḳıldugumuzı bildürüp felā-cerem Ḫan-ı mūmā ileyh-i muḥterem yine basṭ-ı kelām-ı pür-kerem ḳılup "ḥayf u dırīġ ki ehl-i kemāle raġbet olınmaz imiş. Aña binā'en Rum'da aṣḥāb-ı feżā'il bulınmaz imiş." "Ammā *ḥāşā s̱ümme ḥāşā*[267] ki bu vażʿ-ı dil-gīr saʿādetlü pādişāh-

---

267 Kesinlikle ve kesinlikle.

ı gīti-serīr ḥażretlerinden ola ve bunuñ gibi naḳş-ı şān anlar maḳūlesi şehriyār-ı mürüvvet-nişān cenābına şeyn ü ʿayb idügi ḳuvvet-i ẓuhūr bula. Lākin bu taḳṣīr vüzerāsından ve ġabāvet ile muttaṣıf olan vükelāsındandur ki bunuñ gibi [V. 72a] merd-i kāmilleri ḥüsn-i terbiyet itmezler ve lāyıḳ-ı pesend ü taḥsīn olacaḳlayın riʿāyet itdürmezler" deyü yine kendüsi cevāb virmişdür. Felā-cerem şimdiki ḥālde ʿasākir-i ẓafer-me'āṣir aḫbārıyla südde-i saʿādete müteveccih olan fülān dāʿīleri bu s̱enākāruñ [B. 232b] her ḥālinde vāḳıf ve kemāl-i maʿrifetine ʿārifdür. Ẓāhir budur ki ʿilmi müteʿallıḳ olduġı nesneyi ketm eylemez ve su'āl buyururlarsa ümmīddür ki ḥasb-i ḥālümüz taḳrīrinden tekāsül itmez. Baʿde'l-istimāʿ fermān-ı ʿālem-muṭāʿ ol ẕāt-ı şerīf-i bāhirü'l-irtifāʿ cenābına menūṭdur.

[34] **Erbāb-ı devletüñ birine**[268]

Kerem-kār sulṭānumuñ ḫāk-i pāy-ı iksīr-şiʿārlarına rūy-māl-ı bī-şumārla maʿrūż-ı bende-i s̱enākār oldur ki muḳaddemā bu ḳulları meclis-i muʿammā-şumūl-i ser-girān ve cihet-i intiʿāşumda müteḥayyir ü ser-gerdān iken mürüvvetlü sulṭānumuñ ḥüsn-i terbiyeleriyle ṣāḥib-saʿādet-i ʿālī-himmet ḥażretleri **Rumili** ser-ḥaddine gönderüp [V. 72b] emr-i sāmīlerine imtis̱ālen dört yıl **Kilis** ser-ḥaddinde ḳalem gibi istiḳāmet ile ḫidmete iḳāmet ve kāġıd ṣıfat yüz aḳlıġıyla ḳādir olduḳça kitābet idüp baʿdehu der-i devlete gelüp niçe eyyām u leyālī mülāzemetden ṣoñra **Şirvān** fütūḥātına serdār olan Muṣṭafā Paşa maġfūre münşī-i me'mūr olup ol ḫidmet muḳābelesinde **Ḥaleb**'üñ tīmār defterdārlıġı virilüp sene **984** tārīḫinden *iḥdā ve tisʿīne* gelince ol maḳūle bī-ḥāṣıl manṣıbla ḳalup

268 erbāb-ı devletüñ birine] – V.

olmaya ki ḥālen Van ser-ḥaddinde Bitlis Ḥākimi olan Şeref Ḫan Ḳızılbaş-ı evbāş ṭarafından rū-gerdān olup maḥrūse-i Van'a çıḳduḳlarında serdār-ı sābıḳ merḥūmdan [V. 71a] mesfūre berāt-ı ʿālī-şān ve maḥabbet-nāme-i tehniyyet-nişān gönderilüp lākin mezbūr Ḫan ġāyet ile ehl-i ʿirfān ve vilāyet-i ʿAcem'deki ḫanlar içinde maʿārif ü kemālātiyle müşārün ileyhi bi'l-benān olmaġın berāt u nāmenüñ inşāsına ḥayrān u münderic olan ṣanāyiʿ u bedāyiʿe nigerān olup "vilāyet-i Rum'da bu maḳūle münşī-i ṣāhib-i kemāl olur mıymış?" deyü taʿaccüb itdükde mīr-i mīrān olan Ḫusrev Paşa "vilāyet-i Rumda ne hünerverler ve ne feżā'iller ve maʿārif ṣāhibi suḫenverler var" deyü cevāb virüp lākin Şeref Ḫan iẓhār-ı fażīlet ü ʿirfān ḳılup "biz Rum'ı bilürüz ve aṣḥāb-ı naẓm u nes̱rden ne maḳūle rū-şināsānı var idügin idrāk ḳıluruz. Fe-emmā çünki müddeʿañuz ṣādıḳ ve sibāḳ u siyāḳ-ı kelāmuñuz daʿvāñuza muṭābıḳdur. Neden ki şimdiye dek diyār-ı ʿAcem'e gelen [B. 232a] mektūblar ḫuṣūṣā Sulṭān Bāyezīd Ḫan'uñ ḫalāṣı içün yazılan nāme-i nā-meslūblar bu gūne inşāyla [V. 71b] olmaya ve ʿAcem şāhına gelen mektūblarda bedāyiʿ-i belāġat ve ṣanāyiʿ-i feṣāḥat gün gibi ẓuhūr bulmaya" deyüp Paşa-yı mezbūrı mülzem ve vaṣf-ı żımnīsini muṣarraḥ ẕem mes̱ābesine irgürdi. Baʿdehu "bu münşīnüñ dirligi nedür ve manṣıbınuñ ʿā'idesi ne miḳdār nesnedür?" deyü ṣorduḳda anlar daḫı tīmār defterdārı olduġumuzı ve seksen biñ aḳça yarar ḫāṣ ile taḥṣīl-i sedd-i ramaḳ ḳılduġumuzı bildürüp felā-cerem Ḫan-ı mūmā ileyh-i muḥterem yine basṭ-ı kelām-ı pür-kerem ḳılup "ḥayf u dırīġ ki ehl-i kemāle raġbet olınmaz imiş. Aña binā'en Rum'da aṣḥāb-ı feżā'il bulınmaz imiş." "Ammā *ḥāşā s̱ümme ḥāşā*[267] ki bu vażʿ-ı dil-gīr saʿādetlü pādişāh-

---

267 Kesinlikle ve kesinlikle.

ı gītī-serīr ḥażretlerinden ola ve bunuñ gibi naḳş-ı şān anlar maḳūlesi şehriyār-ı mürüvvet-nişān cenābına şeyn ü ʿayb idügi ḳuvvet-i ẓuhūr bula. Lākin bu taḳṣīr vüzerāsından ve ġabāvet ile muttaṣıf olan vükelāsındandur ki bunuñ gibi [V. 72a] merd-i kāmilleri ḥüsn-i terbiyet itmezler ve lāyıḳ-ı pesend ü taḥsīn olacaḳlayın riʿāyet itdürmezler" deyü yine kendüsi cevāb virmişdür. Felā-cerem şimdiki ḥālde ʿasākir-i ẓafer-me'āsir aḫbārıyla südde-i saʿādete müteveccih olan fülān dāʿīleri bu s̱enākāruñ [B. 232b] her ḥālinde vāḳıf ve kemāl-i maʿrifetine ʿārifdür. Ẓāhir budur ki ʿilmi müteʿallıḳ olduğı nesneyi ketm eylemez ve su'āl buyururlarsa ümmīddür ki ḥasb-i ḥālümüz taḳrīrinden tekāsül itmez. Baʿde'l-istimāʿ fermān-ı ʿālem-muṭāʿ ol ẕāt-ı şerīf-i bāhirü'l-irtifāʿ cenābına menūṭdur.

[34] Erbāb-ı devletüñ birine[268]

Kerem-kār sulṭānumuñ ḫāk-i pāy-ı iksīr-şiʿārlarına rūy-māl-ı bī-şumārla maʿrūż-ı bende-i s̱enākār oldur ki muḳaddemā bu ḳulları meclis-i muʿammā-şumūl-i ser-girān ve cihet-i intiʿāşumda müteḥayyir ü ser-gerdān iken mürüvvetlü sulṭānumuñ ḥüsn-i terbiyeleriyle ṣāḥib-saʿādet-i ʿālī-himmet ḥażretleri **Rumili** ser-ḥaddine gönderüp [V. 72b] emr-i sāmīlerine imtis̱ālen dört yıl **Kilis** ser-ḥaddinde ḳalem gibi istiḳāmet ile ḫidmete iḳāmet ve kāğıd ṣıfat yüz aḳlığıyla ḳādir olduḳça kitābet idüp baʿdehu der-i devlete gelüp niçe eyyām u leyālī mülāzemetden ṣoñra **Şīrvān** **fütūḥātına** serdār olan Muṣṭafā Paşa maġfūre münşī-i me'mūr olup ol ḫidmet muḳābelesinde **Ḥaleb**'üñ tīmār defterdārlığı virilüp sene **984** tārīḫinden *iḥdā ve tisʿīne* gelince ol maḳūle bī-ḥāṣıl manṣıbla ḳalup

268 erbāb-ı devletüñ birine] – V.

Ḫudā-yı yek-tā ʿalīm ü dānādur ki sāl-be-sāl iki biñ altun ancaḳ maḥṣūl-i ġılāl ve ḫarc-ı lāzimemüz sene-be-sene lā-eḳall üç biñ ḥasene ile ẓāhirü'l-māl ve dört yıl ʿale't-tevālī sefer-i şedā'id ile pāy-māl ve metāʿib-i bedeniyye ve ḫasāret-i māliyye ile ber-geşte-ḥāl [B. 233a] olup serdār merḥūma maḥrem olan mücrimler ḳayd u bendle müşevveşü'l-aḥvāl olmışken li'llāhi'l-ḥamd bu ḳulları hedm-i bünyād-ı nāmūs u ʿār [V. 73a] ve ketm-i ʿırż-ı diyānet-şiʿār itmeyüp ṣadāḳat u istiḳāmet mūcib-i ʿināyet ü riʿāyet olmaḳ mülāḥaẓasıyla ḫidmet olunmışdı ve lākin aṣlā ḫidmetümüze iltifāt u naẓar ve emānet ü diyānetle zaḥmetümüze ṣarf-ı baṣar buyurılmayup bu bābda icrā-i ḥaḳ ve ıṣġā-i ḳażāyā-i muṭlaḳ mürüvvetlü sulṭānumuñ ẕimmet-i himmet-i ʿālī-nehmetlerine vācib olmaġla ʿale'l-ḫuṣūṣ **Arż-ı Rum**'da pāy-būs-ı saʿādet-me'nūslarıyla müstesʿid olup vedāʿ itdükde niçe vaʿde-i kerīmeleri ẓuhūr bulmaġla lā-siyemmā is̱bāt-ı ʿadālet bu ḳulları gibi bī-kes ü ehl-i maʿrifet s̱enākārları ilerü çekilmekle ve zamān-ı saʿādetlerinde bārī bir ehl-i kemāl bendeleri sā'ir muḥaṣṣılü'l-merām olan bendeleriyle maḥsūb olmış olmaġla eger lāyıḳ u sezāvār görilürse istiḥḳāḳ-ı ẕātumuz müstedʿāsınca nişāncılıḳ ḫidmetiyle ve eger ol manṣıb maḥallinde olup ḥalli [V. 73b] mümkin degülse mıṣr-ı **Ḳāhire**'nüñ muḥāfaẓası sancaḳlarınuñ biri ile ber-murād ḳılınmaḳ bābında sulṭānuma ḥażret-i Ḥaḳḳı muʿīn-i refīʿ ve resūl-i büzürgvārını şefīḳ-i şefīʿ getürüp recā iderin ki *rübbe vāḥidin yūzinu elfen*[269] müstedʿāsınca bir rūşen çerāġ uyanduralar ki zemānede de ehl-i kemāle ḫuṣūṣā emekdār olan ʿibād-ı ḫidmet-me'āle iltifāt u raġbet olunduġını [B. 233b] is̱bāt

---

269 Belki bir kişinin değeri bin kişinin değerinden fazladır.

buyuralar. Sulṭānumı ehl-i ḥaḳ ve ʿādil-i muṭlaḳ bilüp ʿarż-ı ḥāle cür'et olunmışdur.

[35] Münşī cānibinden bir vezīr-i rūşen-żamīre yazılmışdur.

Mürüvvet-kār, merḥamet-şiʿār, ʿaẓamet-dis̱ār, şefḳat-kirdār sulṭānum ḥażretlerine ʿarż-ı duʿā-i bisyārla inhā-i s̱ebt-i bī-miḳdār oldur ki ʿilm-i ʿālem-şümūllerine rūşendür ki selāṭīn-i Āl-i ʿOs̱māndan, Ebü'l-fetḥ Ġāzī ve ḫavāḳīn-i mücāhidīnüñ şecīʿ-i mümtāzı Sulṭān Meḥemmed Ḫan *ʿaleyhi raḥmeti ve'l-ġufrān*[270] ki İstanbul fātiḥi ve Rum vilāyetinde şerʿ-i şerīf ṭarīḳinüñ **[V. 74a]** mūḍıḥidür. Zamān-ı salṭanatlarında aṣḥāb-ı ʿilm ü fıṭnat ve erbāb-ı ḳalem ü maʿrifet ẓuhūr bulmasına teveccüh-i humāyūnları olmaġla S̱emāniye Medreselerini taʿmīr ve küttāb-ı dīvānuñ ʿālimlerini istiḫdām-ı dil-pezīr buyurmışlar idi. Binā'en ʿalā-ẕālik günden güne ṭā'ife-i mezbūre ʿilm ü fażl u kemālāt ile ārāste olup aṣḥāb-ı dīvān ki meḳālīd-i umūr-ı cumhūr anlaruñ dest-i taṣarruflarına tefvīż olınmışdur. Merḥūm Sulṭān Bāyezīd Ḫan Ġāzī ʿaṣrındaġı vüzerā-i ʿiẓām terbiyetiyle İdrīs Beg nām ṣāḥib-kemāli re'īs-i küttāb ve nişāncı itmiş idi ve sulṭānum Selīm Ḫan-ı ḳadīm devrinde daḫı maʿārifine binā'en Tāc-zāde Caʿfer Beg nām ehl-i fażlı ḫidmet-i tevḳīʿa istiḫdām idüp şāh-ı bed-ḫāh cānibine gönderilen nāmeleri ser-ā-pā anlar inşā eylemişler idiler. Keẕālik Sulṭān Süleymān **[B. 234a]** Ḫan ʿaṣrında daḫı Celāl-zāde Muṣṭafā Çelebi merḥūm ki Ḳoca Nişāncı dimekle meşhūr idi. **[V. 74b]** Anlar ẓuhūr idüp merḥūm İbrāhīm Paşa zamān-ı vezāretinde ḥüsn-i terbiyet ile ilerü çeküp iʿtibār-ı küllī itmekle *Tevārīḫ-i Āl-i ʿOs̱mān* te'līfine muḳayyed olmışdı. Baʿdehu Rüstem Paşa

---

270 Bağış ve rahmet onun üzerine olsun.

merḥūm vücūd bulup mesfūr Nişāncı Begi İbrāhīm Paşa āsārındandur deyü nev'an naẓardan bıraġup aṣḥāb-ı feżā'il ü münşīyān mā-beynlerini tetebbu'la Ebū'l-fażl merḥūmı istiḫrāc idüp defter emānetiyle ba'dehu defterdārlıġla muḥaṣṣılü'l-merām eylemişdi.

Pes her pādişāh-ı ẕī-şān zamānındaki vüzerā-yı nādire-dān erbāb-ı ma'ārifi bu vech ile tecessüs idüp elbette her 'aṣrda bir bir ṣāḥib-kemāl münşī ẓuhūr idegelmişdi ki ol zümreye iltifāt u raġbet mūcib-i istiḥkām-ı devlet ü sa'ādet olmış idi. Felā-cerem bi'l-fi'l Ḥaleb tīmārları defterdārı nāẓım-ı le'ālī münşī 'Ālī Efendi ṣenākārları ki henūz sinni ḳırḳ ikide ve te'līfātı on yedide ma'dūd u maḥsūb olup ḥālā ki vüzerā-i 'uẓemādan [V. 75a] eser-i ri'āyet ü iltifāt müşāhade itmeyüp farażā bir pādişāh-ı ẕī-şāndan veyāḫud sulṭānum gibi bir vezīr-i kiyāset-nişāndan ḥüsn-i terbiyet ve manāṣıb-ı dīvāniyyeden biri ile iltifāt u raġbet müşāhade itmiş olaydı. Niçe āsārı daḫı [B. 234b] ẓuhūr itmek ve zamānesinde Mīr 'Alī Şīr gibi şöhret-i bī-naẓīrle şöhret-i rū-şināsān bilinmek muḳarrer olurdı. İmdi benüm devletlü sulṭānum, devlet ü sa'ādet dā'im bāḳiye degüldür ve ser-çeşme-i midād-ı imtidād-ı 'izzet ü rif'at[271] lūle-i[272] ḫāmeden müdām aḳması muḳarrer sāḳiye degüldür. Du'ā-i cemīl ve ecr-i cezīl isteyüp eyü nām dileyenlere farż u vācibdür ki bu maḳūle nādirü'l-aḳrān, faṣīḥü'l-lisān ṣāḥib-kemāli ilerü çekeler ve min-ba'd vāḳi' olacaḳ te'līfātında ḫayr du'āyla añılup devr-i ḳıyāmete dek nām-ı şerīflerini zinde eyleyeler. Pes bu furṣat ve bu maḳūle cüll-i himmet *fī-zamāninā*[273]

---

271 'izzet ü rif'at] devlet, V.

272 lūle-i] lü'lü'-i, B.

273 Asrımızda.

sulṭānum ḥażretlerine maḫṣūṣdur ve ʿulüvv-i himmetleri sümüvv-i ʿāṭıfetleriyle herāyīne menṣūṣdur. Şöyle ki [V. 75b] bu maḳūle bir eser-i ḫāṣṣa mālik olalar rū-şināsān-ı zamān ve feylesūfān-ı nādire-dān zümre-i saʿīdesinden taḥsīn ü āferīn ṣadālarını işideler ve saʿādetlü pādişāhuñ zamān-ı ʿadāletinde selāṭīn-i selef gibi ḫayr ile añılmalarına bāʿis̱ bir iş ideler. Zīrā bunlaruñ iḥyāsı bir ʿimāret-i ʿāmire bināsıdur ki evḳāf u mütevellī istemez ve kimse maḥṣūl-ı vaḳfına ḫıyānetle el uzadamaz. Devr-i ḳıyāmete dek vaḳfı ḫarāb olmaz ve bināsında nuẓẓār u evḳāf lāzımü't-taʿmīr bir gūşe bulmaz. Felā-cerem bunlaruñ aḳṣā-yı murādları nişāncılıḳdur ki defterdārlıġa meyl itmezler ve Beytü'l-māl-ı Müslimīne [B. 235a] ḳarışmaḳ istemezler. Bundan mā-ʿadā inşā vü imlā mūcib-i taṣdīʿ-i bī-intihā olmaġın bu miḳdārla iktifā olundı. İḥsān sulṭānumuñdur.

[36] Ekābir-i ʿaṣruñ biri cānibinden Ḫāce Efendi'ye yazılmışdur.

Mādām ki fuẓelā-i rū-şināsān ve ʿulemā-i küberā-i nebāhet-feşān, [V. 76a] feyyāż-ı ʿamīmü'n-nevāl ve vehhāb-ı meşkūrü'l-ifḍāl cenābından ber-mūceb-i naṣṣ-ı kerīm-i *baʿżuha fevḳa baʿżin*[274] cevher-i maʿrifet ü kemāle merātib-i kāmile-i sāmiye ile ʿarż ve iʿrāż-ı cevāhir-me'āle manāṣıb-ı münāsib-i ʿāliye ile miʿraż olup esāfil ü eʿālī *mā-dāme velā-yezālī*[275] envār-ı āftāb-ı ifāde ile me'ālī ve ās̱ār-ı müsteṭāb-ı ifāḍe ile manẓūr-ı ehālī olmaḳdan ḫālī olmaya. Ṣavb-ı ṣavāb-nümālarına dürer-i taḥiyyāt-ı lāyıḳa ve ġurer-i teslīmāt-ı fā'ıḳa tevfīr-i tevḳīrle ihdā olınup maʿrūż-ı dāʿī-i ḳadīm ve s̱enākār-ı müstedīm oldur ki dört beş yıl ʿale't-tevālī

---

274 "Bazıları bazılarının üstündedir.", *Kur'ân-ı Kerim*, Nûr, 24/40.
275 Olduğu sürece, devam ettikçe.

Ḥaleb tīmārlarınuñ defterdārlıġıyla sefer şedā'idi yollarınuñ pāy-māli ve tefavvuḳ-ı emsāl ü aḳrān ġayretinüñ pür-melāl ü ber-geşte-ḥāli olan rāfiʿ-i ruḳʿa-i duʿā Muṣṭafā ʿĀlī s̱enākārları ḥālen feyyāż-ı muṭlaḳa tevekkül ve dāmen-i ʿināyetlerine tevessül ile ʿatebe-i ʿulyā mülāzemetini bāʿis̱-i ḥuṣūl-i merām [V. 76b] ve naẓar-ı şerīf-i iksīr-sīretini naḳḳād-ı ḫızāne-i behre vü kām mülāḥaẓa ḳılup *meşiyyen ʿale'l-vech*[276] müteveccih olmışlardur. ʿAle'l-ḫuṣūṣ Şarḳ cānibine vāḳiʿ olan seferlerüñ [B. 235b] her ḥālini cāmiʿ ve ile'l-ān ẓuhūra gelen ḫidemāt-ı mebrūrenüñ uṣūl u furūʿını müstecmiʿ *Nuṣret-nāme* nām bir kitāb-ı belāġat-niẓām daḫı te'līf idüp ve ʿizzetlü şeh-zāde-i kāmkār ḥażretlerinüñ sūr-ı sürūr-iştihārlarını *Cāmiʿü'l-buḥūr der-Mecālis-i Sūr* nām bir kitāb taṣnīf eyleyüp muṣavver ü müẕehheb ve mükemmel ü müretteb īṣāline ʿāzim ve muʿāvenet-i kāmile ve müẓāheret-i şāmilelerine ʿahd-i ẕihnīsinde cāzim olmışdur. Fī-nefsi'l-emr lāyıḳ-ı iltifāt u raġbet ve sezāvār-ı ḥüsn-i naẓar u ʿināyet bendeleri olduḳdan ġayrı iḥyāsı ḥayāt-ı ʿāleme bāʿis̱ ve neşv ü neması gülzār-ı maʿrifetüñ intimāsına sebeb-i ḥādis̱ faṣīḥü'l-lisān, nādirü'l-aḳrān, melīḥü'l-beyān, [V. 77a] bāhirü'l-ʿirfān te'līfāt-ı kes̱ireye mālik, hemvāre is̱bāt-ı ās̱ār ṭarīḳine sālik siyemmā medāyiḥ-i efāḍıl mezāyāsına mütehālik s̱enākārlarıdur. Müteżarrıʿdur ki ʿizz-i ḥużūr-ı pādişāhīye ḥüsn-i terbiyyetde ve kitāblarınuñ hengām-ı refāhiyyetde īṣāline cüll-i himmet ve kendinüñ ḥuṣūl-i merāmına ve ḳaṭʿ-ı rütbetinde ve şedā'id-i ʿazl ile perīşān-ḥāl olmadın intiẓām-ı umūrınuñ cemʿiyyetinde naẓar-ı şerīf-i iksīr-te's̱īrleri bī-dırīġ buyurıla ki ol luṭfuñ netā'ici muḫliṣ-i ḳadīmlerine rāciʿ olduḳda ġayrı herāyīne ḥaḳḳında ẓuhūra gelen mürüvvet ü iḥsān-ı

---

276 Yürüyerek.

pesendīde-i [B. 236a] bülaġā-i ẕī-şān ve ber-güzīde-i fuṣaḥā-i mu'ciz-beyān olduġına reyb ü gümān yoḳdur. Li-münşī'ihi

[Mef'ūlü Mefā'īlü Mefā'īlü Fa'ūlün]

Bir ehli uyar biñ eẟer itmişçe be-nām ol

Ey kān-ı kerem biñde bir olmaz çü bu furṣat

[37] **Üveys Paşa cānibinden münşī ḥaḳḳında şeh-zāde ḥażretlerinedür.** [V. 77b]

Ehl-i kemāle raġbetlü ve aṣḥāb-ı istiḥḳāḳa himmetlü keremkār-ı ma'dilet-kirdār, Sikender-vaḳār, Cemşīd-iştihār a'nī bihi ḥażret-i şeh-zāde-i 'ālem-medār ḥażretlerinüñ ḫāk-i pāy-ı sipihr-iḳtidārlarına 'arż-ı bende-i bī-miḳdār oldur ki beş yıldan berü vilāyet-i Ḥaleb'üñ tīmārları defterdārı olup sābıḳan Lālā Paşa merḥūm Şarḳ cānibine serdār olduḳda cenāb-ı pādişāhīden münşī ta'yīn buyurılup bu āna gelince tīġ u ḳalemi ile ḫidemāt-ı pādişāhīde bulınan rāfi'-i ruḳ'a-i du'ā 'Ālī Muṣṭafā bendeleri her fenden behremend ve naẓm u neẟr feżā'ilinden ercmend on sekiz pāre kitābuñ mü'ellifi ḫuṣūṣen Şarḳ seferlerine müte'allıḳ *Nuṣret-nāme* nām mücelled-i müsteṭābuñ muṣannifi olup sābıḳan cedd-i büzürgvārları merḥūm Sulṭān Selīm Ḫan *ṭābe ṡerāhu*[277] ḥażretlerinüñ dīvān-ı 'ālīleri kitābetine istiḫdām olınup ba'dehu [V. 78a] Bozṭaġ'a gelüp sa'ādetlü pādişāh-ı 'ālem-penāh ḥażretlerine iki cild kitāb ṣunup bu zamāna gelince dā'ī-i devletleri ve 'ibād-ı 'ināyet-mu'tādları zümresinüñ ṣāḥib-ma'rifetleri olmaġla [B. 236b] bu def'a daḫı sūr-ı sürūr-āmīz-i sulṭānīye bir laṭīf ü maḳbūl pesendīde ve ġayr-ı medḫūl ḳaṣīde naẓm idüp gönderüp lākin 'izz-i ḥużūr-ı pādişāhīye vuṣūli ma'lūm olmamaġla

277 ṣavāben] ṡavāben, V.

tekrār bir nüsḫasını daḫı bāb-ı saʿādet-meʾābları türābına itḥāf içün iḥżār itdükden ġayrı ol sūr-ı sulṭānīnüñ envāʿ-ı sürūr u meserretini ve saʿādetlü pādişāhuñ kibār u ṣıġāra bezl-i niʿmet ü himmetini ve eyyām-ı sürūr-ı humāyūnda ẓuhūra gelen ʿacāʾibi ve nādire māhiye cinsinden kemāhī manẓūr-ı pādişāhī olan ġarāʾibi bir aʿlā kitāb idüp nām-ı merġūbını *Cāmiʿü'l-Buḥūr der-Mecālis-i Sūr* ḳoyup şimdiki ḥālde ʿatebe-i ʿulyāları türābına itḥāf u ʿarż içün [V. 78b] müteveccih olmışdur. ʿİlm-i şerīfleri muḥīṭdür ki bu āna gelince ecdād-ı ʿiẓāmları *enārallahu ḳubūrehum*[278] şeh-zādelerine bunca sūr-ı sürūr-āmīz ki eylemişlerdür ṣafaḥāt-ı rūzgārda yazılup żabṭ olınmamaġın bi'l-külliye ās̱ārı ferāmūş olınmışdur. Lillahi'l-ḥamd bu devlet-şöhret ʿizzetlü şeh-zāde-i kām-baḫt ḥażretlerinüñ cemʿiyyet-i pür-raġbetlerine vāḳiʿ olup bu maḳūle bir laṭīf kitāb evṣāf-ı ḥaseneleriyle müretteb ü müsteṭāb ḳılınmışdur ki elden ele gezüp tā **Hind** ü **Sind** pādişāhlarına yetişüp ve bi'l-cümle memālik-i rubʿ-ı meskūnı **Baḥr-ı Muḥīṭ** gibi ṭolaşup saʿādetlü pādişāhumuzı ḳudret-i tāmmesi [B. 237a] bilinmege ve şeh-zāde-i cevān-baḫt ḥażretlerinüñ raġbet-i kāmileleri gün gibi şarḳ u ġarbda ẓuhūr itmege sebebdür. Pes bu bende-i ḥaḳīr ol āstāne-i ʿulyā ḳulları içinde emekdār u pīr ve muḫtār u rūşen-tedbīr olmaġla ʿarż u iʿlāmına cürʾet olunmışdur. ʿĀlī ḳulları [V. 79a] iltifāt-ı ʿāliyyeleriyle ber-murād olacaḳ ve çerāġ-ı maḳṣūdı ḫānedān-ı ʿināyetlerinde pür-nūr ḳılınacaḳ lāʾıḳ-ı riʿāyet ve sezāvār-ı merḥamet ü şefḳat ehl-i kemāl ü ḫuceste-ḫıṣāl duʿā-gūylarıdur. Fermān-ı ʿālī-şān ve mürüvvet ü iḥsān ḥażret-i şeh-zāde-i kām-rān cenābına menūṭdur.

---

278 Toprağı bol olsun.

[38] Bu daḫı mezbūr Üveys Paşa cānibinden saʿādetlü Pādşāh ḥażretlerine müşārün ileyh münşī terbiyetinde yazılmışdur.

Süleymān-rütbet, İskender-menzilet, ser-efrāz-ı tāc-ı ḫilāfet behre-perdāz-ı taḫt-ı salṭanat, *ẓıllu'llāhı fi'l-ʿarżeyn*[279] saʿādetlü pādişāh-ı deryā-sipāh-ı rūy-i zemīn ḥażretlerinüñ pāy-taḫt-ı berīn ve ġubār-ı ʿatebe-i felek-temkīnleri türābına ʿarż-ı bende-i kemterīn oldur ki beş yıldan berü **Ḥaleb** tīmārları defterdārı olup merḥūm Muṣṭafā Paşa **[V. 79b]** ḳulları Şarḳ cānibine serdār olduḳda ʿatebe-i ʿulyādan münşī taʿyīn buyurılan rāfiʿ-i ruḳʿa-i duʿā ʿĀlī Muṣṭafā ḳulları bu āna gelince emānet ü istiḳāmet ile ḫidmet idüp ḫuṣūṣā şarḳ cānibinüñ fütūḥāt u ġazālarını müẕehheb ü muṣavver ve mükemmel **[B. 237b]** ü ġayr-ı mükerrer *Nuṣret-nāme* nāmı ile müsemmā yir yir naẓm u nes̱r ile inşā bir laṭīf kitāb-ı bī-hemtā eyleyüp ḥālen ʿatebe-i ʿulyā türābına ʿarż içün revāne olunmışdur. Felā-cerem mezbūr ḳulları faṣīḥü'l-lisān, nādirü'l-aḳrān, maʿārifle ārāste leṭā'ifle pīrāste, tevārīḫ-şinās ve ḥikmet-dān mā-bihi'l-iftiḫār-ı inşāgerān, nes̱rde devr-i maʿdiletlerinüñ Ḫāce-i Cihān'ı, naẓmda bezm-i ḫilāfetlerinüñ Cāmī-i devrānı, ehl-i ḥaḳ u munṣıf ve diyānet ü ṣalāḥ ile muttaṣıf kemter ḳulları olduġından ġayrı saʿādetlü pādişāhuñ vālid-i mācidleri *merḥūm u maġfūrun leh*[280] Sulṭān Selīm Ḫan ʿaleyhi'r-raḥmeti ve'l-ġufrān ḥażretlerinüñ dīvān-ı ʿālīleri kātiblerinden olup ve **Bozṭaġ'**ında bāb-ı saʿādetleri türābına yüz **[V. 80a]** sürüp te'līfāt ṣunup inʿām u iḥsānlarına muḳārin olan ḳadīmī bendelerinden ʿale'l-ḫuṣūṣ Muṣṭafā Paşa merḥūmuñ gerek ḥüsn-i tedbīrde, gerek inşā vü taḥrīrde manẓūr u maḳbūli iken kemā yenbaġī ṣadāḳat u perhīzle

279 Dünyada ve ahrette Allah'ın gölgesi olan.
280 Bağışlanmış ve merhamet edilmiş.

deprenüp bu āna gelince ḥaḳḳında nā-sezā kelimāt olunmayup ilerü gelecek iltifāt-ı pādişāhī ile imtiyāz bulacaḳ ve bi'l-cümle umūr-ı müşkileye ḳullanılacaḳ ve ma'ārif ü feżā'ili ḥaysiyyetiyle müşārün ileyh-i bi'l-benān ḳılınacaḳ ḳulları idügi pāy-i serīr-i salṭanat-mesīr türābına 'arż olunan kitābından daḫı sa'ādetlü pādişāhuma ma'lūmdur. Herāyīne [B. 238a] 'izzetlü pādişāhumuñ żamīr-i münīr-i müşkil-güşāları bir āyīne-i 'ālem-nümādur ki her ḳuluñ ṣūret-i liyāḳatı ve ṣıfat-ı istiḥḳāḳ u ḥaḳīḳatı ol mir'āt-ı 'adālet-iṡbātda gün gibi rūşendür ve[281] [V. 80b] merḳūm ḳulları ḥaḳḳında 'izz-i ḥużūr-ı pādişāhīden ẓuhūra gelen himmet-i 'ulyā ve 'ināyet-i 'uẓmā ki gerek ıṣṭabl-ı 'āmirelerinüñ seyisligine müte'allıḳ olan ḫidmet-i devlet-rütbetidür, gerekse maṭbaḫ-ı 'āliyelerinüñ kāse-şūylıġı menziletidür. Merḳūm bendeleri maḥż-ı 'izzet ü rif'at bilüp her vech ile ṭālib ü rāġıb olmaġın ber-vech-i güstāḫī vāḳi'-ı ḥāli pāy-i serīr-i sa'ādet-mesīrlerine 'arż olundı. Fermān-ı ma'dilet-nişān, kerīmü'ş-şān pādişāhumuñ rāy-i şerīf-i ṣavāb-nişānlarına menūṭ u merbūṭ u mufavvażdur.

[39] Ez-cānib-i münşī be-Ṣadr-a'ẓam 'Oṡmān Paşa nüvişte:
[Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün]
Ey vezīr-i şehenşeh-i 'ālem
Āṣaf-ı pādişāh-ı Cem-maḳdem

Ḫāk-i dergāha yüz sürüp her bār
Bu durur 'arż-ı bende-i nā-çār

---

281 ve] –V.

Bu ḳullarınuñ dört yıl Şarḳ cānibine sefer itmesi ve tīġ u ḳalemle çalışup dīn ü devlete müteʿallıḳ olan [V. 81a] ʿırż u nāmūsı gözetmesi ḫuṣūṣā beş yıl Ḥaleb'e defterdār olup bir ferdüñ şikāyete gelmemesi ve beyne'l-mevālī fażl u maʿārifle meşhūr olan ḥaḳḳumda çūn ü çerā dinilmemesi ḫuṣūṣa sulṭānumuñ [B. 238b] vālid-i mācid-i büzürgvārı ve ṣadr-ı vezāretde pīr-i rūşen-żamīr-i muḫtārı olan Lālā Muṣṭafā Paşa gibi bir ġāzīnüñ oġlum deyü riʿāyeti ve yuḳaru cānibe varan nāmelerümüzüñ inşāsını ʿAcem fuḍālası pesend idüp ekṡerinüñ taḥsīn-i bī-nihāyeti muḳarrer iken Ḥaleb māliyesinden maʿzūl olan Cübnī (?) Sinān ile maʿan der-i devlete gelinüp anuñ müzaḫrefāt-ı dünyeviyyeye müteʿallıḳ ḫidmetine baḳılup ʿale'l-fevr **Arż-ı Rum** māliyesiyle riʿāyeti ve bu bendenüñ nāmūs-ı milk ü millete rāciʿ ḫidmetlerine baḳılmayup bilā-sebeb bunca zamānlar ʿazl ile ihāneti ʿale'l-ḫuṣūṣ maʿrifet ü hüner defteri dürilmüşdür deyü ṣunılan kitābumuzuñ eṡeri ẓāhir olmaması ve selāṭīn-i [V. 81b] māżiyye zamānlarında ehl-i kemāle raġbet olınagelmişdür deyü bir manṣıb tevcīh buyurılmaması ḥaḳḳā iʿtiḳadāt-ı fuẓelānuñ inḥirāfına ve ḥaḳ-bīn ve diḳḳat-ḳarīn olan büleġānuñ żucret ü ḳasāvet ile itlāfına[282] sebeb olduḳdan ġayrı bunca istiḥḳāḳ ile ṣıfrü'l-yed gezmesi ve ʿArab-zāde gibi berş-ḫār u lā-yaʿḳıl, tīġ u ḳalem ḫidmetinden ġāfil şaḫṣuñ **Rumili** defterdārlıġında ḳalması aġreb-i ġarā'ibden olup bu bī-vücūdları müddet-i ʿömrümde ʿazl görmeyüp maʿrifetüme binā'en saʿādetlü pādişāh-ı ʿālī-maḳām ve vüzerā-i ʿiẓām-ı kirām ḥażretlerinüñ iltifāt u riʿāyetlerine muḳārin olagelüp bu defʿa sulṭānumuñ luṭfına ṭayanup gelmişken ve emānet ü diyānet ve maʿrifet ü liyāḳatuma cümle beglerbegilerden ʿarżlar vārid olup ʿāmme-i vilāyet-i

282 itlāfına] itilāfına, V. ???

Rumda [B. 239a] ḥattā diyār-ı ʿAcem nāmına olan merz u būmda istiḥḳāḳum bilünüp herāyīne seyfe rāciʿ manāṣıba ve ḳaleme [V. 82a] tābiʿ merātibe liyāḳatum *müttefeḳun ʿaleyh cumhūr*[283] iken ʿazl rezāletine mülāzemet-i melāmetine aʿdā şemātetine eviddā, ḳasāvetine mübtelā olup ḳalmaġa cibilletümde mermūz olan nāmūs-ı maʿrifet māniʿ olup ve fī-nefsi'l-emr sulṭānumuñ ʿuluvv-i himmeti daḫı irādetu'llāha muvāfaḳatla ẓuhūr bulup yümn-i ʿināyetleriyle fürūzān olan meşāʿil-i dıraḫşān ʿidādında dāḫil olmaḳ bābında fermān ve mürüvvet ü iḥsān kerīmü'ş-şān ʿamīmü'l-iḥsān sulṭānumuñdur.

[40] Ekābirden biri ʿazlini tesliyetle vezīr-i aʿẓam Sinān Paşa cenābına inşā itdürdügi mektūbdur.

Rāḥat-nişīn, ʿibādet-güzīn, ḳanāʿat-ḳarīn sulṭānum ḥażretlerinüñ cenāb-ı nebāhet-nişānlarına ki ṭāʿāt-ı münīfede mecbūller ve ʿibādāt-ı şerīfeye meşġūllerdür. İzdiyād-ı saʿādet-i hidāyet ve imtidād-ı siyādet-i diyānet duʿālarına [V. 82b] iştiġāl ile maʿrūż-ı s̱enākār, ḫāliṣü'l-āmāl budur ki ḥażret-i Bārī *celle şānuhu*[284] ki ʿibād-ı ʿināyet-muʿtādı gāh ẕirve-i devlet nāmındaki cemʿiyyete vāṣıl ve gāh esbāb-ı ferāġat u ḳanāʿat ile gūşe-i istirāḥata dāḫil buyurup bi-ḥasebi'ẓ-ẓāhir nefs-i nefīs-i insānīye ġayr-ı maʿḳūl görinen mertebe-i ḳarībü'ẕ-ẕuhūl *ʿAsā en-tekrehū şey'en fe*[285]*-huve ḫayrun leküm*[286] mażmūn-ı şerīfine mā-ṣadaḳ-ı maḳbūldur. [B. 239b] *Yaʿlemullāh* izdiyād-ı teveccüh ü ʿibādete

---

283 Bütün ulema aynı görüşü paylaşırlar.
284 Şanı büyük olsun.
285 "Fe" ayette "ve" şeklinde.
286 "Bazen bir şeyden hoşlanmazsınız. Halbuki o şey sizin için bir hayırdır.", *Kur'ân-ı Kerim*, Bakara, 2/216.

sebeb ve imtidād-ı ez̲kār u evrād u ṭāʿata ḥüsn-i maṭlab olup ḫalḳ ile ülfetden ictināb ḥażret-i Ḥaḳla münāsebete belki müvānesete kārsāz-ı bā-ṣavāb olduḳdan mā-ʿadā ḳabūl-i eyālet ü ḥükūmet ki aña ṭaġlaruñ taḥammüli muḥāl ve ṭāġīlerüñ tecemmüli ol taḥammülden bedel-i fiʿāl ve izdiḥām-ı erbāb-ı mühimmāt ile ḥużūr-ı ḳalbüñ ictimāʿı fāsid ḫayāl ve taṣavvur-ı [V. 83a] bī-meʾāl meṣ̲ābesinde idügi günden eẓherdür. Sulṭānum ḥażretlerine ol devlet-i ḳanāʿat u tevekkül ve ol maḳūle ʿibādet ü ṭāʿat ṭarīḳine tevessül müyesser olup z̲ihn-i laṭīf-i pādişāhī ki Allāhu teʿālānuñ ḫazīne-i ḥikmeti ve gencīne-i mevhibet ü maʿrifetidür. Lā-büd bu minvāli tecvīz buyurmaları yā bu dereke-i ḫātime-i kārda mükāfāt-ı ḥasene içün ola veyāḫud zühd ü taḳvā semtlerine terġīb ü delālet-i müstaḥsene içün vuḳūʿ bula *ʿAlā-eyyi ḥāl*[287] mūcib-i şükr-i cemīl ve müstevcib-i ṣabr-ı bī-ʿadīl idüginde reyb yoḳdur. Bā-ḫuṣūṣ ki mertebe-i *yeʾs lā-beʾs*[288] ḳabīlinden degüldügi belki merḥūm Rüstem Paşa'ya ve anlardan evvel rütbe-i vezāretden munfaṣıl olan vüzerāya defeʿāt ile bu maḳūle ḥālāt ve der-ʿaḳab niçe iltifāt-ı ʿāliye-i ḫusrevāne ile mükāfāt vāḳiʿ olduġı maʿlūm-ı şerīfleridür [V. 83b] ve bu bende-i mecbūl *ʿalā mā-huveʾl-meʾmūl bel ezyedü mineʾl-mesʾūl*[289] devām-ı [B. 240a] ʿibādet u ṭāʿātları duʿāsında meşġūl olmaġla mā-huve'l-vāḳiʿ ʿarżına cür'et maḳbūl görildi. Fermān-ı nebāhat-nişān ḥażret-i pādişāh-ı fermān-rānuñdur.

---

287 Hangi hal üzere.
288 Her durumda.
289 İstenilen şey, istenenden daha fazladır.

[41] Maḥrem-i ḥarem-i şehriyārī ve muḥterem-i Āstāne-i sa'ādet-yārı a'nī bihi oġlum Zeyrek Aġa'ya inşā olınmışdur.

Müşkil-güşā, 'āḳıl u dānā, *a'nī bihi*[290] oġlum Zeyrek Aġa ḥażretlerine sa'ādetlü pādişāhumuzuñ devām-ı 'ömr ü devletleri du'ālarından ṣoñra inhā-i dā'ī-i bī-riyā oldur ki *ḥāşā ṡümme ḥāşā* dünki gün ol ḫaber-i dil-sūz [u] yalan, cān u ten milketini ḥüzn āteşiyle sūzān ve dīde-i nā-dīde-i mātem ile ḫalḳ-ı 'ālemi 'uryān itdükde miḥnet yollarınuñ pāy-māli, felāket şehrinüñ ber-geşte-ḥāli, derdmend ü bī-çāre 'Ālī ol miḥnet ü endūhuñ perīşān-aḥvāli olup milk-i 'ālemüñ ol [V. 84a] maḳūle pādişāh-ı 'ādilden ayrılduġına mı aġlayayın veyāḫud naẓm u neṡr ile bunca ḫidmetüm ve devām-ı salṭanatları du'āsına on altı yıldan berü müdāvemetüm ve ṭoḳuz aydan berü[291] *Nuṣret-nāme* tertīb ü teẕhībindeki meşaḳḳatüm muḳarrer olup bu ḫidmetler hebā olduġına mı iñleyeyin deyü *vallāhi ṡümme vallāhi* memātı ḥayātumdan taḳdīm idüp aġlamaḳda ve iki gözlerüm yaşını mecma'u'l-baḥreyn idüp bulanıḳ bulanıḳ aḳan ṣular gibi çaġlamaḳda iken *bi-'ināyetillāhi'l-'allām*[292] İskender nām bir müşterī ḳulum nā-gehān baña Ḫıżr yitişdi ve cān ḳulaġına bir cān-baḫş edāyla muştılıḳ[293] [B. 240b] deye düşeydi. Mu'īn-i mürşid[294] ya'nī müjde ki ol ḥayāt ābı fenā ẓulmetinden ba'īddür ve vücūd-ı pür-cūd-ı kām-yābı āftāb-ı 'ālem-tāb gibi kemāl-i şevket ile bedīddür. Ḥattā sa'ādetle atlandılar ve ecdād-ı 'iẓāmları merāḳıd-ı münevverlerinüñ ba'żısını ṭolandılar

---

290 Şunu kasdediyorum.
291 müdāvemetüm ve ṭoḳuz aydan berü] –B.
292 Her şeyi bilen Allah'ın yardımıyla.
293 Muştılıḳ kelimesi hem 240a'nın sonunda hem de 240b'nin başında yazılmış.
294 mu'īn-i mürşid] – V.

[V. 84b] didügi gibi bu müjde şükrānesine evvelā ol ḳulı āzād itdüm ve arḳamda bulınan cāmeler ile ẕātı Ka'besini ābād itdüm. Bu maḳūle ḫaber-i yalan her zamān bā'iṡ-i ḥayāt-ı cāvidān olageldügini taṣavvurla ḫāṭır-ı maḥzūnumı mesrūr u şād itdüm. Ŝāniyen ol vāḳı'a-i hā'ile def'ine neẕrüm ḳurbānlarını ṣūretā Ḥażret-i Ebī Eyyūb-i Enṣārī'ye gönderdüm. Fe-emmā ma'nīde kendü kendümi bu şükrāneye ḳurbān itmege cānlar virdüm ve bu esnāda bu maḳūle bir şi'r-i ābdārla şükr-i bisyār idüp ḫāk-i pāy-ı salṭanata 'arż itdüm ve pāy-i serīr-i sa'ādet-mesīrlerine i'lāmını emānetu'llāh ṭarīḳiyle ḥażretüñüze farż itdüm ki ol şi'r-i laṭīf budur: [Ġazel]

[Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün]
Cihān ṭurduḳça ṭur Nūḥ 'ömri sür kim cān-ı 'ālemsin
Fenā ṭūfānı düşmez saña sen bir şāh-ı ekremsin

Sa'ādet milki çār erkān idinmiş 'unṣur-ı pāküñ [V. 85a]
Mufaḫḫamsın müsellemsin mu'azzezsin mükerremsin

Niçe biñ kerre yüz biñ ādemüñ ser-māye-i 'ömri
Behişt-i ẕāt-ı pāküñdür 'aceb ferḫunde ādemsin [B. 241a]

Vücūduñ genc-i lā-yefnā durur n'eyler fenā sende
Ṭılısm-ı kenz-i a'ẓamsın rumūz-ı sırr-ı mübhemsin

Ḥaḳīḳat bāġıdur ṭab'uñ ġarābet bundadur ammā
Çeker bülbüllerüñ ġam gül gibi sen şād u ḫurremsin

Ṣabā gibi ider sāyeñde āsāyiş cihān ḫalḳı
Riyāż-ı ma'dilet şimşādı ẓıllu'llāh-ı ḫoş-demsin

Cihānı ʿayn-ı ʿĀlī görmesün hīç ḫāk-i pāyuñsuz
O bir ednā ḳuluñdur aña sen sulṭān-ı aʿẓamsın

İlāhī o pādişāh-ı büzürgvār hemīşe ṣadr-ı salṭanatda var olsun ve ʿömr-i ʿazīzleri ḥażret-i Ḫıżr Nebī gibi ḥaşre dek ber-ḳarār olsun. İlāhī sarāy-ı ʿāmirelerine cidden mātem ẓulmeti girmesün. İlāhī vücūd-ı mesʿūdı şehrini [V. 85b] ʿömren ʿayn-ı ʿadem görmesün. İlāhī ẕāt-ı şerīfini serīr-i salṭanatdan dūr itme. İlāhī ḫalḳ-ı ʿālemi anlaruñ ḥayātı saʿādetinden mehcūr itme. *Āmīn bi-ḥürmeti Muḥammedi'l-Emīn ve Cibrīl-i emīn.*

[42] Vālī-i Mıṣr olan İbrāhīm Paşa ḥażretlerine duʿā-nāmedür. Münşī-i dāʿīlerinden gönderilmişdür.

Kerīmü'ş-şān, ʿamīmü'l-iḥsān *bāsiṭu simāṭu'n-niʿmeti'l ḫalīliyyeti ʿalā-bisāṭi'l-devleti'l-celīliyyeti* ṣāḥib-i ṣāḥib-cāh u celāl ve cālis-i maḳāmü'l-Yūsufiyy bi'l-istiḳlāl aʿnī bihi ḥażret-i sulṭānum *ʿazzemallāhu şānuhu ve ṣānehu bi'l-luṭfiʿammā şānuhu*[295] [B. 241b] ṣavb-ı bā-ṣavāblarına dürer-i daʿavāt-ı bendegāne ithāfıyla ʿarż-ı bende-i vaṣṣāf oldur ki bu ḳulları ḫāk-i pāy-ı saʿādetlerine vuṣūl bulmaḳ ve min-baʿd ẓuhūra gelecek mü'ellefāt u āṡār nām-ı laṭīfleriyle muʿanven olmaḳ ḫāṭırasıyla Ḥaleb [V. 86a] tīmārları defterdārlıġından ferāġat ve ʿatebe-i ʿulyāları türābına çihre-sāy olmaġa musāraʿat itdükde ḥikmet Allāhuñdur ṭāliʿ yārī ḳılmayup bu bende der-i devlete geldügüm haftada sulṭānum saʿādetle cānib-i Mıṣr'a ʿazīmet buyurduḳları ẓāhir olduḳda niçe günler ḫāṭır perīşān, dīde giryān ve sīne büryān

---

295 Allah şanını artırsın, korusun ve lutfuyla şanı yücelsin.

ol devletden maḥrūm olduġuma te'essüf-künān āḫirü'l-emr vilāyet-i Mıṣr'uñ muḥāfaẓasını ḳullarından[296] birine ʿarż-ı rıżā ve şükrān ve ol bahāne ile mübārek ḫāk-i pāylarına rūy-māl saʿādetini ārzū-yı bī-kerān ile ḫidmet-i ʿubūdiyyetümi beyān ve cenāb-ı müsteṭāblarına iştiyāḳumı iʿlān idüp nāme-i duʿā ḥamāme-i ṣabā ile bir ḳaç defʿa perrān ḳılındukda sulṭānum ḥażretindeki keṣret-i iştiġāl ḳırā'at-ı ʿarż-ı ḥāl mefhūmına māniʿ-i lā-yezāl olmaġla [V. 86b] ile'l-ān ol saʿādetden bāhirü'l-ḥırmān ve ẓāhirü'l-ḫusrān cenāb-ı celādet-me'āb-ı ẕī-şān ʿaẓamet-menāb-ı celīlü'l-ʿunvān şīr-i bīşe-i veġā ḳapu aġası Ġażanfer Aġa ṣenākārlarınuñ ḥüsn-i terbiyeleriyle *Nuṣret-nāme* nām kitāb ve muṣannefātumuzdan baʿżı resā'il-i kem-yāb saʿādetlü pādişāh-ı gerdūn-cenāb ḥażretlerinüñ rikāb-ı humāyūn-ı müsteṭāblarına [B. 242a] ʿarż olunduḳda murād, Mıṣr ve Ḥaleb ve münāsib olan merātib ü manāṣıb-ı diyār-ı ʿArab iken Arż-ı Rum defterdārlıġı tevcīh buyurıldı. İmtiṣālen *li-emri'l-ʿālī*[297] Arż-ı Rum'a varılup sekiz ayda bevāḳīden yitmiş bir yük aḳça saʿy-ı vefīr ve ḳaḥṭ u ġalā ḥāṣılında sefere gelen ʿasākir-i manṣūrenüñ mühimmātına bezl-i keṣīr ve uġur-ı humāyūna kendü mālumdan olanca mā-melekümi basṭ-ı dil-peẕīr itmişken kibār u ṣıġāruñ [V. 87a] istiġnāsı ve ʿaẓīm-i şāna mālik olan ṣāḥib-saʿādetlerüñ kibriyāsı ve ṭarīḳümüzdeki māldārlaruñ ʿarż-ı dünyāsı ḫidmetümüz bilinmege māniʿ ve liyāḳatumuza göre riʿāyet olunmamuza dāfiʿ olduḳdan mā-ʿadā defterdārlar zümresinde bu bendeden ġayrı fażl u kemālāt ile maʿmūr ve saʿādetlü pādişāhuñ ḳarīḥa-i pāklerinden uyanmış çerāġ-ı pür-nūr ḫuṣūṣā *Fetḥ-nāme*-i celīleleri te'līfine me'mūr bir bende daḫı yoġ iken cidden ol

296 ḳullarından] sancaḳlarından, V.
297 Yüce (yaratıcının) emri için.

ma'nīlere iltifāt buyurılmadı ve bizüm istiḳāmet ü ma'rifetümüz anlaruñ bez̲l-i mālına ġālib görilmedi. Felā-cerem ḫāh u nā-ḫāh Baġdād defterdārlıġını virdiler ve sen, sa'ādetlü pādişāhuñ ma'lūmı olmaġla bu leşkerde yirüñ yoḳdur deyü ma'nen şehrden sürdiler. Pes bu bende-i bī-riyā ol kirmānī ḳılıç nāmlusına döndüm ki dest-i nā-ehle giriftār ve niçe yıllar jeng-ālūde [B. 242b] vü ḫāksār [V. 87b] ḳalmış ola ve rūzgār-ı zūr-kār dest-i ḳahr ile bulduġı sengi beyābāna çalmış ola. Cemī' manāṣıb tevcīhine me'mūr ve ol leşkerdeki pādişāh-ı ma'neviye vezīr-i nā-meşkūr ve destūr-ı mevfūru'l-ḳuṣūr olan fāsıḳ-ı bī-'ār ve ser-ḫalḳa-i ġalāṭ-ı fücūr-iftiḫār re'īsü'l-küttāb nāmındaki re'īs-i muġlimān-ı bed-kār ise on sekiz ḫīz-i bī-temyīze ḫidmet-güz̲ār ve giceden giceye her birinden mütemetti'-i nā-üstüvār olup ḥattā her gice ba'de'l-'işā naḳḳāre vü ṣūrnā çaldurmaġ ile her nā-ḫulḳuñ cüfte-i dü-nīmine çalup ve irtesi ḳat-ender-ḳat ḳurılan otaḳ-ı nuḥūset-ṭıbāḳına gelen bī-ḥamiyyet beglerbegilere ve 'ırż-ı pādişāhīyi gözetmeyüp seyisleri mes̲ābesinde mülāzemet iden beglere tefāḫür-künān ol gün derīdelerle mā-cerāsını ḥikāyet ü beyān ve her seḥer 'araḳ keyfiyyetiyle [V. 88a] ālūde-dāmān olduġı ma'lūm-ı 'ālemiyān olduḳdan ġayrı bir gün bu ḥaḳīre daḫı ol ḫusrān ya'nī bir maṣlaḥat-ı mühimme ile çetr-i menḫūsına ibtilā-i bāhirü'l-ḥirmān ki vuḳū' buldı. Mīr-i mīrān nāmına olanlardan Muṣṭafā Paşa bin Ḥüseyn Paşa ve Diyārbekr Beglerbegisi Meḥemmed Paşa bin Ferhād Paşa kemāl-i ta'ẓīm ile iki cānibine oturmışlar ve hindī mālendeler maḳāmında ellerin ovmaġa el uzatmışlar. Fāsıḳ-ı bī-ḥayā [B. 243a] kemāl-i istiġnāyla uzanmış yatmış ve cāme-ḫābı ile fülk-i vücūdı yelken açmış, keştī gibi maz̲leme deryāsına batmış, ḥāşā 'araḳ rāyiḥası ise dünyāyı ṭutmış. Fe-emmā ol ḥamiyyetsüzlerüñ 'ırḳ-ı recūliyyetleri cidden ḥareket itmemiş müşāhede olundı.

Ḥafiẓahullāhū ve eyḳaẓahu sā'ir ḳabāyiḥi[298] bundan ḳıyās buyurıla ve leşker-i İslāmuñ yüz aḳluġıyla ḫidmetine [V. 88b] fāsıḳ-ı bī-ʿāruñ yüz ḳaralıġı taḫmīn oluna ve'l-ḥāl keẕālik.

[43] Maṭlab-ı berāvāt-ı muḫteriʿa münşīnüñ ḳaṣaba-i Kerbelā'da binā eyledügi sebīl-ḫānenüñ kendü cānibinden virilen tevliyyet berātıdur.

Sebeb-i taḥrīr-i midād-ı nīlī ve bāʿiṡ-i tasṭīr-i sevād-ı zencebīlī bu mā-cerā-yı neẓāfet-delīl ve icrā-yı selsebīl-i hidāyet-sebīldür ki çün ʿāmme-i aʿyān-ı mā-sivā ḫuṣūṣā sevāhil-nişīnān-ı bevādī-peymā ʿaṭşān-ı deşt-i **Kerbelā**'ya merḥamet ve dil-teşnegān-ı kerb ü belāya basṭ-ı şefḳat ü re'fet itmek idügi lāzım-ı ẓāhir olduḳdan mā-ʿadā cihān-āferīn-i celīl ber-mūcib-i *innā hedeynāhu's-sebīl*[299] tābistān-ı lā-beḳā maḥrūrlarını *saḳāhum rabbuhum şarāben ṭahūra*[300] naṣṣ-ı laṭīfine mā-ṣadaḳ ve her şürbgāh-ı neẓāfet-i miyāh-ı ṭerāvet-güvāhuñ müteređdid-i mevfūrlarını *İnne'l-ebrāre yeşribūne min-ka'sin kāne mizācuhā kāfūra*[301] mıṣdāḳıyla herāyīne muṣaddaḳ buyurmışdur. Felā-cerem sulṭān-ı meydān-ı **Kerbelā [B. 243b] [V. 89a]** ve burhān-ı şühedā-i süʿedā ḥażret-i İmam Ḥüseyn bin ʿAliyyü'l-murtażā *kerremellāhu*

---

298 Allah, onu her türlü belâdan korusun ve her çeşit kötülüğe düşmekten uyandırsın.

299 "Muhakkak ki biz ona hidayet yolunu gösterdik.", *Kur'ân-ı Kerim*, İnsân, 76/3.

300 "Ve onlara Rab'leri de gayet temiz bir şurup içirmiştir.", *Kur'ân-ı Kerim*, İnsân, 76/21.

301 "Muhakkak ki samimî ibadet sahipleri, bir kadehten içerler ki ona katılmış şey kâfûr suyudur.", *Kur'ân-ı Kerim*, İnsân, 76/5.

vechehu ve rāḍīyallahu te'ālā 'anhu[302] meşhed-i münevverelerinüñ ḥā'iri dāḫilinde ve ḳatlgāh-ı muḳaddeseleri muḳābilinde vāḳi' ebnā-yı sebīl içün icrā ve züvvār u sükkān-ı hidāyet-delīl niyyetine inşā olunan sebīl-ḫāne-i bārid-miyāh ve şürbgāh-ı neẓāfet-güvāh evḳāfınuñ *'alā sebīli'l-istiḥḳāḳ*[303] żabṭına lā-siyemmā müsebbil ü müberridüñ ve sā'ir veẓāif-ḫārānuñ intiẓām-ı aḥvāli rabṭına cihān-dīde vü cihān-gerd seyyāḥ-ı menāzil germ ü serd, meşreb-şinās-ı dil-teşnegān-ı ehl-i derd bir mütevellī-i ḫidmet-güẕār-ı vādī-neverd lāzım u lā-büd olmağla suḫenverān-ı Kerbelā'nuñ be-nāmı ve ġazel-gūyān-ı enāmuñ muḫayyil-i kelāmı dārende-i ruḳ'a-i kirāmı Mevlānā Dervīş Kelāmī *zīde 'irfānuhu kemā ṭābe naẓmuhu ve beyānuhu*[304] ki ebnā-yı zamān ve ferzendān-ı ḫurde-bīnān mā-beynlerde Cihān Dede [V. 89b] dimekle ma'rūf ve *eben 'an-ceddin* 'uẕūbet-i lisān ve ḥalāvet-i zebān ile mevṣūfdur. İşbu sebīl-ḫāne-i laṭīfe tevliyyeti i'zāz u ikrāmına bā'iṣ ve yevmī üç aḳça vaẓīfe ile meşrūṭiyyeti mā-ṣadaḳ-ı naṣṣ-ı kerīm-i *fe-'azzeznā bi-ṡāliṡin*[305] vāḳi' olup *sene erba'a ve tis'īn ve tis'a mi'e* Ramażānü'l-mübārekenüñ ġurresinden tevcīh olınup 'alā-sebīli't-temessük bu veṡīḳa-i ṣaḥīḥa ketb olundı ve ṣāḥibü'l-ḫayrāt [B. 244a] cānibinden mezbūruñ yedine def' ḳılındı. İmdi mādām ki züvvār-ı sa'ādet-penāh ve sükkān-ı hidāyet-güvāh, ol şürbgāh-ı leṭāfet-i miyāh ile *'aynen yeşrebu bihā 'ibādullāhi*[306] mażmūn-ı laṭīfine mā-ṣadaḳ-ı bī-iştibāh olalar ve anuñ gibi āb-ı

---

302 Seçilmiş Ali ki, Allah onun şerefini artırsın ve ondan razı olsun.

303 Hak ettiği üzere.

304 Şiiri iyi olduğu gibi açıklaması ve ilmi de artsın.

305 "Sonra bir üçüncü ile kuvvetlendirdik.", *Kur'ân-ı Kerim*, Yâsîn, 36/14.

306 "Bir çeşmedir ki ondan Allah'ın has kulları içer.", *Kur'ân-ı Kerim*, İnsân, 76/6.

ḥayāt-ı bī-ẓulemātdan tenāvül itdüklerince müceddeden ḥayāt-ı tāze ve ʿāfiyyet-i bī-endāze kāselerine dest-res bulalar. Ol daḫı *ānen fe-ānen* her enām[307]-ı rūḥ-efzānuñ idāresiyle müṣāb u me'āṣir[308] ola ve ḫuddām [V. 90a] u vaẓīfe-ḫārānuñ şarṭ-ı vāḳıf mūcebince ḫidmetlerine kemā yenbaġī muḳayyed ola. Taḥrīren fī-evā'il-i Cemāde'l-āḫire sene 994.

[44] Ve yine sebīl-ḫāne-i merḳūmenüñ saḳḳā ve müsebbilinüñ berātı ṣūretleridür.

Sebeb-i taḥrīr-i mā-cerā ve bāʿiṣ-i tasṭīr-i müddeʿā oldur ki çünki mekārim-i aṣḥāb-ı ḫayrāt ve merāḥim-i erbāb-ı meberrāt, ümem-i ẕevi'l-iḥtiyāc ve benī ādem-i bāhirü'l-ibtihāc ḥaḳlarında mebẕūl u bī-dırīġ olduḳdan mā-ʿadā eyyām-ı germādan mā-i bārid nūş idenlerüñ şükr-i şekker-bārı *ṣaḥḥan ve ʿāfiye*[309] mażmūnı ile mü'eddā vü muḳarrer ve hengām-ı tābistān-ı **Kerbelā'da** ve *saḳāhum rabbuhum şarāben ṭahūren*[310] mażmūnına mā-ṣadaḳ olanlaruñ ḥamd u sitāyişi ekṣer-i evḳātda ḳand-i mükerrerdür. Lā-siyemmā meşrebe-nūşān-ı bādiye-i ḥikem *ḳad ʿalime küllü ünāsin mişrebehum*[311] [B. 244b] mażmūnına mā-ṣadaḳ-ı muḥterem olup dil-teşnegān-ı fuḳarānuñ ser-çeşme-i ʿaṭāyādan ḥaḳḳ-ı şürbleri ẓāhir ve aṭşān-ı ġurebā-i bī-nevānuñ zülāl-i re'fet-i bī-intihādan sīr-āb ḳılınmaġa istiḥḳāḳ ve liyāḳatları bāhirdür. Binā'en ʿalā-ẕālik

---

307 her enām-ı] her enā'-i, V.

308 me'āṣir] –B.

309 Âfiyet ve sağlık olsun.

310 "Ve onlara Rab'leri de gayet temiz bir şurup içirmiştir.", *Kur'ân-ı Kerim*, İnsân, 76/21.

311 "Her kısım insanlar kendi su alacağı çeşmeyi bildi.", *Kur'ân-ı Kerim*, A'râf, 7/160; Bakara, 2/60.

meşhed-i mukaddese-i **Kerbelā** ki mecmaʿ-ı merākıd-ı şühedā-i süʿedādadur. Anlaruñ ervāḥ-ı ṭayyibeleri niyyetine inşā olunan sebīl-ḫāne-i zülāl-i icrā ḫidmetine ṣabīḥü'l-vech-i[312] pāk ve ṣūreti vü sīreti tābnāk bir müsebbil-i şüste-rūy ve saḳḳā-i ḫūb-ṭıynet ve pesendīde-ḫūy lāzım olmagla abdālān-ı **Rum** ve seyyāḥān-ı merz u būmdan dārende-i tezkire-i temessük-me'āl aʿnī bihi Ẓāhir[313] Abdāl *ibtiġāen li-vechillāh*[314] işbu sene erbaʿa ve tisʿīn ve tisʿa mi'e Ramażānü'l-mübārekinüñ ġurresinde yevmī üç aḳça vaẓīfe ile müsebbil taʿyīn olundı. Mādām ki sebīl-ḫāne ḫidmetinde **[V. 90b]** s̱ebātı ve ber-sebīl-i temessük bu ruḳʿa-i laṭīfe-i is̱bātı muḳarrer ola ve ḫidmetinde ihmāli ve be-ġayr-ı ʿöẕr-i şerʿī tekāsül ü imhāli vāḳiʿ olmaya. Sebil-ḫāne-i mezbūreye müsebbil olup üç ayda bir mütevellīsinden vaẓīfe-i muʿayyenesin alup ulūfesine *ʿalā-mā ceret bihi'l-ʿāde*[315] mutaṣarrıf ola. Bu bābda bir ferd māniʿ olmaya.

[45] Gürcistan fetḥinde Serdār Muṣṭafā Paşa cānibinden münşī-i [B. 245a] merḳūm inşāsıyla Levendoġlına virilen eyālet berātıdur ki ʿahd-nāme mażmūnını daḫı mutażammındur.

Nişān-ı milk-ārāy-ı ruḫṣat-nümā-yı cihān-bānī ve fermān-ı nuṣret-sāy-i ẓafer-fersā-yı kişver-sitānī *dāme muʿanvenen bi-ʿavni'r-rabbānī ve müberhenen bi-te'yīdāti's-sübḥānī*[316] ḥükmi

312 vech-i] vech ü, B., V.
313 ẓāhir] ṭāhir, V.
314 İbtiġā'e vechi'llāh: "Allah'ın rızasını gözeterek.", *Kur'ân-ı Kerim*, Bakara, 2/272.
315 Âdet her zaman olduğu gibi cereyan eder.
316 Allah'ın yardımı ile başarısı ve onun verdiği güçle delillerinin sağlamlığı devam etsin.

oldur ki çünki āyīn-i ʿināyet-ḳarīn-i selāṭīn-i ʿiẓām ve ḳavānīn-i riʿāyet-rehīn-i ḫavāḳīn-i kirām südde-i seniyyelerine iṭāʿat idenleri bez̠l-i elṭāf [V. 91a] u mekārimle mümtāz ve ʿatebe-i ʿaliyyelerine mutābaʿat gösterenleri basṭ-i eşfāḳ u merāḥimle ser-efrāz eyleyüp ʿahd u amānlarını bāʿis̠-i rāḥat u iṭmīnān ve mīs̠āḳ-ı beşāret-resānlarını sebeb-i refāhiyyet-i bī-kerān idegeldükleri muḳarrerdür. Felā-cerem ümerā-i millet-i Mesīḥiyyenüñ muḫtārı ve ʿuẓemā-i ümem-i ʿĪseviyyenüñ mā-bihi'l-iftiḫārı, **Gürcistān** meliklerinüñ mihteri, ser-ḥadd-i **Şīrvān** mütemekkinlerinüñ nāmveri, dārende-i fermān-ı celālet-nişān-ı sulṭānī ve nümāyende-i nişān-ı fermān-rān-ı sāmī-mekānī **Zegem ü Girim**[317] ḥākimi Levendoğlı Aleksandır Ḫan *dāmet iṭāʿatehu bi-kemāli'l-ittifāḳ*[318] ki bu defʿa emr-i humāyūnumla ḳılāʿ-ı **Gürcistān**'uñ ḳalʿ u tedmīrine ḫuṣūṣā vilāyet-i **Şīrvān** ve **Āzerbaycān**'uñ fetḥ ü tesḫīrine ser-leşker-i ẓafer-kirdār ve sipehsālar-ı nāmdār-ı [B. 245b] nuṣret-şiʿār gönderilen ekremü'l-vüzerā, efḫamü'l-vükelā, destūr-ı sütūde-ḫıṣāl-i āṣaf-rā, müşīr-i rūşen-tedbīr-i milk-ārā, [V. 91b] żırġām-ı bīşe-i ḥikmet-i z̠ü'l-celāl, ṣamṣām-ı ḳabża-i ḳudret-i lā-yezāl, *el-maḥfūfu bi-ṣunūfi'l-ġuzāt ve'l-mücāhidīn el-mevṣūfu bi-ṣunūfi's-sünneti esinneti'l-mübārizīn, el-muḫtaṣṣu bi-ʿavāṭıfi'l-lāhi'l-muʿīni'l-aʿlā*[319] vezīrüm Lālā Muṣṭafā Paşa *edāmallahu teʿālā iclālehu ve dāʿafa bi'n-nuṣreti nevālehu*[320] ʿumūmen **vilāyet-i Gürcistān**'ı fetḥ ü tesḫīr ve baʿżı melikleri ṭarīḳ-i iṭāʿat u ınḳıyāda daʿvet-i dil-pezīr

317 Kelime metinde Girim biçiminde harekelenmiş. Günümüzde Girem şeklinde söyleniyor.

318 Tam bir anlaşma ile onun itaati devam etsin.

319 Mücahit ve kadılarla çevrilmiş, sanat ve edebiyatın en gözdeleriyle vasıflandırılmış, Allah'ın verdiği yüce özelliklere haiz.

320 Allah şerefini devam ettirsin ve başarılarını artırarak çoğaltsın

itdükde müşārün ileyh Aleksandır Ḫan *yesserallāhu rüşdehu bi-ḫayri'l-edyān*[321] ʿatebe-i ʿulyāma mutābaʿat semtine sālik ve ülkesine varan ʿasākir-i nuṣret-me'āṣirümüñ ḫidemāt-ı mebrūreleri edāsına her cihetle mütehālik ve bi'l-cümle ḫuddām-ı ʿālī-maḳāmum zümresinüñ dostlarına dost-ı ṣaḥīḥ ve düşmenlerine düşmen-i ṣarīḥ olup muʿāvenet īcāb iden maḥallerde beglerbegiler ve sancaḳ begleri ḳullaruma muʿāvenetde ve mutābaʿat lāzım olan yirlerde [V. 92a] aʿvān u enṣārıyla gelüp yek-dil ü yek-cihet olup müẓāheretde *bi-vechin mine'l-vücūh* daḳīḳa fevt eylemeyüp sā'ir ḫüddām-ı lāzımü'l-iḥtirāmum olan ḥukkām-ı nāfiẕetü [B. 246a]'l-aḥkām ʿidādında dāḫil ü maḥṣūb olduġın bildürüp istidʿā-i ʿahd u amān ve istircā-yı ʿināyet-i bī-kerān eylemegin sāl-be-sāl lāzımü'l-irsāl olan cizye-i lāyıḳa-i şerʿiyyeden ġayrı ʿumūmen ḳaṣabāt u ḳılāʿı ve nevāḥī vü żıyāʿı ābā vü ecdādı mutaṣarrıf olduḳları üzre *neslen ġıbbe neslin*[322] beglerbeglik ṭarīḳiyle kendüye temlīk ü tefvīż olınup *vallāhi'l-ʿaliyyi'l-ʿaẓīm ve bi-ḥürmeti resūlihi'l-kerīm ve bi-ḥaḳḳi'ṭ-ṭavvāsīn*[323] *ve'l-ḥavāmīm ve bi's-seyfi ve'l-levḥ ve'l-ḳalemi'l-ḳadīm ʿahd ü emānum emān*[324] ve bāʿiṣ-i āsāyiş-i rāḥat-resān olmaḳ üzre rāyet-i saʿādet-āyet-i şehriyārī ve livā-yı vālā-yı milk-ārā-yı baḫtiyārī gönderüp bu berāt-ı [V. 92b] humāyūn ve ʿahd-nāme-i ʿizzet-maḳrūnumı virdüm ve buyurdum ki mūmā ileyh Aleksandır Ḫan mādām ki rāh-ı cādde-i iṭāʿatde ṣābit-ḳadem ola kendüye ve evlād u ensāline cenāb-ı salṭanat-

---

321 Allah rüştünü diniyle güçlendirip, zorlukları kolaylaştırsın.

322 Nesilden nesile.

323 Allah yüce ve her şeyi bilendir, kerem sahibi peygamberinin hatırı için, gece uykusuz kalanların hakkı için.

324 Allah'ın kalemi levh-i mahfuz ve kılıç ha mim hakkı için benim kurtuluş çarem budur.

me'āb-ı vāhibü'l-āmālümden ve min-ba'd sülāle-i sāmiye-i lāzımü'l-iclāl ve silsile-i celīle-i vācibü'l-istiklālümden nakż-ı 'ahd ü eymān ve ketm ü nakş-ı mīsāk u amān vāki' olmayup sāl-be-sāl cizye-i lāzimelerini südde-i sidre-misālüme irsāl eyleyeler ve eyyām-ı 'adālet-fercāmumda envā'-ı sürūr [B. 246b] u rahāt ve eşnāf-ı hubūr u refāhiyyetle meşkūrü'l-hāl olalar ve cānibeynden bünyān-ı 'ahd u mīsāka halel ve erkān-ı muşādakat u vifāka ketm ü tağyīr ü zelel irtikāb olunmaya. Şöyle biline ve bu üslūb-ı nā-merğūb dā'imā makbūl ü nā-meslūb tutılup 'alāmet-i şerīfüme i'timād kılına.

[46] Berāt-ı humāyūn-ı Mevlānā İlāhī Müftī-i vilāyet-i Şīrvān bā-tedrīs

[V. 93a] Nişān-ı zī-şān-ı birr ü ihsān-ı kişver-sitānī ve tuğra-yı ğarrā-yı mevhibet-resān-ı cihān-bānī *dāme nāfizen bi-te'yīdāti'l-mennān*[325] hükmi oldur ki çünki mühendis-i bünyān-ı fehm ü idrāk, müderris-i eyvān-ı zihn-i derrāk olup hucurāt-ı sāmiye-i bevātını 'ulūm u hikem envārıyla münevver ve halevāt-ı havātır-ı kudsī-mevātını *ve 'allemeke mā-lem-tekün telem*[326] āşārıyla herāyīne rūşenā vü enver kılagelmişdür. Felā-cerem ashāb-ı hayrāt-ı 'ālī-derecāt ve erbāb-ı meberrāt-ı me'ālī-makāmāt ki beyābān-ı bādiye-i talebde belki şebistān-ı encümen-i fażl u edebde żiyā-yı misbāh-ı hidāyet ve sirāc-ı vehhāc-ı 'ināyet ile 'ulemā-i a'lāmuñ inşirāh-ı şudūrına delālet ve müsteftiyān-ı enāmuñ iftitāh-ı ebvāb-ı müşkilātına mübāderet kılalar. Resā'il-i hikmet, vesā'il-i ğufrān ve mesā'il-i 'ināyet, delā'il-i rahmet-i rahmān, su'āl-i bī-misāl-i

325 Allah'ın yardımı hükmü devam etsin.
326 "Bilmediklerini sana bildirmektedir.", *Kur'ân-ı Kerim*, Nisâ, 4/113.

ḍarā' at-[B. 247a] me'āllerine Allāhu a'lem cevāb-ı [V. 93b] bā-ṣavāb-ı keṡīrü'n-nevāl olup mecālis-i 'ilm ü fażl u kemāl ve medāris-i fehm ü kiyāset ü ḫayāl, meṭāli'-i ṭavāli'-i elṭāf-ı İlāhī ve mevāḳıf-ı leṭāyif-i ṭavāyif-i nā-mütenāhī, miṡāl-i envā'-i envār-ı birr ü efḍāl ve eṣnāf-ı evṣāf-ı istifāde vü istikmāl ile māl-ā-māl ola. Binā'en 'alā ẕālik muḳaddemā nefs-i **Arż-ı Rum**'da yevmī otuz aḳça vaẓīfe ile **Medrese-i Yāḳūtiyye**'de müderris olan naḳḳād-ı cevāhir-i 'aḳliyye vü naḳliyye ve 'uḳḳād-ı dürer-i ġurer-i 'aḳā'id-i dīniye, cāmi'ü'l-furū' ve'l-uṣūl, ḥāvīyyü'l-meşrū' ve'l-ma'ḳūl maẓhar-ı ma'ārif-i nā-mütenāhī a'nī bihi Mevlānā İlāhī *dāmet feżā'iluhu kemā ṭābet ḫaṣā'iluhu*[327] ki 'ulūm-ı külliyyede ifādesi ẓāhir ve ṭarīḳ-i iftā ile ḥall-i müşkilāta ḳādir, lāyıḳ-ı 'uluvv-i 'ināyet-i pādişāhī ve müsteḥaḳḳ-ı sümüvv-i 'āṭıfet-i şāhenşāhī olmagın **Şirvān** vilāyetinde nefs-i **Şamāḫı**'da vāḳi' Şeyḫ Şāh binā [V. 94a] itdügi medrese ki **Monlā Şemsü'd-dīn Ṣadr Medresesi** dimekle ma'rūfdur. Yevmī elli aḳça ile müşārün ileyhe tevcīh ve vilāyet-i **Şirvān** fetvāsı daḫı tefvīż-i vecīh ḳılınup iḥyā-i 'ulūm-i dīn ve ibḳā-i şerāyi'-i seyyidü'l-mürselīn *netebeyyehu 'aleyhi ekmelü't-taḥiyyāt ve efḍalu'ṣ-ṣalavāti ve't-teslīmāt*[328] mādām ki eyyām-ı taḥṣīlde [B. 247b] Mevlānā-yı fażīlet-me'ābuñ iftāyla ifādesi ve ṭullāb-ı ẕevi'l-elbābuñ *'alā mā-ceret bihi'l-āde*[329] meclis-i şerīfinden istifādesi rūz-be-rūz ẓuhūr u bürūz eyleye. Beyān olunan mevācib-i mübeyyene ve ta'yīn ḳılınan veẓā'if-i mu'ayyenesine kemāl-i istiḥḳāḳla mutaṣarrıf ola. Bu bābda mütevellī-i evḳāf u nuẓẓār ve ḫuddām-ı veẓā'if-meṭāf *bi-vechin*

327 Ahlâkı iyi olduğu gibi faziletleri de artsın.
328 Selâmın en iyisi ve duanın en çoğu onun üzerine olsun
329 Âdet her zaman cereyan ettiği gibi.

mine'l-vücūh[330] men'ine ve *bi-sebebin mine'l-esbāb*[331] def'ine müte'arrıż olmayalar.

[47] Ṣūret-i berāt-ı Şeref Ḫan Ḥākim-i Bitlis 'alā-vechi't-te'yīd. [V. 94b]

Nişān-ı mekārim-feşān-ı ḫaḳanī ve ṭuğra-yı ġarrā-yı raġbet-nümā-yı nuṣret-ārā-yı cihān-sitānī *dāme nāfiẕen bi-te'yīdāti'l-'avāṭıfi'r-rabbānī*[332] ḥükmi oldur ki çünki 'ādāt-ı ḥamīde-i serverān-ı ḳadīm ve iḫtiyārāt-ı pesendīde-i şehriyārān-ı lāzımü't-tekrīm ki ḥilye-i lisān-ı feṣāḥat-beyānları *ve'l-kāẓimīne'l-ġayże ve'l-'āfīne 'ani'n-nās*[333] naṣṣ-ı kerīminüñ feḥvā-yı rāyici ve nükte-i iẕ'ān-ı belāġat-nişānları *ẕālike min-fażli'l-lāhi 'aleynā ve 'ale'n-nāsi*[334] lafẓ-ı ḳadīminüñ mā-ṣadaḳ-ı netā'icidür. Felā-cerem 'afv-ı cürm-i aṣḥāb-ı cerā'im, ẕimmet-i himmet-i 'ālī-nehmetlerine vācib ü lāzım olmaġla **Ekrād** Beglerbegiligiyle ḥākim-i **Naḫcuvān** olan dārende-i tevḳī'-i refī'-i celālet-nişān 'umdetü'l-ümerāü'l-kirām **[B. 248a]** ve'l-a'yān, neḳāvetü'l-küberāü'l-fiḫām ve'l-erkān Şemsü'd-dīn Ḫan oğlı Şeref Ḫan *dāme iḳbāluhu bi-şerefi'l-īmān*[335] evvel [V. 95a] ol ṭā'ife-i rezīle-i ḍalālet-pīşe ya'nī **Ḳızılbaş** didükleri zümre-i ẕemīme-i ilḥād-endīşeden kemāl-i ferāġat u inābetle rū-gerdān olup ber-mūceb-i *Efemen şeraḥallāhu*

---

330 Her halde.
331 Her şekilde.
332 Allah'ın yardımı ile nüfuzu artsın.
333 "Ve öfkeyi yutan ve insanların kusurlarını affeden kimselerdir.", *Kur'ân-ı Kerim*, Âl-i İmrân, 3/134.
334 Bu bize ve tüm insanlara Allah'ın bir lutfudur.
335 İman şerefi ile devleti ve saltanatı devam etsin.

ṣadrehu li'l-islām[336] muḥibb-i çār-yār-ı ʿizām ve riʿāyet-i sünnet-i seniyye-i Seyyidü'l-enām itmekle hidāyetu'llāha maẓhar ḫuṣūṣā *Fe-men yehdillāhi fe-huve'l-mühtedī*[337] mıṣdāḳına mā-ṣadaḳ-ı ʿināyet-güster düşüp üç yüz nefer ādemi ve evlād u ʿıyāl ve her ẕī-raḥm maḥremi ile memālik-i maḥrūse-i ḫusrevānemden maʿmūre-i Van *ḥarresehāllahu ʿan-feterāti'l-āfāt*[338] ṣavbına çıḳup recā-i ʿafv-i cemīl-i s̱evāb-iḳtibās ve istidʿā-i ʿavāṭıf-ı cezīle-i bī-ḳıyās eyledügi südde-i seniyye-i saʿādet-esāsuma ʿarż olunduḳda cibillet-i celīle-i ḫusrevānemde merkūz ve ʿadālet-i bī-ʿadīle-i cihān-sitānumda mermūz olan mekārim-i bī-ġāye ve merāḥim-i mālā-nihāye [V. 95b] muḳteżāsınca ile'l-ān vāḳiʿ olan ḫaṭā vü ʿiṣyān ʿafv-i cemīl ile mestūr u bī-nişān ḳılınduḳdan mā-ʿadā mezīd-i ʿināyet-i mevhibet-resānumdan Van tevābiʿinden vaṭan-ı aṣlīsi olan Bitlis Sancağı mūmā ileyhe ocaḳlıḳ ṭarīḳiyle tevcīh ü taʿyīn olınup buyurdum ki sā'ir ümerā-i ẕevi'l-iftiḫār ve küberā-i eyālet-şiʿār-ı bülend-iştihār [B. 248b] gibi eyyām-ı saʿādet-i ʿadālet-ās̱ārumda meşkūrü'l-ḥāl ve maḳżi'l-āmāl olup devām-ı devlet-i ebed-peyvendüm ve ḳıyām-ı rifʿat-i saʿādetmendüm duʿālarına bi'l-ġuduvvi ve'l-āṣāl muvāẓebet ü iştiġāl göstere ve memālik-i ʿadālet-mesālikümde vāḳiʿ olan āyīn-i ḳadīm ve ḳavānīn-i lāzımü't-tetmīm mūcebince şöyle ki lāzime-i imāret ü eyāletdür, mü'eddā ḳılup livā-i ʿizzet-iḥtivāsındaki sipāh u ẓuʿamā vedāyiʿ-i ḫāliḳu'l-berāyā olan reʿāyā mürācaʿat īcāb iden umūrda mūmā ileyhe [V. 96a] mürācaʿat idüp resm-i ʿinād u muḫālefetden

---

336 "O kimse ki Allah onun göğsünü İslâmiyet için genişletmiş.", *Kur'ân-ı Kerim*, Zümer, 39/22.

337 Men yehdi'llāhu fe-huve'l-mühtedī "Allah kime hidayet ederse hidayete eren odur.", *Kur'ân-ı Kerim*, A'raf, 7/178. Kehf, 18/17, İsrâ, 17/197.

338 Allah onu her zarardan korusun.

kemā yenbaġī iḥtiyāṭ üzre olalar. Şöyle bileler, ʿalāmet-i şerīfe iʿtimād ḳılalar.

[48] Ḳuḍātdan birine ʿalā-ṭarīḳi't-techīl gönderilen mektūbdur.

İsmi Ḥāmid, kendi cāmid, ẓālim-i ḳabīḥ-iştihār, mā-ṣadaḳ-ı ḥadīs̱-i *ḳāḍıyān fi'n-nār*[339] yaʿnī Kilis ḳażāsınuñ ḥākim-i fażīḥi ẓulm ü sitemle meşhūr iken maẓlūmīnüñ bed-duʿāsından civān-merg olan Şemsī Ḳāḍīnuñ birāder-i ṣaḥīḥi.

Ṣavb-ı nā-ṣavābına şöyle maʿlūm ola ki eyyām-ı taḥṣīlde birḳaç gün hem-ders-i ṭalebe-i cühhāl ve verās̱et-i ḥasebiyye ḥasebiyle manṣıb-ı ḳażāya vāṣıl u meyyāl ve ebced kelimesine hezār cidd ile ʿālim ve niçe dānişmendlerinden defeʿāt ile müteʿallim yine de fehm itmeyüp eb ü cedle tefāḫür-künān ḳażā-i nāgehānī ile rüsvā-yı cihān olup taḥt-ı ḳażaña geldükde cehālet-i kāmileñ muḳteżāsınca her imżāñda [V. 96b] *el-mübtelā bi-ḳażāi Kilis*[340] yazup ḫalīfe-i raḥmānuñ tefvīż ü taḳlīdini belā ve aḥkām-ı şerʿiyye icrāsını ibtilā [B. 249a] ʿadd iden nev-cevān u nev-heves ve ṭıfl-ı mehd ve ṭufeyl-i simāṭ-ı ʿahd olan şīr-ḫāre-i aḫbes iken żamīr-i kes̱īf-i bī-ʿilmüñde her mechūl maʿlūm ve ḫāṭır-ı ḫāsir-i ʿadīmü'l-fehmüñe her nā-maʿḳūl mefhūm taṣavvur olunmaġın ḳāḍīlıġuña tābiʿ Ziyāde nām ḳarye-i maʿmūre ḫāṣlarumuz dāḫilinde bir ṣanīʿa-i meşhūre olup reʿāyāsından Yūsuf nām bir merdüñ zen-bāz-ı şenāʿat-encām bir faḳīrüñ ḫatunına ḳaṣd-ı zinā ve cevf-i leylde sāḥa-i beytine girüp ḫedm-i bünyān-ı nāmūsına āheng-i fesād iḳtiżā itdükde meẕkūre-i ġayr-ı meẕkūre andan

339 Kadılar ateştedir.
340 Kilis kazasına düşkün.

şākiye ve şevheri olan mağmūmla müslimīn-i mevfūre her cihetle müteşekkiye ḫuṣūṣā ʿāmme-i ehl-i ḳarye gāh u bīgāh mezbūr Yūsuf'uñ zen-pārelikle rüsvā-yı ʿām [V. 97a] olduğına ve mālına iġrārla kiminüñ zevcesine ve kiminüñ duḫterine nigerān-ı ḫıyānet-şiʿārla şöhret bulduğına yek-dil ü yek-cihet dād-ḫāhlar ve nīk-ḫāh bu bed-ḫāh idügine müttefiḳ-i ṣādıḳ-güvāhlar iken "bu maḳūle deʿāvī diñilmez ve şerʿan görilmesine kitāblarumuzda cevāz gösterilmez" deyü ʿafīfe-i merḳūmeyi meclisüñden sürmişsin ve zevcini ve sā'ir şikāyetçileri iskāt ile ṣorutmış ṭurmışsız[341]. Eyle olsa kütüb-i şerʿiyyede bu maḳūle deʿāvī istimāʿı memnūʿ dinildügi muḳarrerdür. "Bizüm kitāblarumuz" didügüñden maḳṣūd ġayrı kitāblar ise bu sözüñ cehlüñ gibi ṣıḥḥat ile muʿabberdür.

[Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün]
Oḳuyup yazma nedür bilmezsin
Ne ʿaceb cāhil imişsin bī-ʿār

Āteş-i şuġl ile yansañ ammā
Dir idüm sūḫtesin hey murdār [B. 249b]

[49] Serdār Muṣṭafā Paşa Şīrvān fetḥine teveccüh itdükde Āzerbaycan Beglerbegisi Ṭoḳmaḳ Ḫan'a gönderilen nāmenüñ ṣūretidür[342]. [V. 97b]

Re'īsü'r-revāfıż ve'l-mülḥidīn, enīsü'l-mürdeti ve'l-mütemerridīn, melāẕü'ṭ-ṭuġāt ve'ş-şeyāṭīn, medārü'l-buġāt ve'l-müfsidīn *Ulā'ike'l-lezīne ḥabitat aʿmālehum fi'd-dünyā ve'l-*

341 ṭurmışsız] ṭurmışsın, V.
342 nāmenüñ ṣūretidür] nāmedür, V.

āḫirete vemā lehum min-nāṣırīn[343] mümehhid-i bünyānü'ş-şenā'ati ve'l-fesād, müşeyyid-i erkānü'l-feżāḥati ve'l-'inād, serdār-ı güm-rehān-ı kem-meşreb, sipeh-sālār-ı bed-dilān-ı bed-mezheb, āteş-efrūz-ı ḫırmen-i bilād ve ḫānmān-sūz-i rūstāyī-nejād *fe-ḥasbuhu cehennem ve le-bi'se'l-mihād*[344] a'nī bihi Toḳmaḳ Ḫan *ve men-e'ānahu minnā le-ḳad*[345] ḫān muḳarrer bilesin ve kendüñi ḫabīr ü āgāh ḳılasın ki sābıḳan ṣāḥib-ḳırān-ı firdevs-mekān ve ḫudāvendigār-ı 'arş-āşyān merḥūm u maġfūrun leh Sulṭān Süleymān Ḫan *eskenehu'llāhu te'ālā ve ḫalledehu bi-a'lā ḳuṣūre'l-cinān*[346] 'asākir-i bī-kerān ve nerre-şīrān-ı heycāgerān zümresinden pīrān u cevānān ile vilāyet-i **Naḫcuvān** üzerine varup āteş-i ḳahr u celāli fürūzān **[V. 98a]** ve deryā-yı ḫışm u ġażabı cūşān u ḫurūşān olup ġuzāt-ı düşmen-şikār fiḳār-ı ḳifār ve silāḥ-ı ceng ü peygār ile dār u diyāruñuzı ḫarāb ve buḳā' vü żıyā'-ı ma'mūretü'l-aḳṭāruñuzı pervāzgāh-ı būm u ġurāb eyledükde şāhuñuz nāmına olan Ṭahmāsb-ı nā-üstüvār ṭarīḳ-i ḫayret ü ḫaşyetde perīşān-ḥāl ü bī-ḳarār olup a'vān u ḍalālet-nişānından ṣaġīr ü kebīr *mā-leke minallāhi min-veliyyin velā naṣīr*[347] **[B. 250a]** feḥvā-yı şerīfini lisān-ı ḥāl ile kendüye taḳrīr ü tefsīr eyleyüp yanar āteşe ḳarşu ḳarārı ve seyl-i revān-ı bī-ḳarāra muḳābil güẕārı her cihetle muḥāl ü düşvār idügin bilüp bi'ż-żarūre isti'fā vü

---

343 "İşte onlar, dünya ve ahrette amelleri boşa gitmiş kimselerdir ve onları kurtaracak da yoktur.", *Kur'ân-ı Kerim*, Âl-i İmrân, 3/22.

344 "Artık ona cehennem kâfidir. Ve ne fena bir yataktır.", *Kur'ân-ı Kerim*, Bakara, 2/206.

345 O kimse ki onu kasdettim.

346 Allah onu en güzel cennet köşklerinde oturttu ve orada yerleştirdi

347 "Senin için Allah tarafından ne bir dost bulunur ne de bir yardımcı.", *Kur'ân-ı Kerim*, Bakara, 2/120.

istīmān ve dergāh-ı ʿadālet-penāha ʿubūdiyyetini beyān u iʿlān eyleyüp naẓm:

[Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün]

Ḫışm-ı dervīş ḫānmān sūzed

Ḫışm-ı şeh cümle-i cihān sūzed

[Dervişin hışmı evi barkı; sultanın hışmı ise bütün cihanı yakar.]

mażmūnıyla[348] ʿiṣyān u ṭuġyānı kendü ḫānmānını *iḥrāḳun bi'n-nār*[349] [V. 98b] ve ġażab-ı āteş-i Leheb-i kişver-sitānī ʿumūmen eḳālīm-i ʿAcemi belki memālik-i Türk vü Deylemi ednā şerāre ile ḫākister ü ḫāksār eyleyecegin kemā yenbaġī fehm idüp ḍarāʿat-nāmeler gönderdükde ḥażret-i şehriyār-ı Süleymān-nigīn *Ḫuẕe'l-ʿafva ve'mur vemri bi'l-ʿörfi ve aʿriż ʿani'l-cāhilīn*[350] fermānına iṭāʿat u imtis̱āl idüp niyāz u ibtihālüñüzi ḳabūl eylemişdi. Baʿd-ez-ān mālik-i memālik-i milk-i cihān, saʿīd-i şehīd-i reşīd-i sāmī-mekān, saʿādetlü pādişāhumuzuñ vālid-i mācidleri Sulṭān Selīm Ḫan, ʿaleyhi'r-raḥmeti ve'l-maġfireti ve'r-rıḍvān, ḥażretleri daḫı elçilerüñüze ruḫṣat-ı duḫūl ve niyāz u tażarruʿuñuzı kemāl-i teraḥḥumla ḳabūl buyurup bünyān-ı ʿahd u mīs̱āḳı tecdīd ve pāy-best-i muvāfaḳat u mīʿādı üslūb-ı sābıḳ üzre temhīd eylemişler idi. Ġıbbe ẕālike Dārā-yı ḳader-ḳudret, kār-fermā-yı ḳażā-ḳuvvet, emīn-i vedāyiʿ-i milk ü millet, [V. 99a] penāh-ı ehl-i sünnet ü cemāʿat, sulṭān-ı[351] Süleymān-vaḳār, ḫāḳān-ı bülend-iḳtidār [B.

---

[348] mażmūnıyla] mażmūnınca, V.

[349] Ateşi yakmak.

[350] "Af yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir.", *Kur'ân-ı Kerim*, A'râf, 7/199.

[351] sulṭān-ı] ḳā'in-i, V.

250b] *Ebū'l-feth ve'n-naṣr, ṣāḥib-ḳırānü'd-dehr ve'l-ʿaṣr el-mü'eyyidü bi-te'yīdātillahi'r-Raḥmān*[352], pādişāhumuz ḥażret-i Sulṭān Murād Ḫan *allahumme eyyedehu nuṣreten ʿalā ṭuġāti'l-mülḥidīn ve ebbedehu devleten*[353] bi-mekārimi'l-vaḳār ve't-temkīn serīr-i salṭanata cülūs-ı saʿādet-me'nūs buyurduḳlarında mücedded̲en ʿarż-ı ʿubūdiyyet u mutābaʿat ve istidʿā-i ʿāṭıfet ü merḥamet olunduġına binā'en ṣafaḥāt-ı ṣulḥ üzre mersūm olan naḳş-i amānı ḥakk ü tebdīl ve levḥāt-ı ʿahd ü mīs̲āḳa taḥrīr olunan aḥkām-ı ʿafv u ʿaṭāyı şekl-i āḫere taḥvīl buyurmayup eyyām-ı rāḥat-encām-ı salṭanatlarında āsāyişüñüze rıżā-yı şerīfleri müteʿallıḳ olmışdı ve hengām-ı maʿdilet-fercām-ı eyāletlerinde istirāḥatüñüze ruḫṣat-ı ʿāliyeleri ẓuhūr bulmışdı. *İsrī hāẕā* **[V. 99b]** *Şāh İsmaʿīl-i müteveffā* virās̲etle eyālete mālik ve ġabāvetle iġtirār ṭarīḳine sālik olup ẕātındaki evżāʿ-ı nā-hemvār ve efkār-ı nā-sāz-kār, *Vellez̲īne yenḳuḍūne ʿahdellāhi min-baʿdi mīs̲āḳıhi ulā'ike lehumu'l-laʿnete ve lehum sū'ed-dār*[354] feḥvāsına kendüyi māṣadaḳ u sezāvār eyleyüp *Ve lev tevā'aidtüm lāḫteleftüm fī'l-mīʿād*[355] emrinde teġāfül ḫuṣūṣā *Ve men yuḍliliullāhu femā lehu min-hād*[356] mażmūn-ı kerīminden tecāhül ile **Şehr-i Zol** ser-ḥaddindeki Ekrād-ı bed-nihād ve ʿaşīret begleri nāmına bir iki

352 Yardım ve zaferin babası, zaman ve yüzyılın padişahı, Rahman olan Allah'ın dünyadaki temsilcisi.

353 Allah'ım ona destek ver ve düşmanlarını yenmek için yardım et.

354 "Ve o kimseler ki Allah'a verdikleri sözü pekiştirdikten sonra bozarlar. İşte lanet onlaradır. Yurdun kötüsü de onlaradır.", *Kur'ân-ı Kerim*, Ra'd, 13/25.

355 "Eğer birbirinizle vadeleşe idiniz, elbette vade mahallinde ihtilafa düşerdiniz.", *Kur'ân-ı Kerim*, Enfâl, 8/42.

356 "Ve Allah kimi sapıklığa düşürürse artık onun için bir hidayet rehberi yoktur.", *Kur'ân-ı Kerim*, Mü'min, 40/33; Ra'd, 13/33; Zümer, 39/36.

müfsid-i pür-telbīs-i iblīs-nejāddur ki *Me'vāhum cehennem ve bi'se'l-mihād*[357] naṣṣ-ı şerīfine tamām mā-ṣadaḳlar idi. Bu cānibden ḳaçup āb-rūy-ı nāmūslarını [B. 251a] ḫāk-i siyāha ṣaçup ol semte varduḳda muḳteżā-i mīs̱āḳ anlaruñ reddi iken ḥüsn-i ḳabūlle iḳbāle yüz ṭutdı [V. 100a] ve istidʿā-i ʿahd u vifāḳ ol küfrānü'n-niʿmelerüñ ṭarḥ u ṭardı iken riʿāyetlerine bez̲l-i himmet ve saʿy-i mevfūr itdi. Felā-cerem her ʿāḳıl-i mükerrem ve dānā-yı muḥterem *Yā ḳavmi inniküm ẓalemtüm enfüseküm*[358] ḫiṭābınuñ esrār-ı ʿacībesine kemāl-i vuḳūfla maḥrem olup eṣnāf-ı nevʿ-i beşer belki envāʿı ḥacer ü şecer lisān-ı ḥāl ile *Femā cezāe men yefʿalu ẕālike minkum*[359] mażmūn-ı şerīfini mükerrer ḳılduḳlarında naḳż-i ʿahd iden ḥākimüñ cezāsı vücūdınuñ ḳatl ile ifnāsı ve memleketinüñ ġāret ü yaġmāsı idügi ẓāhir olup üzerlerine varılmaḳ muḳarrer iken ṭarīḳ-i rafż u ilḥāddan ʿinābeti ve mez̲heb-i Şāfiʿiyyeyi iḫtiyārla fi'l-cümle teşerrüʿ ü diyāneti istimāʿ olunmaġın nevʿan te'ḫīr īcāb idüp ve lākin mezbūr İsmaʿīl'üñ ve aña hem-meşreb ü hem-mez̲heb olan fırḳa-i ḳalīlüñ bu vech ile ʿaḳā'idine vāḳıf [V. 100b] olan erbāb-ı teberrā *Fe-neteberre'e minhüm kemā teberre'üe minnā*[360] naṣṣ-ı şerīfini ʿucb u tekebbürle gūyā olup mücerred teşeffuʿına ve iḥtimāl-i teşerruʿına binā'en infāḳ-ı nifāḳla mezbūrı ḥarem-serāsında ḳatl itdükleri

---

357 "Onların varıp sığınacakları yer cehennemdir ve o ne fena bir yatak.", *Kur'ân-ı Kerim*, Âl-i İmrân, 3/197; Ra'd, 13/18.

358 "Ey kavmim! Kendinize zulmetmiş oldunuz.", *Kur'ân-ı Kerim*, Bakara, 2/54.

359 "Şimdi sizden böyle bir fiilde bulunanların cezası.", *Kur'ân-ı Kerim*, Bakara, 2/85.

360 "Biz de onlardan uzaklaşırız, onlar bizden uzaklaştıkları gibi.", *Kur'ân-ı Kerim*, Bakara, 2/167.

tevātüre yitişüp rafż u ilḥādları mūcebince vācibü'l-ḳatl olduḳlarından mā-ʿadā bu vech ile daḫı ḳatle istiḥḳāḳları hüveydā olmağın *ẓıllu'llāhu fi'l-ʿarżeyn* baḳiyye-i naḳiyye-i pādişāhān-ı pīşīn aʿnī bihi [B. 251b] şehriyār-ı kāmkār u kām-bīn ḥażretlerinüñ vilāyet-i Āẕerbaycān ve reşk-i ḫıṭṭa-i Şīrāz olan memleket-i Şīrvān üzerine sefer-i humāyūn-ı nuṣret-resānları muḳarrer olup bu bende-i bī-iḳtidārları ki sābıḳan Ḳonya'da vāḳiʿ olan ceng-i kebīrde kār-āzmūde-i rāy ü tedbīr olup baʿdehu cezīre-i Ḳıbrīs gibi ḳılāʿı metīn ü düşvār ve nevāḥī vü żıyāʿı[361] merdān-ı ceng ü peygārla māl-ā-māl u pür-mār [V. 101a] olan fütūḥ-ı celīletü'l-āsāra ser-leşker ü serdār gönderilüp ḫidmetümüze ḥüsn-i iʿtimādları belki envāʿ-ı istīnās u iʿtiyādları olmağla bu defʿa daḫı irsāl olunan ʿasākir-i nuṣret-me'āsire serdār ve cünūd-ı mesʿūd-ı maḥmūdetü'l-ḫavāṭıra envāʿ-ı ruḫṣat-ı merām-perdāz[362] ile sipeh-sālār taʿyīn buyurup berḳ-cünbiş, raʿd-ġurenbiş Rūyīn-ten-i ceng-efgen, heycā-sāz-ı tüfeng-endāz ḳudemā-i ʿasākirüñ bihteri, dergāh-ı muʿallā yeñiçerilerinüñ ekseri ve ol zümre-i manṣūrenüñ şīr-i nerleriyle ki tüfeng ḳundaḳları meclislerinüñ nuḳl-i rāḥatı, şehādet şehdi encümen-i ʿişretlerinüñ bir leẕīẕ niʿmetidür. Bu ẕikr olınan gürūh-ı nuṣret-şükūhdan ġayrı bölük ḫalḳınuñ yararları ki şemşīrleri merāyā-yı fetḥ ü ẓafer ve tīr-i dil-gīrleri engüşt-nümā-yı aṣḥāb-ı saḳar, [V. 101b] nīzeleri nuṣret bāġınuñ serv-i ser-bülendi, raḫş-ı tāzīleri tek[363] ü tāz vādīlerinüñ her cihetle behremendi [B. 252a] meydān-ı neberdüñ merdleri, ġazā ṭarīḳinüñ reh-neverdleri, zīr-i miġferde tülek şāhinler gibi üsküf-pūşlar, meyādīn-i baḥr u berde

361 ü düşvār ve nevāḥī vü żiyā'ı] ve nevāḥī-i düşvār ü żiyā'ı, B.
362 perdāz] pervāz, B.
363 tek] türk, B., V.

bād-ı vezān gibi pür-cünbiş ü pür-ḫurūşlar a'nī bihimā zümre-i sipāhīyān-ı bāb-ı a'lā ve fırḳa-i 'ulūfeciyān-ı dergāh-ı mu'allā bunlardan mā-'adā bunca ra'd-endāz-ı ser-bāz ve cebeciyān-ı heycā-sāz ve bi'l-cümle her ṣınıfuñ memdūḥ u güzīdeleri ve her gürūh-ı pür-şükūhuñ pesendīdeleri, ḥaḳīre hem-rāh u hem-'inān, bedraḳa-i merdān-ı ḳażā peyrevān olduḳlarından ṣoñra bunca mīr-i mīrān-ı dānā ve vülāt-ı eyālet-i simāt-ı kār-fermā, *Fe-ulā'ike lehu'd-derecāti'l-'ulyā*[364], lā-siyemmā şīr-i jiyān-ı heycā, **Erdşīr**-i meydān-ı ceng ü vegā, **Diyārbekr** beglerbegisi Dervīş Paşa ki [V. 102a] çevgān-ı ḳudret ü tüvānı niçe tüvānānuñ gūy kellesini ḳapmışdur ve sinān-ı cān-sitān-ı nuṣret-resānı hezār ser-firāz ferzānenüñ ser-nigūnlığına bā'iṣ olmışdur. Taḫt-ı ḥükūmetindeki 'ulemā-i ālī-miḳdār ve ẓu'amā-i nāmdār ve 'umūmen erbāb-ı tīmār ve 'ulūfe-ḫārān-ı düşmen-şikār ḫuṣūṣā 'āmme-i 'asākir-i Ekrād-ı Tehemten-nihād ve kāffe-i ḥükkām-ı 'aşāyir-i cünūd-ı bahādır-nejād *ṣāre ḥarbehum fi'l-ḥurūbi manṣūren*[365] *fe-ulā'ike kāne sa'yuhum meşkūrā*[366] 'ale'l-ḫuṣūṣ keyvān-maḳām, Behrām-intiḳām [B. 252b] Ḫusrev-ḳıyām, nāhīd-iḥtirām, hāris-i merz u būm, ḥākim-i **Arż-ı Rum** olan Behrām Paşa ve żābıṭ-ı memālik-i **Yunan** 'Alāü'd-dīn-i 'ālī-mekān-ı zamān, seriyy-i serāt-ı maḥmidet-ṣıfāt, ceriyy-i vülāt-ı maḥmūdetü'z-ẕāt a'nī bihi **Ḳaraman** Beglerbegisi Meḥemmed Paşa ve şems-i sipihr-tedbīr [V. 102b] merkez-i dā'ire-i rāy-i dil-peẕīr, kār-dān-ı kār-āzmā, nādire-dān-ı celādet-nümā, **Ẕü'l-ḳadriyye** Beglerbegisi Aḥmed Paşa ve eyālet-nişān-ı eşref-i bilād-ı 'Arab, fermān-rān-ı sāmī-mekān-ı

---

364 "Onlar için en yüksek dereceler vardır.", *Kur'ân-ı Kerim*, Tâhâ, 20/75.

365 Onların savaşları, zaferlerle doludur.

366 "Onların çalışmaları karşılıksız kalmamıştır.", *Kur'ân-ı Kerim*, İsrâ, 17/19.

sevād-ı Ḥaleb, sipehsālār-ı ḥayyālān, serdār-ı ʿUrbān-ı ʿarbede-cūyān, mālik-i cündiyān-ı şecāʿat-nümūn, mā-ṣadaḳ-ı *Ve inne cündenā lehümü'l-ġālibūn*[367] yaʿnī Ḥaleb Beglerbegisi Meḥemmed Paşa ve emīrü'l-ümerā, kebīrü'l-küberā, ser-ḫayl-i ṣāḥib-rā, Rumili Beglerbegisi Maḥmūd Paşa *zādallāhu teʿālā iḳbālehum ve yessere bi-esīri'l-aḥvāli emālehum*[368] ẓıll-ı ẓalīl-i eyāletlerindeki ümerā-yı bülend-iḳtidār ve taḫt-ı baḫt-ı ḥükūmetlerindeki[369] sipāh u zuʿamā-i kār-güẕār birle āmādegān-ı ceng ü peygār olup *ʿalā tefāvüti ṭabaḳātihim*[370] leşker-keşlik mühimmātını tekmīl ve *tebāyene merātibihim ve derecātihim*[371] düşmen-küşlik yaraġ u yatını saʿy-ı cemīl ile taḥṣīl itdüklerinden ġayrı [V. 103a] dillerindeki ḥamd u sipās *Ẕālike min fażliullāhi ʿaleynā ve ale'n-nās*[372] āyetidür. Niteki aʿdā cānibindeki vesvās-ı *lā-ġālibe lekümü'l-yevmü mine'n-nās*[373] ḥikāyetidür. Felā-cerem ger bīş[374] ü [B. 253a] ger kem bunca ʿasākir-i nuṣret-ʿalem bevādī-i cihād u ġazāda s̱ābit-ḳadem olup ʿulemā-i aʿlāmuñ iʿlām u ilḳāları ve ḥallāl-ı muʿḍilāt olan müftīlerümüzüñ fetvāları ḥasebi ile ser-ḥadde gelinüp ḳatllerüñüze teşemmür ve izāleñüze envāʿ-ı tevekkülle tabaṣṣur ḳılınmışdur. Fe-emmā şöyle ıṣġā olundı ki

367 "Ve muhakkak ki bizim ordumuz, elbette üstün gelecektir.", *Kur'ân-ı Kerim*, Sâffât, 37/173.

368 Allah onun amellerini kolaylaştırsın ve ömrünü uzun etsin.

369 ümerā-yı bülend-iḳtidār ve taḫt-ı baḫt-ı ḥukūmetlerindeki] – B.

370 Onların tabakaları arasındaki farklılık.

371 Onların dereceleri ve mertebeleri ayrıldı.

372 "Bu (tevhit) bizim üzerimize ve insanları üzerine Allah'ın bir lutfudur.", *Kur'ân-ı Kerim*, Yûsuf, 12/38.

373 "Bugün insanlardan size galip gelecek yoktur.", *Kur'ân-ı Kerim*, Enfâl, 8/48.

374 bīş] pīş, B., V.

ḥālen şirẕime-i eşirrā ve fīhi pür-fitne-i ağbiyādan bir gürūh-i mekrūha reh-ber ü pīşvā olup nehb u ġāret-i sükkān-ı nevāḥī vü ḳurā ve ḳatl ü ḫasāret-i reʿāyā vü berāyā ḫāṭırasıyla merz u būm-ı meẕmūmuñuzdan çıḳup būm-ı meyşūm gibi baʿżı ḫarābe yirlere ḳonmışsın ve kemāl-i ġabāvet ü cehāletle āşyāne-i şeh-bāza ṭamaʿ ser-pençesini [V. 103b] ṣunmışsın. Bī-ḫabersin ki ol āşyān-ı saʿādet-nişān hevāsında niçe senüñ gibi zāġ-ı ġammāz ve hezārān hezār kelāġ-ı şe'āmet-enbāz murġ-ı rūḥ-ı pür-fütūḥını uçurmış, ḫuṣūṣā ḳuyruġı ve ḳanadı yolunmış murġ-ı murdār-ḫār gibi kendüsini fenā murġzārına ḳaçurmışdur ve her çend ki ol ṭarafdan[375] bu maḳūle ʿiṣyān u ṭuġyān-ı āteş-endāz-ı ḫırmen-i ġāret ü ḫüsrān olmışdur. Taḫt-ı eyāletlerindeki memleketlerine mażarrat u ḫalel ve nāmūs-ı menḫūs-emāretlerindeki raʿiyyetlerine nice vech ile [B. 253b] noḳṣān u ẕelel müterettib olup serverlik hevāsında ser virdükleri ve dilīr ü dil-āverlik sevdāsında bed-dillik itdükleri gün gibi şöhret bulmışdur. Ḥattā **Diyārbekr** ve **Van** ve **Baġdād** ve **Arż-ı Rum** ve **Şehr-i Zūl** ve żayāʿ-ı **Ekrād** bu ṭarīḳle taṣarrufuñuzdan baʿīd ve taḫt-ı eyālet-i pādişāhīde kemāl-i fetḥ ü tesḫīr ki bedīd olduġı meşhūr-ı ḳarīb ü baʿīddür, [V. 104a] ziyāde ne taḥrīr olunmaḳ lāzımdur *ve's-selāmu ʿalā men itttebaʿa ʿasākiri'l-İslām*[376].

[50] Münşī Ḥaleb'de tīmār defterdārı iken der-i devlete yazdıġı ʿarżdur.

Dergāh-ı ʿadālet-esās ve bārgāh-ı maʿdilet-miḳyās ḫākine rūy-māl-i bī-ḳıyās ile ʿarż-ı bende-i ṣadāḳat-libās oldur ki sene

375 ṭarafdan] ṭuruḳdan, B.
376 İslâm ordusuna katılanlara selâm olsun.

tis'ine ve tis'a mi'e tārīḫinde vālī-i Ḥaleb ve mīr-i mīrān-ı bed-meşreb olan ẓālimüñ 'azli ḫaberi geldükden ṣoñra bu ḳulları maḥrūse-i Ḥama *ḥamāhallah*[377] ṣavbına girüp defter-i Ḫaḳanī ise açılmayup maḫtūmen dururken sitemkār-ı mesfūr ba'de'l-'azl bir buçuḳ ay miḳdārı fużūlī beglerbegilik idüp fuḳarānuñ tīmārların alup nā-kāmlık derdi ile bīmār itmege ṣarf-ı maḳdūr itmekle bi'l-fi'l Ḥaleb teẕkirecisi olan Devlet-yār nām bī-devlet-i nā-fercām her cihetle vālih ü bī-ḫaber ve Defter Emīni nāmındaki ḫā'in ser-defter, mīr-i mīrān-ı merḳūma [B. 254a] seḳāmet vādīlerinde pīşvā vü reh-ber olup otuz biñ aḳça ze'āmete mutaṣarrıf olan ve Ferruḫ nām za'īmüñ ze'āmetini bilā-sebeb Yūsuf nām [V. 104b] kimesneye virilüp defter-i Ḫaḳanīye ḳayd düşmüş iken ḥālen 'Alī nām şaḫṣuñ biñ filori rişvetin alup ba'de'l-'azl teẕkiresin virmekle ve bu mā-beynde ḳırḳ nefer miḳdārı fuḳarā-yı sipāhuñ tīmārcikleri ṭālibine birer bahāne ile bey' min-mezīd ḳılınmaġla ḫuṣūṣa deftere mürāca'atsuz ve teẕkire iḫrācına mübāşeretsuz mücerred kendü berātı ile tevcīh itdügi ḥaysiyyetle miskīn sipāhīler içlerine aç ḳurd girmiş süri gibi ṭalandılar ve ba'żılar yine muḳarrer itdürmek semtine yararca etini ve raḫt-ı sīmīn ḳısmından yaraġ u yatını virüp yaġmālandılar ve bi'l-cümle sipāhīyān-ı Ḥaleb ve ehl-i tīmār-ı diyār-ı 'Arab fuḳarāsına mezbūruñ itdügi ẓulmi Ebū Yūsuf-ı Ḥaccāc itmemişdür ve 'azlinden ṣoñra 'aḫẕ u celb içün tertīb itdügi irtişā ṭarīḳine daḫı bir beglerbegi gitmemişdür. Bu ḳullarına lāzım olan 'arż-ı aḥvālle ibrā-i ẕimmet idi vuḳū' buldı. Min-ba'd tedārüki vüzerā-i [V. 105a]'iẓām ve vükelā-i başāret-fercām cenābına menūṭdur.

---

377 Allah orayı korusun.

[51] **Münşī Ḥaleb tīmār defterdārı iken der-i devlete yazmışdur.**

Dergāh-ı ʿadl ü dād ve bārgāh-ı nıṣfet ü sedād türābına [B. 254b] *dāme ʿāliyen ilā-yevmi'l-miʿād*[378] ʿarż-ı bende-i ḫāk-nihād oldur ki bu ʿabd-i müsāfir ü rāḥil **Baġdād** defterdārliginden infiṣālle şehr-i **Mūṣul**'a vāṣıl oldukda ḳaṣaba-i mezbūrenüñ ʿāmme-i eşrāf u aʿyānı ve kāffe-i sādāt u rū-şināsānı bu ḳullarına gelüp bundan aḳdem iltizām ile mīr-livā ve maʿnen bir alāy ḳuṭṭā'u'ṭ-ṭarīk **Kürd**lere pīşvā olup vilāyetümüze gelen Sührāb Big livā-yı **Sincār**'uñ bed-meşreb ve ehl-i sünnet ü cemāʿate buġż u ʿadāvetle bī-meẕheb olan **Kürd**lerinden olmaġla **Mūṣul**'a geldügi gibi **Ḳızılbaş**-ı evbāş begleri ḳāʿidesince **Bābü'l-ʿIrāḳ** nām maḥalle ḫalḳı Sünnīler idügi şöhre-i āfāḳ ve ḥażret-i ʿÖmer bin el-Ḫaṭṭāb rāḍiya'llāhu ʿanhu evlādından olup envāʿ-ı riʿāyete [V. 105b] bāhirü'l-istiḥḳāḳ olan sünnīlerüñ ezhed u evraʿı işbu rāfiʿ-i ruḳʿa-i rıḳḳ-ı celī ḥālen müderris ü ḫaṭīb ve nāẓıru'n-nuẓẓār olan el-Ḥāc ʿAlī ve vāʿiẓ ü nāṣıḥ olan el-Ḥāc Muḥammed bin Velī dāʿīlerine aġrāż-ı fāside ile şetm ü düşnām idüp ve keyfiyyet-i ḫamr ḥālinde mezbūrānı aşaġa alup taḳrīr ü taḥḳīrle bünyān-ı ʿırż u nāmūsların hedm itdükden mā-ʿadā ḫilāf-ı şerʿ-i şerīf gāh dīn ü İslāmlarına ve gāh evlād u ʿıyāl ve ecdād-ı ʿiẓāmlarına türrehātla ḳaẕf eyleyüp ve "mādām ki **Mūṣul**'da mīr-livā idi. Şeb ü rūz iḫtiyār-ı fısḳ u şarāb ve ġurbet fāḥişelerinden her gice bir niçesiyle irtikāb-ı zinā vü ḳıḥāb idüp az müddetde ḫilāf-ı şerʿ-i şerīf Müslimānlardan biñ filoriden [V. 106a] ziyāde [B. 255a] cerā'im alup her cihetle bize ẓulm itmişdür. Vāḳiʿ-i ḥālümüz ʿarż olınmasın recā eylerüz" deyü ilḥāḥ itdüklerinde bu bende ḫuṣūṣ-ı mezbūrı ḫufyeten ve

---

378 Büyüklükleri kıyamete kadar devam etsin

ʿalāniyyeten cüst ü cū idüp fi'l-vāḳiʿ beyān olunduġı üzre eṭvār-ı şenīʿa ve efʿāl-i fażīḥası muḳarrer olmaġın vāḳiʿ ḥāl ṭalebleriyle ʿarż olundı. Fermān der-i ʿadālet-penāha menūṭdur.

[52] Münşī cānibinden bir ṣāḥib-saʿādete yazılmışdur.

Devām-ı kerr ü ferr ü devlet ve ḳıyām-ı ʿizz ü ḳadr ü ḥaşmet duʿāları ʿarżından ṣoñra maʿrūż-ı dāʿī-i bī-miḳdār ve bende-i ser-efgende-i s̱enā-kār oldur ki egerçi bu meddāḥ-ı rāst-güftār ve vaṣṣāf-ı maḥmidet-ās̱ārları sulṭānumuñ meclis-i şerīfleri gülistānına hezār vā ve maḥfel-i münīfleri būstānında s̱ābit-ḳademlikle serv gibi engüşt-nümā olmaḳ ile'l-ān [V. 106b] müyesser olmış degüldür. Lākin sinīn-i vāfire ve şühūr-ı mütekās̱iredür ki aḫlāḳ-ı ḥaseneleri kibār u ṣıġārdan gūş ḳılınmaġla ʿale'l-ḫuṣūṣ bu sāl-i mübārekde me'mūr olduġumuz ser-ḥadd-i **Van** muḥāfaẓasında iken andaġı ʿazab aġasından ve ol ser-ḥaddüñ ḳudemā vü ümerāsından eşfāḳ-ı müstaḥseneleri kirāren ve mirāren istimāʿ olınup şān-ı mürüvvet-nişānları ḫidmetine ḳulaḳdan ʿāşıḳ olmaġla ḥālen sulṭānumı taṣdīʿe cür'et ve duʿā-nāme-i tercīʿe cüll-i himmet ḳılınmışdur. Felā-cerem [B. 255b] ṣāḥib-kerem, ġālib-şiyem sulṭānumuñ ʿilm-i şerīflerine mübhem buyurılmaya ki bu bende-i kemterleri dört yıl ʿale't-tevālī sefer şedā'idinüñ pāy-māli ve geşt ü güẕer ḫasāretinüñ ber-geşte-ḥāli olmaġla geçen senede bi'ż-żarūre deyn belāsına ibtilā vāḳiʿ [V. 107a] olup ṣāḥib-devletlerüñ birinden bir miḳdār istidāne vü istiḳrāż ḳılınup żıʿfı miḳdārı evānī ve esbāb-ı nefīse ile bir cüft ṣandūḳ rehn ḳonulmışdı. Ḫālen ol deynüñ edāsı ve esbāb-ı merhūnenüñ ḫalāṣ u rehāsı lāzım geldükde luṭf u keremle mevṣūf ve aṣḥāb-ı ʿirfānuñ meḳādirine vuḳūfla maʿrūf ṣāḥib- devletlerüñ baʿżısından ol miḳdār meblaġ istiḳrāż olunduḳda dīdār-ı şāhid-i merām mir'āt-ı mürüvvetlerinde

müşāhāde-i tām ḳılınmaḳ müyesser olmayup kimi keṡret-i düyūnını ḥikāyet ve ba‘żısı kendülere musallaṭ olan ḥavāle-i nā-meymūndan şikāyet idüp "‘Āli ki ḥazīne-i derūnı dürer-i ġurer-i ma‘ārifle mālīdür bir miḳdār ḥazef-i bī-i‘tibār içün cevāhir-i güftārını şikest itmeyelüm" dimediler [V. 107b] ve "beş yüz altun ne cüzvīdür" deyü ḫulūṣumuz metā‘ınuñ iştirāsına ḳaṣd itmediler. Āḫirü'l-emr cenāb-ı Ḥaḳḳa teveccüh-i tām, Vehhāb-ı muṭlaḳa tażarru‘-ı mālā-kelām olunduḳda mülhim-i ġaybī bu nuṣḥ-ı lā-reybi işāret ü īmā buyurdı ki bu merāmuñ ḥuṣūli ber-vech-i güstāḫī [B. 256a] sulṭānumdan recā oluna ve ḫıṣāl-i ḥamīdeleri müsted‘āsınca ser-rişte-i recāmuz ḳabża-i ḥuṣūle mevṣūl ola. Hemvāre kerem-i şān ve himem-i bī-kerān sebeb-i izdiyād-ı sa‘ādet-i dü cihān bād, be-himmetü'l-aḳṭāb ve'l-evtād.

[53] Münşī ḥaḳḳında serdār ḥażretlerinüñ ‘arżıdur.

Südde-i seniyye-i ma‘dilet-me'sīr ve ‘atebe-i ‘aliyye-i salṭanat-semīr türābına *dāme mü'eyyeden bi-te'yīdāti'l-lāhi'l-Ḳadīr*[379] ‘arż-ı bende-i ḥaḳīr oldur ki bundan aḳdem fermān-ı humāyūnla kendü mü'ellefātından *Nuṣret-nāme* nām kitāb-ı [V. 108a] müsteṭābuñ tertīb ü teẕhībine me'mūr olan rāfi‘-i ruḳ‘a-i ‘ubūdiyyet-nümā Ḥaleb Tīmārları defterdārlıġından fāriġ ‘Ālī Muṣṭafā ḳulları bir seneye ḳarīb ol kitāb-ı şerīfüñ ḫidemāt-ı mebrūresine ṣarf-ı maḳdūr idüp fütūḥāt-ı cemīleleri ile rūz-ı ḥaşre dek yādigār ve ḫızāne-i ‘āmirelerine lāyıḳ bir eṡer-i laṭīf-i büzürgvār eyleyüp ma‘a-haẕā şarḳ seferlerinde dört yıllıḳ ḫidmeti ve südde-i sa‘ādetde iki yıl miḳdārı mülāzemeti ḫuṣūṣā fünūn-ı keṡīrede ki kemālāt u ma‘rifeti ve merḥūm Muṣṭafā Paşa

379 Allah'ın izniyle güçleri ve kuvvetleri devam etsin.

ḳullarınuñ niçe yıllar kendüye ḥüsn-i terbiyeti lā-siyemmā sa'ādetlü pādişāh-ı 'ālem-penāh ḥażretlerinüñ fütūḥāt-ı cemīlelerine bu maḳūle sa'y ü diḳḳati her cihetle 'ināyāt-ı pādişāhīye [B. 256b] liyāḳatini mūcib olduḳdan mā-'adā ṭarīḳ-i 'ilmdeki [V. 108b] aḳrānı mevleviyyete vāṣıl olmış ve ḫidemāt-ı şāhenşāhīdeki emṡāli güzīde defterdārlıḳlarla behreler bulmış, niçe eyü yatlu görmiş ve sefer ü ḥażar miḥnetleriyle rūzgārın geçürmiş, ḫidmet pūtesinde zer gibi ḳāl olmış, emānet ü istiḳāmet-i mevhibesi ẕātına lāzım-ı ḥāl olmış, bende-i kemīneleri ve tā Boztaġ Yaylaġı'nda kitāblar ṣunmış çāker-i dīrīneleri olduḳdan ġayrı her ḫidmete ser-māye olan 'aḳl-ı kāmil ve rāy-i şāmil ile ārāste ve sābıḳu'ẕ-ẕikr serdār-ı merḥūm gibi umūr-dīde vü kār-āzmūde pīr-i rūşen-żamīrüñ raġbet ü iltifātıyla pīrāste 'ināyāt-ı bī-ġāyāt-ı 'āliyelerine eḥaḳḳ u sezāvār her ne emr olınursa yarar ve ne maḳūle manṣıbla istiḫdām buyurılursa elyaḳ ve mā-bihi'l-iftiḫār ḳulları idügi [V. 109a] müttefaḳun 'aleyh aḫyār ve müctema'un fīhi ārā-yı ebrār olmaġ ıla mā-hüve'l-vāḳı' 'arżına cür'et olundı. Fermān-ı ẕī-şān-ı 'ināyet-nişān, dergāh-ı 'ālem-penāh-ı ma'dilet-'unvān türābına menūṭ u merbūṭdur.

[54] Münşī cānibinden Demirḳapu'da serdār olan vezīr-i eşca'-ı memālik-güşā 'Oṡmān Paşa'ya yazılmışdur.

Ḳahramān-ṣavlet, Nerīmān-hey'et, Güstehem-ṣalābet, Bedī'ü'z-zamān-menḳabet sulṭānum ḥażretlerinüñ ḫāk-i pāy-ı şerīflerine ki [B. 257a] her zamān ġazā ḳanı ile muḫammer ve raġbetde vü nümāyişde mānend-i müşk-i ezferdür. 'Arż-ı bende-i ṡenākār-ı kemter oldur ki bu dā'ī-i ḳadīmleri tā vilāyet-i **Mıṣr**'da sa'ādet ile **Yemen**'e buyurduḳları tārīḫden vaṣṣāf u meddāḥları olup keẕālik vilāyet-i **Şīrvān**'dan **Ḥaleb** defterdārlıġıyla

ʿavdetümüz zamānında daḫı ḫāk-i pāy-i şerīflerine yüz sürüp [V. 109b] bende-i bī-miḳdārları ḫāṭır-ı ʿāṭırlarından çıḳmaḳ recā olunalıdan berü leylen ve nehāren, sırren ve cehren devām-ı devlet ve ḳıyām-ı nuṣretleri duʿāsına meşġūl olduḳdan ġayrı sā'ir aṣḥāb-ı naẓm erkāndaki ṣāḥib-saʿādetlere ḳaṣā'id ṣunup bu ḥaḳīr ol ṭarīḳi meslūk ṭutmayup hemīşe sulṭānum medāyiḥinde ḳaṣīdeler naẓm itmekle ḫuṣūṣā bu ʿaṣrda kemāl-i şöhret bu s̱enākārları eşʿārında vāḳiʿ olmaġla eks̱er-i meḥāfil ü mecālisde oḳınup yazılan sulṭānum medāyiḥini müştemil olan sözlerümüzdür. Lā-siyemmā Ceng-redīf bir ḳaṣīde ki ḥālen şöhre-i āfāḳ ve meşhūr-ı **Ṣıfāhān** u **ʿIraḳ**'dur. Li'llāhi'l-ḥamd evṣāf-ı ḥasenelerinde naẓm olınup **Şīrvān**'a[380] vird-i zebān olmaġiçün irsāl olunmışdur. Çün ġaraż ʿarż-ı ʿubūdiyyet ü iḫlāsdur. Bu miḳdār kāfī ve bāhirü'l-iḫtiṣāṣdur. [V. 110a]

[55] Münşī cānibinden Ṣadr-ı aʿẓama ʿarż-ı ḥāl-i manẓūmdur.

[Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün]
Ey vezīr-i şehenşeh-i ʿālem
Āṣaf-ı pādşāh-ı Cem-maḳdem [B. 257b]

ʿAdl ile ʿāleme şeref virici
Ḥāl-i maẓlūmı şāha bildürici

Baña lāyıḳ mıdur ki leyl ü nehār
Derd ile ola gözlerüm ḫūn-bār

---

380 Şīrvāna] şīrān-ı Şīrvān'a, V.

Hem ḳılıç ḫidmetinde māhir olam
Hem ḳalem diḳḳatine ḳādir olam

Niçe yıllar çekem seferde elem
Kār ide ḫaste cāna miḥnet ü ġam

Raḫtı kāmil yigirm'otuz yoldaş
Her seferde ola baña pā-daş

Gāh Tiflis'e gāh Şīrvān'a
Gāh ta'mīr-i Ḳarṣ'a geh Vān'a

Eyleyem cān u baş ile ḫidmet
Görmeyem hīç ri'āyet ü himmet

Kār idüp cāna 'azle rāġıb olam
Gūşe-i inzivāya ṭālib olam

Ṭutalum kim ḳılam ferāġat-ı kār
Ḳanda gitdi 'ināyet-i ḫunkār

Ḫidmetüm bildi ser-be-ser leşker
Ḥālüme vāḳıf oldı mīr ü nöker

Ḳoca serdār bā-ḫuṣūṣ anda
Ya'nī Tiflis ü Ḳarṣ u Şīrvān'da

Niçe kez 'arża ḳıldı ḫidmetümi
Eyü manṣıblara liyāḳatümi

Mıṣr māliyyesini ʿarż itdi
Ḥaleb'i ḫod mühimm ü farż itdi [V. 110b]

Oḫri Sancağın eyledi teklīf
İḫtiyār itmedüm bu ʿabd-i żaʿīf

Bu ḳadar ḫidmetüm muḳarrer iken
Fażluma şāhidüm mükerrer iken

Bende iken ḳapuñda sulṭānum
Ẓāhir iken ṭapuñda ʿirfānum

Ne revādur ki nā-murād ḳalam
Pādişeh devletinde yād ḳalam[381]

Ala māliyyelerle sancaḳlar
Kām-rān ola niçe alçaḳlar

Ḳala ʿĀlī ayaḳda ẕillet ile
Ser-firāz olmaya riʿāyet ile [B. 258a]

Kerem ü luṭf pādişāhuñdur
Dergeh-i maʿdilet-penāhuñdur

381 ḳalam] ḳılam, B.

[56] Bu daḫı münşī cānibinden sa'ādetlü pādişāha 'arż-ı ḥāl-i manẓūmdur.

[Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün]
Ḫāk-i dergāha yüz sürüp her bār
Bu durur 'arż-ı bende-i nā-çār

Pādişāhum çü ġavs̱-ı a'ẓamsın
Devr-i 'adlüñde ḳuṭb-ı 'ālemsin

Ḫidmet-i 'abd-ı kemter-i maġmūm
Kime maḫfī ise size ma'lūm

Dört yıl itdüm diyār-ı şarḳa sefer
Milk-i Şīrvān'a dek ṭayandı güẕer

Geh ḳılıç geh ḳalemle diḳḳatde
Ḳoca serdāra 'arż-ı ḫidmetde

Milk-i Şīrvān'ı ḳılmada tesḫīr
Ḳal'a-i Ḳarṣ'ı itmede ta'mīr

Daḫı Tiflīs'e vāṣıl olmaḳda
Ġuṣṣa baḥrına sāḥil olmaḳda [V. 111a]

Ṣoñra Van'ı ḥirāset eylemede
Ṣarf-ı maḳdūr u diḳḳat eylemede

Ol seferlerde bir benem deyyār
Dīn ü devlet yolunda ḫidmetkār

Kimse benden şikāyet eylemedi
Aḫẕ u celbüm rivāyet eylemedi

Kimi ʿazl oldı kimisi maḥbūs
Ḳıldı Ḥaḳ luṭf ile beni maḥrūs

Bu ḳadar ḫidmetüm muḳarrer iken
Saʿyuma şāhidüm mükerrer iken

Ne revādur ki ben ḳalam maʿzūl
Manṣıbuñ biri olmaya mebẕūl

Emr iderseñ seyislik eyleyeyin
Buyurursañ re'islik eyleyeyin

Çār dilden ḳuluña nāme buyur
Hünerüm münşiyān-ı Rum'a ṭuyur

Beni ḳullañ ki görsin ehl-i ḳalem
Nic'olurmış suḫenver-i ʿālem

İdeyin bir ṭarīḳ ile ḫidmet
Fuḳarānuñ duʿāsına himmet **[B. 258b]**

Ola şākir ḳamu ṣıġār u kibār[382]
Hem-ḥużūr ide ḥażret-i ḫunkār

---

382 ṣıġār u kibār] kibār u ṣıġār, V.

Eger ol olmaz ise bārī ne var
Eyleseñ Rumiline defterdār

Tek günüm geçmeye rezālet ile
Künc-i miḥnetde faḳr u ẕillet ile

Pādişāhum yazıḳ degül mi baña
Ḫidmetüm bunca yıllar ola hebā

Ḳoca serdār gibi bir ġāzī
Eyleyüp ben ḥaḳīre iʿzāzı [V. 11b]

Niçe sancaḳlar eyledi teklīf
İḫtiyār itmedüm bu ʿabd-i żaʿīf

Añma ḫayr-ı duʿā vü himmetini
Benüm oġlum deyü riʿāyetini

Ne muʿīnüm ne ḫod ẓahīrüm var
Vüzerādan ne dest-gīrüm var

Ḥażret-i pādişāha ḳaldı hemān
Manṣıb olmaḳ bu bendeye iḥsān

Serverā levḥ ile ḳalem ḥaḳḳı
Mühr-i luṭfuñdaki raḳam ḥaḳḳı

Evvelinde bu ʿarż-ı mevzūnuñ
Ola ṭuğra[383] ḫaṭ-ı humāyūnuñ

Beni şād eyle Ḥaḳ seni ide şād
Dā'imā ola milketüñ ābād

Himmet-i çār-yār olup reh-ber
Leşkerüñ bula niçe fetḥ ü ẓafer

Sāye ṣalmazsa baña ẓıllu'llāh
Ḫāk-i ẕilletde ḥālüm oldı tebāh

FAṢL-I S̱ĀLİS̱ DER-SİTĀYİŞ-İ MAṢLAḤAT.

[57] **Münşīnüñ Cāmiʿü'l-buḥūr nām kitābını saʿādetlü pādişāha īṣāl içün maḫremān-ı ḥarem-i saʿādetden birine yazılmışdur**[384].

Mādām ki fużelā-i rū-şināsān ve ʿulemā-i küberā-i nebāhat-nişān, feyyāż-ı ʿamīmü'n-nevāl ve vehhāb-ı meşkūrü'l-ifḍāl cenābından ber-mūceb-i naṣṣ-ı kerīm-i [V. 112a] *baʿżuhā fevḳuhā fevḳa baʿżin*[385] cevher-i maʿrifet [B. 259a] ü kemāle merātib-i sāmiye ile ʿarż ve aʿrāż-ı cevāhir-i āmāle manāṣıb-ı āliye ile muʿraż olup esāfil ü eʿālī *mā-dāme velā yezālī*[386] envār-ı āftāb-ı ifāde ile ḳāli ve ās̱ār-ı müsteṭāb-ı ifāża ile[387] manẓūr-ı ehālī

---

383 ṭuğra] ṭoğrı, B.
384 yazılmışdur] - V.
385 baʿżuhā fevḳa baʿżin: "Bazıları bazılarının üstündedir.", *Kur'ân-ı Kerim*, Nûr, 24/40.
386 Devam ettiği sürece.
387 ḳāli ve ās̱ār-ı müsteṭāb-ı ifāża ile] - B.

olmaḳdan ḫālī olmaya. Ṣavb-ı ṣavāb-nümālarına dürer-i taḥiyyāt-ı lāyıḳa ve ġurer-i teslīmāt-ı fā'iḳa tevfīr ü tevḳīrle ihdā olınup ma'rūż-ı dā'ī-i ḳadīm ve s̱enākār-ı müstedīm oldur ki dört beş yıl 'ale't-tevālī **Ḥaleb** tīmārları defterdārlığıyla sefer şedā'idi yollarınuñ pāy-māli ve tefavvuḳ-ı aḳrān u emsāl ġayretinüñ ber-geşte-ḥāli olan rāfi'-i ruḳ'a-i 'ubūdiyyet Muṣṭafā 'Ālī s̱enākārları, ḥālen feyyāż-ı muṭlaḳa tevekkül ve dāmen-i 'ināyetlerine tevessül ile 'atabe-i ulyā mülāzemetini bā'is̱-i ḥuṣūl-i merām **[V. 112b]** ve naẓar-ı şerīf-i iksīr-sīretini naḳḳād-ı ḫızāne-i behre vü kām mülāḥaẓa ḳılup *meşiyyen 'ale'l-vech*[388] müteveccih olmışlardur. 'Ale'l-ḫuṣūṣ Şarḳ cānibine vāḳi' olan seferlerüñ her ḥālini cāmi' ve ile'l-ān ẓuhūra gelen ḫidemāt-ı mebrūrenüñ uṣūl u furū'ını müstecmi' *Nuṣret-nāme* nām bir kitāb-ı belāġat-niẓām daḫı te'līf idüp ve 'izzetlü şeh-zāde-i kāmkār ḥażretlerinüñ sūr-ı sürūr-i iştihārlarını daḫı *Cāmi'ü'l-buḥūr Der Mecālis-i Sūr* nām bir kitāb taṣnīf eyleyüp muṣavver ü müẕehheb ve mükemmel ü müretteb īṣāline 'āzim ve mu'āvenet-i kāmile ve müẓāheret-i **[B. 259b]** şāmilelerine 'ahd-i ẕihnīsinde cāzim olmışdur. Fī-nefsi'l-emr lāyıḳ-ı iltifāt u raġbet ve sezāvār-ı naẓar-ı 'ināyet bendeleri olduḳdan ġayrı iḥyāsı ḥayāt-ı 'āleme bā'is̱ ve neşv ü nemāsı gülzār-ı ma'rifetüñ intimāsına sebeb-i ḥādis̱ faṣīḥü'l-lisān, **[V. 113a]** nādirü'l-aḳrān, melīḥü'l-beyān, bāhirü'l-'irfān, te'līfāt-ı kes̱īreye mālik, hemvāre is̱bāt-ı ās̱ār ṭarīḳine sālik, siyemmā medāyiḥ-i efāḍıl mezāyāsına mütehālik s̱enākārlarıdur. Mutażarrı'dur ki 'izz-i ḥużūr-ı pādişāhīye ḥüsn-i terbiyetinde ve kitāblarınuñ hengām-ı refāhiyyetde īṣāl ü raġbetinde ve kendinüñ ḥuṣūl-ı merām ve ḳaṭ'-ı rütbetinde ve şedā'id-i 'azl ile perīşān-ḥāl

---

388 Bir yere yürüyerek.

olmadın intiẓām u umūrınuñ cem'iyyetinde ve naẓar-ı şerīf-i iksīr-te'sīrleri bī-dırīġ buyurıla ki ol luṭfuñ netā'ici maḫlaṣ-ı ḳadīmlerine rāci' olduḳdan ġayrı herāyine ḥaḳḳında ẓuhūra gelen mürüvvet ü iḥsān pesendīde-i büleġā-i ẕī-şān ve ber-güzīde-i fuṣaḥā-i mu'ciz-beyān olduġına gümān yoḳdur. Li-münşī'ihi:

[Mef'ūlü Mefā'īlü Mefā'īlü Fa'ūlün]
Bir ehli uyar biñ eser itmişçe be-nām ol
Ey kān-ı kerem biñde bir olmaz çü bu furṣat **[V. 113b]**

[58] Münşī ṭarafından[389] Muḥyī Efendi'ye yazılmışdur.

Muḥyī-i āsār-ı ḫillet, mūcid-i eṭvār-ı maḥabbet olan du'ā-nāme-i muḫālaṣet mānend-i kitāb-ı İḥyā *mine'l-ibtidā ile'l-intehā* yārān-ı bā-ṣafānuñ mürde dillerine derd-i firāḳ ile rūḥ-efzā **[B. 260a]** ve ḫullān-ı bā-vefānuñ ālām-ı iştiyāḳıyla ġamnāk u mükedder göñüllerine ṭeraḥ-zidā olmaḳ üzre itḥāf ü ihdā ḳılınup tevḳīr-i 'amīmle inhā-i muḥibb-i ḳadīm oldur ki nemīḳa-i ḫulūs vāṣıl olduġı rūz-ı sa'ādet-nümā ki nām-ı cum'a ile müstes'ad u müsemmādur. Ḳable'd-ḍahveti'ṣ-ṣuġrā sulṭān-ı 'uşşāḳ-ı pür-şevḳ, burhān-ı āfāḳ-ı hidāyet-ṭavḳ a'nī bihi Mevlānā Celālü'd-dīn *ḳaddesa'llāhu esrārehu bi-envāri'l-yaḳīn*[390] merḳad-i münevverinüñ civār-ı kerāmet-āsārında niyyet-i nüzūl ve bir güncegez şeref[391]-i mücālesetüñüzle mesrūr-ı mecbūl taṣmīm olınup ve lākin **Baġdād** ḫazīnesine **[V. 114a]** müte'allıḳ ba'żı iḥmāl u iskāle yigirmi mehār miḳdārı cimāl lāzım olup kenār-ı şehre vāṣıl olduġumuz gibi istimā'le aṣḥāb-ı cimāl ya'nī ki her

---

389 ṭarafından] cānibinden, V.
390 Allah, yakîn bilgisinin ışığıyla onun sırlarını kutsasın.
391 şeref] şevḳ, B.

cemmāl mānend-i erbāb-ı cemāl kenār olmakdan ḳaçup bu mużāyaḳanuñ def'i ṣoñradan ẕimmet-i himmetüñüze lāzım gelmekle ḳable'l-vuḳū' 'izz-i ḥużūra iş'ār ve vaḳt-i seḥerden iḥżār olunmaları içün ruḳ'a-i ḫulūs īsār ḳılındı. Mültemesdür ki bu merāmuñ ḥuṣūli **Ḳonya Merāmı** seyrinüñ vuḳū'-ı maḳbūli gibi yarına ḳonılmayup sā'ati ile yigirmi mehār yarar ve bār-girān taḥmīline sezāvār develer iḥżārına taḳayyüd oluna ve tafṣīl-i ālām-ı iştiyāḳ 'inde't-tallāḳ mü'eddā ḳılına.

[59] Münşīnüñ mü'ellefātını cenāb-ı pādişāhīye īṣāl içün erbāb-ı devletden bir ṣāḥib-devlete yazmışdur[392]. [V. 114b]

Īṣāl-ı kitāb-ı ḥamd ü s̱enā ve irsāl-i resā'il-i niyāyiş ü du'ā [B. 260b] tebcīl-i cemīlle mehdī vü mü'eddā ḳılınduḳdan ṣoñra ebnā-yı muḫliṣ-ı bī-riyā oldur ki ḥālen rāfi'-i cerīde[393]-i du'ā bende-i direm-ḫarīde-i 'uẓemā 'umdetü'l-üdebā' ve'z-zu'amā, efṣaḥü'l-fuṣaḥā eblaġu'ş-şu'arā a'nī bihi 'Alī Efendi s̱enākārları muḳaddemā ṭarīḳ-i 'ilm-i şerīfde mevālī-i 'iẓām ḫidmetlerine yitişüp kesb-i feżā'ille mülāzemet pāyesin daḫı ḳaṭ' idüp her fende nāmver ve her bir 'ilmden behrever, naẓm-ı dil-güşāda fā'ıḳu'l-aḳrān ve ṭarz-ı imlā vü inşāda ser-defter-i inşāgerān-ı zamān olmaġla ile'l-ān naẓm u nes̱rde on iki cild te'līfāt-ı bī-mis̱āli şāhid-i ma'ārif ü kemāli vāḳi' olduḳdan mā-'adā tevārīḫe müte'allıḳ olan kütüb-i nefīseden *İşrāḳu't-tevārīḫ* nām kitābı [V. 115a] sa'ādetlü pādişāh-ı Sikender-cāh ḥażretlerinüñ ḫuṭbe-i celīletü'r-rütbeleriyle terceme idüp ḫuṣūṣā kütüb-i tevārīḫ ü tefāsīrüñ *mu'teddün-bih*[394]

---

392 biri ṣāḥib-devlete yazmışdur] birine yazmışdur, B.
393 cerīde] ḫarīde, V.
394 Kendisine itibar edilen.

olanlarını görüp niçe ferā'id-i fevā'id ilḥāḳı ile ve sā'irleri yazmaduğı miʿrāc-ı Resulu'llāh'uñ tafṣīl-i aḥvāli ve ḥażret-i ʿĪsā'nuñ baʿde'n-nüzūl vuḳūʿ bulacaḳ eṭvār u efʿāli kemā yenbaġī tasṭīr olunmaġla ḥaḳḳā bir kitāb olmışdur ki nāmı *Zübdetü't-tevārīḫ* olduğı tamām müsemmāsına mutābıḳdur. Eyle olsa kitāb-ı mezbūruñ ḥażretüñüz vesāṭatıyla cenāb-ı ʿazamet-menāb-ı humāyūna vāsıl ola. Her ḳırā'at buyurduḳlarınca enbiyā [B. 261a] vü evliyāyla muṣāḥabet itmişce ḥaẓẓ buyurmaları ve iş bu māh-ı Muḥarrem gibi şehr-i muḥarremde ol ḳırā'at ile meṡūbāt-ı ʿuẓmā taḥṣīl ḳılmaları muhaḳḳaḳdur ve bi'l-cümle her ne ḳadar oḳunsa ṭoyulmaz [V. 115b] ve ne deñlü manẓūr buyurılsa usanılmaz. Lā-siyemmā bu kitāb īṣālindeki himmet saʿādetlü pādişāh-ı ʿālem-penāh ḥażretlerine göre bāʿiṣ-i ṡevāb-ı dünyā vü āḫiret ve bu muḫlisüñüze naẓaran sebeb-i izdiyād-ı maḥabbet ve ʿĀlī Efendi dāʿīlerine ḳıyāsla maḥż-ı terbiyet ü ʿināyet ve mezbūrdan enbiyā-i ʿiẓām ve evliyā-i kirām ḥażerātına nisbetle ẕāt-ı laṭīfüñüze bir şerīf-i ḫidmetdür ki mükāfātı tekmīl-i saʿādet-i dāreyn ile vücūd bulacaġında reyb ü gümān yoḳdur. Ziyāde ilā-āḫirihi.

[60] Münşī cānibinden te'ehhül içün bir ehl-i fażla yazılmışdur.

Meclis-i şerīf-i bircīs-celīs ve maḥfel-i münīf-i İdrīs-enīslerine ki şems-i sipihr-i saʿādetle münevver ve āftāb-ı evc-i nıṣfet u siyādetle żiyā-güsterdür. Hemvāre zāde-i ṭabʿ-ı derrākleri envār-ı envāʿ-ı feżā'il ile nücūm-ı nebāhat-mevsūm gibi tābnāk ve iżā'et-i [V. 116a] neyyir-i fehm ü idrākleri kevākib-i mevākib-rüsūm ṣıfātında mezāyā-yı ʿālem-i eflāk ve merāyā-yı ṭevāliʿ-i sükkān-ı basīṭ-i ḫāk olmaḳdan ḫālī olmaya. Tevfīr-i tevḳīrle muʿanven duʿālar ve tebcīl-i celīlle müberhen ṡenālar ʿarża-i ʿarṣa-

i sa'ādet- [B. 261b] delīl ve hediye-i seniyye-i bī-'adīl ḳılındukdan ṣoñra ma'rūż-ı muḫliṣ-i ḫillet-i sebīl oldur ki ḥālen *el-ervāḥḥu cünūdun mücennedetün femā-te'ārefa minhā i'telef*[395] feḥvā-yı şerīfi mūcibince şān-ı fażīlet-nişānları çeşm-i cism ile görmek müyesser olmadın evṣāf-ı ḥasenelerin istimā' itmekle şeref-i mülāḳāta kemāl-i tehālük ü ta'aşşuḳ ḥāṣıl olup bu rābıṭa-i farżiyye vāsıṭa-ı marżiyye olmaḳ ümmīdine sülāle-i sāmiyeleri ki nev-ber-i nihāl-i 'ömr-i mes'ūdları ve nev-bāve-i şāḫsār-ı vücūd-ı pür-cūdlarıdur. *Tenākehū tenāselū*[396] ḥadīs̱-i [V. 116b] şerīfine imtis̱āl ḫuṣūṣā *fenkihū mā-ṭābe leküm*[397] naṣṣ-ı laṭīfine mutāba'at-ı bī-mis̱āl ile teşyīd-i bünyān-ı vidād ve temhīd-i bünyād-ı ittiḥād murādumuz olduḳdan mā-'adā *el-mālu ve'l-benūn zīnetü'l-ḥayāti'd-dünyā*[398] mażmūn-ı laṭīfinüñ şıḳḳ-ı s̱ānīsinden temettu' ve evlād u emcād-ı sa'ādet-nihād ile ile'l-ān bisāṭ-ı tecerrüdden tereffu' vāḳi' olmayup bu sa'ādet-i ḥamīde ol neseb-i ṭāhire-i pesendīdeye 'alāḳa-i güzīde ile mercū olup du'ā-nāme ile ber-vech-i güstāḫī 'arż-ı ṭaleb ve beyān-ı şūr u şeğab ḳılınmışdur. Egerçi ki tezāḥüm-i ṭālibīn teḳādüm-i rāğibīn ne derecede idügi ma'lūm-ı 'aḳl-ı dūr-bīnler idi. Lākin be-ḥaḳḳ-ı fermān-ı ḳadīm ve be-ḥürmet-i Resūl-i vācibü't-tekrīm bu bābda ẕāt-ı mürüvvet-nişānları gibi şān-ı memdūḥu'l [B. 262a] -'unvānla ḳarābete müraccaḥ-i bī-ḳıyās olmağla *el-'öẕrü maḳbūlun inde kirāmi'n-*

---

395 "Ruhlar, toplanmış, muhtelif nevilere ayrılmış zümrelerdir. Binaenaleyh bunlardan Allah yolunda tanışanlar, vasıfları, huyları müttehit olanlar birbirleriyle hak için tanışmışlardır.", İbrahim Canan, *Kütüb-i Sitte*, Ankara 1990, C.10, s.145.

396 Nikâh yapınız, çoğalınız.

397 Beğendiğinizi nikâhlayınız.

398 Mal ve oğullar dünya hayatının süsüdür.", *Kur'ân-ı Kerim*, Kehf, 18/46.

nās[399] iʿlāmına [V. 117a] ḫufyeten ve ʿalāniyyeten cür'et olunmışdur. Maʿa hazā baʿżı aḫbār-ı ṣaḥīḥa daḫı semʿümize yitişüp ṣūret-i infiṣāli müşʿir ve devlet-i ittiṣāli muḫbir fehm olunmağla ve ẕāt-ı şerīfleri miʿyār-ı meḳādir-i nās idügi muḥaḳḳaḳ bilinmekle iʿlām-ı ḥāle teşemmür ḳılınmışdur. Derece-i cevāzda mıdur veyāḫud baʿżı mevāniʿ ḥasebi ile degül midür muṣammağ-ı mektūb-ı merġūbü'l-üslūbla işʿār buyurılmaḳ bābında iḥsān-ı bī-kerān ẕāt-ı pāk-i fażīlet-nişānlarına menūṭdur. Naẓm:

Huve'ş-şemsu fuḍlen ve'l-ehālī kevākib
Huve'l-bahru ʿilmen ve'l-eʿālī merākib

[O güneş, insanlar yıldızdır. O ilim denizi, büyükler ise gemidirler.]

Le'in-ṭāleti'l-ʿahde fe'ş-şemsi teṭlaʿ
Elā sevfe terteḳī aʿle'l-merātib

[Şayet vaat uzarsa güneş doğar. Haydi yüce mertebelere yükselsene.]

[61] Münşīnüñ cānibinden[400] ẓuhru'l-mevālī Mesʿūdī Efendi'ye yazılmışdur.

Mādām ki suʿūd-i kevākib-i erbāb-ı ʿizz ü iḳbāl burūc-ı cāh u celālle suʿūd-ı mesʿūd-ı lā-yezālde [V. 117b] ve nüḥūs-ı nücūm-ı eʿādī-i ẕemīmü'l-ḫıṣāl hubūṭ u inhiṭāṭla teşvīş-i tām ve tenezzül ü iḫtilālde olup ol ẕāt-ı şerīf-i siyādet-kemāl, ṣıfāt-ı maḥmidet-me'āl-i Muḥammedī-ḫiṣāl mezāyāsına herāyīne merāyā-i aḥvāllerini maẓhar ve ṭayy-ı rütbe-i rātibe-i feżā'ille bālāter müşāhede

399 Özür kerem sahibi insanların yanında makbuldür
400 cānibinden] ṭarafından, V.

buyurduḳlarınca neyyir-i du'ā vü s̱enā evc-i ṣıdḳ u ṣafāda tābende rūşenā ḳılınup her māh [B. 262b] u sāl belki bi'l-ġuduvvi ve'l-āṣāl muvāżebet ü iştiġāl ile lā-siyemmā ānen fe-ānen tevḳīr-i bī-'adīl ve tebcīl-i cemīl ḫidemātına kūşiş-i ḫulūṣ-i iştimāl ile ma'rūż-ı s̱enākār-ı niyāyiş-nis̱ār oldur ki burc-ı evliyā-i kerāmet-nihād ya'nī Dāru'l-ḫilāfe **Baġdād** ḥavālīsindeki meẓẓān-ı icābet-i da'vāt olan merāḳıd-ı münevvere-i bā-berekāt ziyāretleriyle müstes'ad olduḳdan ṣoñra [V. 118a] *el-'ūdu aḥmed*[401] mażmūnına māṣadaḳ-ı mü'eyyed olup ḳat'-ı bevādī ve merāḥil ve ṭayy-i sebāsib ü menāzil ṭarīḳiyle **Ḳonya**'ya gelindükde dā'ī-i ḳadīm ve sa'ādet-ḫāh-ı müstedīmleri usvetü'l-müderrisīn, 'umdetü'l-muḥaddis̱īn Mevlānā Tācü'd-dīn İbrāhīm Çelebi-i bī-riyālarınuñ ṣavb-ı bā-ṣavāblarına şevḳ ü ġarāmı ġālib ve meclis-i bircīs-celis-i müsteṭāblarına[402] iştiyāḳ-ı tāmmı 'azīmetini müstevcib olmaġın maḥabbet-nāme ile revāne ḳılınup lākin muḥibb-i müteḫaṣṣıṣları daḫı 'īd-i şerīf eyyāmına bārī ḫitām u encāmına yitişmek muṣammem olmaġla bir münāsibce ve kes̱ret-i büyūt u mesākini ġālibce ḫuṣūṣā teyemmüni mücerreb ve ṣayfī vü şitevī nişīmenleri müretteb evcegez tedārüki daḫı anlara sipāriş olınup fe-emmā mebādā ki taḫliyesinde su'ūbet çekile ve ẕāt-ı [V. 118b] kerīmü'ş-şānları gibi berrāḥ-ı e'azz-i eḫallüñ himmet-i 'āliyeleri muḳāreneti lāzım olup "ṣāḥib-sa'ādetlerümüz ve ser-māye-i devletümüz olan aġāyān-ı ḥarem-i muḥterem ve rū-şināsān-ı dergāh-ı mükerrem ḥażerāt-ı ḥamīde-ṣıfātınuñ mu'āveneten [B. 263a] ḫidmet-güẕār-ı muḳaddem ya'nī ki bevvābān-ı üsküf-pūşāndan bir merd-i mübrim göndermelerini īcāb eyleye" deyü cenāb-ı vālā-me'āba bu

---

401 Ey Ahmed yardım et.

402 şevḳ ü ġarāmı ġālib ve meclis-i bircīs-celīs-i müsteṭāblarına] - B.

güstāḫlıġa cür'et olunmışdur. Mutażarrı' dur ki īcāb itdügine göre ṣāḥib-devlet ḫazīnedārbaşı ḥażretlerinden müẓāherete bez̠l-i luṭf buyurılmaġa ve bu bende baş u cān ve mā-melek-i ḫānmān ile 'an-ḳarīb-i ḫāk-i pāy-ı şerīflerine vuṣūl bulup cān naḳdi daḫı lāzım olsa deyn-i vācibü'l-edā gibi ḳażāsı muḳarrer idügini iş'āra luṭf oluna ve bi'l-cümle luṭf-ı bī-ḥisāb şān-ı siyādet-me'āba menūṭdur. [V. 119a]

[62] Münşī cānibinden ekābir-i 'aṣruñ birine yazılmışdur.

Mürüvvet-kār, 'āṭıfet-dis̠ār, merḥamet-ās̠ār, şefḳat-kirdār sulṭānum ḥażretlerinüñ ḫāk-i pāy-ı iksīr-semīrlerine ki erbāb-ı ma'ārifüñ ẓahīri ve aṣḥāb-ı leṭā'ifüñ dest-gīridür. Arż-ı dā'ī-i ḥaḳīr oldur ki sulṭānumuñ beydā-i mekārim inde peydā ve aḳṣā-i feżā-i merāḥiminde serv-i bālā gibi intişār-nümā olan mevā'id-i kerīme ve 'uhūd-ı ḳadīme *ḥamden s̠ümme ḥamden*[403] bürūz u ẓuhūr mertebelerine ḳarīb olup ḥālen fetḥi müyesser olan **Lonçaryek** nām ḳal'a defterde bu bendeye ze'āmet ḫuṣūṣa **Çenad** Alaybegisi Ṣāliḥ Aġa kullarınuñ tīmārı ile ri'āyet recāsına 'arż olınmışdur. Felā-cerem melāzum sulṭānumuñ himmeti ve melce'üm 'āṭıfet ü merḥametidür. Ḫuṣūṣā efrūḫte çerāġlarından idügüm gün gibi rūşen ve būstān-ı terbiyetlerinde [B. 263b] neşv ü nemā bulduġum serv-i çemen gibi her yirde [V. 119b] mümtāz u mu'ayyendür. Vallāhu'l-'aliyyi'l-'aẓīm ve bi-ḥürmeti elif lām mim. Emr-i 'ālī-şānları ṣādır olmasa bu vādīlere gelmek ve bevādī-i ümmīd ü maḳāṣıdda bu ṭarīḳle yelmek müyesser degül idi. El-ḥamdu li'llāhi te'ālā ki sulṭānum gibi gevher-i yektānuñ kelām-ı cevāhir-niẓāmıyla mürebbā oldum ve ẕāt-ı şerīfleri gibi kān-ı iḥsānuñ

403 Çok çok şükürler olsun.

elfāẓ-ı dürer-bārı te'sīri ile murādum gevherlerinden behreler buldum. Min-ba'd ġayret demi ve 'uluvv-i himmet mevsimidür. Bunca zamāndur ki rūzgāruñ keş-ā-keşinden der-i baḫtuma güşāyiş ve metā'-ı fażl u ma'rifetüme revāc u revāyiş vāḳi' olmamışdur. Ümmīddür ki bu def'a cüz'ī teveccühleri ile 'arż olunan ze'āmet ḥāṣıl ola ve mürüvvet ü 'ināyetleri maḥalline vāṣıl ola. Naẓm:

[Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün]
Ger benüm ḥaḳḳumda bir söz gevherin beẕl idesin
Umarın ḳalam kerem altında ben mānend-i mīm

Bendelik ser-best tīmār oldı v'el-ḥāṣıl baña [V. 120a]
Kendü zu'mumca ḳapuñda çoḳdan oldum ben za'īm

Neṡr: Hemvāre vücūd-ı pür-cūd, melāẕ-ı cümle-i mevcūd, melce-i aṣḥāb-ı maḳṣūd bād, bi-rabbi'l-'ibād.

[63] Ümerādan biri erkān-ı devletden birine yazmışdur.

Nuṣret-nişān ve kişver-sitān sulṭānum ḥażretlerinüñ hāk-i pāy-ı iksīr-feşānlarına 'arż-ı bende-i nā-tüvān oldur ki eger deryā-yı mürüvvet ü iḥsān cūşān u ḫurūşān olup bu 'abd-i ḳadīm ve sa'ādet-ḫāh-ı müstedīm aḥvālinden istişġāya meyelān buyurılursa Ḥaḳ 'alīmdür ki [B. 264a] şeb u rūz ve her sā'at-i fīrūzda sulṭānumuñ devām-ı devlet ve izdiyād-ı nuṣretlerine ḫuṣūṣā gürūh-ı düşmenān ve zümre-i fitne-i bī-dārānuñ kesr ü hezīmetlerine du'ādan ḫālī degüliz. *Ḥaḳḳā ṡümme ḥaḳḳā* bu āna gelince ẓuhūra gelen tedbīr-i dil-peẕīr ve rāy-i iṣābet-mesīrleri siyemmā mirāren vāḳi' olan cengleri ve cibāl-i Yemen gibi ṣa'b yirlerdeki cür'et ü āhengleri taṣavvur u taḫayyül olundukda [V. 120b] girībān-ı 'uḳūli ḥayret elleri ṣad-pāre ve dilīrān-ı fuḥūli libās-ı fikret ü ta'aḳḳulden

āvāre ḳılduġı muḳarrerdür. *Allahümme zidhu nuṣreten ve ʿavnen ve eyyedhu furṣaten ve emnen*[404] inşāallahu'l-ḳadīr sefer-i nuṣret-es̱erleri pāyān-pezīr olduḳda iltifāt-ı behre-perdāz-ı sulṭānī ve riʿāyāt-ı ḫāṭır-nevāz-ı ḫāḳānī beydā-i himmet kişver-sitānında peydā ve ṣaḥrā-yı ʿināyet-i ḫusrevānīde serv gibi engüşt-nümā olup tīġ-i ser-tīzlerinden dökilen ḫūn ʿaḳīḳ-i **Yemen**'üñ ḳıymetini dūn ve pīrāmen-i ʿ**Aden**'de ṣaçılan sirişk-i gūn-a-gūn ġuzāta dürr-i meknūn gibi manẓūrü'l-ʿuyūn olmaġla muṭahhar-ı nā-pāküñ taṭhīr ü izālesi ve aʿvān-ı ṣalābet-nihādınuñ ḫūn-ı gerdenleri iṣālesi bāʿis̱-i rifʿat-ı dāreyn ve sebeb-i saʿādet-i ʿālemeyn olmış ola. Āmīn āmīn bi-ḥürmeti'llāhi ḫayrü'l-fātiḥīn [V. 121a] ġıbbe ẕālike bāʿis̱-i ruḳʿa-i ʿubūdiyyet-i ezelī ümerā-i **Yemen**'den Şeyḫ ʿAlī Beg bendeleri ki merḥūm [B. 264b] maġfūrun leh Üveys Paşa zamānından berü ol ser-ḥaddüñ nāmdārı ve dilīr-i bülend-iştihārı olup fe-āmmā ol cāniblerden ḫalāṣ ve **İçil** sancaḳlarından biri ile felāḥ-ı ḫāṣṣı sulṭānum gibi bir ʿālī-himmet-i ṣāḥib-saʿādetüñ re'fet ü ʿināyetine ve maḥż-ı elṭāf u ʿāṭıfetine mevḳūf olmaġla ber-vech-i güstāḫī ʿubūdiyyet-nāme taḥrīrine cür'et olunmışdur. Elṭāf-ı faṣīḥatü'l-eknāflarından mercūdur ki ḳaṣd-ı s̱evāb ve celb-i ecr-i müsteṭāb buyurılup inşāallahu'r-raḥmān ol vilāyet-i fetret-nişān mażarrat-ı eʿādīden maṣūn u ābādān olup saʿādetle der-i devlete teveccüh buyurduḳlarında mezbūr ḳulları rikāb-ı saʿādetlerinde istiḫdām ve **İçil** sancaḳlarından biri ile [V. 121b] muḥaṣṣılü'l-merām buyuralar ki vallāhi'l-ʿaẓīm ve bi-ḥürmeti resūlihi'l-kerīm anuñ haḳḳında beẕl olunan mekārim ü iḥsān ve merāḥim-i bī-kerān maḥżā bu ḳullarına ʿā'id idügine reyb ü gümān yokdur. Fermān ulu sulṭānumuñdur.

---

404 Allah'ım onun başarısın artır ve eminliğini sağlamlaştır.

[64] Ez-cānib-i Ḳāḍī-ʿasker be-mīr-i mīrān-ı mıṣr-ı Ḳāhire nüvişte

Hemvāre mıṣr-ı saʿādet-maṣīr-i zindegānī, ifāże-i Nīl-i tedbīr ü kār-dānī birle maʿmūre ve ābādān olup ol bevādī vü sebāsib pāy-māl-i merākib ü mevākib olmışken ġallesinden ġalā ās̱ārı nā-būd ve zād u zevādesinden vefret ü ġınā esʿārı mevcūd olduḳdan mā-ʿadā Nīl-i raḥāt u amānı ki selsebīl-i [B. 265a] behiştüñ tev'emānıdur, eyyām-ı ʿadālet-encāmlarında cūşān ve hengām-ı maʿdilet-ḫitāmlarında ḫurūşān olduḳça envāʿ-ı tevḳīrle muʿanven duʿālar ve zīver-i tebcīl ile müzeyyen s̱enālar ol cenāb-ı vālā-me'āba [V. 122a] hezār tażarruʿ u ibtihālle ʿarża ḳılınduḳdan ṣoñra inhā-i muḫlis-i devlet-ḫāh oldur ki ḥālen bāʿis̱-i[405] nemka-i (?) muḫālaṣat-ḳarīn Mevlānā Muḥyi'd-dīn dāʿīlerine ẓıll-ı hükūmet-i maʿdilet-rütbetlerinde Elvāḥ ḳażāsını taʿyīn ü tevcīh buyurılup dest-būs-i şeref-me'nūsları ḥālinde levḥāt-i āmālinde ebyāt-ı mekārim-i cezīleleri nigāşte ve ṣafaḥāt-ı aḥvālinde mekārim-i ḫarīdeleri güzer dāşte buyurılmak recāsına revāne ḳılındı. Ümmīddür ki ḫāṣṣa dāʿīlerinden maḥsūb ve iltifāt-ı ʿāliyeleriyle manẓūr u merġūb buyurılup bu muḫlisleri cānibine kerem-sāz u ḫāṭır-nevāzlıḳdan ḫālī olmayalar. Ziyāde ne taḥrīr olunmak lāzımdur. Hemīşe mihr-i sipihr-i kām-rānī, der-i baḫtgāh-ı māh-ı Kenʿānī lāyıḳ-ı saʿādet-i dü cihānī bād, behcetü'l-aḳṭāb ve'l-evtād ve ve'l-efrād [V. 122b] ve bi'l-aḳrān[406].

---

405 bāʿis̱-i] –B.
406 ve bi'l-aḳrān] – V.

FAṢL-I RĀBİ' MENĀŞİR-İ TEHNİYYET BEYĀNINDADUR.

[65] Mevlānā 'Azmī Efendi şeh-zāde Sulṭān Meḥemmed Ḫan'a Ḫāce oldukda tehniyyet olunmışdur.

Tā ki hümā-yı himem-i hümām, 'azm-i ẕirve-i merām ve cezm-i rütbe-i behre vü kām eyleyüp şeh-bāz-ı naẓm-ı mübīn bāl-zen-i a'lā-i ma'ārif ve nesr-i neşr-i güzīn ṣayd-efgen-i evc-i belāġat u leṭā'if vāḳi' ola. [B. 265b] Teṣā'ud-ı merātib-i devlet ve tezāyüd-i manāṣıb-ı sa'ādet du'āları ḫulūṣ-i bāl ile *imri ẕī-bāl*[407] 'add olınup hezār ḥamd u şükr ile edāsına me'mūr ve ihdāsıyla beyt-i ḫāṭır-ı ḫillet-meẓāhir ma'mūr oldukdan ṣoñra żamīr-i münīrlerine ki herāyīne aṣḥāb u ḫullāna rāci' ve eviddā vü iḫvāna 'a'īd ü tābi'dür. İnhā-i muḫliṣ-i mecbūr ve ebnā-yı mütehaṣṣıṣ-ı mecbūlü'l-ḳuṣūr oldur ki ḥālen nüvīd-i 'ālem-i beşāret ve berīd-i meserret-ḳarīn-i beşāşet bu ḫaber-i tāze ile tehniyyet ve ferāḥ-ı bī-endāze ile [V. 123a] sāḥa-i ḳulūbı mesāḥat eyledi ki ḥażret-i Ḫallāḳ-ı Kirdgār ber-mūceb-i *Küllü şey'in 'indehu bi-miḳdār*[408] nāḥiye-i istiḥḳāḳlarına ḳaṭ'-ı manāṣıb-ı nāṣiye āyātını taḥrīr ve cebīn-i cibilliyyetlerine ṭayy-ı merātib-i rātibe ḥikāyātını tasṭīr buyurup *Ve mā-minnā illā lehu maḳāmun ma'lūm*[409] mefhūm-ı laṭīfi müsted'āsınca sa'ādetlü pādişāh-ı maḫdūm ve ẓıllu'llāh-ı ma'dilet-rüsūm ḥażretleri kemāl-i liyāḳat u kemālāt ve[410] vufūr-ı isti'dād-ı meşkūretü'l-ḥasenātlarını ma'lūm idinüp mīve-i nihāl-i

---

[407] "kullu imri in ẕī bālīn: "Besmele, hamdele ve salvele ile başlamayan her önemli işin sonu gelmez." mealinde bir hadis-i şeriften iktibas.

[408] "Herşey onun katında bir ölçü iledir.", *Kur'ân-ı Kerim,* Ra'd, 13/8.

[409] "Ve bizden ise bir kimse yoktur ki, illâ onun için bilinen bir makam vardır.", *Kur'ân-ı Kerim,* Sâffât, 37/164.

[410] ve] – V.

bāğ-ı salṭanat ve nev-bāve-i şāhsār-ı milk ü millet olan vāriṣ-i tāc u taht a'nī bihi şeh-zāde-i cevān-baht ḥażretlerine mu'allim ü mürebbī ta'yīn buyurmışlar. Naẓm:

Ey pey-revī-i to mūcib-i fevz ü felāḥ
Rāy-i to şebistān-i hıred-rā mıṣbāḥ
[Ey iktida etmek nimet ve kurtuluş vesilesi olan senin fikrin, akıl halvetinin feyiz ve kurtulma kandilidir.]

Ebvāb-ı me'ānī ki be-ḳufl-i ezelest [B. 266a]
Cuz kilk-i beyān-ı to ne dāred miftāḥ
[Ezel kilidiyle kilitlenmiş anlam kapılarının senin ifade kaleminden başka anahtarı yoktur.]

Ḥaḳḳā sümme ḥaḳḳā *nāvelü's-ṣaḥīfete ḳārīhā*[411] mażmūnına ẕāt-ı [V. 123b] nādire-dānlarını mā-sadaḳ ve āyet-i kerīme-i *İnnallāhe ye'murukum en-tu'eddū'l-emāneti ilā ehlihā*[412] naṣṣ-ı şerīfine imtiṣāl-i bī-miṣāllerini muṣaddak buyurmışlar. Felā-cerem bülbül-i bāğ-ı me'ānī bu hevā-yı dil-güşānuñ bāl-efşānı oldı ki li-münşī'ihi:

[Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün]
Naẓm-ı pāk ile nitekim Ḫācū
Neṣr ile Ḫāce-i Cihān sensin

Sende ẓāhir kemāl-i istiḥḳāḳ
Ḫāce-i şāh-ı kām-rān sensin

---

411 Gerçekleri dile getiren bir sayfa.
412 "Muhakkak Allah size emrediyor ki emanetleri ehline veriniz.", *Kur'ân-ı Kerim*, Nisâ, 4/58.)

Nesr: El-ḥaḳ a'vām-ı bisyār belki ḳurūn ve a'mār idi ki taḥsīne sezāvār bu maḳūle bir vażʿ-ı ʿadālet-āsār ve naṣb-ı nıṣfet-kirdār vāḳiʿ olmış degüldi. Naẓm:

Ey fażl-ı to refte maşrıḳ u maġrib-rā
Mihr-i hüneret resīde her ṭālib-rā
Manṣıb zi-to şād est ne ez-manṣıb to
Ān bih ki konem tehniyyet-i manṣıb-rā

[Senin lutfun doğuya batıya yayılmıştır. Sanatının (hünerinin) güneşi her talep edene ulaşmıştır. Makam seninle mutludur, sen makamla değil. (O yüzden) makamı tebrik edeyim daha iyi.]

Mültemisdür ki aḥyānen nāme-i belāġat-nümālarıyla izdiyād-ı vidāda raġbet ve imtidād u ittiḥāda musāraʿat buyuralar ki vuṣūlinden sürūrlar [V. 124a] ḥāṣıl olması mukarrerdür. Çün ġarażʿ arż-ı iḫlāṣ ve naḳl-i vedd ü iḫtiṣāṣdur. Bu miḳdārla iktifā olundı. Li-münşi'ihi

[Feʿilātün Mefāʿiün Feʿilün]
Bād hemvāre meclis-i kudret
Müteʿālī bi-miknet ü ḳudret
Hem çü fażl-ı to devlet ü iḳbāl
Mütezāyid be-hefte vü meh ü sāl

[Kudret meclisi her zaman kudret ve servet ile yükselsin. Devlet ve ikbal senin fazlın gibi ay ve yıl artsın.]

[66] Ekābir-i ʿaṣruñ birinden ṣadr-ı aʿẓama tehniyyet-nāme[413]

Yüce himmetlü, ʿālī menziletlü, fuḳarāya merḥametlü, zuʿafāya şefḳatlü [B. 266b] sulṭānum ḥażretlerinüñ dīvān-ı sāmī-mekān-ı mürüvvet-nişānlarına her vaḳt u her sāʿat tecdīd-i devlet ü sāʿat (?) ve temhīd-i bünyān-ı ḥaşmet ü ṣadāret duʿālarına resm-i ḳadīm üzre musāraʿat u muvāẓebet ḫidmetinde iken nā-gehān berīd-i meserret-resān ve nüvīd-i beşāret-nişān, ḳalb-i żaʿīfi bu müjde-i celīle ile ferḥān ve cism ü cānı bu tehniyyet-i bī-ʿadīle ile şādān u ḫandān ḳıldı ki fuḳarānuñ ḫayr duʿāları ve ṣulehā vü ʿulemānuñ [V. 124b] derūn-ı dilden olan s̱enāları bārgāh-ı ʿizzet-i *ʿazzet esmāʾuhū*[414] ṣavbına mesmūʿ u merfūʿ olup sulṭānum ḥażretlerine ṣadr-ı ṣadāret-i ʿuzmā ve rütbe-i sāmiye-i vezāret-i ʿulyā mevāhib-i İlāhī ve ʿatāyā-yı nā-mütenāhiye-i pādişāhīden elyaḳ u aḥrā buyurılup kāffe-i ʿibādu'llāh ki vedāyiʿ-i ḥażret-i İlāhdur. Muḳaddemā aḫlāḳ-ı ḥasene ile her ferdi cebr-i ḫāṭır buyurmaları ve ḥarāret-i ẓulm ü sitemden sāye-i dıraḫt-ı ʿadāletlerine iltica iden maẓlūmları naẓar-ı ʿayn-ı ʿināyetle ḫoş görmeleri ḫuṣūṣā kibār u ṣıġār-ı erkāna beẕl-i mürüvvetleri ve liyāḳat-ı şānına göre herkese iltifāt-ı ʿāliyeleri vü raġbetleri cenāb-ı ḥażret-i Ḥaḳ'dan bir taʿvīż-i dil-peẕīre bāʿis̱ ve mühimmāt-ı ʿāmme-i enām rāy-i münīrlerine tefvīż-i müstenīre sebeb-i ḥādis̱ olup [B. 267a] bu bende-i nā-būd gibi hezārān [V. 125a] ocaḳları fīrūzān ve göñülleri milki ābādān ʿibād-ı ʿināyet-muʿtāduñ meserret-i bī-kerānına bādī olmışdur ve rütbe-i rātibe-i sāmiyeleri

---

413 ekābir-i ʿaṣruñ birinden ṣadr-ı aʿẓama tehniyyet-nāme] ekābirüñ biri lisānından ṣadr-ı aʿẓama tehniyyet-nāmedür, V.

414 Onun isimleri yücelsin.

ki cümle-i merâtibinden berter ve Âl-i ʿOs̱mân memâlikindeki manâṣıbuñ cemʿinden bâlâterdür. İstiʿdâd-ı ezelî ve mevhibet-i lem-yezelî mûcebince sulṭânuma lâyık u erzânî buyurılmışdur. Hâşâ ki bu niʿmet-i ʿaẓîmenüñ şükrine muvâẓebet ve düşkünlere muʿîn ü ẓahîr ve ayakda kalmışlara sened ü dest-gîr olup bu ʿâlem-i fânîde bir nâm-ı şerîf-i bâkî kesbine ve manâṣıb u merâtibe maḥall ü münâsib olanlaruñ naṣbına teveccüh ü mübâderet buyurmayalar. Li'llâhi'l-ḥamd ki bu s̱enâkâr-ı bî-miḳdâruñ ḳarârgâh-ı ḳadîmi olan şehr-i **Adana**[415] ki güẕergâh-ı **Mıṣr** u **Şâm** u **Ḥaleb** ve şâh-râh-ı ḥuccâc u tüccâr-ı diyâr-ı ʿArabdur. Ḫuṣûṣâ eşrâf-ı nâsdan ve ṣulehâ-i **[V. 125b]** bî-ḳıyâsdan uğrayanlaruñ eks̱eriyle mülâḳât ve *mehmâ emken*[416] ḫidemât-ı lâzimelerini is̱bât muḳarrer idügi maʿlûm-ı şerîfleridür. Ḥaḳḳâ her gelen fuḳarânuñ sulṭânum ḥażretlerinden şükrânı ve her uğrayan aʿyânuñ aḫlâḳ-ı ḥasenelerini ḥikâyet-i bâhirü'l-burhânı muhaḳḳaḳ olmağla mertebe-i ʿubûdiyyet eżʿâf-ı mużâʿaf-ı müs̱ebbet olup bunca yıllardan berü iştiğâl olunan devâm-ı devletleri **[B. 267b]** duʿâlarına izdiyâd ve maḥmiye-i mezbûrede olan ʿulemâ vü ṣuleḥâyı daḫı ol ṭarîḳ-i saʿâdet-refîḳa delâlet ü irşâd muḳarrer olmışdur. Hemân Ḥaḳ sübḥânehu ve teʿâlâ sulṭânumuñ devletini dâ'im ve ʿömr-i ʿazîzlerini maḳâm-ı ṣadâretde ḳâ'im ve ṭabʿ-ı şerîflerini fuḳarâ vü żuʿafâ semtlerine mülâyim ve saʿâdetlü pâdişâhumuzuñ rağbet ü iltifâtlarını ânen fe-ânen envâʿ-ı teraḳḳîlere câẕib ü câzim buyura. **[V. 126a]** İnşa'âllah saʿâdetle bir ṣadâret arż ideler ki ḥażret-i âṣâfîden ğayra müyesser olmamış ola ve ʿadâletle bir vekâlet icrâ buyuralar ki sulṭân-ı mâżiye

---

415 Adana] Edirne, B.
416 Fırsat bulduğu anda.

zamānlarında Niẓāmü'l-milk olanlardan vuḳūʿ bulmamış ola. Āmīn allāhümme āmīn bi-ḥürmeti Cibrīlü'l-emīn ve bi-nübüvveti ḫātemi'l-enbiyā ve'l-mürselīn.

[67] Münşī cānibinden Ṣadr-ı Aʿẓam Aḥmed Paşa'ya tehniyyet-nāmedür ki vezīr-i mezbūr merḥūm Rüstem Paşa damadıdur.

Ey ḫāk-i deret kaʿbe-i erbāb-ı şeref
V'ey pīş-i to serverān be-ḫidmet-zede ṣaf
Ger rüşd-i to der-ʿahd-i Süleymān būdī
Hergiz be-vezāret ne-residī Āṣaf

[Senin kapın şeref sahiplerinin kabesidir, Huzurunda serverler (önemli kişiler), hizmet hizmet için sıralanmışlar. Eğer sen Hz. Süleyman zamanında doğup büyümüş olsaydın, Âsaf vezirliğe hiçbir zaman erişemezdi.]

Tā ki ṣadrü'l-küttāb-ı ketā'ib-i selāṭīn-i iẓām ve faṣlü'l-ḫitāb-ı ḫaṭṭāṭ-ı menābir-i celālet-ḳıyām, ḥilye-i celiyye-i *Efe-men şerahallāhu ṣadrehu li'l-islām*[417], ḫuṭbe-i refīʿa-i *Efe-men yürīdullāhu fe-men yüridillāhu en yehdiyehu yeşrah ṣadrehu li'l-islām*[418], naṣṣ-ı kerīm-i ḥikmet-ḫitām-ı mevhibet-irtisām sırrına mā-ṣadaḳ olan vüzerā-i ʿuẓemā [B. 268a] felekiyyü'l-maḳām ve ṣudūr-i münşeriḥi'ṣ-ṣudūr-i melekiyyü'n-niẓām vesāṭatlarıyla mānend-i mürūr-ı şühūr u aʿvām, mürtabiṭü's-suṭūr ve muntaẓımü'l-erkām ola. Ṣadr-ı ṣadāret ü iḳbāl niçe māh u sāl

---

417 "O kimse ki Allah onun göğsünü İslamiyet için genişletmiş.", *Kur'ân-ı Kerim*, Zümer, 39/22.

418 "Allah her kimi doğru yola iletmek isterse onun göğsünü İslâm ile genişletir.", *Kur'ân-ı Kerim*, En'âm, 6/125.

müteraşşıd olduġı şān-ı mürüvvet-nişān-ı lāzımü'l-iclāl ḥażretleri ki ber-mūceb-i *Vallāhu ʿalīmün bi-ẕāti'ṣ-ṣudūr*[419] bir zamān-ı māṣadaḳ-ı pür-ḥikmet-i ḥayru'l-umūr ve baʿd ez-ān müstaġrak-ı deryā-yı mevhibet-i *vemā minnā illā lehu maḳāmün maʿlūm*[420] feḥvā-yı ġarrāsı mıṣdāḳınca melāẕ-ı umūr-ı cumhūr buyurılup bu tedrīc-i behīc-i ḥikmet-ārā, elṭāf-ı şāmile-i ẕü'l-celāl ile hüveydā olmışdı. Pes izdiyād-ı cāh u celāllerini mūcib-i daʿavāt-ı bendegāne ve imtidād-ı ḳadr ü iḳbāllerini [V. 127a] müstevcib-i tahiyyāt-ı çākerāne rūzān u şebān evrād-ı lāzımü'l-īrād-ı ṣadāḳat-nişān ḳılınduḳdan ṣoñra ʿarż-ı dāʿī-i dīrīn ve s̱enākār-ı ḳadīm-i kemterīn oldur ki ḥālen bi-ḥamdi'llāhi teʿālā saʿādetlü sulṭānum ḥażretleri semiyy-i Aḥmed-i Muḫtār ve hem-nām-ı faḫr-ı enbiyā-i kibār olduḳlarınuñ s̱emerāt-ı celīle ve netā'ic-i bī-ʿadīlesindendür ki ẕāt-ı ʿadālet-āyetleri mevṣūf-ı *vele-ḳad ıṣtafīnāhu fī'd-dünyā*[421] ve rütbe-i rātibe-i sāmiyeleri menʿūt-i *Vallāhu yü'tī milkehu men yeşā*[422] vāḳiʿ olduḳdan mā-ʿadā ʿālī himmet ile hem-meşreb ʿAliyyü'l-murtażā [B. 268b] buyurılduklan iʿtibār-ı büzürgvāruñ ās̱ār-ı nıṣfet-şiʿārındandur ki teḳālīb-i ḥācāt-ı enām ve teṣārīf-i mühimmāt-ı ḫavāss u ʿavām ber-mukteżā-yı āyīn-i nıṣfet-encām-ı pādişāhāne ve müstedʿā-i ḳavānīn-i maʿdilet-fercām-ı ḫusrevāne [V. 127b] ḥażret-i sulṭānumuñ rāy-i ʿālem-gīr-i bī-naẓīr ve tedbīr-i münīr-i iṣābet-semīrlerine tevcīh-i vecīh-i dil-peẕīr ve tefvīż-i

419 "Allah göğüslerin içinde olanları da tamamen bilicidir.", *Kur'ân-ı Kerim,* Âl-i İmrân, 3/154; Tegâbün, 64/4.

420 "Ve bizden ise bir kimse yoktur ki illâ onun için bilinen bir makam vardır.", *Kur'ân-ı Kerim,* Sâffât, 37/164.

421 "Şüphesiz ki biz onu dünyada seçkin, mümtaz kıldık.", *Kur'ân-ı Kerim,* Bakara, 2/130.

422 "Ve Allah mülkünü dilediğine verir.", *Kur'ân-ı Kerim,* Bakara, 2/247.

mevhibet-i ta'vīż-i 'ināyet-mesīr buyurılmış ḥaḳḳā şümme haḳḳā ḫadeng-i kemān-ı gümān *a'ṭi'l-ḳavṣa bārīhā*[423] menzilesini rāst-fehm olanlara ḫāṭır-nişān itdi ve sükkān-ı sarāy-ı ebdān olan ervāḥ-ı ādemiyān ḫalevāt-ı taḫayyülāt u iẕ'ānda *enzele'd-dāra bānīhā*[424] sırrını bünyān-ı 'aḳl-ı derrāk ve eyvān-ı mühendis-i fehm ü idrāk gibi mümehhidü'l-esās ve müşeyyidü'l-erkān itdi. Binā'en 'alā ẕālik ḫātem-i sa'ādet-ḫitām-ı salṭanat ol ḫātem-i ṣadr-ı ṣadāret ü fütüvvet *şeraḥallahu bi'ṣ-ṣadāreti ṣadrehu ve ḍā'afe beyne'l-enām bi'l-vezāreti ḳadrehu*[425] cenāb-ı rif'at-me'āblarına tefvīż olınup taṣarruf-ı memālik-i rub'-ı meskūn ve tedārük-i mesālik-i şevāhıḳ u hāmūn benān-ı ḥikmet-beyān ḳudretlerinde ḫātem gibi [V. 128a] gerdīde ve ḳabża-i ṣavlet-nişān-ı fıṭratlarında kemān-ı nāvek-resān menzilesinde keşīde vü piçīde olup [B. 269a] vaṣṣāf-ı ṣıfāt-ı ḥasene ve[426] vaṣṣāf-ı evṣāf-ı müstahseneleri bu gūne inşādan terennüm ve semt-i inşād ile bu imlādan tekellüm ḳıldılar ki li-münşī'ihi:

[Mefā'īlün Mefā'īlün Fa'ūlün]

Süleymān-ı Nebīden ṣoñra ḫātem
Bu yüzden olmadı hergiz mükerrem

Gezüp elden ele milk-i cihānı
Arardı gerçi böyle kār-dānı

Nigīni nice şaḫṣa kīn iderdi
Bunı ṭaşlañ deyü ta'yīn iderdi

---

423 Kavsi onu yapana ver.
424 Eve yapıcısına indirdi.
425 Allah onu sadaret makamına layık buldu ve onun kadir ve kıymetini insanlar içinde katlayarak artırdı.
426 ṣıfāt-ı ḥasene ve] –B.

Velākin istedügin buldı ḥātem
Ki bir ḫātem kefe oldı müsellem.

Sübḥāna'llāh bu ne sırr-ı nebāhat-güvāhdur ki saʿādetlü pādişāh-ı cihān-miknetde mānend-i ḥażret-i Süleymān ve vālid-i mācidleri Sulṭān Selīm Ḫan cedd-i büzürgvārlarına nisbet ile māṣadaḳ-ı naṣṣ-ı kerīm-i *İnnehu min-Süleymān*[427] olduḳları remz-i mübhem-i saʿādet ve ṭılsım-ı aʿẓam-ı ḫilāfet müstedʿāsınca ḫātem-i ḥażret-i Süleymān [V. 128b] tesḫīr-i zümre-i dīvān eyledi ve nigīn-i maʿdilet-ḳarīn-i şāh-ı cihān żabṭ u taṣarruf-ı dīvān üzre dā'ir oldı. Naẓm[428]:

[Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün]
Ḫıredem goft Süleymān-ı nebī
Kerde çün pādşehī bā-ḫātem
[Aklım dedi ki (Akıl bana dedi ki), Süleyman peygamber yüzükle padişahlık yaptığına göre]

Refte ibhām firāz ībhāmeş
Şode ān dem ki nigīneş mübhem
[Onun yüzüğünün taşı müphem olduysa, ibham üzerine ibham gelmiştir.]

---

427 "O muhakkak ki Süleyman tarafından (başlanarak yazılmıştır.).", *Kur'ân-ı Kerim*, Neml, 27/30.

428 naẓm] li-münşi'ihi, V.

Īn Süleymān-ı zamān nīst çünān
Ki buved salṭanateş bā-ḫātem
[Bu zamanın Süleyman'ı ise saltanatı yüzükle sürmüş değildir.]

Belki tesḫīr-i nigīn-i milkeş
Be-kef-i bende şeved müstaḥkem
[Hatta onun ülkesini hâtemle ele geçirmek bendenin avcuyla (avucuna) müstahkem olur.]

Çün be-ḫātem ne-buved nāziş-i ū
Ger be-Āṣaf be-resānend çi ġam
[Onun ricası hâtemle olmadığı zaman eğer Âsaf'a ulaştırırlarsa ne gam?]

Ẕāt-ı ū sırr-ı ṭılısm-ı şāhīst [B. 269b]
Ḫātem ez-naḳd-i vücūdeş zede dem
[Onun zâtı şahlık tılsımının sırrıdır. Hâtem onun varlığı nakdinden söz eder.]

Neṣr[429]: Felā-cerem bu mevhibe-i behiyye-i uẓmānuñ şükrānesini ve bu mertebe-i rātibe-i ʿulyānuñ ḥamd-i bī-bahānesini sedd-i bāb-ı rişvet ve redd-i erbāb-ı şirret ile ʿayn-ı raʿūnet göz göre nā-dīde ve dehān-ı ḥırṣ-ı tuʿme-i tamaʿdan her nefes pūşīde ḳılınmasıdur ki miʿyār-ı maʿdiletlerinde cevher ü ʿaraż ẓāhirü'l-mikdār ola ve bāzār-ı kiyāsetlerinde ehl-i ʿırż u aṣḥāb-ı ġaraż bāhirü'l-iʿtibār olup [V. 129a] naḳd-i rāyic ü ḳalb-ı hāyic kemā

429 neṣr] - V.

yenbaġī raġbet ü revācın bula. Li'llāhi'l-ḥamd ki ḥālen sa'ādetlü sulṭānumuñ nām-ı şerīfleri bu vech ile şāyi' oldı ve nām-ı laṭīfleri cümle-i memālike kemāl-i nıṣfet ü 'adl ile intişār buldı. Naẓm[430]:

Ey kār-ı ṣadāret ez-to ḫālī zi-ḫalel (?)
Ey fikr-i to müşkilāt-ı 'ālem-rā ḥall
Dīvān-ı celālet ez to ḫurşīd-mekān
Eyvān-ı ṣadāret ez-to firdevs-maḥall

[Sadaret işi senin sayende zarardan arınmıştır. Senin düşünce âlemin güçlüklerini çözer! Yücelik divanı senin sayende cennet mahallidir (Cennet gibi bir yerdir).]

Bu taḳdīrce min-ba'd erbāb-ı ma'rifetüñ kevākibi ṭāli' ve aṣḥāb-ı fażīletüñ baḫt-ı saḫtı gün gibi lāmi' olup zamān-ı sa'ādetlerinde ehl-i diller erkāna gelmek ve ḥiddet-i ṭab' ile ceriyyü'l-lisān olanlar ḳılıç gibi ilerü çekilmek ve ṭoġrılar oḳ gibi menzil almak, egriler şikest olmış kemān gibi yabanlarda ḳalmaḳ ve bi'l-cümle esās-ı bünyān-ı **[B. 270a]** milk ü millet tecdīd **[V. 129b]** olunmak ve libās-ı erkān-ı dīn ü devlet erbāb-ı 'irfān ile şekl-i āḫere tebdīl ḳılınmak ehemm ü elzem olup inşā'allahu te'ālā 'Ālī s̱enākārları gibi ednā, hüsn-i terbiyetleriyle maḥżā, Ḫāce-i Cihān gibi ṣāḥib-edā ve dürer-i inşā ile 'Abdullah-ı Mürvārīde hemtā buyurılup kemāl ü ma'rifetle ḫidmet-i tevḳī'a elyaḳ u aḥrā ve emānet ü istiḳāmet ile defterdārlıḳlaruñ ber-güzīdesine müsteḥaḳḳ u sezā 'add olunması mes'ūldur. Li-münşī'ihi:

---

430 naẓm] - V.

[Mef‘ ūlü Fā‘ ilātü Mefā‘ īlü Fā‘ ilün]
Ger ḫidmet-i nişāne vü ger ġayrı manṣıba
Ḫāṭır-nişān iden ḳuluñ ey kān-ı ‘adl u cūd
Mevlā bilür ki az bulınur rūzgārda
Erbāb-ı ṭab‘ içinde benüm gibi bir vücūd

Nes̱r[431]: Egerçi ki irsāl-i du‘ā-nāme-i ‘Ālī ḳulları gibi sefīl ü nā-kāma maḥż-ı güstāḫī vü cür’et ve ḳıllet-i biżā‘atle kes̱ret-i iḳdāma ṣarf-ı cidd-i himmet idi ve lākin sulṭānumuñ mekārim-i cezīle [V. 130a] ve merāḥim-i bī-‘adīlelerine istināden ve erbāb-ı ‘irfān ve aṣḥāb-ı bedī‘ ü beyān zümresine bez̠l-i luṭf u iḥsāna i‘tiyādlarına i‘timāden iḫtiyār u irtikāb olundı ve medāyiḥ-i ḥasenelerini müştemil olan **Mühr-redīf Ḳaṣīde**-i güzīde-i lāzımü’t-ta‘rīf īṣāline daḫı [B. 270b] cür’et ḳılındı. Fermān-ı ‘ālī-şān-ı mekārim-feşān, rāy-i ‘ālem-ārā-yı ‘adālet-nişānlarına menūṭdur.

[68] Münşī cānibinden Nişāncı Meḥemmed Paşa’ya vezāret tehniyyetidür.

Tā ki dīvān-ḫāne-i ḳażā vü kader, dād-īstād-ı efrād-ı nev‘-i beşer ve āmed-şüd-i cemāhīr-i meşāhīr-i aṣḥāb-ı naẓar birle ma‘mūre vü kārger ve mümehhidü’l-bünyān u müstaḳarr olup vüzerā-i ‘uẓmā ve vükelā-i küberā *fe-ulā’ike lehumu’d-derecātü’l-‘ulyā*[432] ḥall-i ‘aḳd-i umūr ve ‘aḳd-i ḥall-i me’mūr üzre mübāderet ve icrā-i ḳavānīn-i millet ve inşā-i nev-āyīn-i milk ü salṭanat devā‘īsine [V. 130b] musāra‘at eyleyeler. İḥkām-ı aḥkām-ı dīn-i Aḥmedī ve istiḥkām-ı mehām-ı şerāyi‘-i Muḥammedī *ṣallallāhu*

---

431 nes̱r] - V.
432 "İşte onlar için en yüksek dereceler vardır.", *Kur’ân-ı Kerim*, Tâhâ, 20/75.

ʿalā ṣāriʿhā[433] izdiyād-ı cāh u celāl ve imtidād-ı kerr ü ferr ü ikbāl lā-siyemmā irtifāʿ-ı medāric-i ʿaliyye ve irtiḳāʿ-ı meʿāric-i seniyye mezāyāsına kār-sāz olmaġla ol ẕāt-ı nādire-dān-ı bī-hemtā meḥāmid-i celiyye ile maẓhar-ı āyet-i kerīme-i *vele-ḳad iṣṭefeynāhu fi'd-dünyā*[434] buyurılup ḥażret-i pādişāh-ı kişver-güşā ve şāhenşāh-ı kār-fermā *innelleẕīne sebaḳat lehum minnā'l-hüsnā*[435] feḥvā-yı ġarrāsınca sulṭānum ḥażretlerini erkān-ı ulū'n-nühāya engüşt-nümā ve rū-şināsān-ı ḳānūn-şināsāna melāẕ-ı aʿlā [B. 271a] buyurmaġla ḫidemāt-ı mebrūre-i sābıḳaya mükāfāt-ı bī-intihā ve derecāt-ı sāmiye-i *vemā minnā illā lehu maḳāmün maʿlūm*[436] mıṣdāḳına mā-ṣadaḳ olan meʿānī mūcebince ṣadāḳat-ı mevfūrelerinden taʿvīż olunduġına işāret ü īmā ḳılduḳları [V. 131a] muvāfıḳ-ı taḳdīr-i İlāhī ve muṭābıḳ-ı tedbīr-i dil-peẕīr-i pādişāhī vāḳiʿ olup aṣḥāb-ı fehm ü idrāk ve erbāb-ı ẕihn-i derrāk belki heme-i hümām-ı hümā-rütbet ve cümle-i fiḫām-ı ʿiẓām-ı vālā-menzilet bu mevhibe-i behiyye şükrinde devāt ü ḫāme gibi yek-dil ü yek-cihet ve bu ʿaṭiyye-i seniyyenüñ taḥsīninde ḥurūf ve ẓurūf miṡāli müttefiḳatü'l-ḥüccet olduġı ufḳ-ı ṣadāḳatde ṣubḥ-ı ṣādıḳ gibi ṭāliʿ ve herāyīne mihr-i münīr-i ʿālem-gīr ṣıfatında āfāka lāmiʿdür. Naẓm:

---

433 Salât u selâm onun şeriatına olsun.

434 "Şüphesiz ki biz onu dünyada seçkin, mümtaz kıldık.", *Kur'ân-ı Kerim*, Bakara, 2/130.

435 "Muhakkak ki kendileri için bizden bir güzellik takdir edilmiş olanlar.", *Kur'ân-ı Kerim*, Enbiyâ, 21/101.

436 "Ve bizden ise bir kimse yoktur ki, illa onun için bilinen bir makam vardır.", *Kur'ân-ı Kerim*, Sâffât, 37/164.

Ey ān ki nikū-baḫtī vü şādī-engīz
İkbāl to-rā mülāzım ü devlet nīz
Ī' zāz-ı vezīr egerçi zi-engüşterī īst
Engüşterī-i vezāret-est ez-to ' azīz

[Ey iyi bahtiyarlık ve mutluluk kaynağı! İkbal ve devlet de senin yoldaşındır. Vezirin saygınlığı her ne kadar mühürden ise de vezirlik mührü senden dolayı değildir.]

Neṣr: El-ḥaḳ rūzgār-ı zūrkār, a' mār-ı bisyār ve ḳurūn-ı bī-şumār idi ki bu gūne pesende sezāvār [V. 131b] bir vaż' -ı laṭīf-i ' adālet-āṣār ve ' adl-i münīf-i nıṣfet-kirdār iṣbāt u iẓhār itmemişdi. Belki ṣāḥib-ḳırān-ı çālāk u cüst a' nī bihi Sulṭān Selīm-i nüḫust devrinden berü mevhibe-i tevkīl ü tefvīżde bu maḳūle [B. 271b] iṣābet ve naṣṣ-ı kerīm-i *ve's-ṣābikūne'ṣ-ṣābiḳūn ulā'ike'l-muḳarrebūn*[437] vefḳince ḫidemāt-ı sābıḳa-i fā'iḳaya aḫrā olan tefvīżde bu üslūb-ı merġūbla murā' āt u raġbet vāḳi' olmış degüldi. Felā-cerem bu ṣenākār-ı aḳdem ve du' ā-gūy-ı mukaddem *şükren cezīlen 'alā tilke'n-ni'am*[438] dergāh-ı sa' ādet-destgāh türābında müstaḫdem buyurılmak bābında hüsn-i terbiyet-i vālā-himem ve luṭf-ı delālet-i ṣābitü'l-keremleri dırīġ olunmayup ḫidmet-i ' aliyye-i inşāgeri ki a' ẓam-ı ḫidemāt-ı mebrūre-i serverī ve ehemm-i mühimmāt-ı muvaḳḳıre-i dād-güsterīdür. Ḥālen [V. 132a] lafẓ-ı ḥamzayı hemzeden farḳ itmez, belki Hümeze Sūresini okumaḳ bilmez bir nā-sipās-ı nādire-dān-ı nükte-şinās ṣadrına lāyıḳ u sezāvār görilüp benānında şeh-bāz-ı kilk küleng meṣābesinde ve

---

437 "Ve -üçüncüsü de ileri geçenlerdir. İşte –Allah'a- en yakın olanlar onlardır.", *Kur'ân-ı Kerim*, Vâkıa, 56/10, 11.

438 Bu nimetlere çok teşekkürler.

engüşt-i ḳudret ü tüvānında hümā-yı ḫāme zāġ-ı siyāh menzilesinde iken bu vaṣṣāf-ı ḳadīm ve meddāḥ-ı müstedīmleri ki sa'ādetlü pādişāh-ı dīn-dār ve fermān-kār-ı büzürgvār ḥażretlerinüñ gülistān-ı medāyiḥ-i celīlelerinde hezār-āvā ve şekkeristān-ı meḥāmid-i bī-'adīlelerinde bebġā-i şekerḫā ve ṭūṭī-i şīrīn-edā olduġı kibār u ṣıġāra ve ebrār u aḫyāra rūşen ü tābdār [B. 272a] iken neden ki naẓm:

[Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün]
Ḳadr-i ehl-i hüner kesī dāned
Ki *Hüner-nāme*hā-[rā] besī ḫāned

[Hüner sahiplerinin kadrini Hünernâme'yi (veya hüner kitaplarını) çok okuyan kimse bilir.]

Neṣr: mefhūmınca vaḳt-i furṣat ve hengām-ı ruḫṣatda ḫidmet-i tevkī'a eḥaḳḳ ve rütbe-i inşād u inşāda elyaḳ [V. 132b] olan anlardur deyü delālet buyurılmaya *ve rubba vāhidun yüezzinu elfen*[439] mıṣdāḳınca dīvān-ı sipihr-eyvān-ı pādişāhīde reşk-i ḳandīl-i āftāb ve nūr-baḫş-ı pih-sūz-ı māh-tāb olacaḳlayın bir çerāġ-ı pür-tāb-ı nūr-iltihāb uyandurılmaya egerçi ki naẓm:

[Mef'ūlü Mefā'ilün Fe'ūlün]
Ger ṣabr konī be-ṣabr-ı bī-şek
Devlet be-to āyed endek endek
Ḫān tā ne-şevī be-ṣābirī süst
Gevher-i be-direng mī tüvān süft

[Sabredersen, kuşkusuz, sabır sayesinde devlet (baht, talih) sana azar azar (yavaş, yavaş) gelir. Sabırlı bir kimse olmada

---

439 Belki bir kişinin makamı bin kişinin makamından daha büyük.

gevşek olma emi! (Çünkü) cevher (ancak) zamanla (beklemesiyle) delinebilir.]

Nes̱r: mażmūnı nāṣiye-i istiḥḳāḳumuzda mersūm olup ta'yīn-i rūzgār ve tebyīn-i buleġā-i ẕevi'l-i'tibār 'an-ḳarīb ḥuṣūl-i merāmumuza kārsāz ve ḫuṭūṭ-ı behre vü kāmumuza naḳş-perdāz olması muḥtemeldür ve lākin üç yıl 'ale't-tevālī sefer şedā'idi ile miḥnet yollarınuñ pāy-māli ve ḫarc u ḫasāret menāzilinüñ gird-bād gibi perīşān-aḥvāli olup bu muḳābelede nice ri'āyetler ve kemā yenbaġī iltifāt [V. 133a] u raġbetler teraḳḳubında iken eşher-i bilād-ı 'Arab maḥmiyye-i behiyye-i Ḥaleb tīmārları defterdārlığıyla ḳalup 'ā'idesi ḫarc-ı lāzimemüze göre şey'-i yesīr ü rācia'sı maṣārıf-ı mühimmemüze [B. 272b] nisbetle ḳalīl ü ḥaḳīr olup bu maḳūle dirlikle ḳalmadan ise dāmen-i ḳanā'ata teşebbüs̱ evlā görilüp naẓm:

[Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün]
Men ki ḳāni' şevem be-dāne-i ḫīş
Be-revem çün ṣadef be-ḫāne-i ḫīş
Be-ḳanā'at kesī ki şād boved
Tā boved muḥteşem-nihād boved

[Kendi taneme kanaat edersem (kendi elimle yetinirsem), sadef gibi evime giderim. (Çünkü) kanaatle mutlu olan var oldukça muhteşem yaratılışlı olur.]

Nes̱r: mażmūnı mūcebince taḳvīm-i ṭāli'deki cedvel-i nuḥūst-'amelden ferāġat-ı bih ḳaydı 'ayn-ı i'tibārla manẓūrumuz ve min-ba'd meşaḳḳat-ı müsāferet her cihetle menfūrumuz idügi ẓāhirdür. Fe-emmā sulṭānum ḥażretlerinüñ yümn-i himmetleriyle hīç olmazsa bārī 'azl ile dergāha da'vet ve emr-i şerīf-i cihān-

muṭāʿ ile teşrīf ü rağbet buyurılmak bābında fermān u iḥsān melce'-i ehl-i ʿirfān olan [V. 133b] ẕāt-ı şerīf-i nebāhet-resāna menūṭ u merbūṭdur.

[69] Münşī cānibinden bir beglerbegiye tehniyyet-nāmedür

Kerem-kār, mürüvvet-dis̱ār, himem-kirdār, fütüvvet-ās̱ār sulṭānumuñ ḫāk-i pāy-ı iksīr-iştihārları ṣavbına arż-ı dāʿī-i ḫıllet iʿtibār oldur ki ḥālen mübeşşir-i aḫbār-ı meserret-ās̱ār ve nüvīd-i saʿīd-i furṣat u beşāşet-şiʿār bu müjde-i celīle-i mūcibü'l-iftiḫār işʿārın eyledi ki cenāb-ı şerīflerine ḥażret-i Ḫallāḳ-ı Kirdgār ve Vehhāb-ı āmurzgār sābıḳan **Arż-ı Rum** ḥavālīsinde vāḳiʿ olan ġadr-i ṣarīḥa mükāfāt-ı bī-şümār [B. 273a] buyurup mekārim-i cezīle-i şehriyārīden yine ol ser-ḥadd umūrına fermān-berdār ḳılınmışlar. El-ḥamdu li'llāhi'l-Ġaffār *yef'alu mā-yeşāu*[440] *ve yehtār*[441] *ḥāşā s̱ümme ḥāşā* ki ḥażret-i müntaḳim-i ḳahhāruñ ʿibād-ı ʿināyet-muʿtādına ẓulm-i ṣarīḥ[442] [V. 134a] ve ġadr-i ṣaḥīḥ olunduġına rıżā-yı şerīfi müteʿallıḳ ola. ʿAle'l-ḫuṣūṣ ki sulṭānumdan **Ḳarş Ḳalʿası** taʿmīrinde vāḳiʿ olan metāʿib-i bedeniyye ve ḫarc u ḫasāret-i māliyye cihād u ġazā s̱evāblarına mülḥaḳ olup Cenāb-ı Bārī'den niçe niçe iḥsānlara istiʿdād-ı taḥṣīl olunmış iken *kellā s̱ümme kellā* ki aṣḥāb-ı aġrāż cāniblerinden olan ʿurūż-ı lāzımüʿl-aʿrāż vāsıṭasıyla ol istiḥḳāḳ u liyāḳatlar ve iʿlā-i kelimetu'llāh içün ṣudūra gelen ḫidmetler unudılup ḫilāf-ı ḳıyās niçe aḥvāl-ı ẓuhūrı mütehaḳḳıḳ ola. Hemān Ḥaḳ celle ve teʿālā sulṭānuma muʿīn ü ẓahīr ve me'mūr olduḳları ḫidemāt-ı mebrūre

---

440 "Allah dilediğini yapar.", *Kur'ân-ı Kerim*, Âl-i İmrân, 3/40; Hac, 22/18.
441 İstediğini yapar ayetten değildir.
442 ṣarīḥ] ser-ḥaddi, B.

edāsında sened ü dest-gīr olup her tedbīr-i dil-peẕīrleri taḳdīr-i ḳadīre muvāfıḳ ve her rāy-i müstenīrleri [V. 134b] meşiyyet-i ḫālıḳ-ı naṣīr ü baṣīre muṭābıḳ ola ve ẕāt-ı şerīflerine daḫı vācibdür ki bu ni'metüñ şükrine müdāvemet ve naṣṣ-ı kerīm-i *Ve le-in şekertüm le-ezīdennekümf*[443] feḥvāsına mutāba'at buyurup *inşaāllahu'l-Kerīmü'l-Mūcīb fī-zamāni'l-ḳarīb 'alā raġmi'l-'aduvvi'l-mu'accibi'l-mūcib*[444] murād-ı şerīfi-i pādişāhīye göre niçe ḫidmetler edā oluna ve ḫātimesi bā'iṣ-i vekālet-i 'uẓmā olup [B. 273b] o zaḥmetler ṭayy-ı merātib-i sāmiyeye sebeb buluna. Zīrā ḫidmetle ḳaṭ'-ı merātib idecek demler ve 'arż-ı ṣadāḳatla nām-ı ser-bülend taḥṣīl idecek mevsimlerdür. Felā-cerem kendüler a'lemdür ki maṭlūb olan ḫidemāt-ı merġūbenüñ edāsı fī-zamāninā ekṣeriyyā ḳalem vāsıṭasıyla olup seyf cihetiyle muḳābele ve ālāy ve alāya muḥāzī ṭurup muḥārebe vü muḳātele degmede (?) vāḳi' olmaz. Lā-siyemmā ser-hadd-i Arż-ı Rum'daki bed-ḫāhlar ve [V. 135a] Mīrzā 'Alī ve 'Ömer Beg gibi seḥḥār u mekkār güm-rāhlar ve Ḫusrev Paşalu nāmına niçe rū-siyāhlar muttaṣıl mübāşir-i fitne vü fesād ve muḥarrik-i silsile-i ifsād olup şeb ü rūz şeyṭanetden ḫālī degüllerdür. Bu muḳābelede sulṭānuma mu'īn ehl-i ma'rifet ü ḫurde-bīn ba'żı ādemler lāzımdur ki gerek 'izz-i ḥużūr-ı pādişāhīye varacaḳ 'urūżuñ taḥrīr ü tedbīrinde gerekse yuḳaru cānibüñ nāmeleri tasṭīrinde daḳīḳa fevt eylemeyeler ki bi-'ināyeti'llāhi te'ālā ṣāḥib-sa'ādet-i merḥūma vāḳi' olan furṣatlar ve rāy-i münīrleri ile ḫuṣūle mevṣūl müşāhede olınan ġanīmetler

---

443 "Eğer şükrederseniz elbette size arttırırım.", *Kur'ân-ı Kerim*, İbrâhim, 14/7.

444 Şükrederseniz artırırım, sözü gereği inşallah en yakın zamanda düşmanlara gereken belayı verecektir.

sulṭānuma daḫı müyesser ola. Ziyāde ne taḥrīr oluna ki rāy-i münīrleri muḥīṭ olmaya.

[70] Tehniyyet-nāme berāy-ı manṣıb-ı fetvā ki ez-cānib-i münşī nüvişte berāy-ı Mevlānā Fażīl Efendi

Eblağu teslīmen bi-irsāli mühecceti

İlā mufaḍḍali iḥsānehu mütekāsir

[Benim ihtiyacımı ihsanı bol olan o yüce kişiye tam olarak ulaştır.]

Kerīmu bi-eyedi'l-luṭfi beyne ulī'n-nühā

Beẕūlun ʿaṭūfun fażlahumütevāfir[445] **[V. 135b]**

Mādām ki rütbe-i rātibe-i fażl **[B. 274a]** u ifḍāl ve mertebe-i sāmiye-i nebāhat u kemāl, telvīḥ-i elvāḥ-ı işāʿa-i fünūn u teşrīḥ ü īżāḥ-ı *Hel yestevi'l-leẕīne yaʿlemūne vel'l-eẕīne lā-yaʿlemūn*[446] mezāyāsıyla ol ḥażret-i vācibü't-taʿẓīm maẓhar-ı kerīme-i *inne'l-fażle bi-yedillāhi yu'tihi men yeşā'u vallāhu ẕū'l-fażli'l-ʿaẓīm*[447] cenāb-ı saʿādet-me'āblarına muḳarrer ola. Müşkilāt-ı *enāmi eyyāmihi ḥallāl*[448] ve muʿḍilāt-ı ḫavāṣṣ u aʿvāma *mā-dāmeti'd-dühūr ve'ş-şuhūr ve'l-aʿvām*[449] müşkil-güşā-yı lā-yezāl buyurılup reşeḥāt-ı aḳlām-ı deryā-cereyān ve midād-ı imdād-ı dā'imü'l-feyeżānları ehālī-i ʿiẓām ve mevālī-i eʿālī-i fiḫām olan rū-şināsān-ı

---

445 Kerim ve fazileti ve cömertliğinin bol olduğunun herkes tarafından bilindiği cömert kişi.

446 "Hiç bilenler ile bilmeyenler bir olur mu?", *Kur'ân-ı Kerim*, Zümer, 39/9.

447 "Lutuf, Allah'ın elindedir, onu dilediğine verir ve Allah pek büyük lutuf sahibidir.", *Kur'ân-ı Kerim*, Hadîd, 57/29.

448 Günün sorunlarını çözen.

449 Zaman ve aylar ve yıllar etki etmez.

āvānuñ *ānen fe-ānen* ṣafaḥāt-ı istifādelerine ifāde ve levḥāt-ı istifāżelerine ifāżeden ḫālī olmaya. Envā'-i tehniyyet ü sürūr ve eṣnāf-ı meserret ü ḥubūr lā-siyemmā tevfīr-i tevḳīr-i meşkūr ve teks̱īr-i tebcīl ve ta'ẓīm-i mevfūrla beḳā-i [V. 136a] sa'ādet ü celālet ve irtiḳā'-i meḥāmid-i fażīletleri du'ālarına fī'ṣ-ṣubḥ ve'l-mesā muvāẓebet-i bī-intihā ḳılınup ma'rūż-ı muḫlaṣ-ı bī-riyā ve inhā-i s̱enākār-ı 'Ālī-velā oldur ki ḥālen bi-'ināyeti'llāhi te'ālā ḥażret-i pādşāh-ı kişver-güşā ve ẓıllu'llāh-ı fermān-rān-ı kār-fermā *Allāhümme ebbedehu fī mesānidi's-salṭanati ve't-temkīn ve eyyedehu bi'da'vetī*[450] [B. 274b] *el-'ulemāi'l-'āmilīne'l-fāżılīn mā-dāmeti's-semāvātü s̱ābiteten bi'l-arażeyn*[451] ol ẕāt-ı 'Ālī-ḥaseb, Nu'mān-ḳudret ve şān-ı Ṣıddīḳī-neseb, Zemaḫşerī-fażīlet ḥażretleri manṣıb-ı iftāya me'mūr ve beẕl-i imżā ve neşr-i fetvāya ta'yīn-i me'cūr buyurılup resā'il-i mesā'il-i nās ber-muḳteżā-i kitāb u sünnet ve ḳıyās-ı yed-i mü'eyyedlerine tefvīż ü şöhre-i āfāḳ olan kemāl-i istiḥḳāḳlarına *vemā minnā illā lehu maḳāmun ma'lūm*[452] naṣṣ-ı şerīfi mūcebince bu ṭarīḳle ta'vīż buyurılduġı [V. 136b] Allāhu a'lem cevāb-ı bā-ṣavāb-ı ümem vāḳi' olup 'āmme-i 'ulemā ve kāffe-i fuẓelā *nāvile's-ṣaḥīfete ḳārī'ihā*[453] kelām-ı ḥikmet-niẓāmını gūyā olduḳları müşāhede vü hüveydā olmaġla rif'at-ḫāh-ı ḳadīmlerine meserret-i mevfūre ve beşāret-i nā-maḥṣūre vārid olduġı 'ilm-i 'ālem-şümūllarına ḫafī vü setīr ve żamīr-i dil-peẕīrlerine pūşīde buyurılmaya. Çün murād 'arż-ı

---

450 Allah onun saltanatını sağlamlaştırsın ve ebedî kılsın.

451 Allah'ım, onun saltanatını ve azametini ebedî kıl yer ve gök durdukça ilmiyle amel eden âlimlerin dualarıyla onu saltanatıyla güçlendir.

452 "Ve bizden ise bir kimse yoktur ki, illâ onun için bilinen bir makam vardır.", *Kur'ân-ı Kerim*, Sâffât, 37/164.

453 Sayfayı onu okuyana ver.

meserret-i fu'āddur. Bu miḳdār imlā-yı mevād dāl-i vidād[454] ve ʿilāve-i mā-yurāddur. Hemvāre ol fāżıl-ı efāḍıl-ı tüvān ve feylesūf-ı mevṣūf-ı nādire-dān müşkil-güşā-yı mevālī-i zamān ve ḥallāl-i muʿḍilāt-ı ehālī-i evān bād. *Yā*[455] *bi-Nebiyyi ve ālihi'l-emcād*[456].

[71] ʿAzmī Efendi şeh-zāde ḫācesi[457] olduḳda tehniyyet-nāmedür. Münşī ṭarafından.

Ez-fażl-ı to çün zamāne āgāhī yāft
Şuġl-i to çü taʿlīm-i şehenşāhī yāft **[V. 137a]**
Ḫorsend-dilī me-bāş k'ez-baḫt-ı bülend
ʿĀlī ter ez-īn mertebe hem-ḫāhī yāft **[B. 275a]**

[Zamane (çağ) senin fazlından haberdar olunca, senin için şahlar şahının eğitimi gibi oldu. Bundan daha fazla yüksek mertebeye gelmen için, yüce bahtından ümitlenme.

Mādām ki fuẓelā-i dānişger ve küberā-i ʿulemā-i nevʿ-i beşer ḳaṭʿ-ı merātible behrever ve aḫẕ-ı manāṣıbla meserret-es̱er vāḳiʿ olup bu maḳūle mevāhib-i behiyyeden ġarāż mażmūn-ı kerīme-i *Baʿżuhā fevḳa baʿżin*[458] ve bu ʿaṭāyā-yı seniyyeden me'āl maḥż-ı luṭf u nevāl ve farṭ-ı iltifāt u ifḍāl ola. Dürer-i niyāyiş ü s̱enā, tevḳīr ü tebcīl-i bī-intihā ve ġurer-i meḥāmid ü duʿā, taʿẓīm-i muḫliṣ-i bī-riyāyla mutḥaf u mühdī ḳılınduḳdan ṣoñra ʿilm-i şerīflerine ẓāhir ü hüveydā buyurıla ki ḥālen mübeşşir-i aḫbār-ı beşāret-şiʿār bu tehniyyet-i ferah-menḳabetle beẕl-i elṭāf-ı

454 Bu miḳdār imlā-yı mevād dāl-i vidād] – B.
455 yā] –V.
456 Ey peygamber ve onun şerefli ailesi.
457 ḫācesi] ḫāce, B.
458 "Bazıları bazılarının üstündedir.", *Kur'ân-ı Kerim*, Nûr, 24/40.

bī-şumār eyledi ki saʿādetlü pādişāh-ı büzürgvār baḳiyye-i naḳiyye-i selāṭīn-i nāmdār ḥażretlerinüñ hümā-yı himmetleri ʿazmi, ḫuṣūṣā tedbīr-i [V. 137b] humāyūnları cezmi, ẕirve-i liyāḳata vāṣıl ve rütbe-i istiʿdād u fażīlete nā'il olup ol ẕāt-ı şerīf-i nādire-dān ve şān-ı laṭīf-i maʿārif-nişān ḥażretlerini saʿādet-i teḳarrüble teşrīf ve kemāl-i iltifāt u rağbetler ile talṭīf buyurup nüyīn-i nev-āyīn-i kāmkār, şeh-zāde-i cevān-baḫt-ı nāmdār *Allahümme zid fī-ʿömrihi ve ʿömre ebīhi bi-ḥürmeti Elif lām Mīm ẕālike'l-kitābu lā-raybe fīhī*[459] cenābına ḫāce-i nāmdār ve muʿallim-i maʿālim-diṣār ü maʿārif-şiʿār taʿyīn buyurmışlar. El-ḥaḳ bu taʿyīnlerde bu maḳūle bir važʿ-ı ʿizzetmend vāḳiʿ olmamışdı. Hemān Ḥaḳ sübḥānehu [B. 275b] ve teʿālā ʿizzet-i dā'ime ve saʿādet-i ḳā'ime müyesser eyleye ve aḥyān u ezmānda bu muḫlisleri gūşe-i ḫāṭırdan ferāmūş buyurılmayup nāme-i cevāhir-feşānlarıyla teşrīfe luṭf oluna. Ziyāde ıṭnāb, musaddaʿ-ı aḥbāb olmaḳdan ictināb evlā görildi. Li-münşī'ihi [V. 138a]

[Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün]
Bād hemvāre devlet ü ikbāl
Müteżā'id be-hefte vü meh ü sāl
Devletet ber-karār hem çün kūh
Rifʿatet üstüvār hem be-şükūh

[Devlet ve ikbalin ay(lar), hafta(lar) ve yıllar(la) artsın. Dağ gibi güçlü bir devlet görkemli de olan sağlam bir yücelik (yükseklik)]

---

459 elif lām mīm ẕālike'l-kitābu lā-raybe fīhi ("Elif Lâm Mîm. İşte bu kitap ki bunda bir şüphe yoktur. " (*Kur'ân-ı Kerim*, Bakara, 2/1, 2) ayeti hürmetine onun ve babasının ömrünü uzun et.

[72] Tehniyyet-i vilādet içün sulṭān ḥażretlerine yazılmışdur:

Celīle-i muḥṣināt-ı fā'iżetü'l-berekāt, sa'īde-i ḳānitāt-ı bāhiretü's-sa'ādāt, menbet-i nihāl-i riyāż-ı salṭanat ve menba'-ı zülāl-i hiyāż-ı ḫilāfet olan ārāyiş-i ḫanedān-ı şāh-ı cihān, ḥażret-i sulṭān-ı 'ālī-şān-ı 'afīfetü'l-erkān cenāb-ı vālālarına ḳadīmī ḳullıġı müş'ir devām-ı devlet du'āları ve ḫidmet-i 'āliyelerine intisābı muḫbir izdiyād-ı sa'ādet-s̱enāları nihāyetsiz ḥamd u şükr ile 'arża ḳılınup ma'rūż-ı bende-i bī-vücūd oldur ki ḥālen cān ḳulaġına bu şādmānlık ḫaberleri dāḫil ve mübeşşir-i 'ālem-i ġaybdan bu meserret es̱erleri cism ü cāna vāṣıl oldı ki ḥażret-i Ḥaḳ ki cemī'-i maḫlūḳāta Vehhāb-ı muṭlaḳdur şimdiki ḥālde erkān [V. 138b] u a'yānuñ du'āların ḳabūl ve niẓām-ı 'ālem ve intiẓām-ı benī ādem ḫuṣūṣına taḳdīr-i maḳbūl buyurup [B. 276a] sa'ādetlü pādişāh-ı 'ālem-penāh ḥażretlerinüñ ḫānedān-ı devletlerini bir şeh-zāde-i kāmkār ḥażretleri ḳudūmı ile daḫı teşrīf ḳılmış ve 'izzetlü sulṭān *ṣānehallāhu 'an-āhāti'z-zamān*[460] ḥażretlerini gözler görmedük göz nūrı ve göñüllere ḫuṭūr itmedük göñül sürūrı ile müşerref ü mesṭūr buyurmış Ḥaḳ celle ve a'lā ḳadem-i şerīfini humāyūn ve maḳdem-i laṭīfini envā'-ı meserret ü sa'ādetlere maḳrūn buyura ki vāris̱-i milk-i cihān, bā'is̱-i emn ü emān olan şeh-zāde Sulṭān Meḥemmed Ḫan ḥażretlerinüñ sūr-ı sürūr-efzūnlarınuñ ḫātimesinde bu maḳūle neşāṭ u ḥubūr *İnşā'allāhu'l-vāhibü'l-ġafūr*[461] ḫalḳ-ı 'ālemüñ şād-kām olmasına ve benī ādemüñ yeñiden tāze cān bulmasına sebeb olduḳdan ġayrı ḥażret-i pādişāh-ı cihān [V. 139a] salṭanat āsmānında āftāb-ı dıraḫşān ve 'izzetlü sulṭān-ı sāmī-mekān 'iṣmet sipihrinde māh-ı münīr gibi tābān

460 Allah onu zamanın tehlikelerinden korusun.
461 Bağışlayan ve tek Allah'ın izniyle.

oldukça bu iki şeh-zāde-i bülend-aḫter celālet ü ḫilāfet burcında mānend-i dü-peyker münevver ve sa'ādet ü 'adālet evcinde dü birāder gibi rūşenā vü enver olmaları içün āb-ı rūy-ı bilād-ı 'Arab, maḥrūse-i Ḥaleb 'ulemāsına ve meşāyiḫ u ṣuleḥāsına mesācid ü mecāmi'[462]de ve bi'l-cümle du'ā maḳbūl olacaḳ mevāḳi'de ḫayr du'ālar ve 'ömr-i 'azīzleri ziyād olmasına [B. 276b] tażarru'lar ve s̱enālar itdürilüp dā'imü'l-evḳāt bu ḳulları ve bu arż-ı muḳaddesde vāḳi' olan meşāyiḫ u ṣuleḥā du'ācıları ḫidmet-i du'āda müdāvim ve maḳāmāt-ı müteberrekeye mülāzım olup ol ki vāḳi' ḥāldür südde-i sidre-mis̱āllerine arż olundı.

[73] Vezāret-i kübrā tehniyyeti içün Siyāvuş Paşa ḥażretlerine yazılmışdur[463].

Erbāb-ı ḥācāta melāẕ u medār ve aṣḥāb-ı mühimmāta ḥākim-i [V. 139b] 'adālet-şi'ār, vekīl-i bī-'adīl-i şehriyār-ı kām-kār, vezīr-i müşīr-i kişver-gīr-i bülend-iştihār olan ḥażret-i sulṭānumuñ ḫāk-i pāy-ı şerīf-i sa'ādet-dis̱ārlarına hezārān hezār rūy-māl u i'tiẕārla tecdīd-i du'ā-yı devlet-i cedīde ve temhīd-i s̱enā-yı celālet-i sa'īde ḳılınup 'arż-ı bende-i dīrīne oldur ki bu çāker-i bī-vücūd ve s̱enākār-ı hāk-ālūd, şeb ü rūz ve her sā'at-i fīrūz ṣuleḥā-ı diyār-ı 'Arab ve fuẓelā-i maḥrūse-i Ḥaleb muvāfaḳatlarıyla sa'ādetlü pādişāh-ı 'ālem-penāh ḥażretlerinüñ devām-ı salṭanat u iclāl ve ḳıyām-ı celālet ü iḳbālleri da'vātına muvāżebet ü iştiġāl üzre iken ḳable'l-'īd bir mübeşşir-i meserret-nüvīd tecdīd-i 'īd-i sa'īd idüp bu ḫaber-i feraḥ-baḫşā ve bu müjde-i celīle-i dil-güşā ile tehniyyet-i tāze ve ḳalb-i kesīrümüzi tesliyet-i bī-endāze [V. 140a] ḳıldı ki

---

462 mevāmi'] cevāmi', V.
463 yazılmışdur] – B.

sulṭānum ḥażretlerine pādişāh-ı rub‘-ı meskūnuñ vekālet-i ‘aẓīmesi ve şehriyār-ı rūz-efzūnuñ vezāret-i ‘amīmesi tevcīh ü tefvīż [B. 277a] ve ḫidemāt-ı sābıḳalarına ta‘vīż buyurılmış. Ḥaḳ sübḥānehu ve te‘ālā mübārek ü humāyūn u ḫuceste vü sa‘ādet-nümūn eyleye. *Bi-mennihi ve keremihi*[464] ḥaḳḳā bir ṣadāret-i celīle ve vekālet-i bī-‘adīledür ki evā'ili meserret ü ḥużūr ve evāsıṭı celālet ü ḥubūr ve evāḫiri ucūr-ı mevfūr olduḳdan mā-‘adā mübāşeretleri ‘ayn-ı ‘ibādet ü müdāvemetleri maḥż-ı ṭā‘at ve muvāżebetleri farṭ-ı ṣalāḥ u diyānet olup niçe ġamgīnleri mesrūr ve ḫāṭır-ı perīşānları pür-ḥubūr buyurmaları ve niçe düşkünlere mu‘īn ü ẓahīr ve ayaḳda ḳalmışlara sened ü dest-gīr olmaları muḳarrerdür ve bu bende-i bī-riyā daḫı ḫidmet-i du‘āya müdāvim ve devām-ı devletlerine [V. 140b] müte‘allıḳ ṡenāya mülāzım olup beḳā-i devletlerine dā‘ī ve iltifāt-ı pādişāhī ile irtiḳā-i menzilet ve raġbetlerine mutażarrı‘ u sā‘ī olduġumuzda reyb ü iştibāh buyurılmaya. Hemvāre fermān-ı ‘ālī-şānları kibār u ṣıġāra ve rū-şināsān u aḫyāra cārī ola.

[74] Üveys Paşa cānibinden İbrāhīm Paşa'ya vezāret tehniyyetidür.

Ẓāhirü'ş-şān, bāhirü'l-‘unvān, dest-gīr-i a‘yān, şīr-i dilīr-i rū-şināsān a‘nī bihi ḥażret-i sulṭānum cenāb-ı a‘lālarına ṣādıḳāne da‘vāt cevāhiri ve çākerāne taḥiyyāt u teslīmāt zevāhiri vüfūr-i ‘ubūdiyyet ü iḫlās ve kemāl-i maḥabbet ü iḫtiṣās [B. 277b] birle tuḥfe-i meclis-i şerīf-i vālā ve hediye-i maḥfel-i münīf-i müsteṡnā ḳılınduḳdan ṣoñra ma‘rūż-ı bende-i ḳadīm ve dā‘ī-i müstedīm oldur ki bu muḫliṣ-i bī-riyā ṣabāḥ u mesā bu cānibdeki mezārāt-ı [V. 141a] şerīfe ve meẓẓān-ı icābet-i du‘ā olan mevāḳi‘-ı laṭīfede

464 Bolluğu ve cömertliği ile.

sulṭānum ḥażretlerinüñ irtifā‘-ı ḳadr u şānları ve izdiyād-ı şevket ü ‘unvānları du‘ālarına meşġūl olduḳdan mā-‘adā āb-ı rūy-i bilād-ı ‘Arab ya‘nī maḥrūse-i maṭbū‘a-i Ḥaleb ṣuleḥāsına ve du‘āları serī‘ü’t-te’s̱īr olan ‘ulemāsına ḫuṣūṣā şebān-rūz ve her sā‘at-i fīrūz zāviye-i ṭā‘at u ‘ibādetde münzevī olan etḳıyāsına lā-yunḳatı‘ s̱enālar ve du‘ālar ḳıldurup her vaḳt u her ān i‘tilā-i ẕāt-ı melek-ṣıfātlarına envā‘-ı teraḳḳubla nigerān iken nāgehān bu ḫaber-i meserret-resān ve müjde-i celīle-i nebāhet-nişān cān ḳulağına yitişdi ki ḥażret-i şehriyār-ı ‘ālem-medār ve pādşāh-ı kāmkār-ı bülend-iḳtidār liyāḳat-ı kāmilelerine ‘ālī-naẓar ve isti‘dād u istiḥḳāḳlarına ṣarf-ı baṣar buyurup [V. 141b] rütbe-i sāmiye-i vezāret ki mertebe-i ‘āliye-i merātib-i devletdür, cenāb-ı rif‘at-me’āblarına tevcīh ü tefvīż ve ḫidemāt-ı lāyıḳa-i sābıḳalarından ta‘vīż ḳılmışlar. *Ḥaḳḳā s̱ümme ḥaḳḳā a‘ti’l-kavsa bārīhā*[465] sırrını ḫuṣūṣā *enzele’d-dāra bānīehā*[466] remzini [B. 278a] işā’at u icrā buyurmışlar. El-ḥamdu li’llāhi te‘ālā cümle-i kibār u ṣıġār ve cemī‘-i sükkān-ı dār u diyār bu vaż‘-ı dil-peẕīri istiḥsān-ı bisyār ve bu iltifāt-ı bī-naẓīri pesend-i rağbetmend-i bī-şumār eyleyüp bir ẕāt-ı me’ālī-ṣıfāt ki bi’ẕ-ẕāt ‘izzetlü pādişāh-ı ḫilāfet-simātuñ ḫidemāt-ı ‘āliyelerinde mürebbī olmış ola ve bir şān-ı ‘adālet-nişān ki māh u sāl *bi’l-ġuduvvi ve’l-āṣāl*[467] ḥażret-i ḫudāvendigār-ı salṭanat-burhānuñ nuṣḥ u pend ve irşād-ı ‘izzetmendleriyle neşv ü nemā bulmış ola. Anlaruñ ṣadr-ı devletleri vezāret-i ‘aliyye pāyesi ve ḳarārgāh-ı sa‘ādetleri vekālet-i seniyye mertebesi [V. 142a] idügi rūz-ı rūşenden ẓāhir ü bāhirdür deyü şükr-i bī-kerān ve

465 Gavsi, yapana ver.
466 Evi yapana ver.
467 "Sabah akşam.", *Kur'ân-ı Kerim*, A'râf, 7/205; Nûr, 24/36; Ra'd, 13/15.

meserret-i bī-pāyāndan ḫālī degüllerdür. Hemān Ḥaḳ celle ve ʿalā mübārek ü humāyūn idüp mebādīsini saʿādet-i cāh u celāl ile rūz-efzūn ve ḫātimesini ḫalīfetü'r-raḥmān olan pādşāh-ı ẕī-şān ḥażretlerinüñ rıżā-yı şerīflerine maḳrūn buyura ki erbāb-ı ḥācātuñ ḫayr duʿāları rıżā-yı laṭīf-i pādişāhīye bāʿişdür ve ḥuṣūl-i daʿvāt-ı nā-mütenāhī cenāb-ı Ḥaḳ'dan kerr ü ferr ü iḳbālle gūn-ā-gūn ʿivażlar ve mükāfāta sebeb-i ḥādişdür ve bu bendelerinden ṣubḥ u şām devām-ı devletleri duʿāsına ḳıyām ve umūr-ı dīn ü devlet mühimmātına ṣarf-ı diḳḳat ü ihtimām **[B. 278b]** muḳarrerdür ve lākin sulṭānumdan mercūʿ u mutażarrıʿdur ki bu s̱enākār-ı ḳadīmlerini gūşe-i ḫāṭır-ı ʿāṭırlarından dūr u mehcūr buyurmayalar ve bu cānibe müteʿallıḳ olan **[V. 142b]** ḫidemāt-ı celīlelerini işāret ü īhām ile aḥyānen bende-i bī-riyālarını şād-kām buyurmaḳdan ḫālī olmayalar.

[75] Üveys Paşa'ya Defterdarlık Tehniyye-nāmesidür.

Her devlet ü saʿādet ki iltifāt-ı pādişāh-ı şehd-güftārla şīr ü şekkervār mümtezic ola ve her ʿizzet ü iki ʿināyāt-ı şāhenşāh-ı ʿālem-medārla medāric-i celālet ü kām-rānīde dürer-i şāhvār gibi münderic ola. Ḥażret-i sulṭānumuñ şān-ı nebāhat-nişānlarına müyesser ve pīşānī-i kerāmet-ʿunvānlarında kirāmen kātibīn dest-i ḫaṭlarıyla musaṭṭar olup intiẓām-ı aḥvāl-i ʿālem ve niẓām-ı umūr-ı cumhūr-ı benī ādem ki hemvāre nuḳūd-ı hezā'in-i luṭf u kerem ve ʿuḳūd-ı ʿunḳūd-ı cevāhir-i ḫulḳ-şiyem mezāyāsıyla merāyā-yı ṣūver-i ʿināyāt ü himem tims̱ālinde mersūm u muṭalsamdur ve genc-i güher-senc-i dehr-i sipenç-istidʿāsıyla **[V. 143a]** s̱uʿbān-ı pīçīde-mis̱āl ḳahr-ı pür-zehr-i dehrle māl-ā-māl olan nüfūs-ı emmāre ki bir naẓarda mār-ı mārra ve bir baḳımdan zehrnāk sūsmāra müştebih-i muḥkemdür. Ānen fe-ānen anlaruñ muṭālebesi

belki laḥẓa-be-laḥẓa murāġabesi ile maṭlūb u merġūb idügi müsellemdür. Li'llāhi'l-ḥamd te'bīd-i te'yīd-i ilāhiyye ile [B. 279a] yed-i ḳudretlerine tefvīż olunmış. Ḫuṣūṣā vükelā-yı ʿuẓemāya müyesser olmayan ʿināyet-i ḳarīnü'l-istirāḥat ile rütbe-i rātibe-i sāmiyelerinden taʿvīż buyurılmış. Li-münşī'ihi:

[Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün]
Ḥamdu li'llāh ki naṣīb oldı bu me'mūl bize
Maḥż-ı iḥsān-ı Ḫudā oldı bu mes'ūl bize

Felā-cerem bu bende-i s̱enākār-ı aḳdem, *ṣahben ʿale'l-vechi lā meşiyyen ale'l-ḳadem*[468]

ʿatebe-i ʿulyā türābına rūy-māl ümmīdine revāne olup evāḫir-i Receb'de Baġdād beriyyelerinden ḫalāṣ bulup şübhesiz memālik-i maḥrūseden olan Āmid'e muvāṣalat ve andan menzil--be-menzil [V. 143b] bāb-ı saʿādet ġubārına muṣāraʿat olunmak üzredür. Fe-emmā el-ḥamdu li'llāhi teʿālā sulṭānum ḥażretleri ol ẕirve-i ʿulyāda ola. Bu bende ʿazl ibtilāsıyla keş-ā-keş-i renc ü ʿinād olmak münāsib manāṣıb ise n'ola? Bārī kendülere es̱er-i ḫāṣ ve tilmīẕ-i bāhirü'l-iḫtiṣāṣ idinüp şıḳḳ-ı s̱ānī defterdārlıġıyla varmazdan evvel ḥuṣūl-i merāma ve beyne'l-aḳrān ol maḳūle beşāret-i ḥaseneleriyle müjde-i ʿināyet-fercāma cüll-i himmetleri müteʿallıḳ olmak maḥżā āyāt-ı mekārim ve elṭāf-ı ẕāt-ı pesendīde evṣāfları ḥaḳḳında nüzūl bulmaḳdur. Bu miḳdār işʿār kāfī ve sulṭānumuñ himem-i ʿāliyeleri ḥuṣūl-ı merāma vāfidür.

468 Ayakları üzerinde yürümeden yüzünü yere sürerek.

[76] Ḳapu Aġası cānibinden Vezīr ʿOs̱mān Paşa ḥażretlerine Ḳırım Ḫanı inhizāmınuñ tehniyyet-nāmesidür [B. 279b]

Ġāzī-i fillāh, mücāhid-i fī-sebīli'llāh, şīr-i bīşe-i muḥārib, [V. 144a] hem-ḥaṣlet-i Esedullāhu'l-ġālib, semiyy-i ḥażret-i ʿOs̱mān-ı Ẕi'n-nūreyn el-müştehir bi'ş-şecāʿati'l-kāmile fi'l-ḥāfiḳeyn aʿnī bihi ḥażret-i sulṭānum cenābına ʿarż-ı bende-i s̱enākār oldur ki ḥālen māh-ı Cemāziye'l-ūlanuñ on üçünci güni bu ḫaber-i meserret-es̱er ʿale's-seḥer cān-baḫş eser ṣabā yelleri gibi cān gülşenini muʿaṭṭar ve ḳulūb-ı merġūb-ı ʿālemiyānı āftāb-ı fetḥ ü nuṣret beşāretleriyle münevver ḳılup ḫā'in-i bed-kirdār Ḳırım Ḫan'ı nāmına olan nā-sāzkār her zamān inʿām-ı pādişāhāne ile kāmkār ve iltifāt-ı ḫusrevāne ile fermān-rān-ı zümre-i **Tātār** olup ol niʿmetüñ şükrini bilmemek ḫuṣūṣā küfrānü'n-niʿmelik gibi ḫaṣlet-i ẕemīmeden ibā itmemek ve bi'l-cümle saʿādetlü pādişāh-ı ʿālem-penāh ḥażretlerinüñ ecdād-ı ʿiẓāmları zamānından berü *neslen baʿde neslin*[469] perverde-i niʿmetleri [V. 144b] ve *ḳarnen baʿde ḳarnin*[470] ḥimāyet ü ʿināyetlerine muḳārin ās̱ār-ı mevhibetleri iken ṭarīḳ-i ṣadāḳatdan inḥirāf u ġabāvet u ḍalālet gibi ṣıfāt-ı ẕemīme ile ittiṣāf itdügi sebebden vücūd-ı bī-sūdınuñ izālesi ḫuṣūṣı sulṭānuma fermān olınup li'llāhi'l-ḥamd saʿādetlü pādişāhumuzuñ ḳuvvet-i ḳāhireleri ve ẕāt-ı şerīflerine ve İslām Giray Ḫan ḥażretlerine duʿā-yı ḫayr ile himmet-i bāhireleri berekātında rāy-i dil-peẕīrleri muvāfıḳ-ı taḳdīr-i Ḳadīr[471] [B. 280a] olup bu ḥādis̱e-i nādire-i ġarābet-nişān bu maḳūle sühūletle söyinecek āteş-i sūzān ve bu güne az zamānda bī-nişān olacaḳ fitne-i bī-kerān degülken ol

469 Kuşaktan kuşağa.
470 Asırlar sonra.
471 taḳdīr] - B.

bāğīnüñ bāğīler içinden alınması sulṭānuma sāde yağdan ḳılıç çekmek gibi āsān oldı ve ḫānmānlarına bu ṭarīkle āteşler ṣalınması bir şem‘ uyandurılması gibi sühūletle [V. 145a] fürūzān oldı. El-Ḥaḳ niçe māh u sāl **Demirḳapu**'daki riyāżetlerine bu ḫidmet-i tāmmeleri ser-ber oldı ve ‘atebe-i ‘ulyā türābına iştiyāk ile bunca eyyām ol cānibdeki tevaḳḳuf u ferāğatları bu maḳūle i‘zāz u imtiyāzlarıyla muḳarrer oldı. Dem oldı ki tīğ-i ḫūn-āşāmlarından surḫ-serler ḳan ḳaşandılar. Maḥalli düşdi ki nāvek-i intiḳāmlarından zümre-i **Tātār** gibi tīr-endāzlar kemān-ı demān-ı pīçīdeleri miṣāli yelānlar kuşandılar. Fi'l-vāḳi‘ bir vezīr-i dilīr-i şecā‘at-nişān ki ṣadāḳat ile bende-i ḫānedān-ı Āl-i ‘Oṣmān ve diyānetle ġayret-keşīde-i ‘Ömer bin Ḫaṭṭāb ve ‘Oṣmān ibni[472] ‘Affān ola. Ne semte teveccüh itse nuṣretler ve ‘adūlarında kesr ile hezīmetler ba‘īd degüldür ve bir şīr-i şehāmet-semīr-i żayfum tüvān (?) ki dā'imā ẓıll-ı Yezdān ve ḫalīfe-i Raḥmān anları du‘ā-i ḫayr ile ẕikr ideler. İşleri rāst [V. 145b] ve ḫidmetleri bī-kem ü kāst olmak ‘aceb degüldür. Hemīşe Ḥaḳ celle ve ‘alā sa‘ādetlü [B. 280b] pādişāhumuzuñ ‘adūlarını tālān u nālān ve her vekīl-i celīlü'l-ḳadrini ser-firāz-ı aḳrān ve ḫidemāt-ı pesendīdelerini maṭbū‘-ı ‘ālemiyān ve ber-güzīde-i ḳulūb-ı ādemiyān ḳılup iltifāt-ı ḫusrevāneyle ḫuṣūl-i merām ve ‘inde'l-vüzerā irtifā‘-i şān-ı bī-bahāne ile vuṣūl-i behre vü kām müyesser eyleye. *Bi-mennihi ve luṭfihi ve cūdihi*[473].

---

472 ibni] bin, V.
473 İhsanı, lütfu ve cömertliği ile.

[77] Cezīre-i Ḳıbrıs Fātiḥi Lālā Muṣṭafā Paşa ḥażretlerine Münşī cānibinden yazılan tehniyyet-i fetḥdür.

Mādām ki ḫıyām-ı celālet, ḫitām-ı cāh u celāl, mānend-i fānūs-ı ḫayāl mezīl-i ẓılāl-i ḍalāl ve nümūdār-ı envār-ı nuṣret-me'āl ol ıṭnāb-ı aṭnāb-ı duʿā ve īcāz-ı aʿcāz-ı s̱enā-intimāyla ʿarż-ı bende-i ḳadīm-i bī-riyā oldur ki çün ḥażret-i fettāḥ-ı lā-reyb ber-mūceb-i *ve ʿindehu mefātiḥi'l-ġayb*[474] gülzār-ı fetḥ u nuṣrete naḍret ve şāḫsār-ı [V. 146a] nīze vü tīr u şemşīre berg ü bār-ı ġanīmetle mīve-i ferāġat virüp ġuzāt-ı cān-nis̱ār ve s̱ikāt-ı mücāhidīn-i ẓafer-kirdār gürūh-ā-gürūh, iẓhār-ı ḳuvvet ü ḳudret ü şükūh itmekle meyādīn ü ṣaḥārī şühedā-yı saʿādet-şiʿār küştelerinden püşte püşte yaʿnī ol cezā'ir ü bevādī kefere-i fecere-i nā-üstüvār mürdeleriyle her püştede niçe biñ küşte muḳarrer olduḳdan ṣoñra fırḳa fırḳa ṭuʿme-i tīr ve zümre zümre loḳma-i şemşīr olan küffār-ı nā-sütūde-tedbīr ve ġuzāt-ı baṣīret-naṣīr *ferīkun fī'l-cenneti ve ferīkum fī's-saʿīr*[475] [B. 281a] feḥvāsına mā-ṣadaḳ-ı dil-peẕīr buyurılup rāyāt-ı ẓafer-ḳarīn-i *innā fetehnā leke fetḥan mübīnā*[476] beydālarınuñ ser-firāzı ve aʿlām-ı İslām-ı selāmet-güzīn-i *ve yenṣureka'llāhu naṣren ʿazīzā*[477] ṣaḥrālarınuñ ẓafer-perdāzı ḫuṣūṣā gāziyān-ı şīr-çengüñ[478] ḫāṭır-nevāzı ve dilīrān-ı [V. 146b] Erdşīr-āhengüñ behre-i nuṣret-endāzı olmaġla cezīre-i Kıbrıs'ı Kıbrıs gibi küffār-ı bed-kirdār elinden rehā ve

---

474 "Gaybın anahtarları onun yanındadır.", *Kur'ân-ı Kerim*, En'âm, 6/59.

475 Cennette bir gurup ve cehennemde bir grup.

476 "Muhakkak biz sana bir apaçık fetih ihsan ettik.", *Kur'ân-ı Kerim*, Fetih, 48/1.

477 "Ve Allah sana pek izzetli bir yardım ile yardımda bulunsun.", *Kur'ân-ı Kerim*, Fetih, 48/3.

478 çengüñ] ḫınguñ, V.

kīse-i żabṭ u taṣarruf-ı pādişāhīye idḫāl ü ilḳā eyledüklerinde naẓm[479]:

[Fe῾ūlün Fe῾ulün Fe῾ūlün Fe῾ūl]

Şode ġāziyān bī-nehīb u mehīb

Zi-naṣrun min-a'llāh ve fetḥun ḳarīb

[Gaziler, "yardım Allah'tandır ve fetih yakındır" (ayeti) ile korkusuzlaştılar.]

Güşād īn çünīn çār-sūy-ı ḳıtāl

Metā῾-ı ser ü cān heme pāy-māl

[Öyle bir savaş pazarı açıldı ki baş ve can metaı tümüyle ayak altındaydı.]

Şod ez-saṭḥ-ı ġabrā be-saḳf-ı felek

Ṣadā-yı şakālūs u ṣīt-i tüfek

[Yeryüzünden feleğin tavanına kadar her yer şākālus (ölüm) sesi ve tüfek patlamalarıyla doldu.]

Neṡr: Haḳḳā ki bu fetḥ-i meserret-resān nādire-i fütūḥāt-ı zamān ve a῾cūbe-i muḥārebāt-ı cezā'ir-sitān olup ḥuṣūl-i rūz-ı māh u sāli mūcib ve duḫūli ẓuhūr-ı su῾ūbet ü eşkāli müstevcib iken müteġayyirü'l-aḥvāl bu ehvāl-i şedīdü'l-me'āli kārsāz-ı āmāl ve behre-perdāz-ı ġanā'im ü māl ü menāl buyurup gümān-ı demān-ı nuṣret-nişān dest-i ḳuvvet-i ḳāhireleriyle ṭāḳ-ı āsmāna aṣıldı ve bu kilīd-i endīşe-i baṣīret-sitān [V. 147a] mefātīḥ-i himmet ü celādetleriyle aḥsen-i vech üzerine açıldı. *El-Ḥamdu li'l-meliki'l-*

479 naẓm] li-münşī'ihi, V.

fettāḥ ḳad fetteḥa [B. 281b] *mesārīʿa'n-necāh bi-mefātīḥi'n-nuṣreti ve'l-felāḥ*[480] Li-münşī'ihi:

[Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün]
Bāʿiṣ-i nuṣret olan ceng degül himmetdür
Zenberek ṭop u tüfeng arada bir āletdür

Çünki rā lafẓ-ı ser-ʿaskerde mükerrer yazılur
Biri tedbīre biri rāya iki ḥikmetdür

Neṣr: *Ḥamden ṣümme ḥamden ilā-hāẕe'l-ān*[481] mıṣr-ı Ḳāhire-i ʿUrbān, mir'āt-ı memālik-i bī-naẓīr ve ṭabaḳāt-ı eḳālīm içinde ġanīmet-mesīr olup Yūsuf gibi ṣānīsi muḥāl ve Nīl-i rāḥat u emānī birle muraḥḥaṣu'l-aḥvāl iken ḥālā bu kişver-i cāvīd bir Mıṣr-ı cedīd vāḳiʿ olup ḥikmet-i ḫafiyye-i Yezdān bu mevhibe-i behiyyeyi nümāyān eyledi ki li-münşī'ihi:

[Müfteʿilün Müfteʿilün Fāʿilün]
Mıṣr'ı ki feth itmiş idi cidd ile
Cedd-i şehenşāh-ı cihān Şeh Selīm

Gör bu şeh-i dehri ki bir bendesi
Bir yeñi mıṣr aldı ne vehm ü ne bīm [V. 147b]

ʿĀleme Kıbrıs şekeristān yeter
Nīle boyansun ṣuya ursun şeker

480 Hamt yüce Allah'a olsun ki, yardım ve esenlik anahtarlarıyla sıkıntıları ve başarıyı açtı.
481 Şimdiye kadar.

Neşr: Hemişe ḥażret-i Ḥaḳ ve mevhibe-i Feyyāż-ı muṭlaḳ sa'ādetlü sulṭānuma nuṣretler ve a'dā-i dīne hezīmetler ḫuṣūṣā 'arāt-ı ġuzāta hil'at-i ḳuvvetler ve ricāl-i ġaybdan ol zümre-i pesendīdeye i'ānetler müyesser itmiş ola. Āmīn āmīn bi-ḥürmeti'llāhi ḫayrü'l-fātiḥīn ve'l-ḥamdu li'llāhi Rabbi'l-ālemīn.

FAṢL-I ḪĀMİS Kİ NĀMEHĀ-YI TA'ZİYYET BEYĀNINDADUR.

[78] Merḥūm Dervīş Big 'arakdan helāk olduḳda münşī cānibinden Zīrekī-i şā'ire (?) yazılmışdur.

[Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün]

Devlet ū-rā ki şode sūḫte-i tāb-ı 'araḳ
Güẕerān geşte zi-sīmeş heme tīz-āb-ı 'araḳ

[Baht, onu arak hararetiyle yakmış. Bütün arak kezzâbı gümüşünden geçmiş.]

Mürşid-i ehl-i ḫarābāt çi fermūd īn-cā [B. 282a]
Ki reved hestī-i Dervīş be-seyl-āb-ı 'araḳ

[Derviş'in varlığının ter seliyle gittiği bu yerde harabat ehlinin mürşidi ne buyurdu?]

Īn çi ḫoş-ḫāb güẕer tā be-dem-i restāḫīz
Ḫufte nā-ḫufte sereş refte be-surḫ-āb-ı 'araḳ

[Bu tâ, kıyamete kadar sürecek ne hoş uyku! Uyumuş, uyumamışın başı arakın kanlı suyuyla gitmiş.]

Neşr[482]: Vücūd-ı insānī ki zevāyā-yı aʿżāsı ḥavādiṡ-i ḥudūṡ u fenāyla memlū ve heyākil-i ḥayāt-rübāsı mebāḥiṡ-i [V. 148a] zevāl-i āyāt ile metlū siyemmā her mūy-ı pīçīdesi ʿayn-ı ʿadem gibi nümāyān ve her pergāle-i nā-dīdesi dem-be-dem dem-i nedem birle müşāhid ü ʿayān olmışdur. Fermān-ı *irciʿī ilā rabbiki*[483] cenān-ı cinān-ı erkāna dāḫil ve burhān-ı *yevme ye'tī baʿżu āyāti rabbike*[484] zebān-ı gevher-efşāna vāṣıl olduḳda rūḥ-ı revān tebdīl-i mekān ve hümā-yı cān evc-i melekūte ṭayerān eylemek mühimm olup gāh olur ki ecsām-ı ʿaraḳ-rīz şarāb-ı ḫūn-āb-ı dili ser-āb ve eşbāḥ-ı nā-fercām-ı ḫāk-rīz, āteş-i celāl-i Yezdān ile ḫākister ü nā-yāb olup bir ḳaṭre-i nā-çīz, müzeyyel-i biḥār-ı ḥayāt ve bir şemme-i āteş-tīz, muḥriḳ-i ʿavālim-i şeş-cihāt vāḳiʿ olur. Li-münşī'ihi:

[Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün]
Ḳangı sūrāḫ ki mīzāb-ı ʿarakdur tende
Lūle dirsem aḳıdur ābgeh-i gülşende

Ṣaldı ḫīz-ābını ḫūn-ābe-i dil baḥrı meger [V. 148b]
Çıḳdı ten sāḥiline derdini dökdi kefler

Gördi ṣaḥrā-yı teni göz yaşı ḳılmış sīr-āb
Yağdı ṣu yirine nār oldı beden milki ḫarāb

Neṡr: Ve gāh olur ki tīz-āb-ı cevānī ḥaḳīḳat-ı sīm ü zeri tefrīḳ ve şebāb ve cünūn āteşdānı rūy-ı zerd ü sīm-i sirişki taḥḳīḳ

---

482 neṡr] - V.

483 "Rabbine dönüver, sen razı, O da senden razı olarak.", *Kur'ân-ı Kerim*, Fecr, 89/28.

484 "Rabbin bazı ayetlerinin geleceği gün.", *Kur'ân-ı Kerim*, En'âm, 6/158.

idüp [B. 282b] şāḫsār-ı vücūd-ı sīm ḫām şeb-neme[485] ġarīk ve nev-bāve-i nihāl-i maḳṣūd tābiş-i nār-ı ecel birle ḥarīḳ vāḳi' olur. Li-münşī'ihi:

[Mef'ūlü Fā'ilātü Mefā'īlü Fa'ūlün]
Bir ḳaṭreyile seyle varur ten 'imāreti
Nā-çīz olur aña göre ṭūfān ḥikāyeti

Dervīş ü şāha merḥamet itmez bu rūzgār
Fülk-i vücūdı ġarka virür çeşm-i eşk-bār

Neşr: Ḥayf u dırīġ ki ol Dervīş nām ve dervīş-dil dūdmān-ı ramażāniyānuñ pīr-i rūşen-żamīri ḫuṣūṣā kendülerüñ peder-i hidāyet-reh-beri vü pīri sālik olduġı ṭarīke vāṣıl lā-siyemmā *'inde'l-melīke'l- muḳtedirun*[486] ḫānedānına dāḫil olmışlar. [V. 149a] Ḥaḳḳā ki nihāl-i āmālī būstān-ı fenāda sāye-güster ve cūybār-ı ṭab'-ı meyyāli şimşād-ı sa'ādete *kemā hüve ḥaḳḳuhu*[487] maẓhar olmadın berg-i ḫazānvār rūy-i zerdi ḫāksār ve āsīb-i ṣarṣar-ı ecel birle gül-i ruḫsārı tārmār olduġı sāmi'īne ve cümle-i re'āyā-yı ri'āyet-ḳarīne bā'iṣ-i kelāl ve sebeb-i ḥādiṣ-i melāl vāḳi' olmışdur. Fe-emmā elṭāf-ı Kirdgār ve a'ṭāf-ı āmurzgār bir baḥr-ı bī-kenār ve deryā-yı maġfiret-aḳṭārdur ki sevāḥil-i raḥmetinde hezār bu maḳūle ḳaṭerāt-ı āteş-bār nā-çīz ü nā-būd. Belki taḫayyül ü taṣavvur sāḥilinde maḳṣūdu'l-vücūd olması irādet-i ḳadīmesine mevḳūfdur. Li-münşī'ihi:

---

485 şeb-neme] şibeh, B.
486 Her şeye kâdir padişah yanında.
487 Aynı onun hakkı gibi.

[Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün]
Yā Rab ān sūḫte rā raḥmet kon
Cāygāheş ḥarem-i cennet kon [B. 283a]
[Tanrım! O yanmışa rahmet et. Mekānını cennet haremi kıl.]

Zi-cihān refte *ḥarīḳan bi'n-nār*[488]
Ne-sezed sūḫteneş dīger bār
[Ateşe yananlar dünyadan gitti. Bir daha yanmaları uygun olmaz.]

Ger zi-luṭf-ı to çeked ḳaṭre-i āb
Bāşed ān āteş-i ‘iṣyān nā-yāb [V. 149b]
[Eğer senin lutfundan damla su damlasa, o isyan ateşi yok olup gider.]

[79] Ta‘ziyet-nāme-i dīger[489]: Kuds-i Şerīf Müftīsi Mevlānā ‘Abdu'n-nebī'nüñ Burhānü'd-dīn nām oġlı vefāt itdükde yazılan ‘azā-nāmedür. Ta‘ziyet-nāme-i ġarrā-est[490].

Meclis-i refī‘-i müşkil-güşā ve mevḳıf-i me‘ānī-i nühā inhālarıdur ki ḫāṭır-nevāz-ı mātem-zedegān-ı üns ve tesliyet-sāz-ı sitem-dīdegān-ı ḳuds olup her bār ki kemān-ı ḥudūs̱ u fenā ḳażā-i lā-beḳāda ḫadeng-i ḫafīsini ḳulūba ilḳā eyleye. Ol müfessir-i feylesūfān-ı hüdā *Vemā rameyte iẕ-rameyte ve lākinnellāhe remā*[491] tefsīriyle ol yaralara yārāy idegelmişdür ve şemşīr-i cān-

488 Ateşte yakan.
489 Ta‘ziyet-nāme-i dīger] –V.
490 Ta‘ziyet-nāme-i ġarrā est.] –V.
491 "Ve attığın vakit sen atmadın, fakat Allah attı.", *Kur'ân-ı Kerim*, Enfâl, 8/17.

güzer-i ḥayāt-rübā ki ġılāf-ı irādet-i Bār-Ḫüdā'dan bīrūn ve merżā-yı zevāyā-yı ʿālem-i imkāna maḳrūn vāḳiʿ ola. *Eynemā tekūnū yüdrikkümü'l-mevt ve lev küntüm fī-burūcin müşeyyedetin*[492] feḥvā-yı şerīfini çāk-dūz u merhem-sāy ḳıla gelmişlerdür. Dürer-i daʿvāt-ı ḥavādiṣ-i ʿidād ve ġurer-i teslīmāt-ı meṣā'ib-i sevād hezār ādābla itḥāf-ı ẕāt-ı ʿālī-cenāb ḳılınduḳdan ṣoñra inhā-i [V. 150a] muḥibbāne budur ki ḥālen meşiyyet-i şāmile-i vedūd ve irādet-i kāmile-i vācibü'l-vücūd nāgāh gülistān-ı ḳudse vāṣıl ve nesīm-i riyāż-ārā gibi būstān-ı pür-dıraḫtına dāḫil olup [B. 283b] ol gülbün-i fażīlet ü kemālüñ nev-bāve-i būyā ve ġonce-i muṭarrāları ki burhān-ı millet ü dīn ve semiyy-i Burhānü'd-dīn olup firāz-ı minber-i aʿlā aʿnī bihi **Mescid-i Aḳṣā**'da ḫiṭābet-i feṣāḥat-ḳarīn ve ḳırā'at-ı belāġat-rehīn ile ʿāmme-i müslimīne bezl-i nuṣḥ u pend ve ṣarf-ı vaʿż-ı ḥaḳīḳat-peyvend iderler iken ġonce-i gülzār-ı ʿālemvār āsīb-i ṣarṣar-ı ecel birle ser-girān u tārmār olup fużelā-i diyārı hemçü ʿanādil ü ḳamārī āh u nāleye giriftār ve ḫār-ı ḫārḫārla müşevveşü'l-efkār eylemişlerdür. Li-münşī'ihi:

[Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün]
Herkese çünkim muḳarrerdür bu ḥāl
Yā ne lāzım dūd-ı āh u eşk-i āl

Anı ḳoyup kendümüz ağlayalum
Geldi yaḳlaşdı zamān-ı irtiḥāl [V. 150b]

---

492 "Her nerede olsanız, size ölüm yetişir, velev ki, tahkim edilmiş yüksek kuleler içinde bulunmuş olunuz.", *Kur'ân-ı Kerim*, Nisâ, 4/78.

Neşr[493]: Lā-cerem bu nevā'ib-i ʿāmme ve meṣā'ib-i tāmme sükkān-ı ḫıṭṭa-i fenāya ve cemīʿ ẕī-rūh u mā-sivāya sirāyet idüp hīç bir āferīde resīde vü nā-resīde bu dāmdan ḫalāṣ ve bu me'hūl-i (?) pür-hevlden felāḥ-ı ḫāṣ bulmamışlardur. Li-münşī'hi:

[Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün]
Ṣaḫratullāh gibi seng-dil ol
Nevḥa irgürme firāz-ı ʿarşa
Ṣābit ol evc-i muʿallaḳda hemīn
Ne çekil saḳfa ne meyl it ferşe

Hemān levāzım-ı ṣabrı mükemmel ve maḫdūm-ı mesʿūdını niʿme'l-bedel taṣavvurından enseb çāre ve şāhid-i taḥammüle bāʿiṡ-i neẓẓāre yokdur. Hemīşe ẕāt-ı şerīf ü maḥmūd ol maḫdūm-ı mesʿūd ve dervā[z]e-i **[B. 284a]** ḥayāta ṣadr-nişīn ve kāffe-i ʿulemā-i ḳudse ifāde-i efānīn buyurmaḳdan ḫālī olmayalar. Bi-ḥaḳḳı'n-nūn *innā ileyhi rāciʿūn*[494].

Temme el-ḥamdu li'llāhi ʿalā itmāmihi ve'ṣ-ṣalātü ve's-selāmu ʿalā-resūli enāmihi kütibet bi's-surʿati ve'l-istiʿcāl li-ecli'l-istinsāḫi fī-Medīneti'l-ʿaliyye Ḳosṭanṭiniyyeti'l-maḥmiyye fī-rābiʿ şehr-i Ramażāni'l-mübārek li-sene ʿaşere ve elf. Etmemtu bi-cāmiʿ-i Sulṭān Meḥemmed Ḫan fī-vaḳti'ẓ-ẓuhr. El-Ḥamdu li'llāhi temme[495].

---

493 neṣr] –V.

494 "Biz sonunda ona döneceğiz.", *Kur'ân-ı Kerim*, Bakara, 2/156.

495 Allah'a şükürler olsun ve peygamberlere selâm olsun ki bunun yazımı İstanbul'da, 1010 yılının Ramazan ayının dördünde, Sultan Mehmet Han camiinde, öğle vakti bitti.
Bundan sonra V. nüshasında bulunmuyor.

Ḫitābü's-sādātü'l-kirām

Cenāb-ı emīr-i mükerrem, şerīf-i muḥterem, merkez-i dā'ire-i siyādet, muḥīṭ-i noḳṭa-i kerāmet, nūr-ı ḥadīḳa-i resūl, nevr-i ḥārīḳa-i betūl, ḳurretü'l-ʿaynü'l-yaḳīn, sulṭānü'n-nuḳabā-i fī'l-ʿālemīn, ḥasīb ü nesīb-i fī'l-ʿālem-i ḥabīb ü lebīb-i mükerrem ü muḥterem ilā āḫirihi.

ʿUnvān-nāme-i ḳuẓāt ve vülāt

Seyyidü'l-kuḍāt ve'l-ḥukkām, mübeyyinü'ş-şerāyiʿ ve'l-aḥkām, mütemeyyizü'l-helāli ʿani'l-ḥarām, muʿīnü'l-erāmil ve'l-eytām, mümeḥḥid-i ḳavāʿidü'l-İslām, şerīḥü'z-zamān, niʿamātü'd-devrān, şāfīʿü'l-āvān, muḳtedā-yı ehl-i īmān, mürşidü'l-ḫalkı ecmaʿīn, ḥuccetü'l-ḥaḳḳı ʿale'l-ʿālemīn, el-maḫṣūṣu bi-ʿināyeti'l-meliki'l-muʿīn.

ʿUnvān-nāme-i müderrisīn

Seyyidü'l-ʿulemā, mefḫarü'l-fuẓelā, kāşif-i esrāri'l-ḫalāyıḳ, cāmiʿü'l-furūʿ ve'l-uṣūl, hāviyü'l-maʿḳūl ve'l-menḳūl, ḳıdvetü'l-müderrisīn, ʿumdetü'l-müdeḳḳikīn vāriṣ-i enbiyā ve'l-mürselīn.

Ḫiṭābü's-sülūk

Cenāb-ı ṭarīḳat-me'āb, ḥaḳīḳat-intisāb, ḳıdvetu'l-aṣḥābu'l-müderrisīn, ʿumdetü'l-müdaḳḳikīn aṣḥābi't-tecrīd, zübdetü'l-erbābü'l-münferīd, ṣāḥibü'l-esrār ve't-temkīn, sālik-i mesālikü'l-yaḳīn, ḳuṭbü'l-Ḥaḳ ve'd-dīn, sulṭānü'l-meşāyiḫ ve'l-müslimīn.

Ḫiṭābü'l-müfessirīn

Ḫudāvend-i Mevlānā-i aʿẓam, efḍalü'l-müẕekkirīn, ekmelü'l-müfessirīn, ʿālimü'l-ḥaḳāyıḳ ve't-te'vīl, maḥrem-i

ḥaremi't-tenzīl, mürşid-i ḳāṭibetü'l-enām, muḳtedā-i kāffe-i ehl-i İslām, imāmü'l-mütteḳīn, nāṣiḥü'l-mülūk ve's-selāṭīn, ḥāviyyü'l-(?) ḫalāyıḳü'l-ecmaʿīn.

Ḫiṭāb-ı münşīyān

İftiḫār-ı efāḍilü'l-belaġā, muḫtār-ı ekābirü'l-fuḳahā, muḫteriʿü'l-meʿānī fī'l-bedīʿa, münşī-i elfāẓü'l-belīġa, mü'essis-i meʿāni'l-büleġā, mümeḥḥid-i ḳavā'idü'l-fuṣāḥa, nādiretü'd-dehr, ecvibetü'l-ʿaṣr, zübdet-i erbābü'l-beyān, sübḥānü'z-zamān, cāmiʿ-i eṣnāfü'l-ʿulūm, mālik-i ezmetü'l-menṡūr ve'l-manẓūm *felāhu emr*[496].

Şiʿriyye

Ḳıdvet-i aṣḥāb-ı fuṣaḥāü'l-ʿaṣr, zübdet-i erbāb-ı büleġāi'd-dehr, mübāriż-i meydānü'l-fuṣaḥā, Ḥassānü'l-beyān eblaġü'l-kelām, nuṣḥü'l-enām ilā-āḫirihi.

---

496 Emir edebilir.

VII. DİZİN

(Dizinlerde varak numaraları "B." nüshasına göredir.)